

ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณ
ในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

โดย
นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณ
ในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE EFFECTS OF TEACHING BY USING THE HISTORICAL METHOD AND
ELECTRONIC BOOK OF ANCIENT THAILAND STATE TO ENHANCE
HISTORICAL CONCEPTS OF MATHAYOMSUKSA 4 STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education (TEACHING SOCIAL STUDIES)
Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2018
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมนทัศน์
ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

โดย ภัทรพร เตชวณิชย์

สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. สรภัส น้าสมบุญ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. น้ามนต์ เรืองฤทธิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ศศิพัชร จำปา)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร. สามารถ ทิมนาค)

57262314 : การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : วิธีการทางประวัติศาสตร์, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, ความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

นางสาว ภัทรพร เตชวณิช: ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย 2) ศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 ในโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ กลุ่มที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย 2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย 3. แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) 4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย 5. แบบวัดความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในรูปแบบแผนผังมนทัศน์ 6. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ $E1/E2 = 80/80$ และค่า t - test (แบบ Dependent)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05
2. ผลการศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) หลังการเรียนอยู่ในระดับมาก
3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประเด็นที่นักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ ลำดับที่ 2 คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และลำดับที่ 3 คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

57262314 : Major (TEACHING SOCIAL STUDIES)

Keyword : HISTORICAL METHOD, ELECTRONIC BOOK, ANCIENT THAILAND STATE, HISTORICAL CONCEPTS

MISS PATTRAPORN TAECHAWANIT : THE EFFECTS OF TEACHING BY USING THE HISTORICAL METHOD AND ELECTRONIC BOOK OF ANCIENT THAILAND STATE TO ENHANCE HISTORICAL CONCEPTS OF MATTHAYOMSUKSA 4 STUDENTS THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR SOMPRASONG NUAMBUNLUE

The purposes of this research were to 1) compare to the pretest-posttest of the study using the Historical Method and Electronic book of Ancient Thailand state 2) study Matthayomsuksa 4 students abilities in Enhance Historical Concepts 3) study the students' opinions toward taught by using the Historical Method and Electronic Book of Ancient Thailand state. The sample consisted of 42 Matthayomsuksa 4 students of Satri Wat Absornsawan School Bangkok. Conducting research were; 1) assume of historical 2) research and gather evidence 3) analyze and evaluate the value 4) interpret evidence and synthesize data 5) present data in concept map.

The instruments used in the study were 1) lesson plan 2) Electronic Book of Ancient Thailand state 3) electronic book rubrics 4) an questionnaire test on Ancient Thailand state and 5) a questionnaire for opinions of student towards using the historical method and electronic book of Ancient Thailand state. The data were analyzed using mean, standard deviation, Developmental testing and t-test for dependent

The research findings found that:

1. The learning achievement of Ancient Thailand state after learning by Historical Method and Electronic book were higher than the achievement after of students before learning at the level of .05 significance.
2. The abilities in Enhance Historical Concepts of the Matthayomsuksa 4 students taught by Historical Method and Electronic book were at a high level overall.
3. The opinions of Matthayomsuksa 4 students towards teaching by Historical Method and Electronic book of Ancient Thailand. state were at a high level overall.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดีด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และกำลังใจจาก รองศาสตราจารย์สมประสงค์ น่วมบุญลือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้ำมนต์ เรืองฤทธิ์ และอาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จนนำมาซึ่งความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ อาจารย์ ดร.สรภัส น้ำสมบูรณ์ ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สามารถ ทิมนาค ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.เพ็ญพนา พ่วงแพ อาจารย์ ดร.วรวิมล มั่นสุขผล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาธิต จันทรวินิจ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ที่ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในการทำงานวิจัย

ขอขอบพระคุณคณะครูโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ คุณครูธัญลักษณ์ ละอองแก้ว คุณครูบุตรียา รัตนมณี คุณครูอัมภาพันธ์ ไชยวัฒนานนท์ และขอขอบคุณนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ กรุงเทพมหานคร ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ ขอขอบคุณ ภัทรกังวาน เพื่อนคู่คิดที่คอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจเสมอมา รุ่นพี่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พี่วิเชียร ภคพามงคลชัย พี่ยุทธศิลป์ แปลนนาค พี่วิระ เชียงหว่อง พี่ดวงใจ เปลี่ยนศรี ที่คอยให้คำปรึกษา และการช่วยเหลือเสมอมา

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณคนในครอบครัว คุณแม่วรรณา เตชวานิชย์ คุณพ่อพันธวิศ เตชวานิชย์ น้องเตชวิชญ์ เตชวานิชย์ คุณยายสุรีย์ พิทักษ์วงศ์ และครอบครัวภัทรกังวาน ที่ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต และการเรียนตลอดมากระทั่งสามารถทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ภัทรพร เตชวานิชย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนภูมิ.....	ต
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	5
3. คำถามการวิจัย.....	9
4. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	10
5. สมมติฐานการวิจัย.....	10
6. ขอบเขตของการวิจัย.....	10
7. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย.....	10
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	11
9. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	13
1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมและตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์.....	15
2. หลักสูตรโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์และคำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	17

2.1	โครงสร้างแผนการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561	17
2.2	คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	17
2.3	โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	19
3.	รัฐโบราณในดินแดนไทย	20
3.1	รัฐทวารวดี	20
3.2	รัฐศรีอยุธยา	25
3.3	รัฐล้านนา	28
3.4	รัฐละโว้	31
3.5	รัฐศรีโคตรบูร	34
3.6	รัฐตามพรลิงค์	38
3.7	รัฐศรีวิชัย	41
4.	การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)	44
4.1	ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	44
4.2	แนวคิดของการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์	45
4.3	คุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	45
4.4	ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	46
5.	ความคิดเชิงมโนทัศน์	48
5.1	ความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์	48
5.2	ประเภทของความคิดเชิงมโนทัศน์	50
5.3	ระดับของการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์	52
5.4	ความสำคัญของการสอนคิดเชิงมโนทัศน์	54
5.5	รูปแบบการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model)	54

5.6	วิธีตรวจสอบความคิดเชิงมโนทัศน์.....	56
5.7	ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์.....	57
6.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	60
6.1	ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	60
6.2	ความสำคัญของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	62
6.3	รูปแบบและประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	63
6.4	โครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	65
6.5	องค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	65
6.6	ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	66
6.7	การจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	69
6.8	ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	70
6.9	ข้อดีและข้อเสียของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	71
7.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
7.1	งานวิจัยภายในประเทศ.....	72
7.2	งานวิจัยต่างประเทศ.....	78
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	79
1.	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	79
2.	ตัวแปรที่ศึกษา.....	80
3.	ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	80
4.	เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย.....	80
5.	แบบแผนการวิจัย.....	80
6.	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	81
7.	การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	82
7.1	แผนการจัดการเรียนรู้.....	82

7.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย	86
7.3 แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	90
7.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	91
7.5 แบบประเมินความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์	94
7.6 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน.....	97
8. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	98
8.1 ขั้นเตรียมก่อนการทดลอง.....	98
8.2 ขั้นดำเนินการสอน.....	99
8.3 ขั้นหลังจากการทดลอง.....	101
9. วิเคราะห์ข้อมูล.....	101
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	104
ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณใน ดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.....	104
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	105
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดย ใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	106
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	110
สรุปผลการวิจัย.....	111
อภิปรายผล	111
ข้อเสนอแนะ	119
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้.....	119
ข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป.....	119
รายการอ้างอิง.....	121

ภาคผนวก 126

 ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 127

 ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 129

 ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 148

 ภาคผนวก ง รูปภาพประกอบการวิจัย..... 241

ประวัติผู้เขียน 244

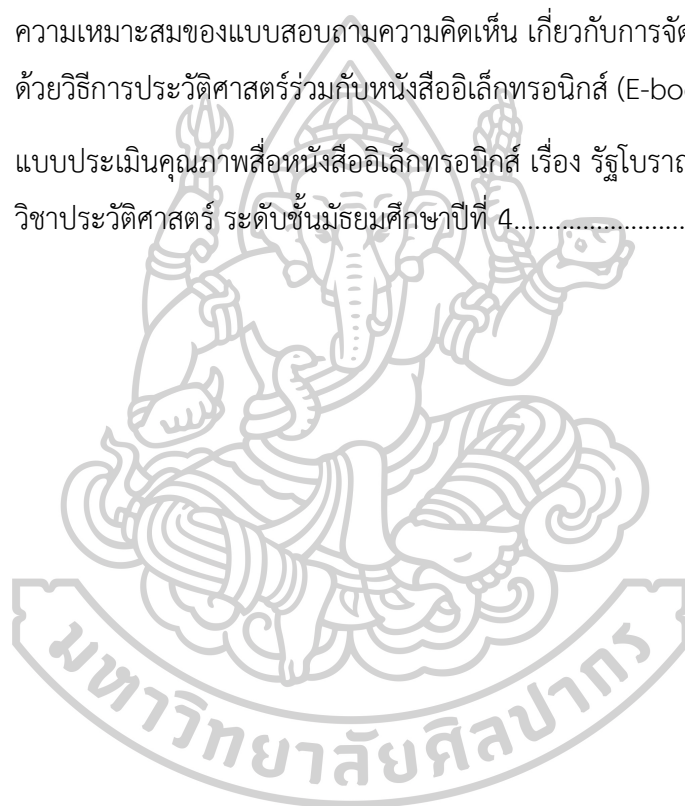

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	15
1	มาตรฐาน ส 4.1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ
ตารางที่ 2	16
2	มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
ตารางที่ 3	17
3	โครงสร้างแผนการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561
ตารางที่ 4	19
4	โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1
ตารางที่ 5	68
5	ตารางความเหมาะสมขนาดของภาพ ขนาดของตัวอักษร ในแต่ละระดับชั้น
ตารางที่ 6	81
6	แบบแผนการวิจัย The One – Group Pretest – Posttest Design.....
ตารางที่ 7	87
7	ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียน 3 คน
ตารางที่ 8	88
8	ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียน 10 คน
ตารางที่ 9	88
9	ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียน 36 คน
ตารางที่ 10	94
10	เกณฑ์การประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
ตารางที่ 11	100
11	การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book).....
ตารางที่ 12	103
12	สรุปวิธีการดำเนินการวิจัย.....
ตารางที่ 13	104
13	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีการประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ ทางประวัติศาสตร์.....

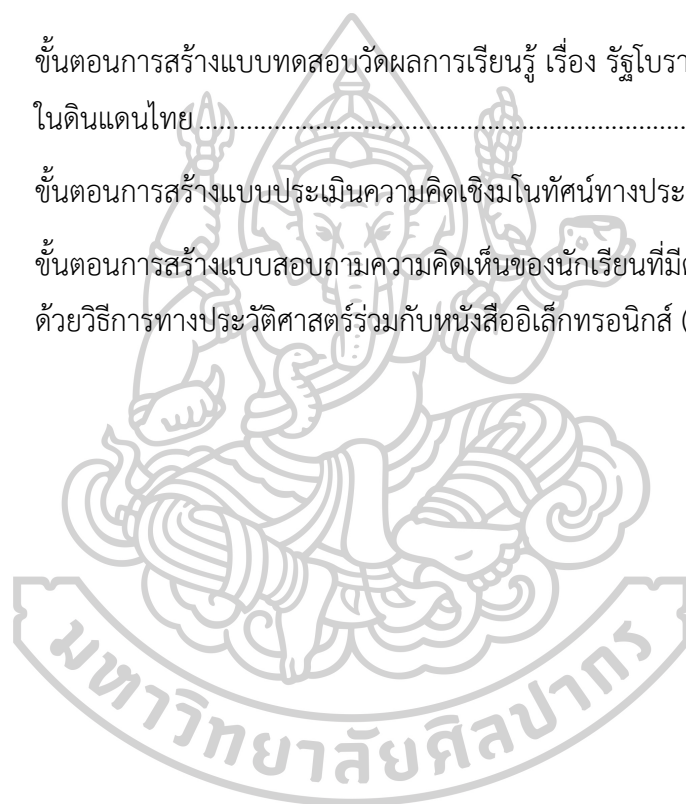
ตารางที่ 14	ผลการศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียน ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	105
ตารางที่ 15	ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	106
ตารางที่ 16	ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	130
ตารางที่ 17	ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	131
ตารางที่ 18	ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	132
ตารางที่ 19	ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	133
ตารางที่ 20	ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	134
ตารางที่ 21	ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย.....	135
ตารางที่ 22	ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน KR20	140

- ตารางที่ 23 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการ
เรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) .. 142
- ตารางที่ 24 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้อง และ
ความเหมาะสมของแบบวัดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์..... 143
- ตารางที่ 25 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและ
ความเหมาะสมของแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)..... 144
- ตารางที่ 26 แบบประเมินคุณภาพสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
วิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4..... 146

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
แผนภูมิที่ 2	ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้.....	85
แผนภูมิที่ 3	ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	89
แผนภูมิที่ 4	การสร้างแบบประเมินหนังสืออิเล็กทรอนิกส์.....	91
แผนภูมิที่ 5	ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง รัฐบาล ในดินแดนไทย.....	93
แผนภูมิที่ 6	ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์.....	96
แผนภูมิที่ 7	ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book).....	98

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทย กำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อันเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ ย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับยุคดังกล่าวซึ่งอาจกล่าวได้ว่าจะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ทำให้การศึกษาของไทยถึงเวลาปรับเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างผลผลิตได้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งภาคีเครือข่ายเพื่อทักษะศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st century skills) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้ระบุคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนควรมี คือ 1. มีความรอบรู้ (Mastery) 2. มีความรู้ในขอบข่ายของศตวรรษที่ 21 (Themes of 21st century) 3. มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation) 4. มีทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information media and technology skills) และ 5. มีทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and career skill) (จินตนา สุขจรรย์นัถ, 2556; วิชัย วงศ์ใหญ่, 2557)

ประวัติศาสตร์ (History) เป็นวิชาหนึ่งที่ถูกระบุอยู่ในคุณลักษณะของความรอบรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การศึกษาประวัติศาสตร์มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาในแง่ของการพัฒนาทางความคิด ช่วยให้ผู้ศึกษามีความคิดกว้างขวาง เฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันเหตุการณ์ ทันสมัย ทันคน ช่วยฝึกเยาวชนให้มีความเข้าใจและแสดงออกอย่างถูกต้อง ที่สำคัญคือประวัติศาสตร์สอนให้รู้จักคิด เป็น การศึกษาประวัติศาสตร์โดยการคิดวิเคราะห์ตีความหลักฐาน ตลอดจนวิธีการใช้เหตุใช้ผลและการวิพากษ์วิจารณ์นั้นย่อมมีประโยชน์มาก ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจและเข้าถึงปัญหาได้เพราะสามารถแยกแยะความแตกต่างของเหตุผลและหลักฐานได้ว่าเชื่อถือได้มากหรือน้อยเพียงใด ความสามารถอันนี้เรียกว่า “ความฉลาด” ความฉลาดสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือความจริง และอะไรคือความจริงน้อยหรือไม่จริง ความสามารถแยกความจริงหรือไม่จริงนั้นเป็นสิ่งที่ประวัติศาสตร์มอบไว้ให้แก่ผู้ศึกษา (दनัย ไซโยธา, 2551) ดังที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ ไว้ในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่อง “สะพาน” รวมบทความทางประวัติศาสตร์ ว่า

“ประโยชน์อย่างหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์ คือช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักใช้ความคิด รู้จักหาเหตุผลจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นการลับสมอง และทำให้ได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ ประวัติศาสตร์มีได้ ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการตีความประเมินคุณค่าของ ข้อมูลในแง่มุมใหม่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้อยู่เสมอ รวมทั้งยังเป็นการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตด้วย”

จากพระราชเสาวนีย์ในข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์มีความจำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนท่ามกลางบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 แต่จากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) คะแนนเฉลี่ยของวิชาสังคมศึกษา ระดับประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 6 ในปีการศึกษา 2559 มีคะแนนเฉลี่ย 36.17 คะแนน แต่ในปีการศึกษา 2560 มีคะแนนเฉลี่ย 34.7 คะแนน จะเห็นได้ว่าในปีการศึกษา 2560 ผลสอบวิชา สังคมศึกษาระดับประเทศ มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าผลสอบ ปีการศึกษา 2559 ถึง 1.47 คะแนน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, ออนไลน์) จากผลวิเคราะห์คะแนนดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนเป็นตัวแปรสำคัญในการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ของครูเป็นเรื่องที่สำคัญมาก หากครูผู้สอนยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดิม ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับบริบท การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก็มีแต่จะถดถอย ครูผู้สอนควรหิบบกโอกาสทางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการ การเรียนการสอน ดังที่ วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้กล่าวไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทยจะเรียน จะสอนกันอย่างไร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543) ไว้ว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคทางการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย มีอยู่หลาย ประการ เช่น ทักษะคิด ความรู้ คุณสมบัติของครูผู้สอนที่ไม่รู้ถึงจุดมุ่งหมายของรายวิชา การใช้วิธีการ สอนแบบเดิม ๆ ที่เน้นการท่องจำเนื้อหา ส่งผลให้วิธีการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนก็เป็นการวัด แบบผิด ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นการวัดความจำของผู้เรียน และอีกปัญหาหนึ่งซึ่งไม่ได้มีความสำคัญน้อยไป กว่าด้านอื่น ๆ คือ ปัญหาเรื่องสื่อการเรียนการสอน แม้สื่อจะมีอยู่หลายประเภท แต่สื่อที่สำคัญที่สุด ก็ยังคง ได้แก่ หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์และหนังสืออ่านประกอบรายวิชาต่าง ๆ เป็นที่น่า เสียดายว่า ในขณะที่การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยเฉพาะด้านได้ก้าวหน้าไปมาก เรากลับ ขาดแคลนหนังสือประวัติศาสตร์ไทยฉบับมาตรฐานดี ๆ ที่น่าอ่านและทันสมัย แม้แต่หนังสือแบบเรียน ที่ใช้ในโรงเรียนก็พบว่ามีข้อมูลผิดพลาดมากกว่าที่ควรจะเป็นสอดคล้องกับสุภัทรดิศ ดิศกุล (2543) ที่กล่าวไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันว่า การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรที่กำหนดไว้นั้น จะต้องอาศัยครูผู้สอนเป็นกำลังสำคัญ นอกจากนี้ประเด็นที่เป็นปัญหา

สำคัญสำหรับครูสังคมศึกษา คือ การขาดงบประมาณในการจัดทำและจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ด้วยเหตุผลดังกล่าว การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์จะมีประสิทธิภาพได้ หากครูผู้สอนมีการพัฒนาสื่อการเรียนสอนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน จะต้องเลือกสรรและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ควรนำเครื่องมือโปรแกรม แอปพลิเคชันต่าง ๆ มาช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ อันได้แก่ 1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ 2. เป็นโปรแกรมเน้นเอกัตบุคคล 3. เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสืบค้นและเป็นการค้นพบด้วยตนเอง (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2557: 45-48) เพราะผู้เรียนในยุคของสังคมแห่งเทคโนโลยีนั้นมีลักษณะการเรียนรู้เปลี่ยนไป ผู้เรียนลดความสนใจในการเรียนรู้จากหนังสือเพราะมีแต่เพียงตัวอักษรและภาพนิ่ง ตรงกันข้ามกับสื่อมัลติมีเดียในยุคปัจจุบันนั้นจะมีสีสัน บรรลุได้ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เสียง และวีดิทัศน์ ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ ซึ่งสามารถเพิ่มแรงกระตุ้นในการเรียนรู้และตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียนได้ดี หนึ่งในสื่อการศึกษาที่น่าสนใจคือ “หนังสืออิเล็กทรอนิกส์” หรือ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “E-Book” ย่อมาจากคำว่า “Electronic Book” หมายถึงหนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ทั้งในระบบออฟไลน์ และออนไลน์ สามารถเชื่อมโยงจุดไปยังส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้เรียนได้ นอกจากนี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสามารถสั่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกจากเครื่องพิมพ์ได้ อีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Individual Learning) ที่ผู้เรียนสามารถเรียนตามความพร้อมและความสนใจของผู้เรียนได้ (อินยะวีร์ คำชาย, 2561: 23-24) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในการนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการผสมผสานสื่อหลายทางได้แก่ ข้อความ เสียง รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหวและคอมพิวเตอร์เข้ามาทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ ทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เปรียบกว่าสื่ออื่นหลายประการ ได้แก่ 1. มีลักษณะคล้ายหนังสือเรียน 2. สื่อความหมายได้รวดเร็ว เข้าใจง่าย 3. เสนอภาพที่เคลื่อนไหวได้ ทำให้ดูเหมือนของจริง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น 4. ใช้เสียงประกอบได้ ทำให้เกิดความน่าสนใจและเร้าใจมากขึ้น 5. ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนการสอน (ฉลอง ทับศรี, 2548: 1-2)

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนสามารถนำวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษาเรื่องราวในอดีต คือ วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

(Historical Method) ซึ่งหมายถึง วิธีการสอนโดยใช้วิธีการที่ นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ มาจัดชั้นตอนการเรียนการสอนอย่างเป็นลำดับ เพื่อให้ผู้เรียนได้องค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของการกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งสมมติฐาน การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความหลักฐานหรือข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปหรือผลของการศึกษาค้นคว้า ในวิธีการดังกล่าวนี้ถ้านำมาประยุกต์ใช้เป็นขั้นในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด ฝึกการกำหนดสมมติฐาน ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีความหมายและมีคุณค่าอย่างแท้จริง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2555; สิริวรรณ ศรีพล, 2553)

ความคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) เป็นอีกหนึ่งความคิดที่มีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพราะถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้จนเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วย่อมส่งผลให้สามารถทำความเข้าใจในรายละเอียดของเรื่องที่เรียนได้ดีขึ้น ความคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) ถือเป็นความสามารถทางสมองในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมดที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างชัดเจน โดยมีการจัดระบบ จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เพื่อสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ของสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นความคิด ความเข้าใจที่สรุปเกี่ยวกับการจัดกลุ่มสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องหนึ่งที่เกิดจากการสังเกต หรือการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น แล้วใช้คุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ดังนั้น มโนทัศน์จำทำให้เราสามารถจำแนกสิ่งใหม่ ๆ และเข้าใจได้รวดเร็วตามประสบการณ์ของเราที่ผ่านมา ซึ่งการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและแสดงความคิดเห็นจากสิ่งที่จำกัดไปยังสิ่งเฉพาะอย่าง โดยหลักการของการเป็นนามธรรม ความคิดเชิงมโนทัศน์จะทำให้สามารถคิดและเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมได้ในรูปของรูปธรรม และสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ ได้โดยอาจไม่มีความรู้ในสาระของความคิดเชิงมโนทัศน์เหล่านั้นมาก่อนเลยก็ได้ ความคิดเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับโลก เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจการสื่อความหมายนั้น ๆ ด้วยคำพูด นั่นคือการอธิบายลักษณะรูปธรรมเพื่อการพรรณนาหรืออธิบายเพื่อสื่อความหมาย ดังนั้น การคิดเชิงมโนทัศน์จึงเปรียบเสมือนเป็นหลักเบื้องต้นของการคิดและการเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบระเบียบ (นาคยา ภัทรแสงไทย, 2525: 105) มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์หลายท่านได้ศึกษาและรวบรวมไว้ได้แก่ อารยธรรม การปฏิวัติ เหตุปัจจัย ลัทธิชาตินิยม การเปลี่ยนแปลง การสำรวจ ความขัดแย้ง หลักฐาน วิฤตการณ์ และอดีตทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นกรอบของมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เพราะความคิดเชิงมโนทัศน์ทาง

ประวัติศาสตร์จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างคงทน (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553)

การที่จะให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์นั้น นอกจากจะต้องมีกระบวนการคิด ค้นคว้า ที่เป็นระบบแล้ว การใช้สื่อแบบมัลติมีเดีย (Multimedia) ที่มีความสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากรูปแบบหนึ่งไปยังอีกรูปแบบหนึ่งได้ในทันทีด้วยความรวดเร็วและเพิ่มความสามารถในการบรรจุข้อมูลในลักษณะของภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ ภาพกราฟิก ภาพนิ่ง ภาพสามมิติ ภาพถ่าย เสียงพูด เสียงดนตรี เข้าไว้ในเนื้อหาด้วย เพื่อให้ผู้ใช้หรือผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลที่เชื่อมโยงถึงกันได้หลากหลายรูปแบบมากขึ้นกว่าเดิม จากความสามารถของสื่อหลายมิติที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถสืบค้นข้อมูลที่เชื่อมโยงถึงกันได้หลากหลายรูปแบบได้อย่างรวดเร็ว (อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, 2545) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นสื่อผสมผสาน มีคุณสมบัติหลายประการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา และไม่เบื่อหน่ายในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ให้เกิดกับผู้เรียนอีกด้วย

2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ของสิริวรรณ ศรีพหล (2553) ที่ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นกำหนดหัวเรื่องที่ศึกษา โดยผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมายว่าจะศึกษาอะไร เมื่อผู้เรียนกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้เรียนจะร่วมกันกำหนดขอบเขตของปัญหา และแนวทางการศึกษาให้ชัดเจน 2) ขั้นค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน โดยผู้เรียนต้องเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องศึกษา เมื่อผู้เรียนได้สำรวจเอกสารหลักฐานแล้ว จะต้องทำการคัดแยกข้อมูลหรือหลักฐาน และลำดับความสำคัญของหลักฐานหรือข้อมูลเหล่านั้น 3) การประเมินคุณค่าของหลักฐาน เมื่อรวบรวมหลักฐานได้มากพอสมควรแล้ว ผู้เรียนจะต้องนำข้อมูลหลักฐานนั้น ๆ มาวิเคราะห์และประเมินคุณค่าโดยนักเรียนต้องมีการตรวจสอบหลักฐานด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อประเมินคุณค่าของหลักฐานว่าน่าเชื่อถือเพียงใด ผู้เรียนต้องแยกประเภทของหลักฐานและทำความเข้าใจหลักฐานแต่ละประเภท 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เมื่อหลักฐานหรือข้อมูลได้มีการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าแล้ว ผู้เรียนจะต้องเรียบเรียงความคิดของตนเอง โดยอาศัยการวิเคราะห์ (แยกแยะ) การสังเคราะห์ (รวบรวม) ข้อเท็จจริงในอดีตจากหลักฐานต่าง ๆ

เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อที่จะอธิบายประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ เป็นขั้นตอนของการตอบปัญหาโดยสามารถอธิบายได้ว่าเกิดอะไรขึ้น อย่างไร และทำไม 5) การเรียบเรียง หรือการนำเสนอ เป็นขั้นตอนของการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการค้นคว้าและสังเคราะห์มาแล้ว มาเรียบเรียงเป็นความรู้และแนวคิดสำคัญ โดยผู้เรียนจัดระเบียบข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้วนำเสนอประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ การนำเสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ต้องการอ้างอิงหลักฐานอย่างมีเหตุผล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ให้เกิดกับนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทมัลติมีเดีย (Multimedia E-Book) ใช้เป็นสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสอน (Instructional E-book) ซึ่งจะประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วีดิทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-book) ที่เน้นคุณสมบัติของการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสู่แหล่งต่าง ๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษา จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัด เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีเหตุผลและมีการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการเรียนรู้ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ครูผู้สอนจะต้องเตรียมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาแล้วพร้อมทั้งบอกวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และแนวทางการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และมีความเข้าใจแนวทางการเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้น 2) ขั้นตอนการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นขั้นที่นักเรียนได้เรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นรายบุคคลตามขั้นตอนที่กำหนดด้วยการศึกษาคำแนะนำ ศึกษาเนื้อหาสาระ ทำกิจกรรม ตรวจสอบผลการเรียนรู้ บันทึกผลการเรียนรู้ 3) ขั้นการสรุปองค์ความรู้ เพื่อให้การเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียน ควรจัดกิจกรรม ทบทวนความรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มหรือรายบุคคลให้นำผลจากการศึกษาจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มาอภิปราย สรุป บันทึกผลงานการอภิปราย หรือ สรุปผลการอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น 4) ขั้นขยายและแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกิดจากการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จและมีความรู้ ความจำ ความเข้าใจที่คงทนแก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ควรให้นำเสนอผลการสรุป แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้รับเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเพื่อเสริมความสัมพันธ์ในการเรียนรู้ยิ่งขึ้น 5) ขั้นนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนมอบหมายงานกิจกรรมให้ผู้เรียนไปศึกษา ค้นคว้า ทำกิจกรรมเพิ่มเติม และสามารถมอบหมายให้ผู้เรียนทำกิจกรรมนอกเวลาเพิ่ม เพื่อเสริมทักษะความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ และต้องสรุปคุณธรรมและความซื่อสัตย์ที่จำเป็นในการเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และแนวคิดขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้ โดยในขั้นตอนแรกผู้สอน จะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทางประวัติศาสตร์ ให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษา เพื่อนำไปสู่ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ และสามารถทำชิ้นงานเป็นหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ออกมาได้ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นขั้นของกระบวนการสอน 5 ขั้นตอน และใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นสื่อ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

ในขั้นแรกครูผู้สอนต้องให้นักเรียนฝึกการสังเกตหรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องราวของ เหตุการณ์ในอดีต หรือการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดข้อคิดว่า มีจุดใดหรือประเด็น ที่สามารถนำมากำหนดเป็นปัญหาเพื่อการศึกษาและค้นหาคำตอบได้ การกำหนดปัญหานี้ ผู้สอน อาจช่วยให้ข้อแนะนำหรือร่วมกับผู้เรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษาเมื่อกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้สอน จะแนะนำให้ผู้เรียนตั้งสมมุติฐานเพื่อการค้นคว้าหาข้อสรุปต่อไป

เมื่อผู้เรียนกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้เรียนจะร่วมกันกำหนดขอบเขตของปัญหา และกำหนด แนวทางการศึกษา ในที่นี้จะป็นสมมุติฐาน ซึ่งเป็นการเดาคำตอบหรือกำหนดแนวทางที่คาดว่า เป็นไปได้ ทั้งนี้ ผู้สอนควรให้ผู้เรียนอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาตั้งสมมุติฐาน สมมุติฐานที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางในการศึกษาให้ตรงประเด็น

ขั้นที่ 2 ค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

ในขั้นนี้ผู้สอนเตรียมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้สอนพัฒนาขึ้นมาให้ผู้เรียนเพื่อประกอบ การเรียนและค้นคว้า โดยรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับรัฐโบราณในดินแดนไทย ทั้งหมด 4 เล่ม 7 เรื่อง เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าของนักเรียน และผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีค้นคว้าและ บอกแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมที่ผู้เรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวมหลักฐานได้ เช่น แนะนำประเภท ของหลักฐาน ได้แก่ หลักฐานชั้นต้น หลักฐานชั้นรอง หรือหลักฐานชั้นที่สาม หลักฐานหรือข้อมูล บางอย่าง โดยผู้สอนใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมการเรียนรู้ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ขั้นที่ 2 การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ขั้นที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ ขั้นที่ 4 ขยายและแลกเปลี่ยนความรู้ และขั้นที่ 5 นำความรู้ไปประยุกต์ใช้

เมื่อผู้เรียนได้สำรวจเอกสารหลักฐานแล้ว ต่อไปคือ การรวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน ผู้เรียนจะทำการรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลและหลักฐานว่าหลักฐานหรือข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องที่ศึกษา และคัดแยกข้อมูลหรือหลักฐานดังกล่าว

ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

ผู้เรียนนำข้อมูลหลักฐานนั้น ๆ มาวิเคราะห์และประเมินคุณค่า ในขั้นนี้ผู้สอนต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์และการประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน โดยใช้ “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งประกอบไปด้วยการวิพากษ์ภายนอกและการวิพากษ์ภายใน

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนพยายามเรียบเรียงความคิดของตนเองโดยอาศัยข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ ในขั้นตอนนี้หากพบข้อค้นพบใหม่ ๆ ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปศึกษาหลักฐานหรือข้อมูลเพิ่มเติมได้ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ เมื่อสังเคราะห์แล้ว ผู้เรียนจะเรียบเรียงเนื้อหาใหม่ในลักษณะการอธิบายโดยมีความคิดเห็นของผู้ศึกษาประกอบ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและแนวคิดเข้าด้วยกัน ในขั้นตอนนี้เชื่อว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

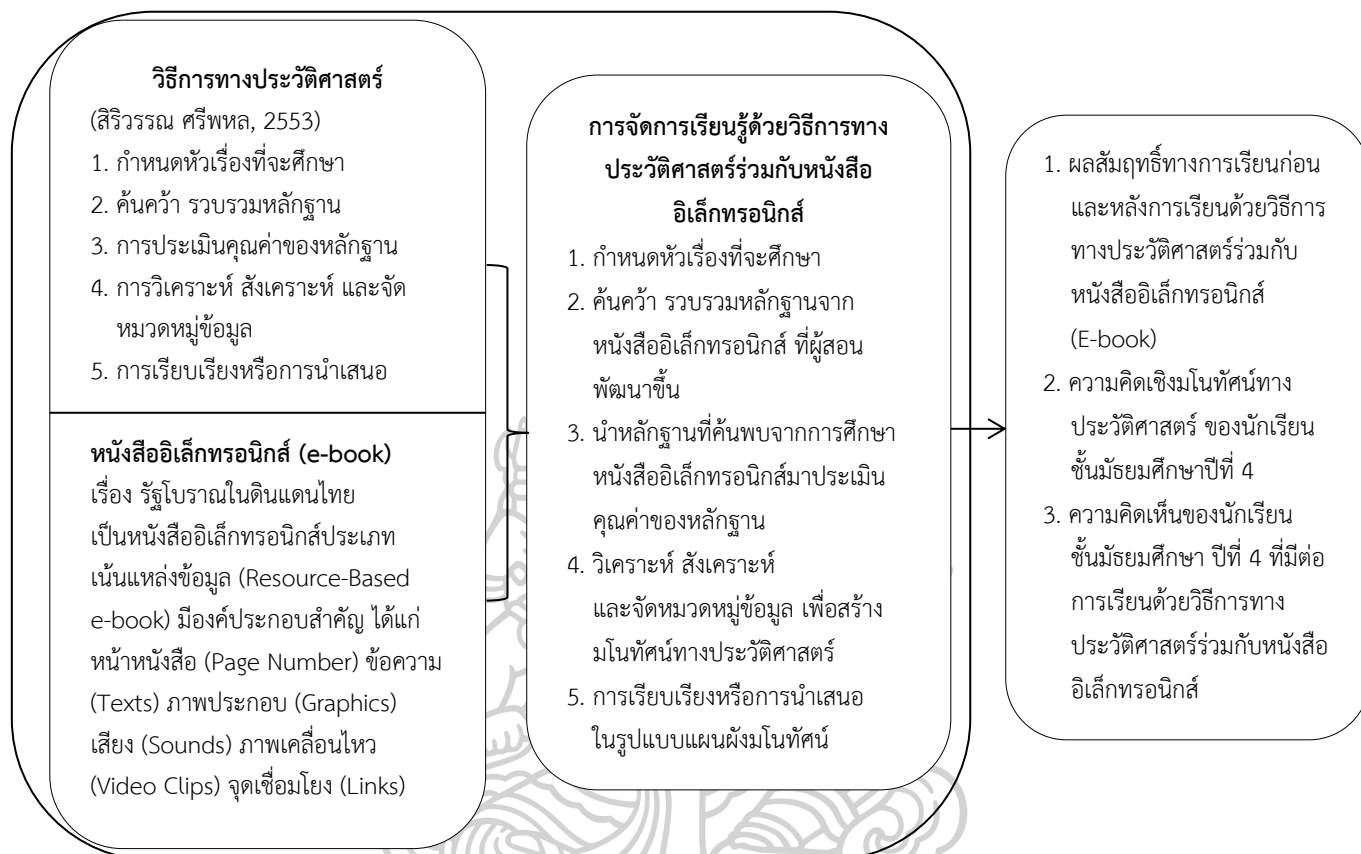
ขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

เป็นขั้นตอนของการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการค้นคว้าและสังเคราะห์มาแล้ว มาเรียบเรียงเป็นความรู้และแนวคิดสำคัญ การนำเสนอเนื้อหาในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องนำเสนอในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์ ที่ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้จากสื่อที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ โดยเรียนรู้และทำชิ้นงานออกมาจากกระบวนการคิดเชิงมโนทัศน์ของผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ผู้เรียนต้องเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจและมีความสมบูรณ์น่าเชื่อถือ ดังกรอบแนวคิด ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. คำถามการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่
2. ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย อยู่ในระดับใด
3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย อยู่ในระดับใด

4. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
2. ศึกษาความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
3. ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

5. สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย อยู่ในระดับมาก

6. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนกลุ่มที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 10 โรงเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 2,178 คน

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ กลุ่มที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มได้ห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน

7. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาในวิจัยเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วิเคราะห์ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย ใช้เวลาในการเรียนการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ทั้งหมด 24 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นสอนในคาบเรียน 17 ชั่วโมง และผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองนอกคาบเรียนอีก 7 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

9. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง เป็นกระบวนการในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในอดีตอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา ขั้นที่ 2 ค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อสร้างมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ และขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

2. การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) หมายถึง กระบวนการสร้างสื่อการสอนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบไปด้วยตัวอักษร ภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว โดยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ผ่านทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ตนเองมี ไม่ว่าจะเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ (Computer) คอมพิวเตอร์แบบพกพา (Lap top) คอมพิวเตอร์แบบรับข้อมูลด้วยการเขียนบนจอภาพ (Tablet PC) และสมาร์ทโฟน (Smartphone) ซึ่งผู้เรียนสามารถอ่านบทวนได้ด้วยตนเองทั้งในและนอกเวลาเรียน

3. วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อใช้พัฒนาความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา 2) ค้นคว้า รวบรวมหลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3) นำหลักฐานที่ค้นพบจากการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาประเมินคุณค่าของหลักฐาน 4) วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อสร้างมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ 5) การเรียบเรียงหรือการนำเสนอในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์

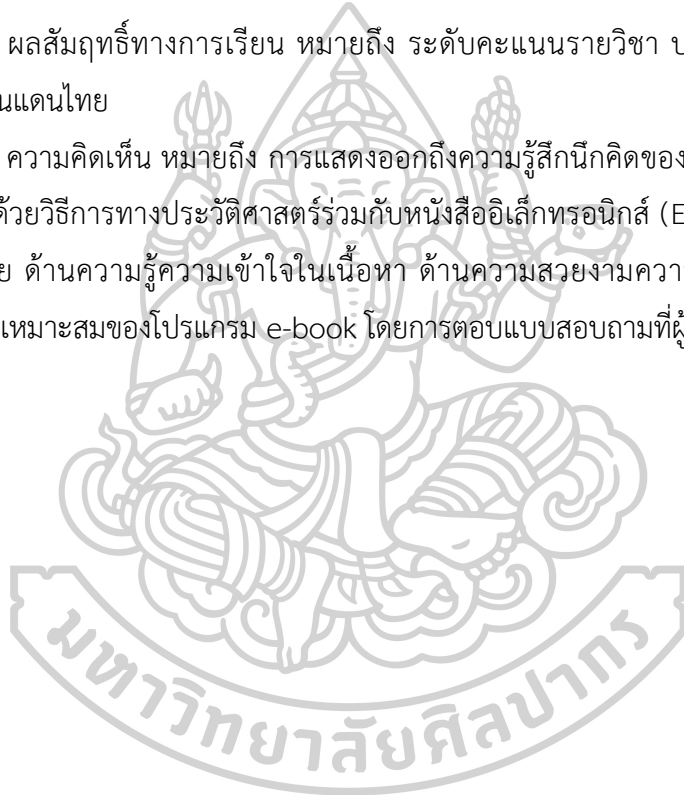
4. ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ หมายถึง การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน จากการคัดเลือก แยกแยะ ยกตัวอย่าง มาเชื่อมโยงเหตุผล และสรุปความรู้ ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ช่วยเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ได้แก่ 1. อารยธรรม (Civilization) 2. เหตุปัจจัย (Causation) 3. การเปลี่ยนแปลง (Changes) 4. หลักฐาน (Evidence)

5. รัฐโบราณในดินแดนไทย หมายถึง บ้านเมือง ชุมชนในสมัยโบราณที่มีขอบเขตอยู่ในดินแดนไทยเคยเจริญรุ่งเรืองก่อนสมัยสุโขทัย มีหลักฐานจารึก ตำนาน โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เหลือและยังมีร่องรอยให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน และส่งผลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยที่เห็นชัดเจน คือ การนับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันและมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ได้แก่ รัฐทวารวดี รัฐหริภุญชัย รัฐจักรล้านนา รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร รัฐศรีวิชัย และรัฐตามพรลิงค์

6. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์

7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับคะแนนรายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

8. ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ด้านความสวยงามความดึงดูดใจของบทเรียน และด้านความเหมาะสมของโปรแกรม e-book โดยการตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์
2. หลักสูตรโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์และคำอธิบายกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.1 โครงสร้างรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.2 คำอธิบายรายวิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
 - 2.3 โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. รัฐโบราณในดินแดนไทย
 - 3.1 รัฐทวารวดี
 - 3.2 รัฐศรีอยุธยา
 - 3.3 รัฐล้านนา
 - 3.4 รัฐละโว้
 - 3.5 รัฐศรีโคตรบูร
 - 3.6 รัฐตามพรลิงค์
 - 3.7 รัฐศรีวิชัย
4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
 - 4.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
 - 4.2 แนวคิดของการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์
 - 4.3 คุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
 - 4.4 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

5. ความคิดเชิงมโนทัศน์
 - 5.1 ความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์
 - 5.2 ประเภทของความคิดเชิงมโนทัศน์
 - 5.3 ระดับของการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์
 - 5.4 ความสำคัญของการสอนคิดเชิงมโนทัศน์
 - 5.5 รูปแบบการสอนมโนทัศน์
 - 5.6 วิธีตรวจสอบความคิดเชิงมโนทัศน์
 - 5.7 ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
6. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.1 ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.2 ความสำคัญของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.3 รูปแบบและประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.4 โครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.5 องค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.6 ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.7 การจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.8 ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 6.9 ข้อดีข้อเสียของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ 5 สาระในการจัดเนื้อหารายวิชาของแต่ละสาระ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ในงานวิจัยฉบับนี้ นำเสนอเฉพาะส่วนสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และมาตรฐานที่ 4.1 และ 4.3 เนื่องจากเป็นสาระประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ มีสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ดังนี้

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

ตารางที่ 1 มาตรฐาน ส 4.1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	<ul style="list-style-type: none"> เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์สากล
2. การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ	<ul style="list-style-type: none"> ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาวงประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตารางที่ 2 มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย
2. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูป ฯลฯ
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ● บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การป้องกันและรักษาเอกราชของชาติ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย
4. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก และตะวันออกที่มีต่อสังคมไทย ● ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย ● ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
5. วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ● วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต่าง ๆ ● การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย ● แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ● วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

2. หลักสูตรโรงเรียนสตรีวัดอัสสัมชัญและคำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.1 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา

2561

ตารางที่ 3 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561

ภาคเรียนที่ 1					ภาคเรียนที่ 2				
ที่	รหัสวิชา	รายวิชา	ชั้น / ห้องเรียน	หน่วย การ เรียน	ที่	รหัสวิชา	รายวิชา	ชั้น / ห้องเรียน	หน่วย การเรียน
1	ส31101	สังคมศึกษา 1	4/1 - 4/9	0.5	1	ส31104	สังคมศึกษา 2	4/1 - 4/9	0.5
2	ส31102	พระพุทธศาสนา 1	4/1 - 4/9	0.5	2	ส31105	พระพุทธศาสนา 2	4/1 - 4/9	0.5
3	ส31103	ประวัติศาสตร์ 1	4/1 - 4/9	0.5	3	ส31106	ประวัติศาสตร์ 2	4/1 - 4/9	0.5
4	ส30221	หน้าที่พลเมือง 1	4/1 - 4/9	0.5	4	ส30221	หน้าที่พลเมือง 2	4/1 - 4/9	0.5
5	ส31221	อาเซียนศึกษา 1	ม.4/1, 4/3 - 4/9	0.5	5	ส31222	อาเซียนศึกษา 2	ม.4/1, 4/3 - 4/9	0.5
6	ส31281	ภูมิศาสตร์ กายภาพ	4/4 - 4/9	0.5	6	ส31282	พลังงานและ สิ่งแวดล้อม	4/4 - 4/9	0.5
7	ส30221	หน้าที่พลเมือง 1	4/1 - 4/9	0.5	7	ส30222	หน้าที่พลเมือง 2	4/1 - 4/9	0.5

จากโครงสร้างรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

2.2 คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ส 31103 ประวัติศาสตร์ 1

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทยและความต่อเนื่องระหว่างยุคสมัยต่าง ๆ กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่ความเป็นมาของชนชาติไทยสมัยก่อนอาณาจักรสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิเคราะห์บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย อารยธรรมตะวันออกและตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นข้อมูล อภิปราย คติวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์ญาณ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถสื่อสาร มีเหตุผล มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ปฏิบัติตนตามแบบอย่างบรรพบุรุษในประวัติศาสตร์และยึดแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัด ส 4.1 ม.4-6/1, ม. 4-6/2

ส 4.3 ม.4-6/1, ม. 4-6/2

รวมทั้งหมด 4 ตัวชี้วัด

ส 31106 ประวัติศาสตร์ 2

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย รวมทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ตลอดจนวางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

โดยใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ ในการสืบค้นข้อมูล อภิปราย คติวิเคราะห์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและภาคภูมิใจในผลงานของบุคคลสำคัญที่สร้างสรรค์ภูมิปัญญาและพัฒนาชาติไทย ร่วมอนุรักษ์ให้สืบทอดเป็นมรดกของชาติ มีความรักชาติ ศาสน์กษัตริย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง รับผิดชอบและมีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด ส 4.3 ม.4-6/3, ม.4-6/4, ม.4-6/5

รวมทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด

2.3 โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตารางที่ 4 โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1

เรื่อง	ชั่วโมง		กิจกรรมของผู้สอน	กิจกรรมของผู้เรียน
	ในคาบเรียน	นอกคาบเรียน		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วิธีการทางประวัติศาสตร์ แผนที่การจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย	1	-	สอนโดยใช้ Power point เรื่อง มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย	- แบบทดสอบก่อนเรียน - แผนผังมโนทัศน์
รัฐโบราณในดินแดนไทย (เรื่องละ 2 ช.ม. ในคาบเรียน 2 นอกคาบเรียน 1 ช.ม.) แผนที่การจัดการเรียนรู้ที่ 2 - รัฐทวารวดี - รัฐศรีวิชัย - รัฐล้านนา	6	3	ขั้นที่ 1 การกำหนดหัวเรื่องที่ ศึกษา - ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม - ครูยกตัวอย่างการกำหนดหัวเรื่องที่ จะศึกษา	ทำกิจกรรมนักประวัติศาสตร์น้อย - ทำใบงานที่ 1.1
แผนที่การจัดการเรียนรู้ที่ 3 - รัฐละโว้ - รัฐศรีโคตรบูร	4	2	ขั้นที่ 2 ค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน นำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ - อธิบายวิธีการใช้งานหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ - บอกวัตถุประสงค์ของการศึกษา	- ค้นคว้าหลักฐานนอกห้องเรียน - การทำใบงานที่ 1.2
แผนที่การจัดการเรียนรู้ที่ 4 - รัฐตามพรลิงค์ - รัฐศรีวิชัย	4	2		
			ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของ หลักฐาน - นักเรียนนำหลักฐานที่ได้จาก การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ มาร่วมกันวิเคราะห์ ประเมิน คุณค่าของข้อมูลและหลักฐาน	- ใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน - ใบงานที่ 1.4 สรุบบันทึกค้นพบที่ได้ จากหลักฐาน เพื่อเรียบเรียงหลักฐาน ที่ได้ลงในหัวข้อที่กำหนด (โดยนำ ข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.3)
			ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล - ผู้สอนบอกหัวข้อมโนทัศน์สำคัญ ทางประวัติศาสตร์	- ทำแผนผังมโนทัศน์ของตนเอง (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงาน ที่ 1.4)

ตารางที่ 4 โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 (ต่อ)

เรื่อง	ชั่วโมง		กิจกรรมของผู้สอน	กิจกรรมของผู้เรียน
	ในคาบเรียน	นอกคาบเรียน		
			ชั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ - ผู้สอนตั้งคำถาม และร่วมสรุปจากการนำเสนอของนักเรียน	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง มโนทัศน์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย	2	-	- ผู้สอนตั้งคำถาม และร่วมสรุปมโนทัศน์สำคัญของรัฐต่าง ๆ ที่ได้จากการนำเสนอของนักเรียน	- ผู้เรียนร่วมกันทำแผนผังมโนทัศน์เรื่องรัฐโบราณในดินแดนไทย - แบบทดสอบหลังเรียน - แบบประเมินความพึงพอใจหลังเรียน
	17	7		
	24 ชม.			

โดยหน่วยที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยคือหน่วยที่ 2 เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยและอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย มาตรฐาน ส.4.3 วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.4-6/1, 6/2 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย การสถาปนาอาณาจักรไทย การพัฒนาการเมืองการปกครองไทยจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยและบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทยเป็นประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทยมีผลต่อความรักความภาคภูมิใจของปวงชนชาวไทยที่มีต่อชาติ

3. รัฐโบราณในดินแดนไทย

3.1 รัฐทวารวดี

คำว่า ทวารวดี เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ประกอบด้วยประตู ซึ่งอาจ หมายถึงเมืองท่า และคำว่า “ทวารวดี” อาจเทียบได้กับ “ทวารกา” ซึ่งเป็นเมืองของพระกฤษณะในมหากาพย์เรื่องมหาภารตะ

ผู้ที่ศึกษาและตีความคำว่า “ทวารวดี” เป็นคนแรกน่าจะได้แก่ นายแซม มวลบิล (Samuel Beal) ในปี 2427 เขาได้แปลบันทึกของพระภิกษุเหียนจิ่ง (Hiuan Tsang) หรือที่รู้จักกันดีในนามของพระถังซำจั๋งในเรื่องไซอิ๋ว พระภิกษุเหียนจิ่งได้เดินทางจากจีนไปสืบศาสนาในอินเดียโบราณทางบกในปี พ.ศ. 1172 และเดินทางกลับจีนในปี พ.ศ. 1188 เอกสารเล่มนี้ชื่อว่า Siyuki :

Buddhist records of the Western world โดยในบันทึกได้กล่าวถึงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับดินแดนที่อยู่ระหว่างเมืองศรีเกษตรกับเมืองอิคานปุระคือ บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ปรากฏชื่อคือ โถ-โล-โป-ตี

พอลถึงในปี พ.ศ. 1439 นายตากากุสุ (J. Takakusu) ได้แปลบันทึกการเดินทางของพระภิกษุอีกผู้หนึ่ง คือ อี้จิง (I-Tsing) ซึ่งเป็นพระภิกษุชาวจีนที่เดินทางไปแสวงบุญ ณ ประเทศอินเดียเช่นกัน แต่เป็นการเดินทางน้ำในราวพุทธศตวรรษที่ 13 บันทึกนี้ปรากฏในเอกสาร ชื่อ A Record of the Buddhist Religion ; as practiced in India and the Malay Archipelago (A.D. 671-675) by I-Tsing โดยกล่าวว่าได้เดินทางออกจากเมืองกวางตุ้ง (Canton) เดินทางทางทะเลไปยังอินเดียโดยผ่านท่าเรือ เมืองหรืออาณาจักรที่สำคัญตามเส้นทาง ได้แก่ หลินยี่ (Lin-I) ฟูนัน (Fu-nan) ทวารวดี (Dvaravati) ลังเจียชู (Lan-Chia-Shu หรือ Lankasuka) ศรีวิชัย (Sri-vijaya) และโมโลยู (โมโลยู)

นอกจากในบันทึกการเดินทางทั้งสองท่านดังกล่าวแล้ว ชื่อ “โถ-โล-โป-ตี” หรือทวารวดี ยังมีปรากฏในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ถัง โดยในหนังสือประวัติศาสตร์เก่าสมัยราชวงศ์ถังปรากฏคำว่า โถ-โล-โป-ตี และในหนังสือประวัติศาสตร์ใหม่สมัยราชวงศ์ถังปรากฏชื่อ “ฉวนโลโปตี” (Tchouan-lo-po-ti) ซึ่งคำสองคำนี้จะหมายถึงอาณาจักรเดียวกัน นายปอล เปลลีย์ต์ นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้ตีความว่า To-lo-po-ti ตรงภาษาสันสกฤตว่า “ทวารวดี” (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2547: 13-15)

อายุ

ก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 จนถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายนั้น บริเวณนี้มีผู้คนอาศัยมาแล้วอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองจะขึ้นอยู่กับอารยธรรมจากภายนอก และมีการค้าขายระหว่างกัน จะเห็นได้จากหลักฐานทางโบราณวัตถุ เช่น เหยือกษาปณ์โรมัน พบที่เมืองอุทอง และเหยือกษาปณ์อินเดีย พบที่บ้านท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี และตะเกียงโรมันสำริด พบที่ตำบลพงตึก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้เห็นถึงการแพร่กระจายของอารยธรรมกรีกโรมัน สำหรับการเข้ามาในดินแดนไทยนั้นเชื่อว่าพวกพ่อค้าชาวอินเดียเป็นผู้นำเข้ามา ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงเส้นทางการค้าในสมัยนั้นอีกด้วย

หลักฐานทางลายลักษณ์อักษรที่แสดงถึงอายุของทวารวดีในยุคเริ่มแรก คือ จารึกที่ปราสาทเขาน้อย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พ.ศ.1180 และจารึกที่เขารัง ในเขตอำเภอและจังหวัดเดียวกัน พ.ศ.1182 จากหลักฐานดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่ารัฐทวารวดีเริ่มมีตัวตนขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 หรือในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 จนถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2547: 36-37)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

เนื่องจากรัฐทวารวดีมีอารยธรรมที่แพร่กระจายกว้างขวางมากที่สุดในดินแดนไทย จึงน่าจะต้องมีศูนย์กลางที่สำคัญอันเป็นต้นกำเนิดและตัวกลางที่ถ่ายทอดไปยังแหล่งอื่น ๆ ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าศูนย์กลางของทวารวดีน่าจะอยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เพราะได้พบหลักฐานที่สำคัญ ๆ มากกว่าแหล่งอื่น ๆ รวมทั้งที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการรับอารยธรรมจากโลกภายนอก จึงทำให้นักวิชาการตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของรัฐทวารวดีไว้ 3 แห่ง คือ เมืองอู่ทอง เมืองนครชัยศรี และเมืองลพบุรี

เหตุที่กล่าวว่าทั้งสามเมืองนี้น่าจะเคยเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากการเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่กว่าเมืองอื่น ๆ ทำเลที่ตั้งเหมาะสมต่อการติดต่อกับโลกภายนอกทางทะเล และประการสำคัญคือ ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ๆ มากที่สุด เช่น ที่เมืองอู่ทองได้พบหลักฐานที่สำคัญคือ จารึกบนแผ่นทองแดงอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 กล่าวถึงพระนามของพระมหากษัตริย์ คือ พระเจ้าทรงธรรมวรมัน ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นพระนามของกษัตริย์ทวารวดีพระองค์แรก และเหรียญเงินที่มีจารึกกล่าวถึง “ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ” หลายเหรียญ และที่เมืองนครชัยศรีได้พบศาสนสถานที่สำคัญและมีขนาดใหญ่กว่าที่อื่น ๆ เช่น เจดีย์องค์เดิมของพระปฐมเจดีย์ เจดีย์พระประโทน เจดีย์จุลประโทน เจดีย์วัดพระเมรุ อีกทั้งยังพบประติมากรรมสำคัญจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูป ภาพเล่าเรื่องในพระพุทธศาสนา ธรรมจักร และเหรียญเงินโบราณเหมือนกับที่อู่ทอง ส่วนที่เมืองลพบุรีหรือลวปุระได้โบราณสถาน โบราณวัตถุจำนวนมากเช่นกัน โดยเฉพาะการค้นพบจารึกภาษามอญโบราณหลายแห่ง เช่น จารึกที่เสาแปดเหลี่ยม และเหรียญเงินที่มีจารึกคำว่า

“ลวปุระ” แต่พบที่เมืองอู่ทอง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 จึงแสดงให้เห็นว่าเมืองลพบุรีเดิมนั้นน่าจะเป็นรัฐหนึ่งที่ร่วมสมัยกับทวารวดี เพราะมีชื่อและเหรียญเป็นของตัวเอง ดังนั้น ศูนย์กลางของรัฐทวารวดีจึงน่าจะอยู่ที่เมืองอู่ทองและนครชัยศรี

สำหรับอาณาเขตของรัฐทวารวดีก็คงจะต้องตั้งข้อสังเกตจากซากเมืองโบราณสมัยทวารวดีในเขตที่ราบลุ่มภาคกลางตามลำน้ำเจ้าพระยาและภาคตะวันออกถึง 70 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 30 แห่ง ภาคเหนือ 2-3 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งชุมชนตั้งใกล้ลำน้ำสำคัญหรือใกล้เมืองท่าสำคัญตามชายฝั่งทะเล โดยจะสังเกตเห็นว่าเมืองโบราณเหล่านี้จะตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางการค้าสมัยโบราณ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มตามลุ่มน้ำได้ ดังนี้

ลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน จะพบหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยทวารวดี เช่น เมืองนครชัยศรี เมืองกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เมืองคูบัวจังหวัดราชบุรี เมืองพงตึก จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก มีการพบเมือง มีการพบเมืองโบราณจำนวนมากที่มีความต่อเนื่องจากกลุ่มแรกตั้งแต่จังหวัดลพบุรี สระบุรี และเพชรบูรณ์ (เมืองศรีเทพ) ส่วนด้านตะวันตกจะพบเมือง

โบราณในเขตจังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท นครสวรรค์ เมืองโบราณที่สำคัญได้แก่ เมืองขีดหิน เมืองลพบุรี เมืองชัยจำปา เมืองอุตะเกา บ้านคูเมือง เมืองจันเสน เมืองศรีเทพ เป็นต้น

ลุ่มแม่น้ำบางปะกง เมืองโบราณที่ค้นพบจะครอบคลุมพื้นที่ทางภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก ชลบุรี และจันทบุรี เมืองโบราณเช่น เมืองพระรถ เมืองศรีมโหสถ เมืองดงละคร เป็นต้น

ภาคอีสาน ทางภาคอีสานของไทย ได้มีการพบแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีจำนวนมากไม่น้อยที่มีรูปแบบวัฒนธรรมทวารวดี ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ มหาสารคาม ยโสธร อุบลราชธานี หนองคาย ขอนแก่น สกลนคร อุดรธานี และกาฬสินธุ์ เมืองโบราณเช่น เมืองฟ้าแดดสงยาง เมืองเสมา เมืองพลับพลา เมืองกงรถ เมืองนครจำปาศรีนาคูน เมืองกันทรวิชัย เป็นต้น

ภาคเหนือ เมืองสำคัญของชาวมอญที่จัดอยู่ในสมัยทวารวดี คือ เมืองหริภุญไชย และเมืองบริวารในเขตจังหวัดลำพูน ลำปาง และเมืองไตรตรึงส์ในจังหวัดกำแพงเพชร หลักฐานสำคัญที่สนับสนุน คือ ตำนานจามเทวีวงศ์

ภาคใต้ เมืองยะรัง เขตจังหวัดปัตตานีในคาบสมุทรมุขใต้ นอกจากนี้มีร่องรอยของศิลปะทวารวดีที่ไชยา (สุราษฎร์ธานี) และบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน (ธิดา สารยา, 2545: 20-21; ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2547: 66-75; สมเกียรติ โล่เพชรรัตน์, 2556: 107-108)

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

จากอาณาเขตที่ตั้งของรัฐทวารวดีที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่าการแพร่กระจายของอารยธรรมอยู่ทั่วไป เช่น จังหวัดนครปฐม กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี อุทัยธานี ชัยนาท นครสวรรค์ และลพบุรี เป็นต้น อีกทั้งบริเวณด้านตะวันออกแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกงบั้น ได้พบร่องรอยว่ามีการตั้งชุมชนโบราณมาก่อนในสังคมเกษตรกรรม บริเวณตั้งแต่ปากน้ำโพลงมาตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา จนถึงปากน้ำที่ออกไปยังทะเลหรืออ่าวไทยนั้น พื้นดินดังกล่าวจึงเป็นดินตะกอนอันเกิดจากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำบางปะกง

ด้วยเหตุนี้ในฤดูน้ำหลากจึงมีน้ำหลากไหลท่วมพื้นดินทำให้มีตะกอนดินและน้ำท่วมถึงนาข้าว ถือว่าเป็นแหล่งเกษตรสมบูรณ์ที่สามารถทำนาปลูกข้าว ให้ผลผลิตที่มีข้าวออกรวงเหลืองอร่ามเต็มท้องทุ่ง นอกจากนี้ในบริเวณอำเภอโคกสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีนั้น พบว่าเป็นแหล่งแร่ทองแดงและแร่เหล็กอยู่จำนวนมากมาย และมีจำนวนมากพอที่จะนำมาถลุงทำเครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องประดับสำริด เป็นสินค้าส่งออกได้

ชุมชนแถบแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำท่าจีนก็มีความสามารถจับปลาจับหอยจากแม่น้ำและชายทะเล โดยนำเปลือกหอยมาทำเครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องประดับเป็นสินค้าด้วย เช่น ทำเป็นกำไล ทำแผ่นวงกลมเจาะรูแขวนหน้าอกทำลูกปัดหอย เป็นต้น

ในพื้นที่ทางแถบภาคกลางของประเทศไทยในสมัยทวารวดีได้ปรากฏการเข้ามาของพ่อค้าอินเดีย และนักบวชที่มาจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ที่เดินทางมาพร้อมกับเรือสินค้า ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในเมืองต่าง ๆ โดยนำเอาความเชื่อในศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติอยู่มาดำรงชีวิตและเผยแพร่วัฒนธรรมนั้นจนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชนพื้นเมือง ต่อมาก็ได้นำเอาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของอินเดียโบราณไปเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองจนมีความนิยมแพร่หลาย (พลาตีสัย สิทธีธัญกิจ, 2554: 220-223)

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

รัฐทวารวดีมีกษัตริย์ปกครองในทุกหัวเมือง รับแนวคิดแบบเทวราชา จากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังที่ได้พบเหรียญเงินโบราณ จากการขุดค้นพบเหรียญเงินสมัยทวารวดีมีอักษรภาษาสันสกฤตจารึกว่า “ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ” แปลว่า “บุญกุศลของพระราชแห่งทวารวดี” แสดงให้เห็นว่ามีราชาหรือมีกษัตริย์เป็นประมุข และมีความเจริญทางการค้ามีการใช้เงินตราอย่างแพร่หลาย

ด้านศิลปะวัฒนธรรม

วัฒนธรรมทวารวดีนั้นสัมพันธ์อยู่กับคติความเชื่อซึ่งยึดพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก นั่นก็คือในระยะแรกนั้นวัฒนธรรมทางความคิดความเชื่อแปลกแตกต่างกัน ผู้คนนับถือศาสนาพราหมณ์บ้าง ศาสนาพุทธบ้าง บางพื้นที่มีร่องรอยของการนับถือพระนารายณ์ดังกล่าวมาแล้ว นักโบราณคดีได้พบเทวรูปพระนารายณ์ที่ศรีเทพศรีมโหสถ และอุทอง จารึกบางหลักจากอุทองกล่าวถึงกษัตริย์เช่นสรวงบุชาพระศิวะลิงค์แทนองค์ “ศรีธราศวร” ความเชื่อที่หลากหลายเช่นนี้ปะปนผสมผสานอยู่ในสังคมเป็นระยะเวลานานจนในที่สุดพุทธศาสนากลายเป็นลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดในสังคมทวารวดี แต่ธรรมเนียมปฏิบัติแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่นการนับถือพุทธศาสนาในอีสานนิยมสร้างเสมาขนาดใหญ่จำหลักเรื่องพุทธประวัติและชาดก ทางภาคกลางนิยมสร้างธรรมจักรลอยตัวบนเสมา บ้างก็จารึกข้อความในพระไตรปิฎก เช่น “ยมมา” บนแผ่นหิน โบราณสถานและโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป ใบเสมาหิน ธรรมจักร กวางมอช ฯลฯ ของยุคทวารวดีที่สร้างตามแบบฝีมือช่างในสมัยราชวงศ์คุปตะของอินเดีย เป็นจำนวนมากที่นครปฐม และแถบเมืองที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเรื่อยไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ธิดา สาระยา, 2545: 20-21)

ศิลปะทวารวดีจึงเป็นแบบแผนทางศิลปะเฉพาะที่เนื่องในพระพุทธศาสนา การแพร่ของศิลปะทวารวดีเนื่องในพุทธศาสนามีหลักฐานรองรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งให้เห็นว่าได้เกิดชุมชนบ้านเมืองมากมาย ซึ่งรับศิลปะทวารวดีและพระพุทธศาสนาไปปรุงแต่งเป็นวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น มีการรับพุทธศาสนาทั้งระดับเมืองและประชาชนทั่วไป จนเรียกได้ว่าเป็น วัฒนธรรมทวารวดีแผ่ออกไปกว้างขวางกลางชุมชนบ้านเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ด้านศิลปกรรม สะท้อนออกมาในงานประติมากรรม การสร้างพระพุทธรูปที่มีลักษณะเฉพาะ คือ พระพักตร์แบน พระขนงเป็นปีกกา พระเนตรโปน พระนาสิกแบน พระโอษฐ์หนา พระบาทใหญ่ นิยมปางเทศนาธรรม ตัวอย่างเช่น วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดอยุธยา ถ้ำถ้ำเขาวง จังหวัดราชบุรี พระพุทธรูปศิลาขาว หน้าองค์พระปฐมเจดีย์ ส่วนในด้านงานสถาปัตยกรรม ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดีนิยมใช้การก่ออิฐถือปูนมีลายปูนปั้นประกอบรูปสัญลักษณ์ของเจดีย์ฐานทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมองค์พระสถูปทำเป็นรูปประซัง มีรูปปั้นคนแคระ ยักษ์และสัตว์ องค์กรสถูปเป็นระฆังคว่ำ เช่น เจดีย์จุลประโทน หรือพระปฐมเจดีย์องค์เดิม จังหวัดนครปฐม

ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมที่เนื่องในพุทธศาสนาสืบต่อมา พุทธศาสนาได้แพร่กระจายเข้าครอบคลุมความเชื่อดั้งเดิม และคติความเชื่อแบบฮินดู พราหมณ์ ดังปรากฏว่าเมืองบางเมืองมีร่องรอยของศาสนาฮินดูควบคู่กับพุทธศาสนา เช่น เมืองอู่ทอง เมืองศรีวิไลสุประ เป็นต้น พระราชพิธีพิธีกรรมหลายอย่าง ซึ่งถ่ายทอดสืบเนื่องอยู่ในภาคพื้นสยามประเทศต่างผสมผสานทั้งความเชื่อดั้งเดิม คติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา และศาสนาฮินดู-พราหมณ์ นับเป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงถึงบูรณาการทางวัฒนธรรมของสังคมในระดับหนึ่ง (ธิดา สาระยา, 2545: 66-75)

3.2 รัฐทริภุชชัย

รัฐทริภุชชัยถือเป็นศูนย์กลางสำคัญของวัฒนธรรมพุทธศาสนาในภาคเหนือ ก่อนการตั้งเมืองเชียงใหม่ ตำนานระบุว่า ทริภุชชัยเป็นเมืองที่พระมหาธาตุทั้งหลายประชุมกันอยู่ เรื่องราวของรัฐเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของปฐมกษัตริย์แห่งรัฐทริภุชชัย ที่มีพระนามว่า “จามเทวี” ในหนังสือจามเทวีวงศ์ พงศาวดารทริภุชชัยได้กล่าวถึงพระนางจามเทวีไว้ว่า

“...เมื่อฤาษีวาสุเทพและฤาษีสูกกทันตะได้ร่วมกันสร้างเมืองทริภุชชัยขึ้นโดยวางสัญลักษณ์เมืองเป็นรูปหอยสังข์ ล้อมรอบด้วยคูเมืองแล้วได้ไปอัญเชิญพระนางจามเทวีผู้ทรงตั้งอยู่ในเบญจศีล ธิดาพระยาจักร์กวัตติแห่งเมืองละโว้มาเสวยราชย์ในเมืองนี้ ก่อนเดินทางมาครองเมืองที่ฤาษีทั้งสองสร้าง พระนางทรงครรภ์แล้ว 3 เดือน ส่วนของพระสวามีของพระนางนั้น ตำนานมูลศาสนาว่าพระยาละโว้ตั้งให้เป็นอุปราชกินเมืองรามแต่จามเทวีวงศ์ว่าพระสวามีของพระนางมีศรัทธาบำเพ็ญเป็นบรรพชิต...”

ก่อนการเดินทางพระยาละโว้ได้พระราชทานสิ่งของตามที่พระนางขอเพื่อความเป็นมงคลและเพื่อประกอบกิจให้เป็นประโยชน์ ซึ่งตำนานมูลศาสนาได้ระบุไว้ดังนี้ 1) พระมหาเถรที่ทรงปฏิภูก 500 รูป 2) หมู่ปะขาวที่ตั้งอยู่ในเบญจศีล 500 คน 3) บัณชิต 500 คน 4) หมู่ช่างสลัก 500 คน 5) ช่างแก้วแหวน 500 คน 6) พ่อเลี้ยง 500 คน 7) แม่เลี้ยง 500 คน 8) หมู่หม้อโหรา 500 คน

9) หมอยา 500 คน 10) ช่างเงิน 500 คน 11) ช่างทอง 500 คน 12) ช่างเหล็ก 500 คน 13) ช่างเขียน 500 คน 14) หมูช่างทั้งหลายต่างๆ 500 คน และ 15) หมูพ่อเวียง (ฝ่ายโยธา) 500 คน พระนางจามเทวีใช้เวลาเดินทางจากละโว้ถึงหริภุญชัยทั้งสิ้น 7 เดือน ซึ่งในจามเทวีวงศ์ ได้กล่าวว่า “ในพิธีราชาภิเษก วาสุเทภยาศีและสุกกทันตะภยาศีพร้อมชาวเมืองอัญเชิญพระนางจามเทวีประทับเหนือแผ่นทองแล้วอภิเษก นครนี้จึงชื่อว่า หริภุญชัย (ภาษาบาลี หริ แปลว่า ทอง หริภุญชัย แปลว่า บนกองทอง)” (ธิดา สาระยา, 2539)

อายุ

รัฐหริภุญชัยปรากฏในหลักฐานลายลักษณ์อักษรเมื่อพุทธศตวรรษที่ 17-18 แต่ถ้ายึดเรื่องราวในตำนานเป็นหลัก กำหนดเวลาได้ประมาณตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 14 หรือก่อนหน้านั้น เพราะหลักฐานจากการขุดค้นและสำรวจทางโบราณคดีบริเวณหริภุญชัยและเมืองเล็กที่เป็นกลุ่มของเมือง

หริภุญชัยพบหม้อบรรจุกระดูกกลวตลายแบบในวัฒนธรรมพวกเผี้ยวแห่งอาณาจักรพุกาม จึงอาจประมาณอายุของชุมชนย้อนหลังไปถึงพุทธศตวรรษที่ 13-14 ซึ่งสอดคล้องกับจามเทวีวงศ์ และตำนานมูลศาสนา ที่กล่าวถึงการสร้างบ้านเมืองและการอยู่อาศัยของผู้คนในราวพุทธศตวรรษที่ 13 สันนิษฐานว่าพระนางจามเทวีเป็นผู้เริ่มนำศาสนาพุทธอารยธรรมแบบทวารวดีจากละโว้มาเผยแพร่ยังดินแดนล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับจดหมายเหตุมานชู เขียนโดย ฝานฉว้อ นักเดินทางชาวจีน สมัยราชวงศ์ถัง เมื่อ พ.ศ.1406 ที่ระบุถึง “หนี่หวังกว้อ” หรือ “รัฐที่ปกครองโดยกษัตริย์หญิง” ไว้ในเส้นทางที่นักเดินทางชาวจีนจะต้องใช้ในการเดินทางไปยังค่ายทหารแห่งหนึ่งทางตอนใต้ของจีน (ธิดา สาระยา, 2539)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

อาณาจักรหริภุญชัย อยู่ทางตะวันตกของภาคเหนือ มีอาณาเขตครอบคลุมแม่น้ำปิง ตอนบน และแม่น้ำวัง สันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้คนเมืองหริภุญชัย มีทั้งคนพื้นเมืองดั้งเดิมที่บ้านวังโฮ (ลำพูน) และประตูผา (ลำปาง) กับคนจากภายนอกทุกทิศทาง เช่น จากที่ราบลุ่มภาคกลาง ฯลฯ ดังที่ได้พบในตำนานที่ได้กล่าวถึงหริภุญชัย เนื้อหาได้กล่าวถึงฤๅษี 5 ตน แห่งลุ่มน้ำปิง วัง ยม และเมืองละโว้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองในลุ่มน้ำต่าง ๆ และเมื่อนำมาประมวลและตรวจสอบร่วมกับหลักฐานโบราณคดี ที่ได้จากการขุดค้นบริเวณ วัดพระธาตุหริภุญชัย ทำให้นักประวัติศาสตร์ยิ่งแน่ชัดในเรื่องของศูนย์กลางของอาณาจักร

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ชุมชนในบริเวณนี้เป็นชุมชนที่นับถือและศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างมาก จากการค้นพบหลักฐานด้านศิลปกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวเนื่องในพระพุทธรูปศาสนา ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและรูปเคารพ หลักฐานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่แล้ว มีอายุไม่เก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 16-17

ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานในกลุ่มจารึก คือ จารึกวัดกุฎีด ที่กล่าวถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา เถรวาทในดินแดนภาคเหนือ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 ฉะนั้น จากหลักฐานกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนในบริเวณนี้เป็นชุมชนที่นับถือและศรัทธาในพุทธศาสนามาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 (โชมลี แสนจิตต์, 2553: 99-100)

สันนิษฐานว่า ผู้คนที่อยู่อาศัยในหริภุญชัยนั้นเป็นคนเชื้อสายมอญ มีการใช้ภาษามอญอย่างแพร่หลายในอาณาจักร เพราะได้พบหลักฐานจารึกเป็นภาษามอญ 7 หลัก ที่ลำพูน ทำขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-19 ซึ่งจารึกจำนวนหนึ่งใช้ตัวอักษรแบบชาวมอญสมัยพระเจ้าจันสิตตา (พ.ศ.1628-1656) แห่งอาณาจักรพุกามว่าชาวหริภุญชัย เกี่ยวข้องกับชาวมอญหงสาวดี จึงได้รับ วัฒนธรรมจากเมืองสะเทิม สมัยพระเจ้าอโนธราชรองพุกาม ตำนานจามเทวีวงศ์ ว่า

“เกิดพิศวาสคุ้นเคยรักใคร่กันเป็นอันมาก ถึงภาษาของคนทั้งสองพวกนั้น ก็พูดภาษาเดียวกันคำใดคำหนึ่งซึ่งจะต่างกันไปบ้างก็มีได้มี เพราะภาษาพูดของคน ทั้งสองพวกเป็นภาษาเดียวกันไม่แตกต่างกัน...”

บางหมู่บ้านของจังหวัดลำพูนนั้นพบว่า ยังมีคนพูดภาษามอญโบราณและอนุรักษ วัฒนธรรมมอญโบราณอยู่ (พลาติศย์ สิริธัญกิจ, 2554: 224-225)

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

รัฐหริภุญชัยมีการปกครองแบบระบบกษัตริย์โดยเฉพาะปฐมกษัตริย์หญิงที่ได้มีการ นำเอาศาสนาพุทธ นักบวช ช่างศิลป์จำนวนมากมาด้วย จึงบ่งบอกได้ว่าในยุคสมัยของพระนาง จามเทวีนั้น รัฐหริภุญชัยมีความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนาสูงสุดในแถบภาคเหนือ อีกทั้งบริเวณเมือง โบราณหริภุญชัย จากการพบจารึกอักษรมอญโบราณจำนวนมากที่สุดในภาคเหนือของประเทศไทย จารึกส่วนใหญ่ยังได้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ ที่ได้ทรงสถาปนาวัด เจดีย์ วิหาร และพระพุทธรูป เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ศิลาจารึกวัดกุฎีด

ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ในระยะนี้ เมืองโบราณหริภุญชัยได้ถูกยึดครอง โดยพ่อขุนมังราย กษัตริย์แห่งรัฐล้านนา และได้ถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐล้านนาภายใต้ พระยามังราย แต่บริเวณรัฐหริภุญชัยโบราณ ก็ยังคงมีความสำคัญสืบมาในฐานะเมืองสำคัญทาง พุทธศาสนาในสมัยล้านนา จะเห็นได้จากการมีธรรมเนียมของกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ที่จะต้องมา ถวายสักการะพระบรมสารีริกธาตุแห่งเจดีย์หริภุญชัย (โชมลี แสนจิตต์, 2553: 110)

ด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปะหริภุญชัย เมืองหริภุญชัย เป็นศูนย์กลางสำคัญของวัฒนธรรมพุทธศาสนา ในภาคเหนือก่อนการตั้งเมืองเชียงใหม่ และมีการนับถือพระพุทธรูปนิกายเถรวาท เพราะได้รับ

อิทธิพลจากทวารวดี ปกครองด้วยระบบกษัตริย์แบบสมมติเทพ จึงได้รับรูปแบบการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น เจดีย์วัดพระบรมธาตุหริภุญชัย พระเจดีย์กู่กุดที่มีการผสมผสานศิลปะของทวารวดี

อีกทั้งยังพบพระเศียรพระพุทธรูปศิลาสีเทาอมดำและพระเศียรพระพุทธรูปศิลาทรายสีชมพู ปัจจุบันจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยมีเค้าพระพักตร์ที่แสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมทวารวดี กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 รวมถึงพระพิมพ์กสิณบัว พบที่

วัดจามเทวี และเวียงมโน ซึ่งจากการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของพระพิมพ์นั้นสันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทวารวดีด้วยเช่นกัน (โขมสี แสนจิตต์, 2553: 103-104; วัฒนธรรม นุ่นสุข, 2550: 81-82;)

3.3 รัฐล้านนา

รัฐล้านนาในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 เดิมเคยเป็นที่ตั้งของแคว้น และเมืองขนาดเล็กต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ตามที่ราบระหว่างหุบเขา ได้แก่ โยนก เชียงแสน พะเยา และรัฐหริภุญชัย ซึ่งแต่ละเมืองก็จะมีประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ดังในตำนานเชียงแสน ได้กล่าวถึงการเคลื่อนตัวลงมาของกลุ่มคนไทยซึ่งมาจากทางตอนใต้ของจีน ซึ่งไม่ใช่การอพยพอย่างใหญ่โต แต่เป็นการลงมาแบบกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ กลุ่มคนไทยได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตที่ราบลุ่มน้ำปิงและ ที่ราบลุ่มน้ำกก โดยมี “เจ้าชาย” นำบริวารลงมา โดยในตำนานเรียกผู้นำว่า “เจ้าชายสิงหนวัติ” หรือ “เจ้าชายสุวรรณคำแดง” เป็นราชบุตรกษัตริย์ย่อ ทำให้เข้าใจว่าคนไทยกลุ่มนี้อาจจะมาจากเมืองใดเมืองหนึ่งในยูนาน กลุ่มคนไทยได้เข้ามาสร้างเมืองโยนกหรือต่อมาเรียกเวียงหนอง และต่อมาได้แตกตัวสร้างเวียงขึ้นอีก เช่น เวียงพาคำ เวียงไชยনারายณ์ ในเวลาต่อมาจึงทำให้ผู้นำไทยได้มีอำนาจเหนือหัวหน้าของชาวพื้นเมือง และได้ขยายเป็นชาวพื้นเมือง ก่อตั้งราชวงศ์สิงหนวัติมีกษัตริย์สืบต่อมาถึง 45 พระองค์ จนกระทั่งเวียงโยนกได้ล่มสลายด้วยน้ำมือของพญานาค จึงนับการสิ้นสุดของราชวงศ์สิงหนวัติไปด้วย เพราะเมื่อเมืองล่มสลายไปแล้วกลุ่มลาวจกหรือลาวจกราชก็เข้ามามีอำนาจช่วงหนึ่งและสืบสายต่อมาเป็นราชวงศ์มังราย

ต่อมาพ่อขุนมังรายได้รวบรวมเมืองต่างๆในแถบลุ่มน้ำกกเข้าด้วยกัน แล้วเรียกว่า “แคว้นโยนก” หรือ “โยนกนรัฐ” ส่วนชื่อ “ล้านนา” นั้นเกิดขึ้นภายหลังราวสมัยพญาเกือนา จนกระทั่งต้นพุทธศตวรรษที่ 19 พ่อขุนมังรายได้รวบรวมดินแดนเหล่านี้เข้าด้วยกัน จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของอาณาจักรล้านนา

ส่วนคำว่า “ล้านนา” นั้น เกิดขึ้นเมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด พบเพียงหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์ อักษรในสมัยหลังจากย้ายเมืองราชธานีมาอยู่ที่เชียงใหม่แล้ว หลักฐานเก่าที่สุดในการใช้คำว่า “ล้านนา” โดยตรง ไม่ผ่านการใช้ภาษาบาลีนั้นปรากฏอยู่ในสมัยพญาเกือนา (พ.ศ. 1898-1928) เพราะจารึกหลักที่ 62 (วัดพระยืน) พ.ศ.1913 เรียกพญาเกือนาว่า ท้าวสองแสนนา แต่ความหมาย

ของ คำว่า “กือนา” แปลว่า จำนวนหนึ่งพันล้านล้านนา น่าจะแปลว่า “นาหนึ่งล้าน” ความหมายของ คำนี้ยังเกี่ยวข้องกับ การแบ่งเขตปกครองที่มีมาแต่โบราณของไทยภาคเหนือที่ใช้คำว่า “พันนา” (สร้อยดี อ่องสกุล, 2539: 22-38)

อายุ

อายุของรัฐล้านนา หากพิจารณาจากตำนานล้านนาคงอยู่ประมาณช่วงปลายยุค ก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคประวัติศาสตร์แรกเริ่ม เช่น ตำนานมูลศาสนา ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาความเชื่อ คือ พุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบริเวณล้านนาตั้งแต่ก่อน พุทธศตวรรษที่ 19 อีกทั้งยังมี ตำนานเมืองหิรัญนครเงินยาง ตำนานเมืองโยนกนาคพันธุ์ ตำนาน ท้าวฮุ่งหรือ ขุนเจือง รวมทั้งตำนานของ จามเทวีวงศ์ และราชวงศ์พื้นเมืองเชียงใหม่ อันเป็นเรื่องราว เกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแถบนี้ ในฐานะผู้นำทางสังคม และยังคงแสดงให้เห็น การเคลื่อนไหวของผู้คนและกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในสังคมล้านนาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 18 (สร้อยดี อ่องสกุล, 2539: 21)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

อาณาเขตของรัฐล้านนาในปัจจุบันคือ 8 จังหวัดทางภาคเหนือของไทย ประกอบไปด้วย เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน โดยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นพื้นที่ราบสลับกับเทือกเขาสูง ซึ่งมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำหลักที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ ด้านตะวันตกมีที่ราบลุ่มแม่น้ำสาละวิน ด้านตะวันออกมีที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง และแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ตรงกลาง ทำให้แม่น้ำเป็นเส้นทางหลักในการสื่อสาร และเชื่อมต่อวัฒนธรรมระหว่างพื้นที่ราบลุ่ม ฝั่งตะวันออก (เชียงใหม่-พะเยา) และพื้นที่ราบฝั่งตะวันตก (เชียงใหม่-ลำพูน) ร่องรอยชุมชนโบราณ

คูเมืองเก่า รวมถึงศาสนสถานและศาสนวัตถุต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ตามลุ่มน้ำอิง ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำกก ในบริเวณจังหวัดพะเยาและเชียงราย ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แอ่งเชียงราย” และ ลุ่มน้ำปิง ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูนที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แอ่งเชียงใหม่” (สร้อยดี อ่องสกุล, 2539: 23-24)

ความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ผู้คนในรัฐล้านนาอาณาจักรล้านนาส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท แบบลังกาวงศ์ เพราะรัฐล้านนาในสมัยนั้นเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาทำให้ล้านนาเป็นสถานที่แห่งแรกของดินแดนไทยที่สามารถจัดการ สังคายนาพระไตรปิฎกได้เมื่อ พ.ศ.2020 และในปัจจุบันตำราเรียนภาษาบาลีสำหรับพระสงฆ์ เช่น มังคลทีปนี ก็แต่งโดยพระสิริมังคลาจารย์แห่งล้านนาเมื่อนานมาแล้ว จะเห็นได้ว่าในยุคนี้ได้ปรากฏ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คือ พระพุทธสิหิงค์และพระแก้วมรกต นอกจากนี้รัฐล้านนาเป็นแหล่งการแต่ง

คัมภีร์ร้อยแก้วด้วยภาษาบาลี เป็นต้นแบบตำนานท้องถิ่นภาษาไทยในเวลาต่อมา แล้วส่งอิทธิพลให้บ้านเมืองทางลุ่มน้ำโขงทางลาวและอีสานกับลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาถือเป็นแบบแผน อีกทั้ง ยังปรากฏวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ที่แต่งโดยพระพระภิกษุชาวล้านนา ได้แก่ ซินกาลมาลีปกรณ์ แต่งโดย พระรัตนปัญญาเถระ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธศาสนาและเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาเป็นอย่างยิ่ง และตำนานมูลศาสนา แต่งโดยพระพุทธญาณและพระพุทธพุกาม มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธศาสนาและการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนา) เขียนเป็นภาษาไทยเหนือ เน้นเรื่องราวของพระสงฆ์สามเณร (วัดสวนดอก)

ชาวล้านนาเดิมมีความเชื่อเรื่องผี หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผี หรืออำนาจเหนือธรรมชาติเป็นความเชื่อดั้งเดิม ก่อนที่จะมีพระพุทธศาสนาเข้ามา โดยเชื่อว่าผีที่ควรเคารพบูชาที่อยู่ใกล้ตัวที่สุดคือ บรรพบุรุษ ซึ่งจะคอยคุ้มครองลูกหลาน และมีการนับถือผีประจำเมือง เชียงใหม่ คือ “ปู่สะย่าสะ” และมีความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จมาล้านนา เชื่อว่าราวพุทธศตวรรษที่ 20 เมื่อล้านนารับพระพุทธศาสนาจากลังกา โดยเล่าว่าในครั้งนั้นพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในล้านนา พระพุทธองค์ได้ประทานเกศาให้ชาวพื้นเมือง บางแห่งทรงแหวะพักผ่อนเพียงชั่วคราว หรือไม่ก็ประทับเพื่อเสวยภัตตาหาร หรือกระทำพุทธกิจต่าง ๆ และทรงมีพุทธพยากรณ์ว่าต่อไปในอนาคตสถานที่ ๆ เสด็จไปนั้นจะเจริญรุ่งเรืองด้วยพุทธศาสนา ซึ่งเรื่องราวทั้งหมดเหล่านี้ ล้านนาเรียกว่า “ตำนานพระเจ้าเสด็จโลก” อีกทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเมือง คนล้านนาเชื่อว่าเมืองมีชีวิต เช่นเดียวกับคน โดยเปรียบตัวเมืองเป็นเหมือนกับร่างกายของคน ซึ่งจะต้องมีการบำรุงรักษาชีวิต โดยตลอด ดังนั้นในเดือนมิถุนายนของทุกปี จึงมี “พิธีทำบุญสืบชะตาเมือง” เพื่อให้เมืองมีชีวิตมั่งคั่งยืนยาวสืบไป พร้อมทั้งเป็นการอุทิศส่วนกุศลแด่บูรพกษัตริย์ให้คอยคุ้มครองเมืองอีกด้วย (สรวิสวัสดิ อ่องสกุล, 2539: 22-38)

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

รัฐล้านนาก่อตั้งโดยพ่อขุนมั่งราย ผู้สืบเชื้อสายมาจากผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสน ได้ทรงทำการรวบรวมรัฐล้านนาไทยที่กระจัดกระจายให้เป็นปึกแผ่นขึ้นมาใหม่ และทำการสร้างเมือง เชียงรายขึ้นราวตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 13 เมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 ครั้งนั้นพระองค์ทรงยกทัพเข้ายึดเมืองหริภุญชัยจากพวกมอญเชื้อสายของพระนางจามเทวีได้ แล้วทำการตั้งรัฐใหม่ขึ้น เรียกชื่อว่า “รัฐล้านนา” ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ ได้บันทึกไว้ว่า พ่อขุนมั่งรายแห่งล้านนา พ่อขุนงำเมืองแห่งพะเยาและพ่อขุนรามคำแหงแห่งสุโขทัย ได้ร่วมกันวางแผนสร้างเมือง “นพบุรีศรีนครพิงค์ เชียงใหม่” เริ่มสร้างเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.1839 แล้วให้ย้ายเมืองหลวงของล้านนามาอยู่ที่เมือง นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่

พ่อขุนมั่งรายทรงเป็นนักรบและนักปกครองที่สามารถ ทรงขยายอาณาเขตไปครอบครองเมืองแม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ เชียงราย จรดเขตแดนเมืองเชียงตุง เชียงรุ่ง สิบสองปันนา ทรงปกครองอยู่ประมาณ 50 ปี (พลาตศิัย สิทธิธัญกิจ, 2554: 235-238)

ด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรมของล้านนาถือว่าเป็นศิลปะที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความประณีต สละสลวย มีความงดงามที่เอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การสร้างอาคารไม้ในศิลปะล้านนาเป็นศาสตร์ที่ถ่ายทอดความรู้กันมายาวนาน ถึงกับมี “คัมภีร์แบ่งวิหาร” หรือคัมภีร์สร้างวิหาร สำหรับอธิบายถึงวิธีการสร้างเสาไม้ การประกอบ ช่อ แป และองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของอาคารอย่างเป็นระบบ

งานสถาปัตยกรรม เจดีย์ในล้านนาเรียกเจดีย์ว่า “กู๋” แต่ถ้าบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจะเรียกว่า “พระธาตุ” สิ่งก่อสร้างประเภทนี้มักเป็นศูนย์กลางของวัด มีสองรูปแบบใหญ่ ๆ คือ เจดีย์แบบทรงกลม (ทรงระฆัง) และแบบเจดีย์ทรงปราสาท เช่น เจดีย์วัดกิตติ เจดีย์วัดป่าตาล จ. เชียงใหม่ เป็นต้น

งานประติมากรรม พระพุทธรูป ในล้านนาเรียกพระพุทธรูปว่า “พระเจ้า” นักวิชาการเชื่อว่าช่วงแรก ๆ ช่างล้านนาจะรับรูปแบบพระพุทธรูปมาจากศิลปะพุกามของพม่า ซึ่งได้รับอิทธิพลหลักมาจากศิลปะของอินเดียอีกต่อหนึ่ง ดังนั้นพระพุทธรูปกลุ่มนี้จึง มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ พระวรกายอวบอ้วน ชายสังฆาฏียาว นั่งขัดสมาธิราบ เช่น “พระพุทธรูสีหิงค์” หรือ “พระสิงห์” แห่งเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น

งานจิตรกรรม จิตรกรรมที่เชื่อว่าเก่าแก่ที่สุดในล้านนาคือ จิตรกรรมบนผนังห้องกู๋ในเจดีย์วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวาดด้วยสีฝุ่นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นภาพพระพุทธรูปประทับนั่งเรียงกัน จิตรกรรมที่พบล้วนเป็นภาพพุทธประวัติ ชาดก แต่ในรายละเอียดของภาพมักสอดแทรกวิถีชีวิตและสังคมโบราณให้เห็นมากมาย เช่น จิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์ จ.น่าน ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารวัดบ้านก่อ จ.ลำปาง เป็นต้น (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2539: 39-44)

3.4 รัฐละโว้

รัฐละโว้ เกิดขึ้นราวหลังพุทธศตวรรษที่ 11 มีหลักฐานระบุว่าบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองใหม่ชื่อว่า “ทวารวดี” และเชื่อว่าละโว้เป็นเมืองหลวงทางด้านตะวันออกของทวารวดี ในขณะที่นครปฐม อุทอง และสุพรรณบุรี เป็นเมืองหลวงด้านตะวันตกตามลำดับ ดังที่ปรากฏในพงศาวดารเหนือว่า

“...พุทธศักราช 1002 ...พระยากาฬวรรณดิศราช...ได้เสวยราชสมบัติ...จึงให้พราหมณ์ทั้งหลายยกพลไปสร้างเมืองละโว้...”

มานิต วัลลิโกดม จึงมีความเห็นว่า พระยาภาววรรณดิศราช เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองนครปฐม อาจจะเป็นไปได้ว่าในระยะแรกนี้ละโว้ขึ้นก่อนนครปฐมและคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรฟูนัน อีกต่อหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน

ในสมัยทวารวดีได้ปรากฏชื่อเมือง “ละโว้” หรือ “ลวปุระ” จากหลักฐานทั้งที่เป็นจารึกและจดหมายเหตุเมืองลพบุรีหรือลวปุระเคยถูกสันนิษฐานว่าเป็น 1 ใน 3 ของศูนย์กลางอาณาจักรทวารวดี เนื่องจากเป็นเมืองขนาดใหญ่และพบโบราณสถานและโบราณวัตถุมาก อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานว่าลพบุรีเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีค่อนข้างมีน้ำหนักน้อย เนื่องจากเอกสารจีนได้กล่าวถึงอาณาจักรหนึ่งที่เจริญคู่กับ “โกลโลโปตี” (ทวารวดี) ชื่อเมือง “ตูเหอหลอ” ซึ่งอาจจะเป็นเมืองละโว้ นอกจากนี้ยังมีการพบเหรียญเงินมีจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ลวปุระ” ที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งกำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 17 แสดงว่าน่าจะเป็นอีกเมืองหนึ่งที่เจริญคู่กันและเป็นอาณาจักรใหญ่ที่ผลิตเหรียญขึ้นใช้เอง

นอกจากนี้ชื่อคำว่าละโว้ยังปรากฏในตำนานชินกาลมาลีปกรณ์เมื่อครั้งฤาษีวาสุเทพสร้างเมืองทริภุญไชยแล้วเสร็จในปี พ.ศ.1206 (จังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) โดยอัญเชิญพระราชธิดาของกษัตริย์เมืองลวปุระชื่อพระนางจามเทวีขึ้นครองราชย์ (วัลลภา รุ่งศิริแสง, 2546: 27-28; ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2543: 36)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

รัฐละโว้ตั้งอยู่ในบริเวณที่ตอนซึ่งลาดลงจากเทือกเขาสามยอดมาจดลำน้ำลพบุรีที่ตอนนี้อยู่ในระดับราว 11-17 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่บางตอนสูงต่ำสลับกันไป บริเวณที่สูงนั้นเหมาะแก่การอยู่อาศัย ส่วนบริเวณที่ต่ำสามารถใช้ทำอะไรไถ่ได้ นับว่าเป็นภูมิประเทศที่เหมาะสมอย่างยิ่งแก่การตั้งฐานของมนุษย์ อีกทั้งละโว้ยังตั้งอยู่ใกล้บริเวณที่มีแม่น้ำสายใหญ่ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก ไหลมาบรรจบกันและสามารถไหลผ่านออกสู่ทะเล ทำให้สามารถควบคุมเส้นทางคมนาคมทางน้ำจากดินแดนตอนบนของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามายังอ่าวไทย บริเวณนี้จึงกลายเป็นศูนย์รวมของสินค้าเป็นเมืองท่าค้าขายที่ดี

ที่ตั้งของรัฐละโว้ถือว่าเป็นบริเวณอันเป็นจุดกึ่งกลางของดินแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์อำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมในสมัยโบราณ ได้แก่ ดินแดนพม่า เขมร แหลมมลายู ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง นับว่ารัฐละโว้เป็นจุดเชื่อมต่อทางการเมืองและวัฒนธรรมอันสำคัญยิ่ง อำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมของอาณาจักรที่อยู่โดยรอบนี้จะแผ่เข้ามายังรัฐละโว้เสมอ หลักฐานสำคัญที่สนับสนุนว่ารัฐละโว้ได้รับอิทธิพลจากขอม คือ พระปรางค์สามยอด จ. ลพบุรี ศาสนสถานที่มีลักษณะศิลปกรรมแบบบายอนของขอม หรือศิลปกรรมสมัยลพบุรี สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็น ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน และเปลี่ยนมาเป็นพุทธศาสนสถานในสมัย

อยุธยา พระปรางค์สามยอดนับเป็นสัญลักษณ์ของเมืองลพบุรีในปัจจุบัน (วัลลภา รุ่งศิริแสง, 2546: 4-6)

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

ลักษณะทางสังคมของละโว้มีการแบ่งออกเป็นชนชั้นสูง ชนชั้นสามัญ และทาส ในด้านภาษาที่ใช้ในละโว้ เพราะจากการค้นพบอักษรที่พบในจารึกในเมืองโบราณต่าง ๆ แถบจังหวัดลพบุรีและจังหวัดใกล้เคียง จะพบทั้งอักษรภาษาบาลี สันสกฤต และภาษามอญ โดยจะใช้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้ในการจารึกหลักธรรมทางพุทธศาสนา ส่วนภาษาสันสกฤตใช้ในหมู่ชนชั้นปกครอง และภาษามอญใช้ในหมู่ประชาชน ประชาชนทั่วไปนับถือพุทธศาสนานิกายหินยานหรือเถรวาท ศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อพื้นเมือง และการบูชา บรรพบุรุษ (วัลลภา รุ่งศิริแสง, 2546: 2-3)

รัฐละโว้ปกครองโดยระบบกษัตริย์ กษัตริย์ของรัฐละโว้นอกจากจะมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของรัฐแล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนานิกายหินยานหรือเถรวาท (วัลลภา รุ่งศิริแสง, 2546: 2-3)

ด้านศิลปวัฒนธรรม

การเรียกศิลปะลพบุรีว่าศิลปะลพบุรีนั้น มีนักวิชาการรุ่นหลังเสนอว่าควรใช้คำว่า “ศิลปะเขมร” หรือ “ศิลปะร่วมแบบเขมร” ศิลปะลพบุรีที่พบมากในดินแดนไทยจะพบมากในรูปแบบของสถาปัตยกรรม และประติมากรรม

สถาปัตยกรรม มีการค้นพบโบราณสถานแบบเขมรที่เรียกกันว่า “ปราสาทหิน” ถูกค้นพบมากที่สุดในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม นอกนั้นถูกค้นพบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในเขตจังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี ในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดเพชรบูรณ์ ในบริเวณภาคกลาง จังหวัดลพบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดราชบุรี ในบริเวณภาคตะวันตกในเขตจังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี

คำว่า “ปราสาท” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงปราสาทราชวังที่ประทับของกษัตริย์ แต่เป็นศาสนสถานที่ใช้ประดิษฐานรูปเคารพและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่นับถือกันในสมัยนั้น ปราสาทของเขมรแต่ละแห่งที่สร้างขึ้นคือสัญลักษณ์แห่งเขาพระสุเมรุที่ถูกจำลองขึ้นเป็นศูนย์กลางอันศักดิ์สิทธิ์ของบ้านเมือง เพื่อเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพอันศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง การสร้างปราสาทขึ้นในชุมชนถือเป็นราชประเพณีที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของกษัตริย์เขมรโบราณ

ประติมากรรม

ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุแบบเขมรที่พบในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุเนื่องในศาสนา และประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุเนื่องในศาสนา ได้แก่ ประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ที่ทำเป็นรูปเคารพ เช่น พระวิฆณุหรือพระนารายณ์ พระกฤษณะ พระศิวะหรือพระอิศวร ศิวลึงค์ พระอุมา พระลักษมี อรรณนาธิศวร พระพรหม พระนางพรหมี่ พระพิฆเนศวร เทพรักษาทิศต่าง ๆ รวมถึงฤๅษีซึ่งเป็นนักบวชในศาสนาพราหมณ์ นางอัปสรและบรรดาบริวารของพระอิศวร ส่วนประติมากรรมเนื่องในศาสนาพุทธที่ทำเป็นรูปเคารพ เช่น พระพุทธรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์ศรีอารียเมตไตรย นางปรัชญาปารมิตา นางตารา พระวัชรสัตว์ พระวัชรธรเหวัชร เป็นต้น

ประติมากรรมภาพสลักเล่าเรื่องเกี่ยวกับเรื่องราวของพระศิวะที่สำคัญ ได้แก่ ภาพพระศิวะนาฏราชหรือพระอิศวรทรงพ้อนรำ พระศิวะและพระอุมาประทับอยู่เหนือโคนนทิ ส่วนประติมากรรมภาพสลักเล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่พบจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับลัทธิมหายานทั้งสิ้น และพบมากที่สุดที่ปราสาทหินพิมาย ที่สำคัญได้แก่ ภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติตอนมารวิชัย ภาพเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ไตรโลกยวิชัย เป็นต้น

อีกทั้งยังพบประติมากรรมที่สร้างขึ้นในศาสนาที่เป็นเครื่องใช้สอยในพิธีกรรมที่พบส่วนใหญ่ทำจากสำริด เช่น เครื่องประกอบราชรถ สังข์ พาน เขิงเทียน บาตรน้ำมนต์ ด้ามกระดิ่ง มียอดตรีศูล ขัน ฐานคันทน์ฉ่อง เป็นต้น

ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องปั้นดินเผา มีการค้นพบภาชนะดินเผาขนาดเล็ก ๆ ที่ทำเป็นรูปคน และรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้างกระต่าย ปลา นกฮูก หมี่ (วัลลภา รุ่งศิริแสง, 2546: 204-209)

3.5 รัฐศรีโคตรบูร

ในพุทธศตวรรษที่ 14-15 ครั้งสมัยรัฐทวารวดีมีอำนาจอยู่นั้น บริเวณสองฟากแม่น้ำโขง ได้มีการตั้งรัฐขึ้นใหม่เรียกว่า “รัฐศรีโคตรบูร” หรือ “โคตรบูรระ” แปลว่า เมืองตะวันออก โดยมีพระยาโคตรบอง เป็นผู้ครองนคร ต่อมาเมื่อรัฐศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง มีอำนาจเหนือบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง “แคว้นศรีโคตรบูรณ” ก็เป็นเมืองลูกหลวงเมืองหนึ่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้ของรัฐล้านช้าง

ตามตำนานได้กล่าวไว้ว่า ผู้ครองนครแคว้นศรีโคตรบูรณ มีนามว่า “พระยาศรีโคตรบอง” เป็นราชบุตรเขยของพระเจ้าล้านช้าง พญาศรีโคตรบองเป็นผู้ที่เข้มแข็งในการออกศึกสงคราม เป็นที่โปรดปรานของกษัตริย์ล้านช้าง จึงได้ให้ตั้งเมืองใหม่ขึ้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงตอนใต้

จึงได้ขวางกระบองประจำตัวขึ้นไปในอากาศเพื่อเสียดายหาที่ตั้งเมืองใหม่ กระบองได้ตกลงแถบบริเวณ “เซบั้งไฟ” ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอธาตุพนม แล้วตั้งเมืองใหม่ชื่อว่า “ศรีโคตรบูร” ขึ้นเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรล้านช้าง

ต่อมา เมื่อเจ้าผู้ครองเมืองศรีโคตรบูรณัสวรรคตลง ก็ได้เกิดอาเพศ ภัยพิบัติต่าง ๆ มากมาย จึงได้ย้ายเมืองศรีโคตรบูรณัไปตั้งอยู่ริมน้ำหิมนบูรณั ตรงข้ามกับอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ต่อมาบริเวณที่ตั้งเมืองที่ริมน้ำหิมนบูรณัได้ถูกน้ำเซาะตลิ่งโขงพังทลายลง ทุกวัน จึงได้ย้ายเมืองลงไปทางตอนใต้ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงบริเวณที่เป็นดงไม้รวก ซึ่งในสมัยโบราณเชื่อว่ามีความอุดมสมบูรณ์ แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “มรุกขนคร” ซึ่งหมายถึง ดงไม้รวก ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เปลี่ยนชื่อเมืองจาก “มรุกขนคร” เป็นเมือง “นครพนม” แล้วให้ขึ้นตรงกับกรุงเทพมหานคร (พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ, 2554: 228-230)

อายุ

รัฐศรีโคตรบูรเป็นชื่อเมืองในสมัยปัจจุบันที่สัมพันธ์กับพระธาตุพนมอันเป็นศาสนสถานซึ่งเชื่อกันว่ามีอายุเก่าแก่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความเชื่อในตำนานถือว่าดินแดนซึ่งมีพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลางของอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมนั้น เป็นอาณาบริเวณที่มีผู้คนตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นแคว้นแคว้นมาครั้งแต่โบราณ ชื่อของอาณาจักรศรีโคตรบูรณัปรากฏในตำนานพระธาตุพนมได้กล่าวถึง เมืองที่มีพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลางว่า “ในราว พ.ศ.8 ศรีโคตรบูรณัได้ตั้งเมืองหลวงอยู่ที่ปากเซบั้งไฟ อยู่เหนือสุวรรณเขตประเทศลาว ครั้นต่อมาได้ย้ายเมืองหลวงมาตั้งอยู่เหนือธาตุพนม ในดงไม้รวกจึงมีนามว่า “มรุกขนคร” มีกษัตริย์ครองเมือง 5 องค์ องค์สุดท้ายชื่อพญานิรุฎฐราช บ้านเมืองเลยเกิดวิบัติล่มร้างเป็นบึงและป่า ต่อมาในราว พ.ศ.1800 ปรากฏว่าได้ไปตั้งเมืองขึ้นใหม่อยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง แต่เหนือที่เดิมมาก ได้แก่เมืองเก่าได้ทำแขกประเทศลาวเดี๋ยวนี้” (ธิดา สาระยา, 2539: 218-219)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

รัฐศรีโคตรบูรอยู่ในแอ่งสกลนคร บริเวณลุ่มน้ำโขงทั้งฝั่งไทยและลาว แคว้นแคว้นนี้มีอยู่ก่อนที่พวกลาวล้านช้างจะเคลื่อนลงมามีอำนาจ ทางฝั่งลาวนั้นมีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ เอกสารจีนกล่าวถึงเมือง “เวินตาน” หรือ “เหวินถาน” มาตั้งแต่โบราณ และเชื่อว่าเมืองนี้เป็นชื่อเมืองเก่าของเวียงจันทน์ สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขยายตัวมาตามลำน้ำโขง จารึกกล่าวว่า ขึ้นมาเมือง “ชายฟอง” หรือ “ไสฟง” ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่ตั้งของเวียงจันทน์นัก หลักฐานที่พบในภาคอีสานแสดงให้เห็นถึงการมาเยี่ยมเยือนหรือการตั้งถิ่นฐานของผู้คนที่มีวัฒนธรรมความเชื่อต่างกัน อาทิ เสมาทิน พระพุทธรูป เทวรูป ปราสาทแบบขอม เช่น ปราสาทนารายณ์เจงเวง ปราสาทธาตุคุดม ปราสาทภูเพ็ก หลักฐานและเรื่องร่าวทำให้อาจสันนิษฐานถึงกลุ่มบ้านเมืองริมสองฝั่งโขง นับแต่เวียงจันทน์ลงมาจนถึงจังหวัดนครพนม และมุกดาหารในปัจจุบัน นอกเหนือไปจากที่ว่า อาณาบริเวณแห่งนี้สัมพันธ์กับ

แห่งสกลนคร แหล่งอายุธรรมบ้านเชียงอันเก่าแก่ สันนิษฐานว่าปัจจุบันคือ จังหวัดนครพนม จะเห็นได้ว่าเป็นชื่อเมืองในสมัยปัจจุบันที่สัมพันธ์กับพระธาตุพนมอันเป็นศาสนสถานที่ยืนยันว่ามีอายุเก่าแก่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความเชื่อในตำนานถือว่าดินแดนซึ่งมีพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลางของอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมนั้น เป็นอาณาบริเวณที่มีผู้คนตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นแว่นแคว้นมาครั้งแต่โบราณ (พลาตีสัย สิริธัญกิจ, 2554: 228-230)

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ผู้คนในรัฐศรีโคตรบูรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทตามแบบทวารวดี ตามตำนานเก่าแก่ของบ้านเมืองจะสัมพันธ์กับพระธาตุพนม และกษัตริย์ผู้ครองอาณาจักรอูปลัมภ์ ศาสนามาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมือง ดังที่ปรากฏในตำนานพระธาตุพนม ว่าด้วยประวัติความเป็นมาของบ้านเมืองแถบนี้มีชื่อเรียกว่า “อูรังครธาตุเสนา” และเรามักเรียกกันทั่วไปว่า “ตำนานอูรังครธาตุ” สารระในตำนานกล่าวถึง พญาศรีโคตรบูรผู้ครองเมืองศรีโคตรบูรกลับชาติไปเกิดเป็นกษัตริย์ตามเมืองต่าง ๆ หลายเมือง และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นเมืองพี่เมืองน้องกับกษัตริย์อีกหลายเมือง ไกลเคียง ในที่สุดเรื่องราวของกษัตริย์ทั้งหลายก็ยุติลงที่เรื่องของกษัตริย์ลาวล้านช้าง พุทธศตวรรษที่ 22 สมัยพระเจ้าสุริยวงศา พระยาศรีโคตรบูรในตำนานความเชื่อของผู้คนแถบนี้มีชาติกำเนิดเป็นกษัตริย์ล้านช้างหลายองค์ด้วยกัน ได้แก่ พระชัยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว พระไชยเชษฐา และพระเจ้า สุริยวงศา เป็นต้น

ถ้ายึดเรื่องราวในตำนานอูรังครธาตุเป็นหลัก เราอาจกำหนดเขตแดนของแคว้นศรีโคตรบูรได้ว่าอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่จังหวัดอุดรธานี หนองคาย เวียงจันทน์ และนครพนม ลงไปจรดจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณอย่างกว้างๆ คือ เขตเหนืออำเภอโขงเจียมขึ้นไป ในเขตนี้มีศาสนสถานที่สำคัญเพียงแห่งเดียว คือ พระธาตุพนม ตั้งอยู่บนดอยภูเก้าพริ้ว ริมแม่น้ำโขง

หลักฐานเกี่ยวกับศาสนาและคติความเชื่อบริเวณที่ตั้งพระธาตุพนม และจากองค์พระธาตุพนมเองสะท้อนความเชื่อหลายแบบ เริ่มตั้งแต่มีผู้พบกลองมโหระทึกสำริดจำนวนมาก มีหลักฐานที่แสดงถึงผู้ปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับประเพณีการปักเสมาหินรอบสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คตินี้สืบเนื่องแต่สมัยทวารวดีมาถึงยุคล้านช้างรุ่งเรืองและสมัยอยุธยา ปรากฏเสมาหินสมัยทวารวดีเป็นหลักหินปักอยู่ตามทิศต่าง ๆ รอบองค์พระธาตุ เป็นเสมาในพุทธศาสนาแสดงเขตศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุ

หลักฐานที่แสดงความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมจามในประเทศเวียดนาม คือเสากลมประดับผนังแถบภาพสลักลายประดับผนัง รวมทั้งสิ่งสลักที่ประดับอยู่ชายซุ้ม นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมรูปสัตว์ เช่น อัจมุขี (สัตว์ประหลาดคล้ายสิงห์) อยู่ที่มุมทิศตะวันออก ด้านเหนือ-ใต้ ประติมากรรมรูปม้าอาชาไนยและพลาหกคู่หันหน้าไปทางทิศเหนือ รูปแบบศิลปะในตัวสัตว์เหล่านี้

มีลักษณะเฉพาะที่อาจเรียกว่าศิลปกรรมพื้นถิ่นไม่เหมือนกลุ่มใด องค์พระธาตุพนมจึงเสมือนเป็นตัวแทนความสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมซึ่งได้พัฒนาขึ้นจากการติดต่อแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มชนที่อยู่ลึกเข้าไปในผืนแผ่นดิน ทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขง (สำนักงานจังหวัดนครพนม)

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

รัฐศรีโคตรบูรมีการปกครองแบบระบบกษัตริย์ปกครอง มาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 จนถึงรัตนโกสินทร์ ถึงแม้ในครั้งสมัยที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของล้านช้าง (ราวพุทธศตวรรษที่ 20-24) กษัตริย์และชาวเมืองทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำโขงก็ยังช่วยกันดูแลทำนุบำรุงพระธาตุคู่บ้านคู่เมือง ดังที่ได้ปรากฏอยู่ในบันทึกของเดอลาปอกต์ และฟรองซิสกาณิเย่

“คนที่มีหน้าที่ดูแลรักษาวิหารวัดพระธาตุพนมนั้นมีประมาณ 2,000 คน ทำกิจวัตรตามพระ บรมราชโองการของพระเจ้าแผ่นดินสยาม และต่อมาไม่ได้เสียค่าภาษีอากร ชาย 5 คน มีหน้าที่เฝ้าดูแลวิหารประมาณ 5 วัน เพื่อซ่อมแซมสิ่งที่ทรุดโทรม และสักการบูชาพระธาตุทุกวัน ด้วยน้ำและข้าว ปลา อาหาร เหมือนกับการบวงสรวง เทวาอารักษ์ คณะมโหรี สยามได้บรรเลงเพลงให้เป็นเกียรติแก่พระธาตุทุกวัน พิธีไหว้พระธาตุมีขบวนฆ้องนำหน้าวางดอกไม้ธูปเทียนบูชาทั้ง 4 ด้าน ภิกษุสวดมนต์ ถวายเครื่องไทยทานซึ่งประกอบด้วยมะพร้าว กล้วยอ้อย น้ำผึ้ง ฝ้ายเส้น หมาก และพลู” (สมหมาย เปรมจิตต์ อ้างถึงใน เว็บไซต์สำนักงานจังหวัดนครพนม, ออนไลน์)

ด้านศิลปวัฒนธรรม

โบราณสถานสำคัญของรัฐศรีโคตรบูรนั่นคือ พระธาตุพนม นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญ เพราะสร้างทับบนปราสาทขอมโบราณ โดยก่อสร้างอุโมงค์เป็นรูปเตา มีประตูเปิด 4 ด้าน สูง 5 เมตร สำหรับบรรจุพระอัฐิธาตุโดยมีผ้ากัมพลห่อไว้ บรรจุอยู่ในอุโมงค์ องค์พระธาตุพนมเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือเมืองที่มีชื่อปรากฏในตำนานอัฐิธาตุว่าศรีโคตรบูร เรื่องราวขององค์พระธาตุพนมและเมืองศรีโคตรบูร ได้สะท้อนถึงภาพของชุมชนและบ้านเมืองในแถบนี้ว่า ต่างมีเจ้าเมืองปกครองเป็นอิสระ ลักษณะเป็นบ้านเล็กเมืองน้อย กระจายอยู่ทั่วไป กลุ่มที่อยู่ในท้องถิ่นใกล้ องค์พระธาตุพนมได้แก่ เมืองศรีโคตรบูร เมืองหนองหาร หลวง เมืองหนองหานน้อย เมืองสาเกตุหรือร้อยเอ็ดประตู เมืองพาน กลุ่มที่ห่างไกลองค์พระธาตุพนมได้แก่ เมืองอินทปัฐนคร (กัมพูชา) และเมืองจตุลณี (เวียดนาม) เมื่อระบบความเชื่อทางศาสนาได้แพร่เข้ามาจึงเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นระหว่างกลุ่มชน โดยสอดแทรกผสมกับรูปแบบศิลปกรรมท้องถิ่น ลักษณะสถาปัตยกรรมของตัวอาคาร วิธีการเรียงอิฐ และหลักฐานที่พบภายใน องค์พระธาตุพนม ซึ่งมีกรอบประตูหินทราย และท่อนโสมสูตรแสดงถึงความสัมพันธ์กับศิลปกรรมเขมร

ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชนกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดีนั้นเห็นได้จากลักษณะ ลวดลายสลักอิฐชั้นฐานล่างขององค์พระธาตุพนมด้านทิศเหนือสลักรูปพญานันเสนทรงช้าง พระยาอินทปัฐนครทรงม้ารูปบริวารในหมู่ลายดอกไม้ ด้านทิศใต้สลักรูปเสนาอำมาตย์ในหมู่ลายดอกไม้ ด้านทิศใต้สลักรูปพระยาจุลณีพรหมทัตทรงช้าง ราชบุตรทรงม้า ด้านทิศตะวันตกสลักรูปพระยาคำแดง ทรงช้าง รูปเสนาอำมาตย์ขี่ม้ารูปบริวารในหมู่ลายดอกมันทวลี ส่วนลายสลักที่หน้าบันเหนือซุ้มประตู หลอกเป็นลวดลายแสดงคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู ด้านทิศเหนือรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ด้านทิศใต้ จำหลักเป็นรูปพระอิศวรทรงโคอุศุกราช ด้านทิศตะวันออกน่าจะเป็นพระอินทร์ ด้านทิศตะวันตก จำหลักเป็นรูปพระวรุณทรงหงส์ (สำนักงานจังหวัดนครพนม, ออนไลน์)

3.6 รัฐตามพรลิงค์

ดินแดนไทยภาคใต้ในเขตคาบสมุทรมลายู ในสมัยโบราณเป็นดินแดนที่มีมา ยาวนานตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 500 และมีความเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ ด้วยอำนาจการปกครองของรัฐ 4 รัฐ ที่สำคัญ จากการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีทำให้นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็น ว่า รัฐตามพรลิงค์ถือกำเนิดเป็นแรกของคาบสมุทรมลายู

จดหมายเหตุจีนเรียกรัฐตามพรลิงค์ว่า ต้นเหมยหลิว หรือ ต้ามาลิง ความหมายของ ชื่อสันนิษฐานว่า คำว่า ตามพร เป็นภาษาบาลี แปลว่า ทองแดง ส่วนลิงค์ เป็นเครื่องหมายบอกเพศ เขียนเป็นอักษรภาษาอังกฤษว่า Tambalinga หรือ Tanmaling หรือ Tambalinggam จีนเรียก ต้นเหมยหลิว หรือ โฟ-ลิง หรือโฮลิง (แปลว่าหัวแดง) บางทีเรียก เซียะไท้ว (แปลว่าดินแดง) ซึ่งสอดคล้อง กับคำแปลในภาษาบาลี คำว่า ตามพร เป็นภาษาบาลี แปลว่า ทองแดง ส่วนลิงค์ เป็นเครื่องหมายบอก เพศเขียนเป็นอักษรภาษาอังกฤษว่า Tambalinga หรือ Tanmaling หรือ Tambalinggam จีนเรียก ต้นเหมยหลิว หรือ โฟ-ลิง หรือโฮลิง (แปลว่าหัวแดง) บางทีเรียก เซียะไท้ว (แปลว่าดินแดง)

จากหลักฐานประเภทศิลาจารึกหลักที่ 24 วัดเสมาเมือง คัมภีร์มหานิทเทศของอินเดีย และพงศาวดารต่าง ๆ กล่าวว่า ตามพรลิงค์มีความเจริญทางการค้า เป็นเมืองท่าของพ่อค้าชาวอินเดีย มีการติดต่อกับชุมชนโพ้นทะเล นักประวัติศาสตร์หลายท่านสันนิษฐานว่า ตามพรลิงค์ อาจจะไม่ใช่รัฐ แต่เกิดจากการรวมกลุ่มหัวเมืองริมชายฝั่งทะเลเพื่อประโยชน์ด้านการค้า สินค้าที่สำคัญ เช่น การบูร ชีผึ้ง ไม้หอม ไม้เนื้อแข็ง งาช้าง ดีบุก เป็นต้น (พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ, 2554: 258-260; สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2551)

อายุ

ดินแดนไทยภาคใต้หรือสยามไทยภาคใต้ “ตามพรลิงค์” เป็นชื่อแรกที่ปรากฏ ในหลักฐานทางโบราณคดีไม่ว่า โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลาจารึก และเอกสารเก่าทั้งไทย และต่างประเทศ เมืองใหญ่หรืออาณาจักรนี้มีมาก่อน พ.ศ. 500 ด้วยปรากฏชื่อ ตัมลิงคัม (ตัมมลิงคัม) ในคัมภีร์มหานิทเทศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ พระไตรปิฎก ที่เขียนขึ้น พ.ศ. 500 (บ้างว่า พ.ศ. 700)

การมีชื่อ ตามพรลิงค์ หรือตัมมลิงค์ในคัมภีร์มหานิทเทศ จึงเป็นสิ่งแสดงว่า ชื่อเมืองนี้มีมานานแล้ว และมีก่อนที่จะเกิดคัมภีร์มหานิทเทศ เนื้อความกล่าวถึงเรื่องการเดินทางไปค้าขายยังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งมีชื่อเมืองต่าง ๆ ในดินแดนภาคใต้ รวมทั้ง ตักโกลา คือตะกั่วป่าด้วย

นอกจากนี้ยังปรากฏในเอกสารเก่าของของจีนที่เรียกอาณาจักรเก่านี้ว่า ตั้งหม่าหลิง หรือตั้งหม่ยหลิง และยังมีศิลาจารึกต้นขอร์อินเดียใต้ที่เรียกว่า มัทมาลิงค์ และศิลาจารึกวัดมเหยงค์ เป็นต้น จากหลักฐานต่าง ๆ ทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์พอประมวลได้ว่า ตามพรลิงค์หรือตัมมลิงค์ ได้ตั้งบ้านเมืองมีศูนย์กลางอยู่บริเวณอำเภอสิชล นบพิตำ และท่าศาลา ในปัจจุบัน บริเวณนี้มีหลักฐานสำคัญด้านโบราณสถาน และโบราณวัตถุอยู่จำนวนมาก รัฐตามพรลิงค์มีความเจริญรุ่งเรือง และมีอำนาจในการปกครองมาจนถึงประมาณ พ.ศ. 1300 อีกทั้งยังปรากฏชื่อในศิลาจารึกต้นขอร์ของอินเดียใต้ ของชาว ศรีลังกาด้วย อีกทั้งศิลาจารึกของไทยจารึกวัดมเหยงค์ จารึกวัดหัวเวียง เป็นต้น (พลาตีย์ สิริธัญญิก, 2554: 258)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

รัฐตามพรลิงค์ มีศูนย์กลางอยู่ที่นครศรีธรรมราช (อาจจะเป็นบริเวณบ้านท่าเรือหรือบ้านพระเวียง) ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านเหนือ ของลังกาสุกะ (บริเวณปัตตานี) มีอาณาเขตทางตะวันออกและตะวันตกนั้นจดทะเลอันดามันถึงบริเวณที่เรียกว่า ทะเลนอกซึ่งเป็นบริเวณจังหวัดกระบี่ในปัจจุบัน

เมืองหลวงของรัฐตามพรลิงค์อยู่ที่นครศรีธรรมราชผลจากการศึกษาค้นคว้าหลักฐานทางโบราณคดีทำให้ได้ข้อสันนิษฐานว่ารัฐตามพรลิงค์มีการโยกย้ายเมืองหลวงหลายครั้ง ดังนี้

1. เมืองบ้านท่าเรือเขตตำบลท่าเรืออำเภอเมืองนครศรีธรรมราชเป็นที่ตั้งเมืองหลวงในยุคแรกอยู่ในทำเลที่เหมาะสมมากในการติดต่อค้าขายทางทะเลมีลำน้ำออกสู่ทะเลเรือเดินทะเลเข้าถึงจะเป็นเมืองขนาดเล็ก

2. เมืองพระเวียงเขตตำบลศาลามีชัยอำเภอ นครศรีธรรมราชเป็นที่ตั้งเมืองหลวงในยุคที่ 2 ลักษณะของมูมมีขนาดใหญ่ขึ้นมีกำแพงเมืองขนาดใหญ่และแข็งแรงอยู่ในทำเลที่มีพื้นที่ทำการเพาะปลูกและประมงมาก

3. เมืองนครศรีธรรมราช บริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน

รัฐตามพรลิงค์นี้ประกอบด้วยเมือง 12 เมืองโดยใช้ตราสิบสองนักษัตรเป็นตราประจำแต่ละเมือง คือ เมืองสายบุรี (หนู) เมืองปัตตานี (วัว) เมืองกลันตัน (เสือ) เมืองปาหัง (กระต่าย) เมืองไทรบุรี (งูเล็ก) เมืองพัทลุง (งูใหญ่) เมืองตรัง (ม้า) เมืองชุมพร (แพะ) เมืองบันทายสมอ (ลิง) เมืองสงขลา (ไก่) เมืองตะกั่วป่า (สุนัข) และเมืองครทหรือกระบะบุรี (สุกร) (พลาตีย์ สิริธัญญิก, 2554: 258-260)

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ผู้คนในรัฐส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นพ่อค้าคนกลาง หาของป่า และประมง เพราะรัฐตามพริลิ่งค์ถือว่าเป็นเมืองท่าทางการค้าที่สำคัญ ถือว่าเป็นจุดเชื่อมระหว่างมหาสมุทรอินเดีย ทางตะวันตก และมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันออก ส่งผลให้มีผู้คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาตั้งหลักแหล่งทั้งถาวรและชั่วคราว มีการประสมประสานทั้งเผ่าพันธุ์และทางสังคมวัฒนธรรม สินค้าที่สำคัญ เช่น การบูร ขี้ผึ้ง ไม้หอม ไม้ เนื้อแข็ง งาช้าง ดีบุก เป็นต้น

รัฐตามพริลิ่งค์ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ชื่อของรัฐรู้จักกันในนามของ “นครศรีธรรมราช” เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พุทธศาสนาในเขตคาบสมุทรมลายู ต่อมาช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ลังกาทวีปได้กลายเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ นครศรีธรรมราชได้เดินทางไปศึกษาพุทธศาสนาที่ลังกา เพื่อขอแลกเปลี่ยนตามนิกายเถรวาทอย่าง ลังกาวงศ์ และได้ชักชวนพระภิกษุสงฆ์ ชาวลังกามาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่นครศรีธรรมราช พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์จึงเข้ามาสู่ดินแดนครั้งแรกที่เมืองนครศรีธรรมราชและภายหลังพระภิกษุสงฆ์จากเมืองนครศรีธรรมราชได้นำพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างลังกาวงศ์นี้ขึ้นไปเผยแพร่ยังกรุงสุโขทัย อันเป็นผลให้พระพุทธศาสนานิกายนี้ได้ฝังรากลึกลงในสังคมไทยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2551)

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

รัฐตามพริลิ่งค์มีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นกษัตริย์แบบสมมติเทพ จากการค้นพบจารึกหลักที่ 24 วัดเสมาเมืองคัมภีร์มหาวิทยาของอินเดียเป็นต้น ทำให้สันนิษฐานว่า รัฐจักรตามพริลิ่งค์เป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาหลายสมัย

ตามพริลิ่งค์ในพุทธศตวรรษที่ 18 นครศรีธรรมราชปรากฏนามของกษัตริย์ศรีธรรมโศกราชและจันทรภาณุ เป็นกษัตริย์องค์สำคัญซึ่งทรงสามารถรวบรวมพวกมลายู และแขกทมิฬเข้าไว้ได้ นอกจากนั้นในจดหมายเหตุจีนระบุว่า นครโฮลิ่ง (เมืองตามพริลิ่งค์) นั้นได้ส่งทูตไปเฝ้าพระเจ้ากรุงจีนเมื่อ พ.ศ. 1291, พ.ศ. 1310, พ.ศ. 1311, พ.ศ. 1356, พ.ศ. 1358 และ พ.ศ. 1361

อาณาจักรตามพริลิ่งค์นี้ประกอบด้วยเมือง 12 เมืองโดยใช้ตราสิบสองนักษัตรีย์เป็นตราประจำแต่ละเมือง คือ เมืองสายบุรี (หนู) เมืองปัตตานี (วัว) เมืองกลันตัน (เสือ) เมืองปาหัง (กระต่าย) เมืองไทรบุรี (งูเล็ก) เมืองพัทลุง (งูใหญ่) เมืองตรัง (ม้า) เมืองชุมพร (แพะ) เมืองบันทายสมอ (ลิง) เมืองสงขลา (ไก่) เมืองตะกั่วป่า (สุนัข) และเมืองครหิ หรือกระบือ (สุกร) (สำหรับเมืองบันทายสมอซึ่งใช้ตราลิงนั้นนักโบราณคดีบางท่าน เช่น หม่อมเจ้าจันทรจิรายุ รัชนี้ สันนิษฐานว่าอยู่ที่เมืองกระบี่ซึ่งอาจเป็นที่มาของชื่อเมืองกระบี่ในปัจจุบัน)

ต่อมารัฐตามพรลิงค์ตกเป็นเมืองขึ้นของศรีวิชัยนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน สมัยที่ได้รับเอกราช นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างลัทธิลังกาวงศ์ ซึ่งได้รับมาจากลังกา ได้มีการเรียกชื่อตามพรลิงค์เสียใหม่ว่า “อาณาจักรศรีธรรม” จึงถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการเผยแผร์พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ ไปยังอาณาจักรสุโขทัยและดินแดนทั่ว แหลมมลายู และภายหลังเมื่อเมืองนี้อยู่ในอำนาจของอาณาจักรสุโขทัยจึงเปลี่ยนเป็น “เมืองนครศรีธรรมราช” ภายหลังจึงได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาในที่สุด (दनัย ไซโยธา, 2551)

ด้านศิลปวัฒนธรรม

พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ณ วัดพระธาตุมหาวิหาร สร้างขึ้นราว ปี พ.ศ. 854 ภายในบรรจุพระทันตธาตุ (ส่วนฟันของพระพุทธเจ้า) สร้างขึ้น ณ บริเวณหาดทรายแก้วด้วยศิลปะการก่อสร้างแบบศรีวิชัย ต่อมาในปี พ.ศ. 1093 พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ได้ทำการสร้างเมืองนครศรีธรรมราชขึ้น พร้อมกับสร้างเจดีย์องค์ใหม่ทรงศากยโคจรอบพระบรมธาตุองค์เดิม จากนั้นในปี พ.ศ. 1770 ได้มีพระภิกษุจากลังกามาทำการบูรณะพระบรมธาตุเมืองนครให้เป็นไปตามรูปแบบสถาปัตยกรรมทรงลังกา หรือทรงโอคว่ำ ดังที่เห็นใน ปัจจุบัน โดยหาดทรายแก้วสถานที่สร้างพระบรมธาตุนั้น เป็นสันดอนทรายชายฝั่งที่เกิดจากการตกตะกอนสะสมในทะเลจนเกิดเป็นผืนแผ่นดินขึ้น ซึ่งก็คือที่ตั้งของ"เมืองนครศรีธรรมราช" ในปัจจุบันนั่นเอง (दनัย ไซโยธา, 2551)

3.7 รัฐศรีวิชัย

คำว่า “ศรีวิชัย” ปรากฏอยู่ในจารึกอย่างน้อย 3 หลักที่พบบริเวณหมู่เกาะสุมาตราและภาคใต้ของประเทศไทย สันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นคำเดียวกับ “โพธิ” หรือ “ซิลีโพธิ” และ “สันโพธิ” ในจดหมายเหตุจีน ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกชื่อรัฐแห่งหนึ่งที่มีความรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา และมีแสนยานุภาพทางการทหารโดยเฉพาะกองทัพเรือที่เข้มแข็ง เป็นรัฐที่มั่งคั่งร่ำรวยจากการควบคุมเส้นทางการค้าทางทะเล โดยเฉพาะบริเวณช่องแคบมะละกาถึงช่องแคบซุนดา อันเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างอินเดีย อาหรับ โรมัน กับจีน ในบางช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-18 ที่ศรีวิชัยมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด อำนาจของรัฐอาจครอบคลุมพื้นที่ทางตอนใต้ของเอเชียอาคเนย์ บริเวณเกาะสุมาตรา แหลมมลายู ตลอดจนถึงดินแดนบางส่วนของภาคใต้ของประเทศไทย รัฐศรีวิชัยดำรงความเป็นศูนย์กลางการค้าและการเผยแผร์พุทธศาสนาลัทธิมหายานที่สำคัญของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 500 ปี จึงได้เสื่อมสลายลงจากการรุกรานของราชวงศ์โจงจากประเทศอินเดียในปี พ.ศ. 1568 หรืออาจสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการค้าของจีน ในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ซ้องและราชวงศ์หยวน (พ.ศ. 1822-1911) ที่จีนเริ่มออกมาค้าขายกับภายนอกโดยไม่ผ่านศรีวิชัยดังแต่ก่อน

สำหรับคำว่า “ไชยา” นั้นน่าจะมาจากคำว่า ศรีวิชัย ซึ่งชุดพบศิลาจารึก พ.ศ. 1318 ที่ระบุชื่อ พระยาศรีวิชัยนั้นว่า ศรีวิชัยเขนทรราชา, ศรีวิชัยศวรภูบัติ และศรีวิชัยนนฤบัติ ที่หมายถึง พระเจ้าแผ่นดินเมืองศรีวิชัยนั้นหมายถึงศูนย์กลางอำนาจของพวกไตเรนทร (ราชาแห่งจอมเขา)

เมืองไชยาโบราณนี้เดิมเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่กว่าเมืองตามพรลิงค์เมือง นครศรีธรรมราชมีชุมชนเมืองเก่า และสร้างเจดีย์พระบรมธาตุไชยา เจดีย์ที่วัดแก้ว เจดีย์ที่วัดเวียง เจดีย์ที่วัดหลง และพระอวโลกิเตศวรอย่างชวาอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะพระอวโลกิเตศวรขนาดใหญ่คนที่มีชื่อเสียงรู้จักกันดี เส้นทางติดต่อนั้นมีแม่น้ำหลวง (แม่น้ำตาปี) ไหลผ่าน เมื่อสำรวจเส้นทางเดินของชาวอินเดียทางหนึ่ง สำหรับเมืองตามพรลิงค์นั้นมีพระมหาธาตุองค์เดียวเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในสมัยหลัง และมีหาดทรายแก้วกับลุ่มแม่น้ำน้อย ประการสำคัญอ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแหล่งที่เรือสินค้าจากจีนใช้เป็นท่าจอดเรือในสมัยโบราณได้ และรอบอ่าวบ้านดอนนั้นก็แหล่งเกษตรกรรมสำคัญ ในจารึก พ.ศ. 1773 พระเจ้าจันทกษัตริย์ยังมีอำนาจอยู่เหนือดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน (พลาติศัย สิทธิธัญกิจ, 2554)

ที่ตั้ง/ศูนย์กลาง/อาณาเขต

ศาสตราจารย์ออร์ซ เซเดส์ ได้อ่านศิลาจารึกวัดเสมาเมืองนครศรีธรรมราช พบคำว่า ศรีวิชัย จึงมีความเห็นว่า ศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัยนั้นอยู่ที่เมืองปาเล็มบัง เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย เจริญขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 13-18 ต่อมารัฐศรีวิชัยถูกอาณาจักรโจฬะ จากอินเดีย ตะวันออกเฉียงใต้ยกทัพเรือเข้ามาโจมตีทำให้อ่อนกำลังลง หลังจากนั้นใน พ.ศ. 1940 รัฐศรีวิชัยได้ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรมัชปาหิต ที่มีอำนาจจากชวา ต่อมาในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ควบคุมสุโขทัยนั้นได้แผ่อำนาจมายังหัวเมืองต่าง ๆ ตลอดแหลมมาลายู และเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองสำคัญที่คอยดูแลหัวเมืองต่าง ๆ ทางใต้

แต่อาร์ วี มาจุมดาร์ นักประวัติศาสตร์นักโบราณคดีอินเดีย มีความเห็นว่าศูนย์กลางรัฐศรีวิชัยนี้อยู่บนเกาะชวา แล้วต่อมาได้ย้ายมาเมืองนครศรีธรรมราช และ ควดริทซ์ เวลส์ นักประวัติศาสตร์อังกฤษว่ารัฐศรีวิชัยนั้นน่าจะตั้งอยู่ที่เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตรงกับความเห็นของ หม่อมเจ้าจันทร์จिरायุ รัชนี้ ส่วนซีกโมโน นักโบราณคดีอินโดนีเซียว่า อาณาจักรศรีวิชัยอยู่ที่เมืองจัมบีหรือซัมปี ในเกาะสุมาตรา

ด้วยเหตุนี้รัฐศรีวิชัยจึงปกครองในลักษณะของสหพันธรัฐ จึงมีศูนย์กลางสำคัญของรัฐอยู่หลายแห่งดังกล่าว ดังนั้นเมืองสำคัญของศรีวิชัยจึงมีอยู่บนแหลมมาลายูและเกาะสุมาตรา เช่น เมืองไชยา เมืองนครศรีธรรมราช เมืองปาเล็มบัง และเมืองจัมบี เป็นต้น ดังนั้นการเดินทางติดต่อค้าขายระหว่างเมืองในอาณาจักรแห่งนี้ จึงมีเส้นทางในการเดินเรือไปตามเมืองท่าสำคัญและทำให้มีการติดต่อกับพ่อค้าชาวอินเดียในสมัยอินโด-โรมันด้วย

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม

อาณาจักรศรีวิชัยถือเป็นชุมชนการค้าหรือแหล่งค้าขายของชาวอินเดียที่เข้ามาค้าขาย และตั้งถิ่นฐานด้านฝั่งทะเลตะวันออก มีจังหวัดชุมพร ได้พบแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในภาคใต้ เช่น โบราณคดีเขาสามแก้ว จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบแหล่งโบราณคดีวัดอัมพวาสา ที่อำเภอท่าชนะ แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ที่อำเภอไชยา ส่วนด้านฝั่งทะเลตะวันตก มีจังหวัดพังงา พบแหล่งโบราณคดี บ้านทุ่งตึก คาบสมุทรมลายูนั้น พบแหล่งโบราณคดีที่เปงกอลันบู จังหวัดรัฐเคดะห์ แหล่งโบราณคดีที่ กัวลาเซ ลิงชิง และบูกิต แหล่งโบราณคดีเตงกูเลมบู พบโบราณวัตถุที่เป็นวัฒนธรรมของอินเดีย เช่น ลูกปัดหินคาร์เนเลียนหินอาเกตแบบเรียบ และแบบฝังสี เหรียญอินเดียโบราณ เป็นต้น

ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปตลอดคาบสมุทรมลายูนั้นได้พบกลองมโหระทึกในวัฒนธรรม ดองซอนอยู่แพร่กระจายตามแหล่งโบราณคดี นับว่าเป็นชุมชนการค้าหรือแหล่งค้าขายของชาวอินเดีย ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและเผยแผ่วัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งมีศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาเป็นหลัก จนชุมชนเหล่านั้นได้รับเอาศาสนานั้นเข้าไปทำให้ชุมชนร่มเย็นเป็นสุขในที่สุด

อีกทั้งการพบศิลาจารึกภาษามาลายูเกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัยที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีคำว่า ศรีวิชัย และปรากฏชื่อเมืองเมืองครหิ ในสมัยศรีวิชัยว่าเป็น เมืองท่าค้า พริกดีปลีและพริกไทยเม็ด โดยมีต้นหมาก ต้นมะพร้าวอยู่มาก ทำให้ทราบว่าในสมัยนั้น มีการค้าขายเครื่องเทศ หมาก และมะพร้าว อีกด้วย (พลาดีศัย สิทธิธัญกิจ, 2554: 253-258)

ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

สถาปัตยกรรม ที่สำคัญในศิลปะศรีวิชัยที่พบในภาคใต้ของไทย ส่วนใหญ่พบที่อำเภอ ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น พระบรมธาตุไชยา เมืองไชยานั้น ได้มีการสร้างเจดีย์แบบมหายาน ให้องค์เจดีย์เป็นรูปสี่ชระ แปลว่า แบบภูเขา คือเจดีย์ที่มียอดจำนวนมาก ตามคติให้มีพระพุทธรเจ้า หลายพระองค์ เช่น พระพุทธรเจ้าพุทธะพระมัญชุกรีพุทธะ พระฉานิพุทธะ เป็นต้น ซึ่งตรงกับเรื่องราว ที่ว่า พระเจ้ากรุงศรีวิชัยให้สร้างไอชฎิเคหะ คือ เรือนอิฐหรือปราสาทอิฐขึ้น 3 หลัง สำหรับประดิษฐาน พระปฏิมาของ ปัทมปาณี วัชรปาณี และมารวิชัย ในพื้นที่เมืองไชยาแห่งนี้ พบว่านอกจากจะสร้าง เจดีย์ที่พระบรมธาตุแห่งนี้แล้วยังมี เจดีย์ที่วัดแก้ว ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าแต่ชำรุด และเจดีย์ที่วัดหลง เดิมนั้นเหลือแต่ฐานที่อิฐที่มีลักษณะเดียวกัน พระบรมธาตุไชยาองค์ปัจจุบันนี้ได้รับการบูรณะใหม่ เดิมนี้เป็นเจดีย์ตั้งอยู่บนอุโมงค์ที่บรรจุหีบศิลาใบใหญ่ใส่พระบรมธาตุและสิ่งของต่าง ๆ เดิมที่พื้น มีระบายนภาศขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 ซม. 2 แห่ง ต่อมาได้อุดเสีย ต่อมาแม่น้ำพาเอาดินมาถม บริเวณหมู่บ้านเวียงสูงประมาณ 3 เมตรหรือ 6 ศอกส่วนพระเจดีย์นี้จมลงไปดินดินประมาณเมตรครึ่ง ต้องขุดแต่งกัน เมืองครหิ แห่งนี้หลังจากอาณาจักรศรีวิชัยหมดอำนาจก็ถูกทิ้งร้างมาจนถึงสมัยอยุธยา

พุทธศาสนาจึงได้ฟื้นฟูขึ้นโดยมีการสร้างพระพุทธรูปศิลาที่บขนาดใหญ่จากหินที่เขานางเอ หลังสวนโมกข์ มีอยู่ประมาณ 300-400 องค์

ส่วนวัดแก้วและวัดหลงเหลือเพียงฐานที่มีความสูงและเรื้อนธาตุ ที่วัดแก้วประดับด้วยเสาที่อิงตัวอาคาร ทำให้มีลักษณะคล้ายกับศิลปะจามของอาณาจักรจามปาทางตอนกลางของประเทศเวียดนาม ส่วนที่โบราณสถานเมืองยะรังจังหวัดปัตตานี เหลือเพียงฐานขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปะอินเดียแบบคุปตะคล้ายกับที่พบในศิลปะทวารวดีทางภาคกลาง

นอกจากนี้ยังมีสถูปรูปโอคว่ำ พบที่วัดสทิงพระ วัดพะโคะและวัดสี่หยัง จังหวัดสงขลา กับที่วัดมหาธาตุนครศรีธรรมราช

ประติมากรรม ประติมากรรมแบบศรีวิชัยเป็นประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนา มหายานเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะรูปพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ส่วนที่เป็นเทวรูปในศาสนาฮินดูนั้น มีอยู่บ้างโบราณวัตถุเหล่านี้ ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียแบบคุปตะ หลังคุปตะ และปาละเสนา ตามลำดับส่วนมากจะสลักด้วยศิลาหรือหล่อด้วยสำริด มีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกับศิลปะชวาภาคกลาง

ประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในภาคใต้ เป็นพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวรศิลา พบที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบ คุปตะ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 และมีพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหล่อด้วยสำริดอีก 2 องค์ ค้นพบที่อำเภอไชยาเช่นเดียวกัน แต่มีลักษณะของอิทธิพลศิลปะหลังคุปตะและปาละ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 เข้ามาปะปนแล้ว เป็นพระโพธิสัตว์ที่แปลกกว่าต้นแบบในอินเดีย คือ ครองหนังกวาง มีลักษณะคล้ายกับที่พบในเกาะสุมาตราและชวา แต่ไม่พบในอินเดีย (นงคราญ ศรีชาย, 2544; พลาติชัย สิทธิธัญกิจ, 2554)

4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)

การสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนสามารถนำวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษาเรื่องราวในอดีต คือ วิธีการทางประวัติศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จะทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักการตั้งปัญหา การกำหนดสมมุติฐาน และคิดหาคำตอบเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานนั้น ๆ

4.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ใช้นั้นเรียกว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์” ซึ่งเป็นกระบวนการที่แสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการศึกษาเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นระเบียบ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีความหมายและมีคุณค่าอย่างแท้จริง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง การสอนโดยใช้วิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ มาจัดชั้นตอนการเรียนการสอนอย่างเป็นลำดับ เพื่อให้นักเรียนได้องค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของการกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งสมมติฐาน การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความหลักฐานหรือข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปหรือผลของการศึกษาค้นคว้า (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553)

วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยมีการตั้งประเด็นปัญหาหรือข้อสมมติฐานบนพื้นฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบ ตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล และการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ สามารถนำไปใช้กับการสอนวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งสาระอื่น ๆ ในวิชาสังคมศึกษา และสอนได้ในทุกระดับชั้น

4.2 แนวคิดของการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เพื่อให้วิชาประวัติศาสตร์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นนั้น นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายต่างยอมรับว่าตนไม่สามารถจะตีความ แปลความหมาย วิเคราะห์ เรียบเรียงเรื่องราวในอดีตของมนุษย์หลายด้านที่สมบูรณ์ถูกต้องได้โดยลำพัง แต่ต้องพยายามหาข้อเท็จจริงใหม่ๆ มาจากวิชาการสาขาอื่น ๆ เพราะตระหนักดีว่า อดีตหรือเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้วนั้น อดีตก็ย่อมทิ้งมรดกร่องรอยในรูปแบบต่าง ๆ หลายประการ เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรากฏให้เห็นในหลักฐานหลายชนิด เช่น นิทานปรัมปรา ศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ความเชื่อ ตำนาน จารึก เอกสารสิ่งพิมพ์หรือตัวเขียน เครื่องมือเครื่องใช้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นต้น เมื่อมีหลักฐานหลายชนิด หลายประเภท การที่จะทำความเข้าใจให้ได้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริง นักประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยความรู้จากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชา มาช่วยพิจารณา วิเคราะห์หลักฐาน เช่น นักโบราณคดี นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักธรณีวิทยา นักภูมิศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา เป็นต้น ความสมบูรณ์ของการศึกษาประวัติศาสตร์จึงขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของหลักฐานและความสามารถในการนำหลักฐานเหล่านั้นมาใช้ วิชาประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นแกนนำไปสู่ความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์หลายด้าน ทำหน้าที่เชื่อมโยงวิชาการต่าง ๆ ให้ติดต่อสัมพันธ์กัน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2527)

4.3 คุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

คุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ พอประมวลได้ดังนี้

1) ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีเหตุผล รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลโดยการตั้งปัญหาและสมมติฐาน แล้วคิดหาคำตอบตามสมมติฐานนั้น ทำให้นักเรียนเกิดคำถามและคำตอบขึ้นในใจ

2) ช่วยฝึกทักษะการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มีขั้นตอนการสอนที่อาศัยพื้นฐานวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาและค้นคว้าหาความรู้อย่างเป็นระบบ ระเบียบและมีขั้นตอนที่น่าเชื่อถือได้

3) ช่วยพัฒนาทักษะการคิดให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

4) รู้จักการวางแผนงานและการทำงานอย่างเป็นระบบ วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้น มีขั้นตอนการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนต้องฝึกฝนการวางแผน เช่น การวางแผนในการแสวงหาข้อมูล การวางแผนในการรวบรวมข้อมูล วางแผนวิธีวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือประเมินข้อมูลว่าจะใช้วิธีใดตลอดจนวางแผนในการนำเสนอผลการศึกษา

5) เป็นการให้ประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำของครูผู้สอน ดังนั้น การปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองทุกขั้นตอน เริ่มจากการกำหนดปัญหา จนกระทั่งการนำเสนอผลการศึกษา จึงทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

6) ทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาประวัติศาสตร์ ว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีการศึกษาที่น่าเชื่อถือ มีระบบระเบียบในการศึกษา และผลจากการศึกษาก็น่าเชื่อถือ มิใช่เลื่อนลอย หรือเน้นแต่ความจำอย่างเดียว (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553)

4.4 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ

1) ขั้นกำหนดปัญหาและการตั้งสมมุติฐาน 2) ขั้นรวบรวมหลักฐาน 3) ขั้นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน 4) ขั้นตีความหลักฐานและสังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน และ 5) ขั้นนำเสนอผลการศึกษา ดังมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นกำหนดปัญหาและการตั้งสมมุติฐาน

การกำหนดปัญหาเป็นขั้นตอนแรกของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ก่อนที่ผู้เรียนจะกำหนดปัญหาได้นั้น ครูผู้สอนต้องให้นักเรียนฝึกการสังเกตหรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีต หรือการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดข้อคิดว่า มีจุดใดหรือประเด็นที่สามารถนำมากำหนดเป็นปัญหาเพื่อการศึกษาและค้นหาคำตอบได้ การกำหนดปัญหานี้ ผู้สอนอาจช่วยให้ข้อแนะนำหรือร่วมกับผู้เรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษาเมื่อกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้สอนจะแนะนำให้ผู้เรียนตั้งสมมุติฐานเพื่อการค้นคว้าหาข้อสรุปต่อไป

การตั้งสมมุติฐาน เมื่อผู้เรียนกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้เรียนจะร่วมกันกำหนดขอบเขตของปัญหา และกำหนดแนวทางการศึกษา ในที่นี้จะเป็นสมมุติฐาน ซึ่งเป็นการเดาคำตอบหรือกำหนดแนวทางที่คาดว่าเป็นไปได้ ทั้งนี้ ผู้สอนควรให้ผู้เรียนอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาตั้งสมมุติฐาน สมมุติฐานที่ชัดเจน จะช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางในการศึกษาให้ตรงประเด็น

2) ชั้นรวบรวมหลักฐาน

ในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีค้นคว้าและบอกแหล่งที่ผู้เรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวมหลักฐานได้ เช่น

- แนะนำประเภทของหลักฐาน ได้แก่ หลักฐานขั้นต้น หลักฐานชั้นรอง หรือหลักฐานชั้นที่สาม

- แนะนำวิธีการค้นคว้าข้อมูลหรือหลักฐานในห้องสมุด

- แนะนำบรรณานุกรมเกี่ยวกับเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ หนังสือ บทความ

- แนะนำการค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

หลักฐานหรือข้อมูลบางอย่าง ครูผู้สอนอาจเตรียมมาให้ผู้เรียนเพื่อประกอบการเรียนและค้นคว้า โดยรวบรวมไว้ในห้องสมุดหรือมุมหนังสือภายในห้องเรียน เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าของนักเรียน

เมื่อผู้เรียนได้สำรวจเอกสารหลักฐานแล้ว ต่อไปคือ การรวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน

ผู้เรียนจะทำการรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลและหลักฐานว่าหลักฐานหรือข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และคัดแยกข้อมูลหรือหลักฐานดังกล่าว ว่าหลักฐานใด เป็นหลักฐานขั้นต้น ชั้นรอง หรือชั้นที่สาม และลำดับความสำคัญของหลักฐานหรือข้อมูลเหล่านั้น

3) ชั้นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน

เมื่อรวบรวมหลักฐานได้มากพอสมควรแล้ว ผู้เรียนจะต้องนำข้อมูลหลักฐานนั้น ๆ มาวิเคราะห์และประเมินคุณค่า

ในขั้นนี้ผู้สอนต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์และการประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน โดยใช้ “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งประกอบไปด้วยการวิพากษ์ภายนอกและการวิพากษ์ภายใน

การวิพากษ์ภายนอก มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบข้อมูลหรือตัวหลักฐานว่ามีความถูกต้องหรือข้อบกพร่องของหลักฐานที่จะนำมาใช้หรือไม่ ทั้งนี้อาจพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ เช่น

ก. อายุของหลักฐาน

ข. สภาพแวดล้อมที่หลักฐานนั้นถูกสร้างหรือเขียนขึ้น

ค. ผู้สร้างหรือผู้เขียนหลักฐาน

ง. จุดประสงค์ของการสร้างหลักฐานนั้น

จ. สภาพเดิมหรือรูปเดิมของหลักฐานนั้น

ส่วนการวิพากษ์ภายใน คือ การศึกษาถึงความน่าเชื่อถือของเอกสารหรือหลักฐาน ว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เช่น การพิจารณาแยกแยะสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงกับความคิดออกจากกัน เป็นต้น

4) ขั้นตีความหลักฐานและสังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน

เมื่อหลักฐานหรือข้อมูลได้มีการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าแล้ว ผู้สอนจะให้ผู้เรียนตีความหลักฐานหรือข้อมูล แล้วทำการสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น การสังเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนพยายามเรียบเรียงความคิดของตนเองโดยอาศัยข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้หากพบ ข้อค้นพบใหม่ ๆ ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปศึกษาหลักฐานหรือข้อมูลเพิ่มเติมได้เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ เมื่อสังเคราะห์แล้ว ผู้เรียนจะเรียบเรียงเนื้อหาใหม่ในลักษณะการอธิบายโดยมีความคิดเห็นของผู้ศึกษาประกอบ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและแนวคิดเข้าด้วยกัน ในขั้นตอนนี้คาดว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

5) ขั้นเสนอผลการศึกษา

ขั้นนำเสนอผลการศึกษา นับเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นขั้นตอนของการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการค้นคว้าและสังเคราะห์มาแล้วมาเรียบเรียงเป็นความรู้และแนวคิดสำคัญ การนำเสนอเนื้อหาในขั้นนี้ ผู้เรียนสามารถเสนอเนื้อหาได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำเป็นรายงาน การเขียนเป็นบทความ การบรรยาย อภิปราย สัมมนา หรือเสนอในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้เรียนต้องเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจและมีความสมบูรณ์ น่าเชื่อถือ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นี้ นับว่าเป็นวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลจากการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และอาจได้องค์ความรู้ใหม่ ทำให้ผู้เรียนเรียนประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ และเกิดทัศนคติใหม่ว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเหตุและผล และมีคุณค่าอย่างแท้จริง

5. ความคิดเชิงมโนทัศน์

5.1 ความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์

Good (1959) ได้ให้ความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์ไว้ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์คือ ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบ หรือลักษณะร่วมที่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มเป็นพวกได้ หรือเป็นสัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไปหรือเชิงนามธรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ กิจการ หรือวัตถุความรู้สึกรู้จักคิด ความเห็น ความคิด หรือภาพความคิด

Chaplin (1972) (อ้างถึงใน รัชชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 9) ได้อธิบายความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์เป็นความคิดทั่วไปหรือความหมายซึ่งตามปกติจะ

สื่อโดยคำพูด สัญลักษณ์ หรือสัญญาณความคิดที่รวมองค์ประกอบหลายอย่างจากแหล่งต่าง ๆ เข้าเป็นอันเดียวกัน

Crow and Crow (1916, อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 9) ได้นิยามความคิดเชิงมโนทัศน์ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ หมายถึงการสรุป การแสดงออกโดยสัญลักษณ์ (ปกติได้แก่คำและวลี) ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ของประสบการณ์

หนังสือ Development psychology Today (1971, อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 10) ได้อธิบายความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์ไว้ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ทั้งหลายก็คือสัญลักษณ์ แต่มีความหมายมากกว่านั้น ความคิดเชิงมโนทัศน์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนคุณลักษณะร่วมของกลุ่มสัญลักษณ์หรือภาพความคิด ฉะนั้น ความคิดเชิงมโนทัศน์จึงเป็นการอธิบายถึงคุณลักษณะใดก็ตามที่สิ่งต่าง ๆ มีร่วมกันอยู่ มันเป็นวิถีทางของความคิดในการดึงลักษณะร่วมบางชนิดออกมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ เช่นหากยกตัวอย่างคำว่า “ศาสนา” ในฐานะที่เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ไม่มีสิ่งใดเพียงสิ่งเดียวหรือลักษณะเดียวที่เรียกว่าศาสนา เช่น พระเจ้าและโบสถ์ ศาสนาจึงเป็นชื่อเชิงความคิดเชิงมโนทัศน์ที่กำหนดให้แก่ลักษณะและแง่มุมดังกล่าว

หนังสือ Educational psychology (1973, อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 11-13) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของความคิดเชิงมโนทัศน์ไว้ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์เป็นการอธิบายถึงวิธีการจัดประสบการณ์ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไป เริ่มจากคำธรรมดา ๆ เช่น ตะเกียง ไปจนถึงคำยาก ๆ เช่น ความยุติธรรม ตามความเป็นจริงแล้ว คำใดก็ตามที่มีลักษณะเป็นเชิงทั่วไปมากกว่าวัตถุเฉพาะ ถ้าไม่มีความคิดเชิงมโนทัศน์ก็จะทำให้การสื่อความหมายมีข้อจำกัดอย่างยิ่ง แต่ถึงแม้จะมีความคิดเชิงมโนทัศน์ก็ยังคงมีความยากลำบากที่จะสามารถให้คำจำกัดความได้อย่างแจ่มชัด เช่น สุนัข คนทั่วไปมีต่างรู้ดีว่า สุนัข คืออะไร แต่จะมีความลำบากเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ที่จะระบุพันธุ์ ขนาดและสีที่ไม่สามารถกำหนดคุณสมบัติที่แน่นอนได้ เพราะในความเป็นจริงสุนัขทั้งหลายไม่ได้มีลักษณะร่วมกันเพียงลักษณะเดียว เพราะฉะนั้นการที่มนุษย์มีความสามารถจำแนกสัตว์ วัตถุ หรือสิ่งที่พบเห็นใหม่ ๆ ให้เข้าอยู่ประเภทเดียวกันให้เข้าตามกลุ่ม คือสิ่งที่เรียกว่า ความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์

Vinacke (1952, อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 14-17) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาย ได้สรุปความคิดเชิงมโนทัศน์ ดังต่อไปนี้ ความคิดเชิงมโนทัศน์ คือ ระบบของการตอบสนองที่เกิดจากการเรียนรู้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะประมวลและแปลความหมายข้อมูลที่ได้จากการรับรู้ที่เกิดจากการสัมผัส ประสบการณ์ในอดีตจะถูกนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันโดยผ่านทางการใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์โดยอัตโนมัติ ตามปกติเรามักจะสัมพันธ์ความคิดเชิงมโนทัศน์กับคำหรือวลีเฉพาะ

สรุปได้ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ เป็นความสามารถในสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับข้อมูลเดิม โดยอาจเป็นสัญลักษณ์หรือกลุ่มภาพความคิดต่าง ๆ ในสัญลักษณ์ประเภทหนึ่งที่แทนลักษณะร่วมชุดหนึ่ง

ระหว่างกลุ่มสัญลักษณ์ หรือกลุ่มภาพความคิดอื่น ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน ทำให้สามารถจำแนกสิ่งใหม่ และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ง่ายขึ้น

5.2 ประเภทของความคิดเชิงมโนทัศน์

Bruner et al. (n.d.) ได้ให้ความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์ว่า คือการแยกประเภทของสิ่งของ และเขาได้แบ่งความคิดเชิงมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่อยู่ในชั้นเดียวกัน (Identity classes) ได้แก่สิ่งเร้าประเภทต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุหรือเหตุการณ์เดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในบางเวลาเราจะเห็นดวงจันทร์เพียงเสี้ยวเดียว และบางครั้งก็เห็นเต็มดวง เด็กและคนชราเป็นคนเดียวกัน ซึ่งมาจากการที่บุคคลเดียวกันได้เจริญเติบโตจากวัยเด็กเข้าสู่วัยชรา

2. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่อยู่ในชั้นเทียบเท่า (Equivalence classes) ซึ่งได้แก่รายการสิ่งของ วัตถุหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เรากล่าวว่าเทียบเท่ากันได้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการจำแนก เช่น กะหล่ำปลี มะเขือเทศ แตงกวา บวบ ต่างก็เป็นพืชประเภท “ผัก” เป็นต้น

De Cecco (1968, อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 37-39) ได้จำแนกประเภทของความคิดเชิงมโนทัศน์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะร่วมกัน (Conjunction Concept)

ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีคุณลักษณะร่วมกัน แสดงว่าคุณค่าที่เหมาะสมของคุณลักษณะชนิดต่าง ๆ ปรากฏอยู่ร่วมกัน ซึ่งความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เราจำได้เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะร่วม ตัวอย่างเช่น เราสามารถบอกได้ว่าอะไรคือ สุนัข โดยสามารถจำแนกสุนัขออกจากแมว ม้า วัว และสัตว์อื่น ๆ ได้ แม้สุนัขจะมีคุณลักษณะในด้านสี ขนาด รูปร่าง ผิว และพฤติกรรมที่แตกต่างก็ก็ตาม

2. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะที่แย้งกันได้ (Disjunctive Concept)

ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะที่แย้งกันนั้น คุณค่าที่เหมาะสมของคุณลักษณะอันหนึ่ง หรืออีกอันหนึ่ง หรือทั้งสองอันปรากฏอยู่ในความคิดเชิงมโนทัศน์ประเภทนี้ คุณลักษณะและคุณค่าใช้แทนกันได้ รูปสองรูปหรือวงกลมสองวง เป็นประเภทความคิดรวบยอดที่เกิดจากคุณลักษณะที่แย้งกัน เราสามารถมองเห็นได้ว่า คุณลักษณะได้แก่รูปร่างและจำนวน และพบว่าคุณค่าของจำนวนยังคงเท่าเดิม ความคิดเชิงมโนทัศน์ประเภทนี้เกิดจาก คุณลักษณะที่ขัดแย้งกัน ก็เพราะว่าคุณค่าของรูปร่างสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แสดงว่ามันอาจจะเป็นรูปวงกลมหรือรูปร่างใด ๆ ก็ได้ ตัวอย่างเช่น “ทุกคนมีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลเมืองลพบุรี” ซึ่งคุณลักษณะของผู้มีสิทธิ์ออกเสียงตั้งเป็นไปได้ในหลายลักษณะ เป็นต้นว่า “ใครก็ตามที่อายุเกิน 18 ปี และอยู่ในเมืองลพบุรี” หรือ “ใครก็ตามที่มีกิจการอยู่ในเมืองลพบุรี” (แม้ตัวเขาเองจะไม่ได้อาศัยอยู่ในเมือง) ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลทั้งสองไม่ได้มีคุณลักษณะใดร่วมกันเลย

3. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์ (Relational Concept)

ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์ เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์เฉพาะระหว่างคุณลักษณะ ตัวอย่างเช่น ระดับชั้นการเสียภาษีเงินได้หลังจากหักแล้ว เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์ เพราะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนของบุคคลที่จะต้องอุปการะ และรายได้สุทธิ ระยะทางและทิศทาง เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์ ระยะทางซึ่งเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสองจุด ทิศทางซึ่งเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสองจุดหรือมากกว่านั้น ซึ่งหมายถึงความเคลื่อนไหวจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่ง

Carrol (1964, อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 39-43) ได้อภิปรายถึงความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์หลายประการที่มีความยากต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น เวลา มาก น้อย เฉลี่ย ลองจิจูด สสาร และน้ำหนัก ความคิดเชิงมโนทัศน์ประเภทนี้เรียนรู้ได้ยากกว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะรวมทั้งนี้เนื่องมาจากว่าความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์ไม่ได้ฝังติดอยู่กับตัวคุณลักษณะเอง แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เฉพาะของคุณลักษณะเด็ก (และแม้แต่ผู้ใหญ่) มักจะสับสนได้ง่าย ตัวอย่างเช่น ทั้งความคิดเชิงมโนทัศน์ “ระยะทาง” และความคิดเชิงมโนทัศน์ “ทิศทาง” มีจุดต่าง ๆ ที่อยู่ในที่ว่างและเวลาเป็นคุณลักษณะของมัน สิ่งที่จะจำแนกมันออกจากกันก็คือ ความแตกต่างในความสัมพันธ์ของคุณลักษณะเดียวกัน

หนังสือ Development Psychology today (อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2520: 44-47) ยังได้จำแนกความคิดเชิงมโนทัศน์ออกเป็น 3 ประเภท คือ ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีลักษณะร่วมกัน (Superordinate Concept) ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงสัมพันธ์ (Relational Concept) และความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Concept)

1. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีลักษณะร่วมกัน (Superordinate Concept) เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ที่แทนคุณลักษณะร่วมระหว่างสิ่งของ เด็กที่จัดกลุ่มมะม่วง ขนุน กล้วย แอปเปิ้ล เข้าด้วยกันภายใต้ชื่อรวม ๆ ว่า “ผลไม้” แสดงว่าเขากำลังใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีลักษณะร่วมกัน

2. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงสัมพันธ์ (Relational Concept) ได้แก่ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่อาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกหรือส่วนประกอบของกลุ่ม การจัดกลุ่มให้ผู้ชาย ผู้หญิง และเด็กเข้าด้วยกันก็เพราะว่า เขาอาศัยอยู่ด้วยกัน หรือการนำไม้ขีดไฟไปสัมพันธ์กับบุหรี่ยี่ก็เพราะว่าเราใช้ไม้ขีดไฟจุดบุหรี่ยี่สูบ เหล่านี้คือตัวอย่างของความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงสัมพันธ์

3. ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Concept) คือความคิดเชิงมโนทัศน์ที่วางอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะที่สังเกตได้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุแต่ละชิ้นในกลุ่มที่จัดสัตว์สี่เท้าทุกชนิดไว้ด้วยกัน หรือเสื้อผ้าทุกชิ้นที่มีลายเส้นในแนวตั้งไว้ด้วยกัน คือ ความคิดรวบยอดที่เป็นเชิงวิเคราะห์

ในขณะที่เด็กเริ่มมีวุฒิภาวะ เขามักจะใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีลักษณะร่วมกัน (Superordinate Concept) สำหรับจำแนกวัตถุที่พบเห็นบ่อย ๆ แต่มักจะไม่ค่อยใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงสัมพันธ์ (Relational Concept) สำหรับจำแนกวัตถุดังกล่าว ส่วนความเปลี่ยนแปลงในการใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Concept) ขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุที่ใช้ในแต่ละขั้นของพัฒนาการ ถ้าเด็กเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือภาพของวัตถุ การใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงวิเคราะห์ก็จะเพิ่มขึ้นไปตามอายุ แต่ถ้าเด็กนึกถึงคำเฉพาะที่ใช้เรียกชื่อวัตถุ การนำความคิดเชิงมโนทัศน์ที่เป็นเชิงวิเคราะห์ไปใช้ก็จะลดลงไปตามอายุที่เพิ่มขึ้นด้วย (ธวัชชัย ชัยจิรฉายา, 2520: 37-47)

สรุปได้ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ต่าง ๆ มีความแตกต่างกันโดยคุณลักษณะและคุณค่าของคุณลักษณะของมัน ตลอดจนเรียนรู้ว่าความคิดเชิงมโนทัศน์บางชนิดมีคุณลักษณะมากกว่าความคิดเชิงมโนทัศน์อื่น ๆ และความคิดเชิงมโนทัศน์บางชนิดมีความเด่นชัดหรือชัดเจนกว่าความคิดเชิงมโนทัศน์อื่น ๆ ความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีคุณลักษณะเด่นชัดจำนวนไม่มากจะเรียนรู้ได้ง่ายกว่าคุณลักษณะคลุมเครือที่มีจำนวนมากกว่า ซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดจำนวนและความเด่นชัดของคุณลักษณะของความคิดเชิงมโนทัศน์ที่จะสอนให้แน่ชัด และใช้รายละเอียดดังกล่าวสำหรับวางแผนการสอนด้วย

5.3 ระดับของการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์

นาตยา ภัทรแสงไทย ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์ ออกเป็น 4 ระดับที่สำคัญ ดังนี้ (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2525: 115-118)

1. การระลึกถึง การระลึกถึงเป็นการแสดงถึงระดับการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์ในขั้นต่ำ ในระดับนี้จะรวมถึงความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ จากเหตุการณ์ กระบวนการ โดยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การแยกความแตกต่างเช่นนี้จะรวมการวิเคราะห์ในลักษณะของการแยกสิ่งหนึ่งออกจากอีกสิ่งหนึ่ง การเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์ระดับนี้จะเกิดกับผู้เรียนสังคมศึกษาที่เรียนความหมายของคำต่าง ๆ เอง โดยปราศจากความช่วยเหลือของครูหรือผู้อื่น ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้เรียนกำลังอ่านหนังสืออยู่เล่มหนึ่ง ผู้เรียนจะสามารถเกิดความคิดรวบยอดบางอย่างได้ เช่น “การขาดแคลนค่าใช้จ่าย” หรือ “กระบวนการทางกฎหมาย” โดยไม่จำเป็นต้องการความช่วยเหลือจากครูให้ช่วยอธิบายให้ นั่นคือผู้เรียนจะเกิดความคิดเชิงมโนทัศน์ในระดับการระลึกถึง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์ในระดับต่ำสุด ผู้สอนสามารถทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนได้โดยการใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์นี้ในสถานการณ์อื่น ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์ที่มีลักษณะเป็นคำใดคำหนึ่ง

2. การแยกประเภท การแยกประเภทรวมถึงการจัดวางสิ่งของ เหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามคุณลักษณะของมันที่มีความแตกต่างกัน กระบวนการที่จำเป็นได้แก่

การพิจารณาและแสวงหาคุณลักษณะร่วมกันที่สำคัญๆ ไปจนถึงคุณลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การจัดกลุ่มประเภทของโรงพยาบาล นางพยาบาล ประเภทของยาตามประเภทของการเยียวยารักษาโรคต่าง ๆ จะสังเกตได้ว่า การรวบรวมสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั้นทำได้หลายทาง เช่น ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมาย และระดับของการมองเห็นพื้นฐาน แนวทางเลือกสำหรับการจัดเข้าเป็นกลุ่ม ถ้าผู้เรียนที่เรียนสังคมศึกษามีโอกาสที่จะได้รวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และได้แนวทางตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เหล่านั้น ก็เป็นที่คาดหวังได้ว่าผู้เรียนจะได้หยิบยกเอาตัวอย่างเหล่านั้นมาคัดเลือกดูว่าอะไรที่เป็นตัวอย่างของเหตุการณ์นั้น และอะไรที่ไม่ใช่กระบวนการนี้ ผู้เรียนจะต้องให้ความสนใจต่อคุณลักษณะโดยทั่ว ๆ ไปของเหตุการณ์มากกว่าที่จะดูลักษณะเฉพาะของเหตุการณ์นั้น

3. การให้คำจำกัดความ การที่จะให้ผู้เรียนสามารถระลึกถึงและจัดประเภทของตัวอย่างความคิดรวบยอดต่าง ๆ ได้นั้น ผู้เรียนจะต้องสามารถให้คำจำกัดความของคำเหล่านั้นได้ด้วยการใช้ถ้อยคำภาษาเป็นของตนเอง มากกว่าที่จะท่องจำความหมายคำจำกัดความจากตำราเรียน การทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเข้าใจความคิดเชิงมโนทัศน์นี้ได้ถูกต้องหรือไม่นั้น ผู้สอนควรช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มาตรฐานของการจัดประเภทสิ่งนั้นเข้าเป็นพวกเสียก่อน ผู้เรียนบางคนสามารถแยกความแตกต่างของความคิดเชิงมโนทัศน์ของคำว่าสุนัขและแมวได้ แต่พูดออกมาด้วยคำพูดไม่ได้ รู้แต่ว่ามันแตกต่างกัน ดังนั้น การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์ในระดับสูงขึ้นไปในระดับนี้ ผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ให้คำจำกัดความของสิ่งต่าง ๆ ด้วยคำพูดของเขาเอง

4. การสรุป กระบวนการของการระลึกถึง การจัดประเภท และการให้คำจำกัดความของความคิดเชิงมโนทัศน์นั้นเกี่ยวข้องกับการรับรู้ในโครงสร้างอันเป็นลำดับขั้นของความคิดเชิงมโนทัศน์ Vygotsky ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้คำต่าง ๆ กันที่ผู้ใหญ่เรียก เช่น คำว่าดอกกุหลาบ และดอกไม้ ดอกไม้มีความหมายกว้างกว่าดอกกุหลาบ แต่คำว่าดอกไม้สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง แต่ผู้เรียนจะไม่เกิด ความคิดเชิงมโนทัศน์ จนกว่าจะได้ผู้เรียนจะสามารถทำความเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้นว่าดอกกุหลาบเป็นประเภทหรือตัวอย่างของดอกไม้ Vygotsky กล่าวว่าความคิดเชิงมโนทัศน์จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนสามารถมองเห็นระบบส่วนต่าง ๆ ของมัน ส่วนข้อสรุปเป็นแนวทางของการรวบรวมความคิดรวบยอดเข้าด้วยกัน ดังนั้น ข้อสรุปจะแสดงถึงการเรียนรู้ความคิดเชิงมโนทัศน์ในระดับสูงสุด เพราะระบบความคิดเชิงมโนทัศน์ ในระดับสูงสุด เพราะระบบความคิดเชิงมโนทัศน์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดต่าง ๆ การเรียนรู้ในระดับนี้ ผู้เรียนไม่เพียงแต่จะสามารถเชื่อมโยงความคิดเชิงมโนทัศน์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้เท่านั้น แต่ผู้เรียนยังสามารถแสวงหาข้อมูลที่จะนำมาช่วยพิจารณาในการหาความสัมพันธ์ต่าง ๆ ด้วย และยังได้มีโอกาสตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้อง เชื่อถือได้ และความเที่ยงตรงของข้อมูล อันเป็นกระบวนการคิด การเรียนรู้เชิงวิทยาศาสตร์ เมื่อผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปได้แล้ว ข้อสรุปนั้นก็กลายเป็นหลักการของความรู้ทั่วไปที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้

5.4 ความสำคัญของการสอนคิดเชิงมโนทัศน์

มโนทัศน์ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ เพราะถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้จนเกิดมโนทัศน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วย่อมส่งผลให้สามารถทำความเข้าใจในรายละเอียดของเรื่องที่เรียนได้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้เรียนไม่มีมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียน ผู้เรียนจะไม่สามารถทำความเข้าใจได้ และนอกจากนี้ ถ้าผู้เรียนมีมโนทัศน์ที่ผิด หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง จะยากแก่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะส่งผลเสียก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนรู้ได้ ผลเสียที่เกิดจากมโนทัศน์คลาดเคลื่อนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนเพียงเรื่องเดียว หรือจำนวนหนึ่ง จะขยายออกไปได้ เนื่องจากคนเรามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลจำนวนมากอยู่เสมอ และแต่ละบุคคลก็มีความคิดที่แตกต่างกัน

2. มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนจะขยายตัวกว้างออกไปจากเรื่องที่เกี่ยวข้องไปสู่เรื่องที่ยากขึ้น และมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนจำนวนไม่น้อยที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลงแก้ไขถ้ายังคงใช้วิธีสอนแบบเดิม

3. มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนบางเรื่องก็เกี่ยวข้องกับความจริงอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกัน อย่างมีระบบ จะทำให้นักศึกษามีแนวโน้มที่นำมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนนั้นไปใช้ในชีวิตของเขาด้วย

จากความจำเป็นของมโนทัศน์ต่อการเรียนรู้ และผลเสียจากการมีมโนทัศน์คลาดเคลื่อนดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ถ้ามโนทัศน์คลาดเคลื่อน การเรียนรู้ก็จะไม่ถูกต้องไปตลอด ในทางตรงกันข้ามถ้ามีมโนทัศน์ชัดเจน สิ่งที่เราเรียนรู้ย่อมถูกต้องชัดเจน และจะเป็นพื้นฐานให้สามารถเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นได้ดีและแจ่มแจ้ง สามารถนำไปอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2525: 119)

5.5 รูปแบบการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model)

รูปแบบการสอนมโนทัศน์นี้ ยึดทฤษฎีและแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner, 1956) (รัชชัย ชัยจิรฉายา, 2520: 52) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อให้เกิดมโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับผู้เรียนทำได้โดยผ่านขั้นตอนการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1.1 ให้ผู้เรียนสังเกตความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ

1.2 ให้ผู้เรียนจำแนกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มตามลักษณะบางอย่างที่กำหนดขึ้นเป็นเกณฑ์

1.3 ให้ผู้เรียนบอกลักษณะร่วมของสิ่งที่อยู่รวมกลุ่มกันนั้นเพื่อให้เห็นภาพรวมของแต่ละกลุ่ม

2. กระบวนการฝึกทักษะการคิดจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน เมื่อได้ทำการจำแนกประเภทของสิ่งของเพื่อสร้างมโนทัศน์ของสิ่งนั้น ๆ

ลำดับขั้นตอนการสอน

1. เตรียมหาข้อมูลสำหรับให้ผู้เรียนฝึกหัดจำแนก ตัวอย่างเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ได้
ได้ในขั้นตอนนี้ เช่น

1.1 เตรียมข้อมูล 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน อีกชุดหนึ่งไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน

1.2 ในการเลือกตัวอย่างข้อมูล 2 ชุดข้างต้น จะต้องเลือกหาตัวอย่างที่มีจำนวนมากพอที่จะครอบคลุมลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนนั้น

1.3 ถ้ามโนทัศน์ที่ต้องการสอนเป็นเรื่องยากและซับซ้อนหรือเป็นนามธรรม อาจใช้วิธีการยกเป็นตัวอย่างเรื่องสั้น ๆ ที่แต่งขึ้นเองนำเสนอแก่ผู้เรียน

1.4 เตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมใช้ประกอบการนำเสนอตัวอย่างมโนทัศน์เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะต่าง ๆ ของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนได้อย่างชัดเจน

2. อธิบายกติกาในการเรียนให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจตรงกัน ตัวอย่างเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ได้
ได้ในขั้นตอนนี้ เช่น

2.1 กล่าวแนะนำสิ่งที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอน เริ่มจากการที่ผู้สอนจะนำเสนอข้อมูล 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างของสิ่งที่ต้องการสอน อีกชุดหนึ่งไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่ต้องการสอนให้นักเรียนช่วยกันพิจารณาแยกแยะ และสรุปออกมาให้ได้ว่าต้องการจะสอนเรื่องอะไร

3. เสนอข้อมูลตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนและข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน เทคนิคในการนำเสนอข้อมูลตัวอย่างนี้ ทำได้หลายแบบแต่ละแบบมีจุดเด่น-จุดด้อย ดังต่อไปนี้

3.1 เสนอข้อมูลที่ใช่ตัวอย่างทีละข้อมูล ๆ จนหมดทั้งชุด โดยบอกให้รู้ว่านี่คือตัวอย่างของสิ่งที่ต้องการสอน แล้วตามด้วยการเสนอข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างทีละข้อมูล ๆ จนหมดทั้งชุดเช่นกัน โดยบอกให้รู้ว่านี่ไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่ต้องการสอน เทคนิควิธีนี้ผู้เรียนจะสร้างมโนทัศน์ได้เร็วที่สุดแต่ใช้กระบวนการคิดน้อย

3.2 เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างสลับกันไปจนหมดเทคนิค วิธีผู้เรียนจะสร้างมโนทัศน์ได้ช้ากว่าเทคนิค 3.1 แต่ได้ใช้กระบวนการคิดมากกว่า

3.3 เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างละ 1 ข้อมูล แล้วเสนอข้อมูลที่เหลือทั้งหมดทีละข้อมูลโดยให้ผู้เรียนบอกว่าข้อมูลแต่ละข้อมูลที่เหลือนั้น ใช่หรือไม่ใช่ตัวอย่าง

3.4 เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่าง อย่างละ 1 ข้อมูล แล้วให้ผู้เรียนช่วยกันยกตัวอย่างข้อมูลที่คิดว่าใช่ ตัวอย่างของสิ่งที่ผู้สอนต้องการ โดยผู้สอนจะเป็นผู้บอกว่าใช่หรือไม่ใช่ เทคนิควิธีนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกการใช้กระบวนการคิดเพิ่มมากขึ้นอีก แต่ผู้สอนจะต้องมีความสามารถ

ในการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างถูกต้องแม่นยำ ดังนั้นผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจโมทัศน์ของสิ่งที่ต้องการสอนอย่างกระจ่างที่สุด และผู้เรียนจะต้องมีพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวกับมโนทัศน์ใหม่ที่จะสอนนี้เป็นอย่างดี รวมทั้งควรที่จะได้รับการฝึกกระบวนการคิดในลักษณะนี้มาบ้างแล้ว จึงจะใช้ได้ผล

4. ให้บอกลักษณะของสิ่งของที่คิดว่าเป็นลักษณะของสิ่งที่เป็นตัวอย่าง ตัวอย่างเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ได้ในช่วงตอนนี้ เช่น กระตุ้นผู้เรียนสร้างและทดสอบสมมุติฐาน โดยผู้สอนเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ

5. ให้สรุปออกมาเป็นลักษณะของสิ่งที่ยกขึ้นเป็นตัวอย่าง โดยสรุปออกมาเป็นกฎหรือคำจำกัดความ กระตุ้นให้คิดสรุป และใช้ความสามารถในการใช้ภาษาอธิบายให้ตรงกับประเด็นสาระที่คิดอยู่ในใจ โดยผู้สอนช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับและบันทึกทุกถ้อยคำของผู้เรียนกระดานเพื่อช่วยจัดระบบข้อมูลในสมองกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุความสำเร็จได้คือ

5.1 ให้บอกตัวอย่างของมโนทัศน์เพิ่มเติมจากที่กำหนดให้หรือจากที่ผู้เรียนได้เสนอไว้แล้วเป็นการคิดทบทวนยืนยันความคิดเดิม โดยผู้สอนเขียนข้อมูลตามที่ผู้เรียนบอกบนกระดานโดยเขียนเรียงลงมาเป็นข้อ ๆ

5.2 ให้ช่วยกันบอกลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์นั้น ผู้สอนเขียนข้อมูลตามที่ผู้เรียนบอกบนกระดานโดยเขียนเรียงลงมาเป็นข้อ ๆ

5.3 ให้บอกความสัมพันธ์ของมโนทัศน์นั้นกับมโนทัศน์อื่นที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงกัน

5.4 ให้พยายามบอกคำจำกัดความของมโนทัศน์นั้น

6. ให้อธิบายว่าอะไรที่ทำให้บอกได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เสนอมามีตัวอย่างหรือไม่ใช่ตัวอย่าง ตัวอย่างเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ได้ในช่วงตอนนี้ เช่น ใช้คำถามให้ผู้เรียนย้อนระลึกถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้สืบค้นและรวบรวมข้อมูลตั้งและทดสอบสมมุติฐาน เป็นการย้ำทวนเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นกระบวนการคิดของตัวเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 175-177)

5.6 วิธีตรวจสอบความคิดเชิงมโนทัศน์

การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดเชิงมโนทัศน์แล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความคิดเชิงมโนทัศน์ของผู้เรียนว่าผู้เรียนเกิดคิดเชิงมโนทัศน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือไม่และความคิดของเขาถูกต้องหรือไม่ (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2525)

ผู้เรียนที่สามารถสรุป อธิบายสิ่งใด ๆ เหตุการณ์ใด ๆ จากความรู้ความเข้าใจของเขาเป็นภาษาคำพูดของเขาเอง ไม่ใช่เป็นลักษณะการท่องจำข้อความหรือคำจำกัดจากทฤษฎีหรือผู้รู้ใด ๆ นั้นก็แสดงว่า ผู้เรียนคนนั้นเกิดความคิดเชิงมโนทัศน์ในเรื่องนั้นแล้ว ความคิดเชิงมโนทัศน์จะมีชื่อเรื่องของความคิดเชิงมโนทัศน์นั้น มีตัวอย่างและลักษณะเฉพาะที่จำเป็นที่จะใช้เป็นข้อมูลในการทำความเข้าใจ และทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์ในการสรุปอธิบายในระดับที่เป็นความคิดเชิงมโนทัศน์ของตน ด้วยภาษาของตนเองได้

สรุปได้ว่าผู้เรียนที่เกิดความคิดเชิงมโนทัศน์แล้วจะมีความสามารถดังนี้

1. บอก ระบุ เรียกชื่อ ความคิดเชิงมโนทัศน์นั้น
2. คัดเลือก จำแนก แยกแยะ ยกตัวอย่างและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของความคิดเชิงมโนทัศน์นั้น
3. บอกลักษณะเฉพาะที่จำเป็นและไม่จำเป็นของความคิดเชิงมโนทัศน์นั้นได้
4. บอกลำดับขั้นของความคิดเชิงมโนทัศน์
5. อธิบาย สรุปความหมาย คำจำกัดความ ตามความเข้าใจของตนได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้เกิดกับผู้เรียน ดังนั้น วิธีการตรวจสอบความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) จำเป็นต้องเป็นสร้างแบบวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีขั้นตอนนี้ 1. กำหนดหัวเรื่องที่ศึกษา 2. ค้นคว้า รวบรวมหลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้สอนพัฒนาขึ้น 3. นำหลักฐานที่ค้นพบจากการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาประเมินคุณค่าของหลักฐาน 4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อสร้างมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ 5. การเรียบเรียงหรือการนำเสนอในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์

จากวิธีการตรวจสอบความคิดเชิงมโนทัศน์ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) นั้นผู้วิจัยจึงสังเคราะห์กระบวนการวัดและประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ได้ ดังนี้

1. ความสามารถในการคัดเลือก และแยกแยะข้อมูล
2. ความสามารถในการยกตัวอย่าง
3. การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง
4. สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น

5.7 ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์นั้น นักประวัติศาสตร์หลายท่านได้พยายามรวบรวมและอธิบายในรายละเอียดไว้หลายท่าน เช่น ริทเตอร์ (Harry Ritter) ได้พยายามรวบรวมมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ โดยเขียนไว้ในหนังสือชื่อ “Dictionary of Concepts in History” (1986) นอกจากนั้นนักการศึกษา โดยเฉพาะนักการศึกษาทางสังคมศึกษา เช่น แบงส์ (James A. Banks) อิลลิส (Arthur K. Ellis) ฟรีแลนด์ (Kant Freeland) ซาเวจ และอาร์มสตรอง (Tom V. Savage and David G. Armstrong) เป็นต้น ได้เสนอแนะมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่ควรนำมาพัฒนาให้เกิดแก่ผู้เรียน ได้แก่

1. อารยธรรม (Civilization) ริทเตอร์ (Ritter, 1986: 39) ให้ความละเอียดของคำว่า อารยธรรมไว้ว่า 1) พัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ คุณลักษณะของโครงสร้างทางสังคม ความเจริญทางเทคโนโลยี และการบริหารระดับความเจริญทางสติปัญญาและสุนทรียศาสตร์ 2) กระบวนการพัฒนาสังคมด้านเทคโนโลยี การบริหาร สติปัญญา และสุนทรียศาสตร์ 3) เป็นคำที่มีความหมายเดียวกับที่นักมานุษยวิทยาใช้ คือคำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) ซึ่งหมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุหรือวิถีการดำเนินชีวิต

ส่วนแบงส์ (Bank, 1977: 216) ได้อธิบายว่า อารยธรรม หมายถึง วัฒนธรรม ทั้งมวลของมนุษย์ ของประเทศ หรือของยุคสมัย อารยธรรมนั้นถือว่าเป็นโน้ตทัศน์ทางวิชาการของ มานุษยวิทยา ซึ่งนักมานุษยวิทยามักนิยมเรียกว่า “วัฒนธรรม” มากกว่าอารยธรรม แต่มีข้อที่น่าสงสัยว่า นักประวัติศาสตร์ไม่ได้ตัดสินใจว่า ประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษยชาติทั้งหมด คือ อารยธรรม แต่จะเลือกสรรเฉพาะความเจริญที่ปรากฏเด่นชัดและได้รับการยกย่องแล้วในชาติต่าง ๆ ทั้งในซีกโลก ตะวันตกและตะวันออก ความเจริญดังกล่าว ได้แก่ ความเจริญ ด้านดนตรี วรรณคดี การเมือง การปกครอง เป็นต้น

2. เหตุปัจจัย (Causation) เหตุปัจจัย คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ที่ใช้ในการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากคำนิยามที่ปรากฏในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 54) ได้อธิบายเหตุปัจจัยไว้ว่า “ความสัมพันธ์องค์ประกอบที่มาก่อนและองค์ประกอบที่ตามหลังของพฤติกรรมซึ่งมีลักษณะที่แน่นอนพอที่จะตั้งเป็นกฎทางวิทยาศาสตร์ได้”

3. การเปลี่ยนแปลง (Changes) แบงส์ (Banks, 1977: 215) อธิบายว่าโน้ตทัศน์นี้หมายถึง ปรากฏการณ์ในสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ไม่คงที่ มีความแตกต่างกันในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ และแต่ละปีการให้รู้เรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับตัวโดยยอมรับในการเปลี่ยนแปลงนั้นนับว่าสำคัญมาก ข้อมูลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจโน้ตทัศน์นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความขัดแย้ง (Conflicts) แบงส์ (Banks, 1977: 125) ได้อธิบายว่า ถ้าศึกษา เหตุการณ์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์จะพบว่า การไม่เห็นด้วย การตกลงกันไม่ได้ หรือการเป็นปรปักษ์กันซึ่งเป็นลักษณะของความขัดแย้งนั้น มีปรากฏในระหว่างบุคคลกับบุคคล ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างประเทศอยู่เสมอ ทั้งนี้ เนื่องมาจากต่างฝ่ายต่างมีจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กัน หรือถ้ามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน แต่ก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ความขัดแย้งนี้มีผลกระทบต่อสังคมทั้งทางบวกและทางลบ

5. วิฤตการณ์ (Crisis) ริทเตอร์ (Ritter, 1986: 79) อธิบายว่า วิฤตการณ์ คือ ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ที่ต้องเผชิญกับการตัดสินใจอย่างทันท่วงที จุดของการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการตัดสินใจเพื่อความอยู่รอดของคนและสถาบัน

6. การปฏิวัติ (Revolution) ริทเตอร์ (Ritter, 1986: 388) ให้ความหมายของมโนทัศน์ การปฏิวัติว่า คือการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็ว โดยเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นพื้นฐาน หรือสิ่งที่มีอยู่เดิมในสังคม การปฏิวัตินี้มักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเมือง Banks ชี้ให้เห็นว่า มโนทัศน์ “การปฏิวัติ” นับเป็นมโนทัศน์สำคัญในวิชารัฐศาสตร์ด้วย และถือว่าการปฏิวัติเป็นความขัดแย้งอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งควรชี้แจงให้ผู้เรียนได้เข้าใจในลักษณะของความขัดแย้งในลักษณะนี้

7. ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ริทเตอร์ (Ritter, 1986: 294) อธิบายว่า เป็นลัทธิ ที่เกี่ยวกับการเมืองที่เน้นความสำนึกว่าสังคมจะดีที่สุดถ้าหากจัดอยู่ในของรัฐ-ชาติ (nation-state) และรัฐชาติถือเป็นระบบการปกครองแบบหนึ่งที่มีความสำคัญแก่พลเมืองทุกคน และขณะเดียวกัน ก็เน้นให้พลเมืองทั้งหมดต้องยึดถือในอำนาจอธิปไตยของรัฐด้วย

8. การสำรวจ (Exploration) แบงส์ (Banks, 1977: 217) อธิบายว่า นักประวัติศาสตร์ ให้ความสนใจในการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ที่เดินทางท่องเที่ยวไปสำรวจดินแดนที่ตนไม่รู้จัก ทำให้พบดินแดนใหม่ ๆ อีกหลายแห่ง การสำรวจนี้ จัดเป็นมโนทัศน์สำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ด้วย โดยทั่วไป นักประวัติศาสตร์จะบันทึกและมักยกย่องความสำเร็จของนักสำรวจชาวยุโรปตะวันตกในการสำรวจ ดินแดนต่าง ๆ แต่กลับละเลยการกล่าวถึงวัฒนธรรมหรือเรื่องราวของคนพื้นเมืองในดินแดนที่มีการสำรวจ ทั้ง ๆ ที่ดินแดนเหล่านั้นมีความเจริญมาก่อนที่จะมีการสำรวจดินแดนกัน

9. หลักฐาน (Evidence) ริทเตอร์ (Ritter, 1986:143) ให้ความหมายของหลักฐานว่า คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษาหาความรู้ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ ความคิดเห็น อนุสาวรีย์ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ ประเพณี ฯลฯ หลักฐานเหล่านี้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อสืบหาร่องรอยของอดีต หลักฐานทางประวัติศาสตร์นี้แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ หลักฐานขั้นต้น และหลักฐานขั้นรอง

10. อคติทางประวัติศาสตร์ (Historical Bias) แบงส์ (Banks, 1977: 217) อธิบาย ว่านักประวัติศาสตร์อาจได้งานเขียนประวัติศาสตร์ที่ไม่สมบูรณ์นัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักฐานข้อมูล ทางประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ได้รวบรวมไว้ นักประวัติศาสตร์เป็นผู้ตัดสินใจว่าหลักฐานหรือ ข้อมูลที่นำมาใช้นั้นมีคุณค่าและมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น ในการคัดเลือกหลักฐาน ที่จะนำมาศึกษานั้น จึงมีอคติของนักประวัติศาสตร์ว่า จะคัดเลือกหลักฐานขึ้นใดมาศึกษา นอกจากนั้น ธรรมชาติของหลักฐานและลีลาการบันทึกในหลักฐานนั้นอาจมีอคติสอดแทรกอยู่บ้าง รวมทั้งสภาพ สังคม วัฒนธรรม และสมัยเวลาที่นักประวัติศาสตร์ผู้นั้นมีชีวิตอยู่ ก็มีส่วนทำให้มีอคติเกิดขึ้น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553: 22-25)

ในที่นี้ผู้วิจัยได้ประมวลมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัย เรื่อง ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย ที่ควรนำมาพัฒนาให้แก่ผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียน ได้ 4 มโนทัศน์ ดังนี้

1. อารยธรรม (Civilization) ริทเตอร์ (Ritter, 1986: 39) ให้รายละเอียดของคำว่า อารยธรรมไว้ว่า 1) พัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ คุณลักษณะของโครงสร้างทางสังคม ความเจริญทางเทคโนโลยี และการบริหารระดับความเจริญทางสติปัญญาและสุนทรียศาสตร์ 2) กระบวนการพัฒนาสังคมด้านเทคโนโลยี การบริหาร สติปัญญา และสุนทรียศาสตร์ 3) เป็นคำที่มีความหมายเดียวกับที่นักมานุษยวิทยาใช้ คือคำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) ซึ่งหมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุหรือวิถีการดำเนินชีวิต

2. เหตุปัจจัย (Causation) เหตุปัจจัย คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ใช้ในการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากคำนิยามที่ปรากฏในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 54) ได้อธิบายเหตุปัจจัยไว้ว่า “ความสัมพันธ์องค์ประกอบที่มาก่อนและองค์ประกอบที่ตามหลังของพฤติกรรมซึ่งมีลักษณะที่แน่นอนพอที่จะตั้งเป็นกฎทางวิทยาศาสตร์ได้”

3. การเปลี่ยนแปลง (Changes) แบนส์ (Banks, 1977: 215) อธิบายว่ามนทัศน์นี้หมายถึง ปรากฏการณ์ในสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ไม่คงที่ มีความแตกต่างกันในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ และแต่ละปีการให้ผู้เรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับตัวโดยยอมรับในการเปลี่ยนแปลงนั้นนับว่าสำคัญมาก ข้อมูลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจมนทัศน์นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. หลักฐาน (Evidence) ริทเตอร์ (Ritter, 1986: 143) ให้ความหมายของหลักฐานว่า คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษาหาความรู้ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ ความคิดเห็นอนุสาวรีย์ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ ประเพณี ฯลฯ หลักฐานเหล่านี้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อสืบหาร่องรอยของอดีต หลักฐานทางประวัติศาสตร์นี้แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ หลักฐานขั้นต้น และหลักฐานขั้นรอง

การศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ครูผู้สอนควรให้นักเรียนได้รู้กรอบของมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ควรใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ เพราะความคิดเชิงมนทัศน์จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างคงทน

6. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

6.1 ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ธันยะวีร์ คำชาย (2551) ได้กล่าวถึง E-book ย่อมาจากคำว่า Electronic Book หมายถึงหนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติมักจะเป็นแฟ้มข้อมูลที่สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ทั้งในระบบออฟไลน์ และออนไลน์คุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเชื่อมโยงจุดไปยังส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้เรียนได้ นอกจากนั้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสามารถสั่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกทางเครื่องพิมพ์ได้ อีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถปรับปรุงให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะไม่มีในหนังสือธรรมดาทั่วไป

ไพฑูรย์ ศรีฟ้า (2551: 14) กล่าวว่า อีบุ๊ก (E-Book) เป็นคำภาษาต่างประเทศ ย่อมาจากคำว่า Electronic Book หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติจะเป็นแฟ้มข้อมูลที่สามารถ อ่านเอกสารผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ ทั้งในระบบออฟไลน์และออนไลน์ คุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเชื่อมโยงจุดไปยังส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้เรียนได้ นอกจากนี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสามารถสั่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกทางเครื่องพิมพ์ได้ นอกจากนี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถปรับปรุงหนังสือให้ทันสมัยได้ตลอดเวลาด้วย

สุทิน ทองใสว (2547: 46) กล่าวว่า E-Book หรือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ เอกสารที่มีขนาดเหมาะสม ซึ่งสามารถจัดเก็บเผยแพร่ หรือจำหน่ายได้ด้วยอุปกรณ์และวิธีการอิเล็กทรอนิกส์โดยผู้ใช้สามารถอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอ่าน E-book ที่เรียกว่า “E-book Reader”

ครรชิต มาลัยวงศ์ (2540: 175) ได้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง รูปแบบของการจัดเก็บและนำเสนอข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นข้อความ ตัวเลข ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงต่าง ๆ ข้อมูลเหล่านี้มีวิธีเก็บในลักษณะพิเศษคือ จากแฟ้มข้อมูลหนึ่ง ผู้อ่านสามารถเลือกดูข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทันที โดยข้อมูลอาจจะอยู่ในแฟ้มเดียวกันหรือไม่ก็ได้ ข้อมูลที่กล่าวเป็นข้อความที่เป็นตัวอักษรหรือตัวเลข เรียกว่าไฮเปอร์เท็กซ์ (hypertext) และถ้าหากข้อมูลนั้นรวมถึงเสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วยก็เรียกว่าสื่อประสมไฮเปอร์มีเดีย (hypermedia)

ปิลันธนา สงวนบุญญพงษ์ (2542: 20) ได้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง เป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถนำเสนอข้อมูลได้ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง ผ่านคอมพิวเตอร์โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่สัมพันธ์ของเนื้อหาที่อยู่ในแฟ้มเดียวกันหรืออยู่ในแฟ้มเข้าด้วยกันโดยไม่จำกัดว่าจะจะเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบใด หากเป็นการเชื่อมโยงข้อความที่เป็น ตัวอักษรหรือตัวเลข เรียกว่า “ไฮเปอร์เท็กซ์” (hypertext) และถ้าหากข้อมูลนั้นรวมถึงเสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วยก็เรียกว่า สื่อประสมไฮเปอร์มีเดีย (hypermedia)

เกวลี พิชัยสวัสดิ์ (2545: 37) ได้กล่าวว่า เอกสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นเอกสารที่มีการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ในเอกสารเข้าด้วยกัน เป็นการเชื่อมโยงกัน (Hyperlink) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือก

ไปดูส่วนต่าง ๆ ของเอกสารที่อยู่หน้าเดียวกัน หรือคนละหน้าได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น เมื่อกดปุ่มที่จุดเชื่อมโยงที่กำหนดไว้ โปรแกรมจะทำ การเปิดส่วนของเอกสารที่ถูกกำหนดไว้ทันที

เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง (2555: 103) ได้กล่าวว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง รูปแบบการนำเสนอข้อมูลในลักษณะคล้ายหน้ากระดาษอิเล็กทรอนิกส์ นำเสนอรายละเอียดของหนังสือทั้งเล่มบนจอคอมพิวเตอร์ในลักษณะข้อภาพ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียงบรรยาย มีความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระในแต่ละหน้าเข้าด้วยกันกับภาพ ข้อความ เสียง ทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ได้อย่างรวดเร็วและมีความเข้าใจยิ่งขึ้น

จากความหมาย คำนิยามที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นหนังสือที่จัดทำด้วยระบบคอมพิวเตอร์ สามารถนำเสนอข้อมูลได้ทั้งตัวอักษร ตัวเลข รวมถึงภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว ผ่านทางเครื่องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตามความต้องการไม่จำกัดเวลาและสถานที่

6.2 ความสำคัญของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพราะระบบคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้จึงทำให้สะดวก สามารถใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา ทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อ นวัตกรรมที่ได้รับความนิยมของครูผู้สอนและผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสำคัญ ดังนี้ (เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง, 2555)

1. มีการตอบสนองที่รวดเร็วของคอมพิวเตอร์ที่ให้ทั้งภาพ สี เสียง ทำให้เกิดความตื่นเต้น ไม่เบื่อหน่าย

2. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถย้อนกลับเพื่อทบทวนเนื้อหาสาระที่ไม่เข้าใจได้

3. เลือกเรียนได้ตามเวลาและสถานที่ที่ตนสะดวก

4. สามารถสำเนาได้สะดวกทั้งเป็นเอกสารและลงแผ่นซีดีรอม

5. สามารถเลือกเรียนหัวข้อที่ตนสนใจเรื่องใดก่อนหลังก็ได้ และย้อนกลับไปเรียน

ต่อไปได้

6. สามารถแสดงได้ทั้งข้อมูล ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง ได้พร้อมกัน

7. จัดเก็บและเรียกมาใช้ได้สะดวก เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ทันที

8. มีประสิทธิภาพในแง่ลดเวลาเรียน สนองความต้องการของบุคคล

9. สามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาได้จากแฟ้มอื่น ๆ ไม่จำกัด

10. เป็นการใช้เทคนิคใหม่ ๆ ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

6.3 รูปแบบและประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Book หรือ E-Book) สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลัก ๆ (จินตวีร์ คล้ายสังข์, 2554) ได้แก่

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นข้อความ (Text-Based E-Book) เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่คงรูปแบบของหนังสือแบบดั้งเดิม คือ ประกอบด้วยข้อความและภาพ แต่ได้ดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าถึง และความยืดหยุ่นของการใช้งานของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นการแปลงหนังสือจากปกติเป็นสัญญาณดิจิทัลทำให้เพิ่มศักยภาพการนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็น การค้นหาหนังสือ การสืบค้นและการคัดเลือก เป็นต้น ช่วยให้ผู้เรียนสามารถย้อนกลับเพื่อทบทวนบทเรียนหากไม่เข้าใจและสามารถเลือกเรียนได้ตามเวลาและสถานที่ที่ตนเองสะดวก ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพในแง่ที่ลดเวลาลดค่าใช้จ่าย สนองความต้องการและความสามารถของบุคคล มีประสิทธิภาพในแง่ที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย นอกจากนี้ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหัวข้อที่สนใจ ข้อใดก่อนก็ได้และสามารถย้อนกลับไปกลับมาในเอกสารหรือกลับมาเริ่มต้นที่จุดเริ่มต้นใหม่ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมัลติมีเดีย (Multimedia E-Book) หมายถึง เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้คุณสมบัติ ที่ประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยน แก้ไข เพิ่มเติมข้อมูลได้ง่ายสะดวกและรวดเร็วทำให้สามารถปรับปรุงบทเรียนให้ทันสมัยกับเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive E-Book) หมายถึง เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นคุณสมบัติของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเอกสารและผู้เรียนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ มีวิธีเก็บในลักษณะพิเศษนั้นคือ จากไฟล์ข้อมูลหนึ่งผู้อ่านสามารถเรียกดูข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทันทีหากข้อมูลที่กล่าวมานี้เป็นข้อความที่เป็นตัวอักษรสามารถเรียกการเชื่อมโยงลักษณะนี้ว่า ข้อความหลายมิติ (Hypertext) และหากข้อมูลนั้นรวมถึงการเชื่อมโยงกับเสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วย จะเรียกการเชื่อมโยงลักษณะนี้ว่าสื่อประสมหรือสื่อหลายมิติ (Hypermedia)

4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-Book) หมายถึง เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นคุณสมบัติของการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสู่แหล่งต่าง ๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องที่กำลังศึกษา จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัด เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีเหตุผลและมีการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบเพราะการโต้ตอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์ผู้เรียนจะต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอน มีระเบียบและมีเหตุผล ถือเป็นวิธีการฝึกลักษณะนิสัยที่ดีให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ถ้าจะพิจารณาประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยแบ่งตามช่องทางการสื่อสารสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท (Barker, 1991) กล่าวคือ

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ช่องทางการสื่อสารทางเดียว เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้อ่านสามารถรับสารได้เพียงช่องทางเดียว เช่น ใช้ตาดูหรือใช้หูฟังเพียงอย่างเดียวหนึ่งเท่านั้น ได้แก่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นข้อความ (Text Books) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นภาพ (Picture Books) หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสืออ่าน (Talking Books) โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสุดท้ายนี้ จะเป็นการเน้นคุณลักษณะด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นตัวอักษรและเสียงเป็นคุณลักษณะหลักนิยมใช้กับกลุ่มผู้อ่านที่มีระดับลักษณะทางภาษาโดยเฉพาะด้านการฟังหรือการอ่านค่อนข้างต่ำเหมาะสำหรับการเริ่มต้นเรียนภาษาของเด็ก หรือผู้ที่กำลังฝึกภาษาที่สองหรือฝึกภาษาใหม่เป็นต้น ปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ช่องทางการสื่อสารหลายทาง เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้อ่านสามารถรับข่าวสารได้หลายช่องทาง เช่น ใช้ตาดูหูฟัง ใช้มือสัมผัสหน้าจอ ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สื่อประสม (Multimedia Books) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไฮเพอร์เท็กซ์ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไฮเพอร์มีเดีย (Hypermedia Books) เป็นต้น

นอกจากนี้ ถ้าพิจารณารูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบ่งตามหน้าที่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ (Barker and Giller, 1991) ได้แก่

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับเก็บเอกสารสำคัญ (Archival E-Book) จะมีที่เก็บข้อมูลข่าวสารขนาดใหญ่ในรูปแบบของฐานข้อมูลวิธีใช้งานผู้ใช้ชั้นปลายสามารถใช้งานได้หลากหลายรูปแบบ ตัวอย่างหนังสือประเภทนี้ได้แก่ สารานุกรมโกรเลียร์ (Grolier Encyclopedia) สารานุกรมมัลติมีเดียคอมปี้ด (Compton's Multimedia Encyclopedia)

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ข่าวสารความรู้ (Information E-Book) จะมีลักษณะคาบเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบแรกแต่ข่าวสารจะกินความแคบกว่าแบบแรก และมีลักษณะเฉพาะมากกว่ามีความสัมพันธ์กับหัวข้อเรื่องใดหัวข้อเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น หนังสือเรียนแพทยศาสตร์อ็อกฟอร์ดบนซีรอม

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสอน (Instructional E-Book) เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์อย่างมากในการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการอบรมผู้เรียนจะได้รับความรู้และทราบความก้าวหน้าในการเรียนรู้และการอบรมผู้เรียนจะได้รับความรู้และทราบความก้าวหน้าในการเรียนของตน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทนี้บางส่วนจะมีการประเมินและประยุกต์ตามรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนจะมีการนำเสนอให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ตัวอย่างได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีการออกแบบหน้าจอสำหรับคอมพิวเตอร์พื้นฐานเพื่อการอบรม (Computer-Based Training)

4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบตั้งคำถาม (Interrogational E-Book) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการทดสอบ, สอบย่อย และประเมินผลกิจกรรม โดยวัดจากความรู้ที่ได้จากการศึกษาหัวข้อที่เกี่ยวข้อง หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบตั้งคำถามประกอบไปด้วย 3 ลักษณะที่สำคัญ คือ ธนาการตั้งคำถามหรือแบบฝึกหัดข้อสอบ ลักษณะการประเมินผล และระบบผู้เชี่ยวชาญ จะมีการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการเรียนมีการแข่งขันและพิจารณาให้ระดับที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทมัลติมีเดีย (Multimedia E-Book) ใช้เป็นสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสอน (Instructional E-Book) ซึ่งจะประกอบไปด้วย ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วีดิทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้ง อีกทั้งยังเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-Book) ที่เน้นคุณสมบัติของการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสู่แหล่งต่าง ๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องที่กำลังศึกษา จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัด เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีเหตุผลและมีการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่ความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

6.4 โครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง (2555) ได้กล่าวว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีโครงสร้างหลายรูปแบบ สามารถแยกประเภทได้ ดังนี้

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเส้นตรง รูปโครงสร้างมีลักษณะเส้นตรงที่ผ่านไปทีละหน้าตามลำดับ การย้อนกลับไปหน้าเดิมก็สามารถย้อนกลับได้ตามลำดับหน้า
2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสาขา เป็นหนังสือที่มีขนาดใหญ่ จัดระบบเป็นสาขาหรือเรื่องย่อย ๆ ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านได้ตามสาขา หรือเรื่องย่อย หรือข้ามสาขาไปยังอีกสาขาหนึ่งได้โดยไม่ต้องย้อนกลับ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์โครงสร้างแบบเส้นตรง ที่เนื้อหาของบทเรียนจะมีลักษณะเส้นตรงที่ผ่านไปทีละหน้าตามลำดับ และสามารถย้อนกลับไปอ่านเนื้อหาในบทก่อนหน้าได้

6.5 องค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ไพฑูรย์ ศรีฟ้า (2551) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book Construction) ในบทความเรื่อง กลยุทธ์การผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมืออาชีพ ว่า องค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะมีความคล้ายคลึงกับหนังสือทั่วไปที่พิมพ์ด้วยกระดาษ หากจะมีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ กระบวนการผลิต รูปแบบ และวิธีการอ่านหนังสือ โดยทั่วไปองค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย ดังนี้

1. หน้าปก (Front Cover) หมายถึง ปกด้านหน้าของหนังสือซึ่งจะอยู่ส่วนแรกเป็นตัวบ่งบอกว่า หนังสือเล่มนี้ชื่ออะไร ใครเป็นผู้แต่ง
2. คำนำ (Introduction) หมายถึง คำบอกกล่าวของผู้เขียนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูล และเรื่องราวต่าง ๆ ของหนังสือเล่มนั้น
3. สารบัญ (Contents) หมายถึง ตัวบ่งบอกหัวเรื่องสำคัญที่อยู่ภายในเล่มว่าประกอบด้วยอะไรบ้างอยู่ที่หน้าใดของหนังสือ สามารถเชื่อมโยงไปสู่หน้าต่าง ๆ ภายในเล่มได้
4. สารระของหนังสือแต่ละหน้า หมายถึง ส่วนประกอบสำคัญในแต่ละหน้าที่ปรากฏภายในเล่มประกอบด้วย
 - หน้าหนังสือ (Page Number)
 - ข้อความ (Texts)
 - ภาพประกอบ (Graphics) .jpg, .gif, .bmp, .png, .tiff
 - เสียง (Sounds) .mp3, .wav, .midi
 - ภาพเคลื่อนไหว (Video Clips, flash) .mpeg, .wav, .avi
 - จุดเชื่อมโยง (Links)
5. อ้างอิง หมายถึง แหล่งข้อมูลที่ใช้นำมาอ้างอิง อาจเป็นเอกสาร ตำรา หรือเว็บไซต์ก็ได้
6. ดัชนี หมายถึง การระบุค่าสำคัญหรือคำหลักต่าง ๆ ที่อยู่ภายในเล่ม โดยเรียงลำดับตัวอักษรให้สะดวกต่อการค้นหา พร้อมระบุเลขหน้าและจุดเชื่อมโยง
7. ปกหลัง หมายถึง ปกด้านหลังของหนังสือซึ่งจะอยู่ส่วนท้ายเล่ม

6.6 ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นกระบวนการสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาสาระข้อความ ภาพ เสียงบรรจุลงในเล่มหนังสืออย่างผสมผสานกลมกลืนต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ให้เป็นสื่อนวัตกรรมที่มีคุณภาพ ดังนั้น ผู้ที่สร้างจึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าหลักสูตร เทคนิควิธีการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อนจึงค่อยลงมือสร้าง จะทำให้การจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ดำเนินไปได้อย่างมีขั้นตอน ซึ่งได้รวบรวมขั้นตอนในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไว้ ดังนี้

1. สำรวจเรื่องที่จะสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาว่า สาระการเรียนรู้เรื่องใดที่ผู้เรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ใหม่ สาระการเรียนรู้ที่ขาดเอกสารสำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หรือเรื่องที่ต้องการนำเสนอทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ปัญหาสังคม ปัญหาชุมชนที่กำลังประสบอยู่ เรื่องราวเกี่ยวกับอดีตที่มีคุณค่า โดยเรื่องเหล่านี้ อาจเกี่ยวข้องข้องกับการเรียนรู้หรือหลักสูตรส่วนใดส่วนหนึ่ง

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะทำให้ผู้สร้างเข้าใจหลักการ หลักจิตวิทยาที่จำเป็น ถูกต้องตามประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรียนรู้ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกต้อง ก็จะทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นเป็นไปตามหลักการทฤษฎีที่จะส่งผลให้มีคุณภาพ

3. กำหนดประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การเลือกประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญมาก เพราะผู้สร้างต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ระยะเวลาที่ใช้ รูปแบบการนำเสนอ ดังนั้น การเลือกประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ก็จะทำให้ผู้สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเลือกและสร้างได้ตรงกับความต้องการแต่ละประเภทมากยิ่งขึ้น

4. กำหนดแก่นเรื่อง

เป็นการกำหนดแก่นของเรื่องหรือสาระการเรียนรู้ของเรื่องคืออะไร นำสาระการเรียนรู้หลักหรือแก่นของเรื่องมาแตกเป็นเนื้อหาสาระย่อยตามความต้องการ โดยเรียบเรียงเนื้อหาสาระตามลำดับความสำคัญ ตามความยากง่าย เพื่อให้เนื้อหาสาระการเรียนรู้มีความต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ได้ดี จากนั้นนำสาระการเรียนรู้มากำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ แล้วแสดงพฤติกรรมใดแสดงว่าเกิดการเรียนรู้

5. เขียนเนื้อหาสาระ

เมื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ได้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ต่อไปเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำเนื้อหาสาระการเรียนรู้จากการค้นคว้าจากหนังสือ แหล่งความรู้ต่าง ๆ มาเรียบเรียงให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุม ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และมีความสมบูรณ์เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน ผู้สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ควรที่จะนำเนื้อหาสาระการเรียนรู้จากหนังสือเพียงเล่มเดียว เพราะจะทำให้ได้เนื้อหาสาระไม่ครอบคลุมสมบูรณ์ การเรียบเรียงต้องใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายสำหรับผู้เรียน

6. วางโครงเรื่องหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เป็นการตัดสินใจนำเนื้อหาสาระที่ได้จากการสืบค้นและนำมาเรียบเรียงครบถ้วนตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนดแล้ว โดยเลือกเนื้อหาสาระที่มีความเหมาะสมนำเสนอในรูปแบบร้อยแก้ว ร้อยกรอง บรรยาย นิทาน สารคดี บทละคร จดหมาย เรื่องเล่า ชีวิตประวัติ ตำนาน ร้อยกรอง บรรยาย นิทาน สารคดี บทละคร จดหมาย เรื่องเล่า ชีวิตประวัติ ตำนาน บันทึกการเดินทาง การบันทึกการสำรวจ ซึ่งการวางโครงเรื่องจะต้องแบ่งเป็น 3 ตอน

6.1 ตอนต้นเรื่อง กำหนดจะเปิดเรื่องหรือนำผู้อ่านให้อ่านเข้าสู่เรื่องให้อ่านสร้างความสนใจที่อยากจะอ่านได้อย่างไร

6.2 ตอนกลางเรื่อง เนื้อหาสาระที่จะนำมาเรียบเรียงให้ร้อยรัดผูกพัน
อย่างต่อเนื่องกันตลอดทั้งเล่ม ให้ครบตามเนื้อหาสาระการเรียนรู้

6.3 ตอนจบ ดำเนินเรื่องมาแล้วจะจบอย่างไรให้ผู้อ่านมีความสุข เนื้อเรื่อง
มีคุณธรรมใดแฝงอยู่

7. ลงมือเขียน

การเขียนหนังสือในขั้นนี้เป็นการปฏิบัติจริงของผู้สร้างหนังสือจะดำเนินการเขียน
ตามโครงเรื่องที่ได้วางไว้แล้ว ตอนต้นเรื่อง ตอนกลางเรื่อง และตอนจบเรื่อง ซึ่งจะต้องใช้ความสามารถ
เฉพาะตัวในการเรียบเรียงแต่ละหน้าให้มีความต่อเนื่องกันจนจบ การลงมือเขียนจะต้องคำนึงถึง
การใช้คำ ประโยค สำนวนภาษาให้ถูกต้อง ถ้าเป็นบทร้อยกรองต้องเขียนให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์
เพื่อให้ผู้อ่านได้เพลิดเพลินกับเรื่องที่ได้เรียนรู้

8. กำหนดภาพประกอบและจำนวนหน้า

เป็นการนำเนื้อหาสาระการเรียนรู้แต่ละหน้ามากำหนดภาพประกอบว่าเป็น
ภาพวาด ภาพถ่าย เพื่อให้เนื้อหาสาระการเรียนรู้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย สื่อเข้าใจตรงกันในการอ่าน
สร้างความเชื่อมโยงในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการกำหนดภาพ ขนาดของภาพ ขนาดของตัวอักษร
เกี่ยวข้องกับระดับชั้น ดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางความเหมาะสมขนาดของภาพ ขนาดของตัวอักษร ในแต่ละระดับชั้น

ระดับชั้น	ขนาดของภาพ	จำนวนหน้า	ขนาด ตัวอักษร
ปฐมวัย	3 ใน 4 ส่วนของหน้ากระดาษ	8-12	32-36
ประถมศึกษาปีที่ 1-2	3 ใน 4 ส่วนของหน้ากระดาษ	8-12	30-36
ประถมศึกษาปีที่ 3-6	3 ใน 4 ส่วนของหน้ากระดาษ	12-16	20-26
มัธยมศึกษาปีที่ 1-3	1 ใน 2 ส่วนของหน้ากระดาษ หรือ 1 ใน 4 ส่วนของหน้ากระดาษ	16-24	16-20
มัธยมศึกษาปีที่ 4-6	1 ใน 4 ส่วนของหน้ากระดาษ	16-32	16-20

9. สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

นำเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ภาพที่เตรียมไว้บรรจุลงในโปรแกรม E-Book ที่เลือก
เช่น Flip Album, Flash, Dream จัดพิมพ์เนื้อหาสาระที่กำหนด และแทรกรูปภาพ บันทึกเสียง
ตกแต่งภาพ ข้อความ สร้างแบบทดสอบ และทดสอบการใช้งานของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ว่าเป็นไป
ตามที่วางไว้หรือไม่ บันทึกลงแผ่น CD จัดทำปก CD และจัดทำคู่มือการใช้ในการจัดการเรียนรู้
โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

10. ประเมินความเหมาะสม

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นรูปเล่มแล้วก่อนนำไปใช้จริงเพื่อความมั่นใจว่าหนังสือที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาสาระ ภาษา ภาพ เสียง ดนตรี ฉันทลักษณ์ ควรนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อประเมินความเหมาะสมอีกครั้ง โดยยึดเกณฑ์การประเมินค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงเป็นที่ยอมรับว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

11. หาประสิทธิภาพ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เมื่อประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว เพื่อให้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ควรนำไปทดลองใช้จริงกับผู้เรียนเอให้แน่ใจว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นจะต้องปรับปรุงให้สมบูรณ์แบบในส่วนใดบ้าง โดยดำเนินการหาประสิทธิภาพใน 3 ขั้นตอน คือ การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One-to-One Testing) การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (Small-Group Testing) และการทดลองภาคสนาม (Field Testing) เมื่อมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานแล้วจึงนำไปใช้งานจริงต่อไป

6.7 การจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างตามขั้นตอนถูกต้องแล้ว และผ่านการหาประสิทธิภาพจนเชื่อได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพสามารถพัฒนาความรู้ ความจำ ความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดีแล้ว จึงนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถจัดการเรียนได้หลายแนวทาง ทั้งการเรียนตามปกติในชั่วโมง การสอนซ่อมเสริม การสอนนอกเวลา การสอนเฉพาะบุคคลตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้ตามปกติสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ ดังนี้

1. การเตรียมการเรียนรู้ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในขั้นนี้ครูผู้สอนควรเตรียมคอมพิวเตอร์โดยตรวจสอบสภาพเครื่องคอมพิวเตอร์ว่าสามารถใช้งานได้ดีหรือไม่ เตรียมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องนั้น ๆ นำเข้าสู่การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และเข้าใจแนวทางการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และความเข้าใจแนวทางการเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้น ในขั้นนี้ต้องเตรียมผู้เรียนให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้

2. ขั้นตอนการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นขั้นที่นักเรียนได้เรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นรายบุคคลตามขั้นตอนที่กำหนดด้วยการศึกษาคำแนะนำ ศึกษาเนื้อหาสาระ ทำกิจกรรม ตรวจสอบผลการเรียนรู้ บันทึกผลการเรียนรู้

3. ขั้นการสรุปองค์ความรู้ เพื่อให้การเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียน ควรจัดกิจกรรมทบทวนความรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มหรือรายบุคคลให้นำผลจาก

การศึกษาจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาอภิปราย สรุป บันทึกผลงานการอภิปราย หรือ สรุปผลการอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

4. ขยายและแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกิดจากการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จและมีความรู้ ความจำ ความเข้าใจที่คงทนแก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ควรให้นำเสนอผลการสรุปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้รับเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเพื่อเสริมความสัมพันธ์ในการเรียนรู้ยิ่งขึ้น

5. ขันนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนมอบหมายงานกิจกรรมให้ผู้เรียนไปศึกษา ค้นคว้า ทำกิจกรรมเพิ่มเติม และสามารถมอบหมายให้ผู้เรียนทำกิจกรรมนอกเวลาเพิ่ม เพื่อเสริมทักษะความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ และต้องสรุปคุณธรรมและความซื่อสัตย์ที่จำเป็นในการเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

6.8 ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การนำ E-Book ไปใช้งานร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือนำไปใช้เพื่อการศึกษาใด ๆ รวมทั้งการฝึกอบรมนั้น E-Book จะช่วยอำนวยความสะดวกได้ดังนี้

1. ช่วยกันทบทวนความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียนผู้เรียนสามารถเปลี่ยนทวนซ้ำได้เมื่อมีโอกาสตามความแตกต่างของผู้เรียนที่มีทั้งความพร้อมที่จะเรียนรู้มีความสามารถในการจำและมีความสนใจที่แตกต่างส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้น E-Book จึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนซ้ำได้เมื่อมีโอกาสมีความพร้อมตามความแตกต่างของผู้เรียน

2. ช่วยแก้ไขปัญหาขาดผู้เชี่ยวชาญในการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียนครูผู้สอนต่างมีความเชี่ยวชาญในด้านหาที่จะสอนแตกต่างกันดังนั้นหากได้นำผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆมาทำการบันทึกการสอนและจัดทำเป็นสื่อการสอนลงบน E-Book ก็จะช่วยแก้ปัญหาผู้เชี่ยวชาญในด้านการสอนในเนื้อหาที่นั้นๆได้เป็นอย่างดี

3. เป็นการนำเทคโนโลยีการนำเสนอข้อมูลหน้าจอภาพคอมพิวเตอร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่เราให้ผู้เรียนศึกษาจากหนังสือเอกสารตำราที่เป็นกระดาษนั้นจะพบข้อจำกัดของกระดาษว่าไม่สามารถแสดงภาพและสีได้ หน้าจอภาพคอมพิวเตอร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ การที่เราให้ผู้เรียนศึกษาจากหนังสือเอกสารตำราที่เป็นกระดาษนั้นจะพบข้อจำกัดของกระดาษว่าไม่สามารถแสดงภาพและสีได้ครบตามที่ต้องการไม่สามารถสร้างมิติได้และไม่สามารถสร้างภาพประกอบเสียงได้ไม่สามารถแสดงเนื้อหาในแผ่นเดียวและเลื่อนหน้าเนื้อหาในกระดาษได้ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างหนังสือกับผู้เรียนได้แต่จอคอมพิวเตอร์สามารถตอบสนองความต้องการข้างต้นที่ได้ทั้งหมด

4. เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนสื่อ E-Book ที่ครูได้สร้างขึ้นและกำหนดให้ผู้เรียนศึกษานั้นหลังจากที่ได้ทำกิจกรรมการเรียนการสอน

ในชั้นเรียนเสร็จสิ้นลงแล้วผู้สอนยังสามารถนำผู้เรียนออกจากชั้นเรียนเพื่อไปเรียนกับสถานการณ์จริง เช่น เรื่องพืชผักสวนครัวผู้เรียนก็สามารถเปิด E-Book และอาจใช้เครื่องมืออ่านบาร์โค้ดที่ต้นไม้เพื่อเปิดเนื้อหาจากส่วนกลาง เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ข้ออีกข้อที่ครูได้สร้างขึ้นและกำหนดให้ผู้เรียนศึกษานั้นหลังจากที่ได้ทำกิจกรรมการเรียนการสอน ในชั้นเรียนเสร็จสิ้นลงแล้วผู้สอนยังสามารถนำผู้เรียนออกจากชั้นเรียนเพื่อไปเรียนกับสถานการณ์จริง เช่น เรื่องพืชผักสวนครัวผู้เรียนก็สามารถเปิดอีบุ๊กและอาจใช้เครื่องมืออ่านบาร์โค้ดที่ต้นไม้เพื่อเปิดเนื้อหาจากส่วนกลางบนระบบเครือข่ายติเตียนประกอบไปได้ทันที

5. E-Book เป็นการเชื่อมโยงเวลาอดีตอนาคตที่มีเหตุการณ์และสถานที่ต่าง ๆ ไว้โดยครูผู้สอนสามารถสร้าง E-Book ที่มี Link เชื่อมโยงเนื้อหาในอดีตอาทิเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง และสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอนาคตที่มีผู้ทำนายจากสถิติและสร้างเป็นข้อเอาไว้อาการณ อากาศและยังสามารถแชร์สถานที่เช่นการสอนวิชาภูมิศาสตร์ผู้สอนสามารถเช็คสถานที่ที่ต้องการสอน โดยไม่ต้องออกไปยังสถานที่จริง

6.9 ข้อดีและข้อเสียของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การนำนวัตกรรมมาใช้งานด้านการศึกษาที่มีทั้งข้อดีและข้อเสียหากเราทำความเข้าใจถึงข้อดีเราก็จะสามารถนำ E-Book ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและหากเราทราบถึงข้อเสียก็จะทำให้เราเข้าใจถึงข้อจำกัดของอีบุ๊กและสามารถออกแบบการใช้งานหรือการเรียนการสอนโดยใช้ E-Book เป็นสื่อได้อย่างมีกลยุทธ์ (ภาสกร เรื่องรอง, 2557: 4-7)

ข้อดี

1. E-Book เป็นการสร้างและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงไม่ต้องใช้กระดาษไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่าเพื่อมาทำเป็นกระดาษเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ
2. จากที่ E-Book เป็นการสร้างและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงสามารถสร้างและนำเสนอได้รวดเร็วเพราะไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิมพ์และยังสามารถกลับไปแก้ไขได้และนำกลับมาเสนอได้อีกทันที
3. จากที่ E-Book เป็นการสร้างและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงสามารถที่จะคัดลอกเพื่อนำไปใช้งานอื่นได้ทันที
4. ขนาดของคอมพิวเตอร์แบบพกพาที่เล็กกะทัดรัดจึงทำให้สะดวกสบายสามารถนำไปใช้ได้ทุกที่ทุกทางที่เดินทางไป
5. คอมพิวเตอร์แบบพกพาใช้พลังงานจากแบตเตอรี่จึงไม่จำเป็นต้องเสียบสายไฟใช้งานแบบเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะสามารถนำไปใช้ได้ทุกที่ทุกทางทุกโอกาส
6. คอมพิวเตอร์แบบพกพามีระบบปฏิบัติการและขนาดที่หลากหลายเช่น Android iOS Windows และมีขนาดตั้งแต่ Tablet PC จนถึง Smartphone ผู้เรียนจึงสามารถเลือกใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบพกพาอย่างหลากหลาย

ข้อเสีย

1. จากที่ E-Book เป็นการสร้างและนำเสนอด้วยรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิมพ์จึงส่งผลกระทบต่อให้อุตสาหกรรมการพิมพ์ซบเซา
 2. จากที่ E-Book เป็นการสร้างและนำเสนอด้วยในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงส่งผลให้เกิดการคัดลอกผลงานทางวิชาการได้ง่าย
 3. คอมพิวเตอร์แบบพกพาใช้พลังงานจากแบตเตอรี่จึงมีข้อจำกัดเวลาในการทำงาน หากแบตเตอรี่หมดก็ไม่สามารถศึกษาเนื้อหาจาก E-Book ได้
 4. จากคอมพิวเตอร์แบบพกพามีระบบปฏิบัติการที่หลากหลายเช่น Android iOS Windows และมีขนาดตั้งแต่ Tablet PC จนถึง Smartphone การสร้าง E-Book จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงระบบปฏิบัติการขนาดของคอมพิวเตอร์แบบพกพาด้วย
- หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นสื่อที่มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในการใช้งาน แต่หากคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน ใช้แก้ปัญหาหรือส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอน เป็นสื่อที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยภายในประเทศ

7.1.1 วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: บทคัดย่อ) ได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 2) ศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างกระบวนการเรียนการสอน แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน ระยะเวลาในการทดลอง 15 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) ชั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ชั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ชั้นเปรียบเทียบข้อมูล 4) ชั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ชั้นนำเสนอข้อค้นพบ 2. คุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งพิจารณาจาก ผลของการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีดังนี้ 2.1 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนสามารถกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐานวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตีความหลักฐาน และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปรางฤทัย ใจสุทธิ (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อ ความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนโรงเรียนราชันนันทาจารย์ สามเสนวิทยาลัย 2 จำนวน 80 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองจำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และแผนการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 10 แผน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบทดสอบความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และแบบทดสอบความสามารถในการคิดสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบค่า (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1.นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถ ในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถ ในการคิดสังเคราะห์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3.นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถ ในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการคิดสังเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุพัตรา คำสุข และคณะ (2556: บทคัดย่อ) ได้ร่วมกันศึกษาผลการสอน โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องประวัติศาสตร์อาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และ 2) เปรียบเทียบพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2555 จำนวน 45 คน ที่ได้โดยการสุ่ม ง่าย ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์แบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ และแบบทดสอบความคิดวิเคราะห์ที่วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์มีพัฒนาการด้านการคิด วิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วนารัตน์ ราชอาจ (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ก่อนและหลังการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และ 2) เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 38 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย และ แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศศิพัชร จำปา (2559: บทคัดย่อ) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ 2) ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ 3) ขยายผล

การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกรจำนวน 36 คน ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2558 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คู่มือการใช้รูปแบบ แผนการสอนแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แบบประเมินกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ แบบสอบถามสำนึกรักท้องถิ่น และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทีแบบไม่มีอิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๆ พบว่า ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น ผู้เรียนมีคะแนนในการประเมินความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีสำนึกรักท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

ทิฆมกุล คำงาม (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) เปรียบเทียบการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR กับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางโพธิ์มาวาส กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560 เป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง 28 คน และกลุ่มควบคุม 25 คน ซึ่งนักเรียนกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR และนักเรียนกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแบบวัดการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีผลการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีผลการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.1.2 วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

กรรณิการ์ ชัยชาญ (2550: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 82.50/81.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับดี

พิสุทธา จันทรสมบัติ (2553: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.87/86.80 มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7925 คิดเป็นร้อยละ 79.25 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับมากที่สุด

อรรธ อารีรอบ (2557: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย สำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและพัฒนาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนโดยใช้หนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพระแท่นดงรังวิทยาการ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 1 ห้อง จำนวน 30 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ห้องเรียนเป็น หน่วยสุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย มีประสิทธิภาพ 87.56/87.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลการเรียนรู้ของนักเรียน มีผลการเรียนรู้หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับดีมาก

กอปรกุล หนูเลี้ยง และคณะ (2557: บทคัดย่อ) ได้ร่วมกันพัฒนาหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พัทลุง

สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และศึกษาประสิทธิผลของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมี 2 ด้าน คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) การเห็นคุณค่าในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนอนุบาลพัทลุง จำนวน 102 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการ ทดลอง คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 2) แบบวัดคุณลักษณะการเห็นคุณค่าในประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นพัทลุง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบที (t-test) ผลการวิจัย พบว่า 1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 80.20/82.90 2. การศึกษาประสิทธิผลของหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมี 2 ด้าน คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) การเห็น คุณค่าในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง อยู่ในระดับสูง

วารภรณ์ แก้วผ่อง และคณะ (2559: บทคัดย่อ) ได้ร่วมกันพัฒนาสื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาสื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการ ใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองกระทุ่มและ โรงเรียนบ้านหนองเสาเดียว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ หลังการใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อ การใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถิติ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ $E_1/E_2=80/80$ และค่า t - test (แบบ Dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1. สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.25/81.50 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 2. ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังการใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการ ใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับมากที่สุด

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Siriginidi Subba Rao (2004) บทความนี้กล่าวถึงการกำเนิดของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Books ความหมาย คำจำกัดความต่าง ๆ ประเภทต่าง ๆ ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Books ลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Books และกลุ่มผู้ใช้ส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาและนำเสนอเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของ E-Books และเปรียบเทียบอุปกรณ์และซอฟต์แวร์สำหรับอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีข้อกำหนดและลักษณะเฉพาะ รวมทั้งศึกษาถึงผลกระทบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Books ในอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับห้องสมุด และการจัดการสิทธิ์ดิจิทัลจากการศึกษาเขียนได้สรุปว่า E-Books กำลังกลายเป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์อย่างมากเมื่อเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิม

Abdullah and Gibb (2008) ได้ศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในสถาบันอุดมศึกษาสกอตแลนด์ : การวิเคราะห์การใช้ E-Books วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ เพื่อนำเสนอส่วนที่สองของการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาสามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการใช้งาน E-Books ในระดับอุดมศึกษาโดยอาศัยการทดลองที่มหาวิทยาลัย Strathclyde จุดมุ่งหมายของบทความนี้คือการนำเสนอการศึกษาเกี่ยวกับการใช้และการใช้งาน E-Books ในการศึกษา ระดับอุดมศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้ได้เน้นถึงทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อ E-Books ในแง่ของวิธีที่พวกเขาปฏิบัติสัมพันธ์ คุณลักษณะที่พวกเขาให้ความสำคัญและความชอบระหว่าง E-Books และหนังสือที่เป็นเล่มในห้องสมุดมหาวิทยาลัย จากการศึกษาพบว่าในนักเรียนทั่วไปพบว่า E-Books มีความสะดวกในการใช้ มีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเนื้อหาข้อมูลของเรื่องนั้น ๆ ส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อ E-Books

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า สื่อเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนการสอนที่ช่วยส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทางการเรียนได้เป็นอย่างดี และเพื่อเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้นักเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่จะช่วยให้การเรียนรู้ มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประสม (Multimedia) มีภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงบรรยายประกอบ ทำให้การเรียนการสอนไม่น่าเบื่อ มีความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่อง ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนเรียนหลังเรียน (The One – Group Pretest – Posttest Design) มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ กรุงเทพมหานคร ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
2. ตัวแปรที่ศึกษา
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย
4. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย
5. แบบแผนการศึกษา
6. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
7. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
8. การเก็บรวบรวมข้อมูล
9. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

1.1 ประชากร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนกลุ่มที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 10 โรงเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 2,178 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ กลุ่มที่ 6 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้ห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น

2.2.1 วิธีการทางประวัติศาสตร์

2.2.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

2.2 ตัวแปรตาม

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

2.2.2 ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย ใช้เวลาในการเรียนการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ทั้งหมด 24 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นสอนในคาบเรียน 17 ชั่วโมง และผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองนอกคาบเรียนอีก 7 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

4. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาในวิจัยเป็นเนื้อหาการเรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วิเคราะห์ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

5. แบบแผนการวิจัย

การศึกษา เรื่อง ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ใช้แบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) แผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One - Group Pretest - Posttest Design) ดังตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 แบบแผนการวิจัย The One – Group Pretest – Posttest Design

ทดสอบก่อนการทดลอง	การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	ทดสอบหลังการทดลอง
T ₁	X	T ₂

T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)
X	แทน	การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

6. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

6.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย จำนวน 5 แผน

ประกอบไปด้วยเนื้อหา ดังนี้ มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย รัฐทวารวดี รัฐศรีอยุธยา รัฐล้านนา รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์ มโนทัศน์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย

ทั้งหมด 24 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นสอนในคาบเรียน 17 ชั่วโมง และผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองนอกคาบเรียนอีก 7 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

6.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 เล่ม ได้แก่

เล่มที่ 1 รัฐทวารวดี

เล่มที่ 2 รัฐศรีอยุธยา รัฐล้านนา

เล่มที่ 3 รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร

เล่มที่ 4 รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์

6.3 แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

6.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

6.5 แบบวัดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์

6.6 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ ตามรูปแบบของลิเคิร์ต (Likert)

7. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

7.1 แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) จำนวน 5 แผน ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รัฐทวารวดี รัฐศรีวิชัย รัฐล้านนา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง มโนทัศน์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย

ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

1. ศึกษาหลักการ การสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาเอกสาร แนวคิด เกี่ยวกับวิธีการ และขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์
3. ศึกษาคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา และผลการเรียนรู้ของรายวิชา ส 31103 ประวัติศาสตร์ 1 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้
4. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) จำนวน 5 แผน ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รัฐทวารวดี รัฐศรีวิชัย รัฐล้านนา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง มโนทัศน์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้

4.2 ตัวชี้วัด

4.3 ข้อสรุปทั่วไป

4.4 จุดประสงค์การเรียนรู้

4.5 สารการเรียนรู้

4.6 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

4.7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.8 การวัดและประเมินผล

4.9 กิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

(E-book) 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

2. ค้นคว้า รวบรวมหลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้สอนพัฒนาขึ้น

3. นำหลักฐานที่ค้นพบจากการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาประเมิน

คุณค่าของหลักฐาน

4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อสร้างมโนทัศน์ทาง

ประวัติศาสตร์

5. การเรียบเรียงหรือการนำเสนอในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์

4.10 สื่อการเรียนรู้

4.11 แหล่งการเรียนรู้ หนังสืออ้างอิง

4.12 บันทึกผลหลังการสอน

5. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจพิจารณาความถูกต้องด้านองค์ประกอบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา วิธีการสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะว่า ให้มีการเพิ่มเกณฑ์การประเมินผลให้ชัดเจน และจัดเนื้อหาการเรียนรู้ให้เหมาะสมมากขึ้น

6. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนจัดการเรียนรู้กับจุดประสงค์ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความสอดคล้อง 3 ลักษณะ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

-1 เมื่อไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่า

เท่ากับ 0.98 ถือว่าสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

7. ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

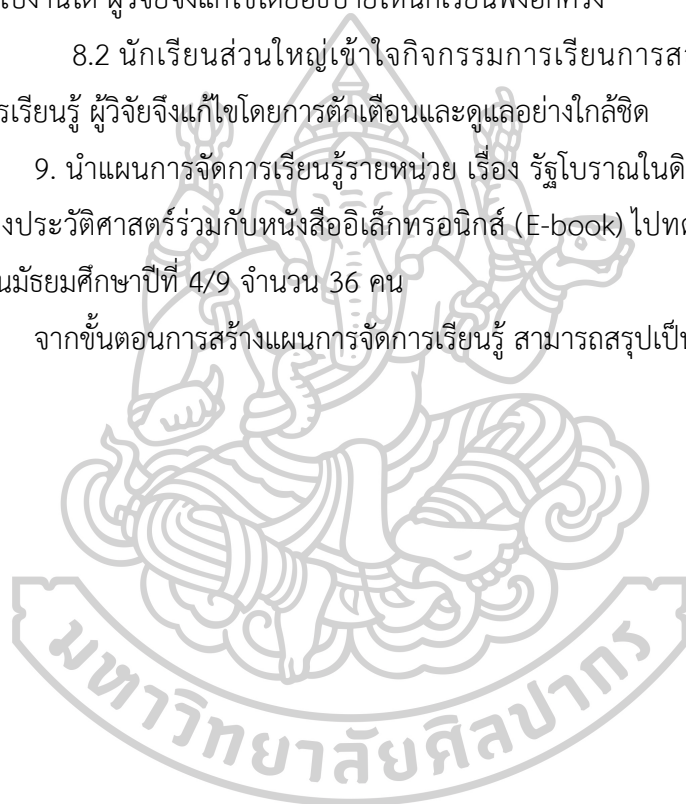
8. นำแผนการจัดการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/7 จำนวน 42 คน เพื่อปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม ผลการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า

8.1 เวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมนักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ดี แต่มีนักเรียนบางส่วนไม่เข้าใจกิจกรรมการเรียนรู้ จึงทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมในใบงานได้ ผู้วิจัยจึงแก้ไขโดยอธิบายให้นักเรียนฟังอีกครั้ง

8.2 นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจกิจกรรมการเรียนการสอน แต่บางคนไม่สนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงแก้ไขโดยการตกแต่งและดูแลอย่างใกล้ชิด

9. นำแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 จำนวน 36 คน

จากขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

7.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย มีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

7.2.1 ศึกษาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเนื้อหา

7.2.2 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักการ วิธีการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาและการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

7.2.3 กำหนดจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของเนื้อหา

7.2.4 จัดทำ story board นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา และด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตรวจสอบ

7.2.5 ดำเนินการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตาม story board

7.2.6 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน และด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จำนวน 3 ท่าน ทำการประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีขั้นตอนในการสร้างและกำหนดเกณฑ์ตัดสินผลการประเมินไว้ 5 ระดับ คือ

คะแนน	1.00 – 1.49	หมายถึง	คุณภาพควรปรับปรุงอย่างยิ่ง
คะแนน	1.50 – 2.49	หมายถึง	คุณภาพควรปรับปรุง
คะแนน	2.50 – 3.49	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับกลาง
คะแนน	3.50 – 4.49	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับดี
คะแนน	4.50 – 5.00	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินและตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ ผลการประเมินพบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความเหมาะสมในระดับดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ (\bar{X} = 4.43, S.D. = 0.59) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ให้ปรับเสียงให้สามารถเปิดได้กับอุปกรณ์ ทุกประเภท ส่วนด้านเนื้อหาผลการประเมินพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ ดีมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.43, S.D. = 0.59) ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่า ให้แก้ไขเนื้อหาบางจุด เพิ่มหลักฐานให้มากขึ้น และแก้คำศัพท์บางคำที่เป็นศัพท์เฉพาะ

7.2.7 จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ มาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้สมบูรณ์

7.2.8 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นไปหาประสิทธิภาพของบทเรียนในชั้นทดลอง เดี่ยว (One to one Tryout) ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่าง โดยนำไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัสสัมชัญ ที่ยังไม่เคยเรียนวิชาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 3 คน นำผลการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน และแบบทดสอบหลังเรียนที่ได้จากการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตามเกณฑ์ $E1/ E2 = 80/80$ ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 7 ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ของนักเรียน 3 คน

จำนวนนักเรียน	คะแนนระหว่างเรียน				รวม (40)	คะแนน หลังเรียน	ประสิทธิภาพ E1/ E2
	ชุดที่ 1 (10)	ชุดที่ 2 (10)	ชุดที่ 3 (10)	ชุดที่ 4 (10)			
3	23	26	24	23	96	40	80.02/87.50
คิดเป็นร้อยละ					80.02	87.50	

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลการทดสอบระหว่างเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.02 และผลการทดสอบหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.50 แสดงว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง มีประสิทธิภาพ 80.02/87.50 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

7.2.9 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปทดลองแบบกลุ่มย่อย (Small Group Tryout) ทดลองกับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัสสัมชัญ ที่ยังไม่เคยเรียนวิชาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 10 คน แบ่งเป็นกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน โดยศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จบแล้วทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) นำผลที่ได้มาหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตามเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่า 80/80

ตารางที่ 8 ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียน 10 คน

จำนวนนักเรียน	คะแนนระหว่างเรียน				รวม (40)	คะแนน หลังเรียน	ประสิทธิภาพ E1/ E2
	ชุดที่ 1 (10)	ชุดที่ 2 (10)	ชุดที่ 3 (10)	ชุดที่ 4 (10)			
10	80	81	80	82	323	40	80.75/88.00
คิดเป็นร้อยละ					80.75	88.00	

จากตารางที่ 8 พบว่า ผลการทดสอบระหว่างเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.75 และผลการทดสอบหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.00 แสดงว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง มีประสิทธิภาพ 80.75/88.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

7.2.10 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งได้รับการปรับปรุงแล้ว ไปทดลองจริง

ตารางที่ 9 ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียน 36 คน

จำนวนนักเรียน	คะแนนระหว่างเรียน				รวม (40)	คะแนน หลังเรียน	ประสิทธิภาพ E1/ E2
	ชุดที่ 1 (10)	ชุดที่ 2 (10)	ชุดที่ 3 (10)	ชุดที่ 4 (10)			
36	285	288	295	294	1162	40	80.70/88.00
คิดเป็นร้อยละ					80.70	88.00	

จากตารางที่ 9 พบว่า ผลการทดสอบระหว่างเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.70 และผลการทดสอบหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.00 แสดงว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง มีประสิทธิภาพ 80.70/88.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สามารถสรุปเป็นแผนภูมิที่ 3 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

7.3 แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การสร้างแบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย มีขั้นตอนดังนี้

7.3.1 ศึกษาหลักการสร้างแบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จากเอกสาร และตำราที่เกี่ยวข้อง

7.3.2 กำหนดรูปแบบของแบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อ และด้านปฏิสัมพันธ์

7.3.3 สร้างแบบประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีเกณฑ์ประเมินดังนี้

5	หมายถึง	คุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	คุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เหมาะสมมาก
3	หมายถึง	คุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ปานกลาง
2	หมายถึง	คุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์พอใช้
1	หมายถึง	คุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ปรับปรุง

7.3.4 นำแบบประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

7.3.5 นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าเท่ากับ 1.00

7.3.6 นำแบบประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ ซึ่งได้ขอเสนอแนะว่า ให้แก้คำให้เหมาะสม และจัดทำแบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฉบับสมบูรณ์

จากขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถสรุป เป็นแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 การสร้างแบบประเมินหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

7.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก มีทั้งหมด 20 ข้อ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีในการสร้างแบบทดสอบจากเอกสารต่าง ๆ
2. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของหลักสูตรโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้และพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยของแบบทดสอบ

3. สร้างตารางวิเคราะห์ข้อสอบ โดยวัดทักษะด้านพุทธิพิสัยของบลูม ได้แก่ ด้านความรู้ความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ ด้านการวิเคราะห์ ด้านการสังเคราะห์ และ ด้านการประเมินค่า

4. สร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

5. นำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง ความถูกต้องด้านเนื้อหา ความเหมาะสมในการใช้ภาษาของข้อคำถาม ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แก้ไขคำให้เหมาะสม และวิเคราะห์ข้อสอบให้ถูกต้อง จากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

6. นำแบบทดสอบเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าความสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้และให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบวัดตรงกับจุดประสงค์
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบวัดตรงกับจุดประสงค์หรือไม่
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบวัดไม่ตรงกับจุดประสงค์

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าสูงสุดเท่ากับ 1.00

7. นำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/7 จำนวน 42 คน คน เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อคำนวณหาค่าระดับความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ค่าระหว่าง 0.30-0.67 และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ค่าระหว่าง 0.27-0.76 โดยใช้เกณฑ์อำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อสอบให้คงเหลือทั้งสิ้น 20 ข้อ ตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยตามที่กำหนดไว้ โดยรายละเอียดแสดงอยู่ในภาคผนวก

8. นำแบบทดสอบวิเคราะห์ผลการเรียนไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยสูตร KR-20 ของคูเวอร์ ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.81

9. นำข้อสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 จำนวน 36 คน จากขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปเป็นแผนภูมิที่ 5 ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

7.5 แบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

แบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
2. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์จากเอกสาร
3. จัดทำแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
4. กำหนดเกณฑ์ของการประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์แบบเกณฑ์คุณภาพ (Rubric Scoring) โดยใช้แบบมาตราประเมินค่า 4 ระดับ ดังตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 เกณฑ์การประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1. ความสามารถในการคัดเลือกและแยกแยะข้อมูล	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้	ไม่สามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้ หรือสามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้ แต่ไม่ถูกต้อง
2. ความสามารถในการยกตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 4 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 3 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 2 ตัวอย่าง	ไม่สามารถยกตัวอย่างหรือยกตัวอย่างได้ แต่ไม่ถูกต้อง
3. การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 70% ขึ้นไป	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 50% แต่ไม่เกิน 70%	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องไม่เกิน 50%	ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้
4. สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 4 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 3 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 2 หัวข้อ	ไม่สามารถสรุปความรู้ได้ครบ ถูกต้อง หรือสามารถสรุปความรู้ได้ถูกต้อง 1 หัวข้อ

5. นำแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการใช้ภาษาของข้อคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะว่า เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพควรปรับปรุงให้มีความเหมาะสม

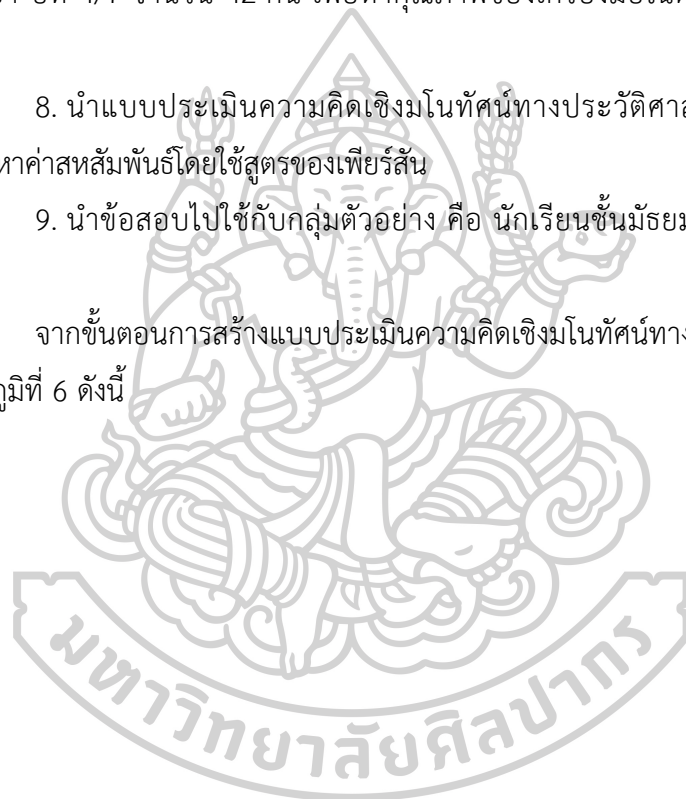
6. นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อหาค่าความสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพและให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่าเท่ากับ 1.00 ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

7. นำแบบประเมินวัดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4/7 จำนวน 42 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือในด้านความเหมาะสมของสำนวนภาษา

8. นำแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น หาค่าสหสัมพันธ์โดยใช้สูตรของเพียร์สัน

9. นำข้อสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 จำนวน 36 คน

จากขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิที่ 6 ดังนี้

แผนภูมิที่ 6 ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

7.6 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ ลิเคิร์ท (Likert) โดยกำหนดค่าระดับดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

3. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เสนออาจารย์ที่ปรึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะว่า สามารถนำไปใช้ได้

4. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อหาค่าความสอดคล้อง ข้อคำถามกับจุดประสงค์ หาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยพิจารณา ดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าแบบสอบถามสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าแบบสอบถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าสูงสุดเท่ากับ 1.00

5. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 จำนวน 36 คนเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเพื่อเก็บรวบรวมแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

จากขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) สามารถสรุปเป็นแผนภูมิที่ 7 ดังนี้

แผนภูมิที่ 7 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

8. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ รวมทั้งสิ้น 17 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ตามขั้นตอนดังนี้

8.1 ขั้นเตรียมก่อนการทดลอง

8.1.1 ดำเนินการสร้างเครื่องมือ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ ประเมินความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

8.1.2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือ คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

8.1.3 เตรียมความพร้อมของผู้เรียนเกี่ยวกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่วนตัวของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต หรือโน้ตบุ๊ก พร้อมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ร่วมกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

8.1.5 ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 จำนวน 36 คน ทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียนเรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย จำนวน 20 ข้อ ฉบับเดียวกับแบบทดสอบหลังเรียน

8.2 ขั้นดำเนินการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ที่สร้างไว้ มาดำเนินการทดลองโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เตรียมไว้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

8.2.1 เวลาที่ใช้ในการทดลองในคาบเรียนเป็นเวลา 17 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองนอกคาบเรียนอีก 7 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง

8.2.2 การจัดช่วงเวลาในการเรียนแต่ละวัน จัดการเรียนการสอนตามเวลาของการเรียนการสอนใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ของครู

8.2.3 เนื้อหาที่ใช้ทดลองสอน คือ เนื้อหาจากสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

8.2.4 ดำเนินการทดลองสอน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนโดยการจัดการเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 11 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)

ขั้นตอน	บทบาทนักเรียน	บทบาทครู	สิ่งที่ประเมิน	วิธีการ/ เครื่องมือ
1. กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา	1. ทำกิจกรรมนักประวัติศาสตร์น้อย 2. กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา (คาบเรียนที่ 1)	1. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม 2. ยกตัวอย่างการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา 3. เตรียม อุปกรณ์ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์	1. ความสามารถในการสื่อสาร 2. ความสามารถในการคิด	1. ทำใบงานที่ 1.1 กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา
2. ค้นคว้า รวบรวม หลักฐาน	1. ค้นคว้า รวบรวม หลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (คาบเรียนที่ 1)	1. นำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2. อธิบายวิธีการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3. บอกวัตถุประสงค์ของการศึกษา 4. ให้คำแนะนำในการทำใบงาน	1. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	1. ทำใบงานที่ 1.2 หลักฐานที่ค้นพบ
3. การประเมินคุณค่าของหลักฐาน	1. นำหลักฐานที่ค้นพบจากการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาประเมินคุณค่าของหลักฐาน (นอกคาบเรียน)	1. ให้คำแนะนำในการทำใบงาน 2. นัดดูใบงานที่ 1.3 และ 1.4 นอกคาบเรียน อย่างน้อย 2 ครั้ง ก่อนถึงชั่วโมงเรียนในคาบต่อไป	1. ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ 2. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี 3. ความสามารถในการสื่อสาร	1. ทำใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน
4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล	1. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล 2. สรุป จัดหมวดหมู่ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.3 (นอกคาบเรียน)		4. ความสามารถในการคิด 5. ความสามารถในการแก้ปัญหา 6. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	2. ทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน

ตารางที่ 11 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)
(ต่อ)

ขั้นตอน	บทบาทนักเรียน	บทบาทครู	สิ่งที่ประเมิน	วิธีการ/ เครื่องมือ
5. การเรียบเรียง หรือการ นำเสนอ	1. การเรียบเรียงข้อมูล การนำเสนอข้อมูล ในรูปแบบแผนผัง มโนทัศน์ (คาบเรียนที่ 2)	1. ให้หัวข้อมโนทัศน์ สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ (ที่นักเรียนสังเคราะห์ ไว้แล้วในคาบที่ 1) 3. ตั้งคำถาม และร่วม สรุปจากการนำเสนอ งานของผู้เรียน	1. ความคิดเชิง มโนทัศน์ทาง ประวัติศาสตร์ 2. ความสามารถ ในการสื่อสาร 3. ความสามารถ ในการคิด	1. ทำแผนผัง มโนทัศน์

8.3 ชั้นหลังจากการทดลอง

8.3.1 หลังจากผู้วิจัยสอนครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้หลังเรียน (Post-Test) จำนวน 20 ข้อ แล้วเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ผลต่อไป

8.3.2 ประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์เพื่อเปรียบเทียบผลการคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

8.3.3 ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้ว เพื่อนำข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการสอบถามมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนต่อไป

9. วิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยการทดสอบค่าที แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) จากแบบทดสอบความเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ได้คำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

ในการแปลความหมายแบบสอบถามความคิดเห็น ใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.50-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50-4.49	หมายถึง	เห็นด้วยระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50-3.49	หมายถึง	เห็นด้วยระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50-2.49	หมายถึง	เห็นด้วยระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.49	หมายถึง	เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

โดยสรุป

การวิจัยเรื่อง การศึกษา เรื่อง ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One – Group Pretest – Posttest Design) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 ภาคเรียนที่ 1 ปีรัฐโบราณในดินแดนไทย จำนวน 36 คน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวัดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียน สรุปวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สรุปวิธีการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	วิธีการ	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง รัชชูปราณ ในดินแดนไทย	- ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รัชชูปราณ ในดินแดนไทย	แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รัชชูปราณ ในดินแดนไทย	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent)
2. ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	การประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์	แบบประเมินความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง รัชชูปราณ ในดินแดนไทย	สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง รัชชูปราณ ในดินแดนไทย	แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง รัชชูปราณ ในดินแดนไทย	ค่าสถิติที่ใช้ (χ^2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเทียบกับเกณฑ์ระดับความคิดเห็นที่กำหนด

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาผลการใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ตามลำดับต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ จำนวน 36 คน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 13 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	T	p
ก่อนเรียน	20	8.33	2.165	-	.000
หลังเรียน	20	12.72	1.846	10.839	

*p < .05

จากตารางที่ 13 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 12.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.846 สูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนที่มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 8.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.165 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

การศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) โดยมีรายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 14 ผลการศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

ความคิด เชิงมนทัศน์ ทาง ประวัติศาสตร์	รายการประเมิน								\bar{X}	S.D.	ลำดับที่
	ความสามารถ ในการคัดเลือก และแยกแยะ ข้อมูล		ความสามารถ ในการ ยกตัวอย่าง		การเชื่อมโยง ความรู้ได้ ถูกต้อง		สรุปความรู้ ได้ถูกต้อง ครบตรง ประเด็น				
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
อารยธรรม (Civilization)	3.2	0.83	3.4	0.54	2.8	0.83	2.8	0.83	3.05	0.75	1
เหตุปัจจัย (Causation)	2.6	0.89	3.6	0.54	2.8	0.44	3.2	0.83	3.05	0.68	3
การ เปลี่ยนแปลง (Changes)	2.8	0.83	3	0.70	3	0.00	3	0.70	2.83	0.56	4
หลักฐาน (Evidence)	3.2	0.44	3	0.70	3	0.00	3	0.00	3.05	0.29	2
	ค่าเฉลี่ยรวม								3.00	2.28	

จากตารางที่ 14 พบว่า ความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = 1.99) เมื่อพิจารณาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ในแต่ละด้าน โดยเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยสุด ความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ได้แก่ อารยธรรม (Civilization) ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.75) ลำดับที่ 2 หลักฐาน (Evidence) ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.29) ลำดับที่ 3 เหตุปัจจัย ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.68) และลำดับที่ 4 การเปลี่ยนแปลง (Changes) ($\bar{X} = 2.83$, S.D. = 0.56)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 15 ดังนี้

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดวิธีการเรียนรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์	4.53	0.50	เห็นด้วยมากที่สุด	1
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	4.44	0.55	เห็นด้วยมาก	2
3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.36	0.59	เห็นด้วยมาก	3
รวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.44	0.55	เห็นด้วยมาก	3

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านบรรยากาศในการเรียน				
4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) มีกิจกรรมที่น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียน	4.53	0.56	เห็นด้วยมากที่สุด	2
5. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และช่วยเหลือกันมากขึ้น	4.56	0.55	เห็นด้วยมากที่สุด	1
6. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนตามความพร้อมและความสนใจของตนเอง	4.36	0.54	เห็นด้วยมาก	3
รวมด้านบรรยากาศในการเรียน	4.48	0.55	เห็นด้วยมาก	2
ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้				
7. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี	4.56	0.50	เห็นด้วยมากที่สุด	1
8. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเห็นคุณค่าของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์	4.56	0.55	เห็นด้วยมากที่สุด	1
9. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการค้นคว้าหาคำตอบอย่างเป็นระบบ	4.56	0.50	เห็นด้วยมากที่สุด	1

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
10. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ช่วยเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนมากขึ้น	4.39	0.49	เห็นด้วยมาก	2
รวมด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้	4.52	0.51	เห็นด้วยมากที่สุด	1
รวม	4.48	0.54	เห็นด้วยมาก	

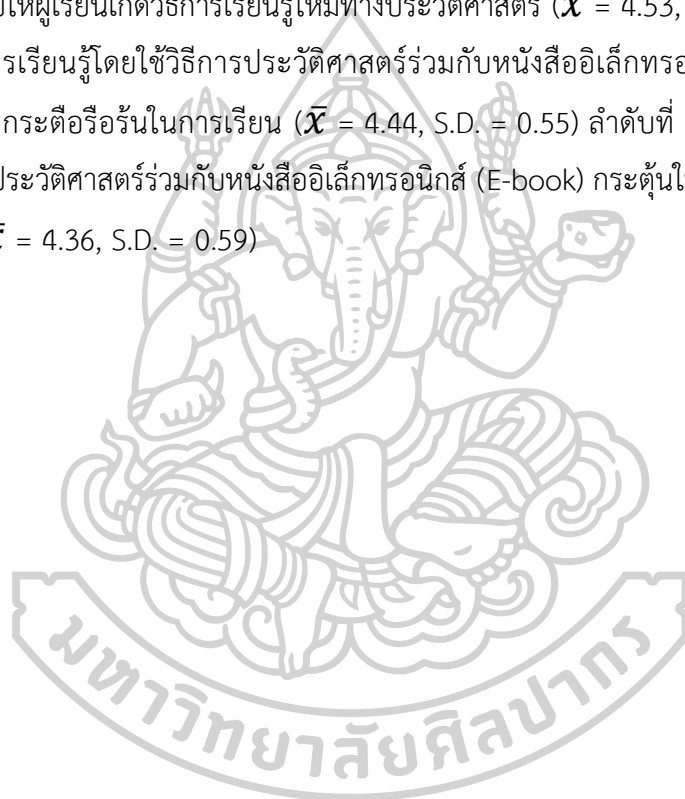
จากตารางที่ 15 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.54) โดยเรียงตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้ 1) ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.55) 2) ด้านบรรยากาศในการเรียน ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.55) 3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51) ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับรายละเอียดได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 เท่ากัน 3 ข้อ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.50) การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเห็นคุณค่าของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.55) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการค้นคว้าหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.50) ลำดับที่ 2 คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ช่วยเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนมากขึ้น

ด้านบรรยากาศในการเรียน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับรายละเอียดได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และช่วยเหลือกันมากขึ้น

($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.55) ลำดับที่ 2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) มีกิจกรรมที่น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.56) และลำดับที่ 3 คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนตามความพร้อมและความสนใจของตนเอง ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.54)

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับรายละเอียดได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดวิธีการเรียนรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.50) ลำดับที่ 2 คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.55) ลำดับที่ 3 คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.59)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ผลการใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย 2) เพื่อศึกษาความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีวัดอัมรินทร์ ภาควิชาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ห้อง 4/9 จำนวน 36 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ที่ใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้น จำนวน 5 แผน 2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ 4) แบบวัดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์ เป็นแบบวัดประเมินค่า (Rating Scale) โดยกำหนดระดับ 4 ระดับ 5) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (%) การทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ผลการใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีข้อค้นพบ ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณ ในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) หลังการเรียนอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประเด็นที่นักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ ลำดับที่ 2 คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และลำดับที่ 3 คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง เรื่อง ผลการใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถนำมาสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อาจเป็นเพราะครูผู้สอนใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เพราะความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างคงทนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนาตยา ภัทรแสงไทย (2525: 105) ที่ว่าการคิดเชิงมนทัศน์ในวิชาประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียน

มีอิสระในการคิดและแสดงความคิดเห็นจากสิ่งที่จำกัดไปยังสิ่งเฉพาะอย่าง โดยหลักการของการเป็นนามธรรม ความคิดเชิงมโนทัศน์จะทำให้สามารถคิดและเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมได้ในรูปของรูปธรรม และสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดต่าง ๆ ได้โดยอาจไม่มีความรู้ในสาระของความคิดเชิงมโนทัศน์เหล่านั้นมาก่อนเลยก็ได้ และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ยังได้กล่าวถึงความหมายของความคิดเชิงมโนทัศน์ไว้ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ เป็นความคิดความเข้าใจที่สรุปเกี่ยวกับการจัดกลุ่มสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องหนึ่งที่เกิดจากการสังเกต หรือการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น แล้วใช้คุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นการสอนโดยใช้วิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ มาจัดขั้นตอนการเรียนการสอน อย่างเป็นลำดับ เพื่อให้นักเรียนได้องค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของการกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งสมมติฐาน การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความหลักฐานหรือข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปหรือผลของการศึกษาค้นคว้า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นี้ นับว่าเป็นวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง ผลจากการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ (สิริวรรณศรีพหล, 2553)

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรานฤทัย ใจสุทธิ (2556) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อ ความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จากการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถ ในการประเมินหลักฐาน มีความสามารถในการคิดสังเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา คำสุข และคณะ (2556) ได้ร่วมกันศึกษาผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องประวัติศาสตร์อาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ จากผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

นารัตน์ ราชอาจ และคณะ (2558) ได้ร่วมกันศึกษาผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จะเห็นได้ว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นเป็นการสอนวิธีคิดที่มีเหตุผลและวางอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานข้อเท็จจริง ทำให้มองเห็นปัญหาอย่างชัดเจน และแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ เน้นให้เกิดการคิด และกระบวนการคิด ตลอดจนการใช้เหตุผลจากข้อมูลหลักฐาน ให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด ฝึกการกำหนดสมมุติฐาน ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีความหมายและมีคุณค่าอย่างแท้จริง (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553) อีกทั้งการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) มาเป็นสื่อการสอนในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นย่อมส่งผลให้การทดลองมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้เรียนจึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่สูงขึ้น อาจเพราะเนื่องมาจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประเภทมัลติมีเดีย ดังที่ อรรถจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2545) ได้กล่าวถึง การใช้สื่อแบบมัลติมีเดีย (Multimedia) ว่า เป็นสื่อที่มีความสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากรูปแบบหนึ่งไปยังอีกรูปแบบหนึ่งได้ในทันทีด้วยความรวดเร็วและเพิ่มความสามารถในการบรรจุข้อมูลในลักษณะของภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ ภาพกราฟิก ภาพนิ่ง ภาพสามมิติ ภาพถ่าย เสียงพูด เสียงดนตรี เข้าไว้ในเนื้อหาด้วย ซึ่งการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทมัลติมีเดีย (Multimedia E-Book) ใช้เป็นสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสอน (Instructional E-book) ซึ่งจะประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-book) ที่เน้นคุณสมบัติของการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสู่แหล่งต่าง ๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องที่กำลังศึกษา จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัด เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีเหตุผลและมีการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่ความคิดเชิงมีโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยชาญ (2550) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 82.50/81.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปรากฏาศาสตร์ภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสุทธา จันทรสมบัติ (2553: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นิทานพื้นบ้านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.87/86.80 มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7925 คิดเป็นร้อยละ 79.25 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับมากที่สุด

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นสื่อผสมผสาน มีคุณสมบัติหลายประการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา และไม่เบื่อหน่ายในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอีกด้วย จึงส่งผลให้ ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

2. จากผลการศึกษาความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากเรียนด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) หลังการเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นสื่อที่สร้างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ การนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2545) ได้กล่าวถึง การใช้สื่อแบบมัลติมีเดีย (Multimedia) ว่า เป็นสื่อที่มีความสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากรูปแบบหนึ่งไปยังอีกรูปแบบหนึ่งได้ในทันทีด้วยความรวดเร็วและเพิ่มความสามารถในการบรรจุข้อมูลในลักษณะของภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ ภาพกราฟิก ภาพนิ่ง ภาพสามมิติ ภาพถ่าย เสียงพูด เสียงดนตรี เข้าไว้ในเนื้อหาด้วย ซึ่งการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประเภทมัลติมีเดีย (Multimedia E-Book) ใช้เป็นสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสอน (Instructional E-book) ซึ่งจะประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-book) ที่เน้นคุณสมบัติของการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสู่แหล่งต่าง ๆ

ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน กับเรื่องที่กำลังศึกษา จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัด เสริมสร้างให้ผู้เรียน เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

อีกทั้งอาจเนื่องมาจากวิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นกระบวนการในการศึกษาค้นคว้า เรื่องราวในอดีตอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของข้อมูล จากหลักฐานต่าง ๆ เนื่องจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าวิธีการ จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ของสิริวรรณ ศรีพหล (2553) ได้เสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา 2) ขั้นตอนค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน 3) การประเมินคุณค่าของหลักฐาน 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ จัดหมวดหมู่ข้อมูล 5) การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ โดยทั้ง 5 ขั้นตอนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้วนำเสนอประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ การนำเสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ต้องการอ้างอิงหลักฐานอย่างมีเหตุผล ผู้เรียนจึงสามารถเกิดมโนทัศน์สิ่งที่เรียนได้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของชัยรัตน์ โตศิลา (2555) ได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้พัฒนา กระบวนการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างกระบวนการเรียนการสอน จากการวิจัยพบว่า ทักษะการคิด ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3 ทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีพัฒนาการ ไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนสามารถกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐานวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตีความ หลักฐาน และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพัชร จำปา (2559) ที่ได้พัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทาง ประวัติศาสตร์ โดยได้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) มาพัฒนารูปแบบกระบวนการ จัดการเรียนรู้ขึ้น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์และกำหนด ประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ (Study Local History Data and Historical Issue Analysis Question) ขั้นที่ 2 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และตรวจสอบ

ข้อเท็จจริงของข้อมูลหลักฐาน (Survey and Collecting Data From Historical Learning and Checking Fact of Evidences) ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ตีความข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบ ด้วยบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์ (Analysis Interpretation in Causality and Consequences by Historical Perspectives and Context) ขั้นที่ 4 การสังเคราะห์และสรุปข้อมูล เพื่อสร้างองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Synthesis and Summarize Data for Building Body of Knowledge in Local History) จากการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ ในภาพรวมนั้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น ผู้เรียนมีคะแนน ในการประเมินความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ให้เกิดกับนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภท มัลติมีเดีย (Multimedia E-Book) ใช้เป็นสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสอน (Instructional E-book) ซึ่งจะประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-book) ที่เน้นคุณสมบัติของการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสู่แหล่งต่าง ๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน กับเรื่องที่กำลังศึกษา จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัด เสริมสร้างให้ผู้เรียน เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ซึ่งหากพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับ พบว่าประเด็นที่นักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ช่วยพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้มีเหตุผล รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลโดยการตั้งปัญหาและสมมุติฐาน แล้วคิดหาคำตอบตาม สมมุติฐานนั้น ทำให้นักเรียนเกิดคำถามและคำตอบขึ้นในใจ ช่วยฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ อย่างเป็นระบบ วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มีขั้นตอนการสอนที่อาศัยพื้นฐานวิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาและค้นคว้าหาความรู้อย่างเป็นระบบ ระเบียบและมีขั้นตอน ที่น่าเชื่อถือได้ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2555: 2) อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาประวัติศาสตร์ ว่าวิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่มีการศึกษาที่น่าเชื่อถือ มีระบบระเบียบในการศึกษา และผลจากการศึกษาก็น่าเชื่อถือ

มิใช่เลื่อนลอยหรือเน้นแต่ความจำอย่างเดียว (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553) และจากการศึกษาผลของการเสริมสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ ดังที่ Vygotsky ได้กล่าวว่า ระบบความคิดเชิงมนทัศน์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนไม่เพียงแต่จะสามารถเชื่อมโยงความคิดเชิงมนทัศน์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้เท่านั้น แต่ผู้เรียนยังสามารถแสวงหาข้อมูลที่จะนำมาช่วยพิจารณาในการหาความสัมพันธ์ต่าง ๆ ด้วย และยังได้มีโอกาสตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้อง เชื่อถือได้ และความเที่ยงตรงของข้อมูล อันเป็นกระบวนการคิด การเรียนรู้เชิงวิทยาศาสตร์ เมื่อผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปได้แล้ว ข้อสรุปนั้นก็กลายเป็นหลักการของความรู้ทั่วไปที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ (นาตยาภัทรแสงไทย, 2525: 115-118) ดังนั้น ความคิดเชิงมนทัศน์จึงส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความรู้ใหม่ เพราะคนที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดย่อมจะมีมนทัศน์หรือกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้นชัดเจน จนสามารถเชื่อมโยงเหตุผลในเครือข่ายเชิงนามธรรมให้เข้ากับมนทัศน์อื่น ๆ ทำให้สามารถจำแนกสิ่งใหม่ๆ และเข้าใจได้รวดเร็ว (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549)

ลำดับที่ 2 คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และลำดับที่ 3 คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) มาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการผสมผสานสื่อหลายทางได้แก่ ข้อความ เสียง รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหวและและคอมพิวเตอร์เข้ามาทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เปรียบกว่าสื่ออื่นหลายประการ เพราะลักษณะเด่นของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) มีหลายประการ ได้แก่ 1. มีลักษณะคล้ายหนังสือเรียน 2. สื่อความหมายได้รวดเร็ว เข้าใจง่าย 3. เสนอภาพที่เคลื่อนไหวได้ ทำให้ดูเหมือนของจริง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น 4. ใช้เสียงประกอบได้ ทำให้เกิดความน่าสนใจและเร้าใจมากขึ้น 5. ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนการสอน (ฉลอง ทับศรี, 2548: 1-2) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรธ อารีรอบ (2556) ที่ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย สำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) โรงเรียนพระแท่นดงรังวิทยา จ.กาญจนบุรี จากผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย มีประสิทธิภาพ 87.56/87.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับดีมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของกอรกุล หนูเลี้ยง และคณะ (2557) ได้ร่วมกันพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พัทลุงสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากผลการวิจัย พบว่า 1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 80.20/82.90 2. การศึกษาประสิทธิภาพของหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมี 2 ด้าน คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) การเห็นคุณค่าในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง อยู่ใน ระดับสูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวารสารณ แก้วผ่อง, สุภาณี เสงศรี, บุหงา วชิระศักดิ์มงคล และสุวิทย์ บึงบัว (2559) ได้ร่วมกันพัฒนาสื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากผลการวิจัยพบว่า 1. สื่อทัศนศึกษา อิเล็กทรอนิกส์เรื่องแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.25/81.50 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 2. ผลการ เรียนรู้ของนักเรียนหลังการใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ระดับ .05 3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้สื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ดังนั้นการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียน สามารถรับรู้ได้ทั้งการดูและการฟังในเวลาเดียวกัน ผู้เรียนสามารถอ่านเนื้อหา รูปภาพประกอบทั้ง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง ทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน นอกจากนั้นผู้เรียนยังเกิด ความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์อีกด้วย เพราะ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และความคิดรวบยอดในเนื้อหาสาระ ต่าง ๆ ได้มากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง รัฐบาล ในดินแดนไทย หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และ ผลการศึกษาความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์หลังการเรียนอยู่ในระดับมาก อีกทั้งผลการศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์ ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประเด็นที่นักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ของ การจัดการเรียนรู้ ลำดับที่ 2 คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และลำดับที่ 3 คือ ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. การนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรทำคู่มือประกอบการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ของผู้เรียน
2. การนำการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกันหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ ควรดูบริบทความพร้อมของห้องเรียน เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์พื้นฐาน ระบบอินเทอร์เน็ตของโรงเรียน รวมถึงความพร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่วนตัวของผู้เรียน
3. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มาเป็นขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูจะต้องตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนในเรื่องของวิธีการทางประวัติศาสตร์ก่อนที่ผู้เรียนจะทำกิจกรรมอาจเป็นการสอบโดยใช้ข้อสอบปลายเปิดเฉพาะเรื่องของวิธีการทางประวัติศาสตร์เท่านั้น และครูผู้สอนควรเน้นในเรื่องของการตั้งคำถามหรือตั้งสมมติฐานที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ในเรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยได้มากที่สุด ไม่ใช่แค่เพียงได้คำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
4. การวัดความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ผู้สอนอาจให้เป็นภาระงานอื่น ๆ นอกเหนือจากการทำแผนผังมโนทัศน์ได้ เช่น การสรุปความ หนังสือเล่มเล็ก การสัมมนา เป็นต้น
5. นอกจากครูจะใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อในการเรียนรู้ เป็นแหล่งข้อมูลแล้วนั้น ครูอาจให้ผู้เรียนได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ขึ้น ในหัวข้อที่ตนศึกษา และยังเป็น การนำเสนอองค์ความรู้ผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ในระดับดีในช่วงแรก เพราะเป็นสื่อที่แปลกใหม่และน่าสนใจ แต่ในช่วงหลังผู้เรียนเริ่มไม่สนใจ เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based E-Book) ซึ่งเน้นการให้ข้อมูลหลักฐานที่หลากหลายของแต่ละรัฐ ดังนั้น การนำไปใช้ควรมีการศึกษารูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ ที่มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลาย และไม่มีข้อความเยอะจนเกินไป
2. การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สามารถที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในเนื้อหาอื่น ๆ หรือในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อเสริมสร้างความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้

3. จากการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ข้อมูล นั้นผู้วิจัยได้พบว่าในขั้นนี้สามารถนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ได้ ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการส่งเสริมความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ต่าง ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Based Learning Technique) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) อาจเป็นทางเลือกของการนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความคิดเชิงมโนทัศน์ให้เกิดกับผู้เรียนได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมวิชาการ. (2532). **การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- _____. (2543). **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย จะเรียนจะสอนกันอย่างไร**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กรรณิการ์ ชัยชาญ, ประภาวัลย์ สายยศ และรุ่งทิวา ผลเกิด. (2550). “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ปราสาทศิขรภูมิ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.” สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กอปรกุล หนูเลี้ยง, เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ และสุธาสินี บุญญาพิทักษ์. (2557). “พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.” วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง. (2555). **การพัฒนาสื่อนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ**. กรุงเทพฯ: เยลโล่การพิมพ์.
- เกวลี พิชัยสวัสดิ์. (2545). “การสร้างเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การใช้ห้องสมุดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดพุทธบูชา กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โชมสี แสนจิตต์. (2553). **พัฒนาการเมืองโบราณหรืออุบาย จากพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงพุทธศตวรรษที่ 22**. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2540). **นวัตกรรมทางเทคโนโลยีในทศวรรษ 2000**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- จินตนา ไบกาชุย. (2536). **การเขียนสื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- จินตนา สุขจรรย์นธ์. (2556). **การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2554). **อีเลิร์นนิ่งคอร์สแวร์ : แนวคิดสู่การปฏิบัติสำหรับการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งในทุกระดับ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). “Desktop Publishing สู่ e-book เพื่อส่งเสริมการใ้รู้ของผู้เรียนยุคดิจิทัล.” ใน **หนังสือชุดการบูรณาการ ICT สู่การเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จรัสสม ปานบุตร. (2556). “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทีฆกุล คำงาม. (2560). “ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2527). **ปรัชญาประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชัยรัตน์ โตศิลา. (2555). “การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). **80 นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส.
- ฉลอง ทับศรี. (2548). **การพัฒนา CAI ด้วยมัลติมีเดีย**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉลอง สุนทราวาณิช และอนันท์ กาญจนพันธุ์. (ม.ป.ป). **ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิธีคิด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- เฉลิม มลิลลา. (2523). **เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- दनัย ไชโยธา. (2551). **ประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษย์และอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ถาวร นุ่นละออง. (2550). “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องร่างกายมนุษย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ทีศนา แคมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ธิดา สาระยา. (2537). **รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- _____. (2545). **ทวารวดี : ต้นประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2539). **อารยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. (2520). **การคิดรวบยอด**. กรุงเทพฯ: พิมพ์เจริญวิทยการพิมพ์.
- ธันยะวีร์ คำชาย. (2561). **ความหมายของ E-book**. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงได้จาก http://www.srbl.go.th/anuban/e_book/meanebook.html.

- นาคยา ภัทรแสงไทย. (2525). **ยุทธวิธีการสอนสังคมศึกษา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ และนิธิ เอียวศรีวงศ์. (2548). **ประวัติชาติ ปัญญาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ปรากฏทัย ใจสุทธิ. (2556). “ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิลันธนา สงวนบุญอุพงษ์. (2542). “การพัฒนาและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อประสม เรื่อง สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์.” วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พลาดิตย สิริธัญญกิจ. (2554). **ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับเสริมการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- พิสุทธา จันทร์สมบัติ. (2553). “พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.” การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2557). **การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ ศรีฟ้า. (2551). **กลยุทธ์การผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมีอาชีพ**. ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพฑูรย์ สีฟ้า. (2551). **E-Book หนังสือพูดได้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ฐานบุ๊คส์.
- ภาสกร เรืองรอง. (2557). **การพัฒนาอีบุ๊กบนคอมพิวเตอร์แบบพกพา & e-book บน Tablet PC**. กรุงเทพฯ: พรทิษา.
- วนารัตน์ ราชอาจ. (2558). “ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.” **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**.
- วรรณจนา เอราวรรณ. (2553). “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โครงการวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.” วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วรารณณ์ แก้วพอง, สุภาณี เส็งศรี, บุษงา วชิระศักดิ์มิ่งคล และสุวิทย์ บึงบัว. (2559). “พัฒนาสื่อทัศนศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.” เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- วัฒนสาสน์ นุ่นสุข. (2550). **สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและพัฒนาการของบ้านเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- วัลลภา รุ่งศิริแสงรัตน์. (2546). **จากละโว้สู่ลพบุรี**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2557). **สี่เสาหลักของการศึกษา**. เข้าถึงเมื่อ 2 ธันวาคม 2561. เข้าถึงได้จาก [www.curriculumandlearning.com /upload/สี่เสาหลักทางการศึกษา_1400078221.pdf](http://www.curriculumandlearning.com/upload/สี่เสาหลักทางการศึกษา_1400078221.pdf).
- วีระศักดิ์ เหล่ากอ. (2553). **การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง มนต์เมืองปาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิพัชร์ จำปา. (2559). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์.” *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2561). **จารึกในจังหวัดนครพนม**. เข้าถึงเมื่อ 22 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก สำนักงานจังหวัดนครพนม <https://www.sawasdeenakhonphanom.com/198>.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2553). **การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา**. นนทบุรี.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2551). **แผนที่ประวัติศาสตร์และแผนที่วัฒนธรรมของ (สยาม) ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- สุทิน ทองไสว. (2557). “การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอนสำหรับคอมพิวเตอร์พกพา (แท็บเล็ต).” *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 17(2).
- สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2553). **การสร้างสื่อการสอนและนวัตกรรมการเรียนรู้ สื่อ...การพัฒนาผู้เรียน**. โรงเรียนสุพรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุพรรณบุรี เขต 1.
- สุรางค์ศรี พรรณพราว. (2551). “การพัฒนาวิทยานิพนธ์ด้านการแต่งกายและการตรงต่อเวลาของนักเรียนโรงเรียนบ้านดอนหวานหัวหนอง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.” *วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*.
- สุนทร ชูตินทรานนท์ และคณะ. (2557). **ชาตินิยมในแบบเรียนไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2535). **ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาชุดฝกอบรมด้วยตนเอง เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สุพัตรา คำสุข, สิริวรรณ ศรีพหล และสมประสงค์ น่วมบุญลือ. (2556). “ผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องประวัติศาสตร์อาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ.” *วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2558). **แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.**

กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). **เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อดิศร ศักดิ์สูง. (2552). **พื้นฐานอารยธรรมไทย.** สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2545). **ยอดกลยุทธ์การจัดการกับชั้นเรียน.** กรุงเทพฯ: เพชรเน็ท.

อรรถ อารีรอบ. (2556). "การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทย สำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาตอนปลาย)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

Abdullah, N., & Gibb, F. (2008). "Students' attitudes towards e-books in a Scottish higher education institute : Analysis of e-book usage."

Barker, P., & Giller, S. (1991). "Electronic books for early learner." The Education and Training Technology International, (28): 281 - 290. Retrieved from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/viewFile/24715/21035>.

Good, C. V. (1959). **Dictionary of Education.** United State of America: McGraw-Hill.

Russel. (n.d.). "The ADDIE Model a first look J.scott Shinall."

Siriginidi Subba Rao. (2004). "Electronic book technologies: an overview of the present situation." Deputy Director and Head of Information Technology at the Central Leather Research Institute, Adyar, Chennai, India. Retrieved from <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/00242530410552304>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. อาจารย์ ดร.วรุฒิ มั่นสุขผล	อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา
สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. อาจารย์ ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ	อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
สาขาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ	อาจารย์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

ตารางที่ 16 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(E-book)

ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			$\sum R$	IOC
	1	2	3		
องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้					
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบ ของแผนการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน	+1	+1	+1	3.00	1.00
ข้อสรุปทั่วไป					
1. สร้างข้อสรุปทั่วไปได้ครอบคลุมเนื้อหา มีความถูกต้องและชัดเจน	+1	+1	+1	3.00	1.00
จุดประสงค์การเรียนรู้					
1. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐาน การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน สามารถวัดพฤติกรรมได้	+1	+1	+1	3.00	1.00
สาระการเรียนรู้					
1. สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การจัดลำดับของสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	3.00	1.00
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหา	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและ สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เน้นกระบวนการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติและสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00
สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
1. ใช้สื่อสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และคุณค่า	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาชัดเจนมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เลือกใช้สื่อเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
การวัดและประเมิน					
1. การวัดและประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การวัดและประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจน	+1	+1	0	2.00	0.67
รวมทั้งฉบับ				0.98	

ตารางที่ 17 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(E-book)

ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			$\sum R$	IOC
	1	2	3		
องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้					
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบ ของแผนการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน	+1	+1	+1	3.00	1.00
ข้อสรุปทั่วไป					
1. สร้างข้อสรุปทั่วไปได้ครอบคลุมเนื้อหา มีความถูกต้องและชัดเจน	+1	+1	+1	3.00	1.00
จุดประสงค์การเรียนรู้					
1. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐาน การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน สามารถวัดพฤติกรรมได้	+1	+1	+1	3.00	1.00
สาระการเรียนรู้					
1. สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การจัดลำดับของสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	3.00	1.00
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหา	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและ สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เน้นกระบวนการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติและสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00
สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
1. ใช้สื่อสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และคุณค่า	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาชัดเจนมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เลือกใช้สื่อเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
การวัดและประเมิน					
1. การวัดและประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การวัดและประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจน	+1	+1	0	2.00	0.67
รวมทั้งฉบับ				0.98	

ตารางที่ 18 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(E-book)

ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			$\sum R$	IOC
	1	2	3		
องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้					
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบ ของแผนการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน	+1	+1	+1	3.00	1.00
ข้อสรุปทั่วไป					
1. สร้างข้อสรุปทั่วไปได้ครอบคลุมเนื้อหา มีความถูกต้องและชัดเจน	+1	+1	+1	3.00	1.00
จุดประสงค์การเรียนรู้					
1. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐาน การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน สามารถวัดพฤติกรรมได้	+1	+1	+1	3.00	1.00
สาระการเรียนรู้					
1. สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การจัดลำดับของสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	3.00	1.00
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหา	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและ สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เน้นกระบวนการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติและสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00
สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
1. ใช้สื่อสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และคุณค่า	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาชัดเจนมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เลือกใช้สื่อเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
การวัดและประเมิน					
1. การวัดและประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การวัดและประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจน	+1	+1	0	2.00	0.67
รวมทั้งฉบับ				0.98	

ตารางที่ 19 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(E-book)

ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			$\sum R$	IOC
	1	2	3		
องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้					
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบ ของแผนการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน	+1	+1	+1	3.00	1.00
ข้อสรุปทั่วไป					
1. สร้างข้อสรุปทั่วไปได้ครอบคลุมเนื้อหา มีความถูกต้องและชัดเจน	+1	+1	+1	3.00	1.00
จุดประสงค์การเรียนรู้					
1. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐาน การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน สามารถวัดพฤติกรรมได้	+1	+1	+1	3.00	1.00
สาระการเรียนรู้					
1. สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การจัดลำดับของสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	3.00	1.00
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหา	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและ สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เน้นกระบวนการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติและสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00
สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
1. ใช้สื่อสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และคุ่มค่า	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาชัดเจนมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เลือกใช้สื่อเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
การวัดและประเมิน					
1. การวัดและประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การวัดและประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจน	+1	+1	0	2.00	0.67
รวมทั้งฉบับ				0.98	

ตารางที่ 20 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(E-book)

ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			$\sum R$	IOC
	1	2	3		
องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้					
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบ ของแผนการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน	+1	+1	+1	3.00	1.00
ข้อสรุปทั่วไป					
1. สร้างข้อสรุปทั่วไปได้ครอบคลุมเนื้อหา มีความถูกต้องและชัดเจน	+1	+1	+1	3.00	1.00
จุดประสงค์การเรียนรู้					
1. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐาน การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน สามารถวัดพฤติกรรมได้	+1	+1	+1	3.00	1.00
สาระการเรียนรู้					
1. สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การจัดลำดับของสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	3.00	1.00
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหา	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและ สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เน้นกระบวนการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติและสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00
สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
1. ใช้สื่อสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และคุณค่า	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาชัดเจนมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. เลือกใช้สื่อเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
การวัดและประเมิน					
1. การวัดและประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การวัดและประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจน	+1	+1	0	2.00	0.67
รวมทั้งฉบับ				0.98	

ตารางที่ 21 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย (ต่อ)

จุดประสงค์ การเรียนรู้	ประเด็นการประเมิน หัวข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ คนที่			$\sum R$	IOC
		1	2	3		
	<p>6. ถ้านักเรียนต้องการศึกษาประวัติศาสตร์รัฐตามพรลิงค์ นักเรียนควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างไร (เข้าใจ)</p> <p>ก. รวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน ดีความ สรุปรูป และสังเคราะห์</p> <p>ข. ตั้งคำถาม วิเคราะห์หลักฐาน ดีความ คัดเลือกหลักฐาน และสังเคราะห์</p> <p>ค. คัดเลือกหลักฐาน ตั้งคำถาม ดีความ วิเคราะห์หลักฐาน และสังเคราะห์</p> <p>ง. ตั้งคำถาม รวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน วิเคราะห์หลักฐาน ดีความและสังเคราะห์</p>	+1	+1	+1	3.00	1.00
นักเรียนสามารถ จำแนกขั้นตอน ของวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ได้	<p>7. การเกิดลงพื้นที่สำรวจหลักฐานในแหล่งชุมชนโบราณโคกพนมดี จัดอยู่ในขั้นตอนใดของวิธีการทางประวัติศาสตร์ (เข้าใจ)</p> <p>ก. การกำหนดเรื่องที่จะศึกษา</p> <p>ข. การรวบรวมหลักฐาน</p> <p>ค. การเรียบเรียงและนำเสนอ</p> <p>ง. การตรวจสอบและประเมินหลักฐาน</p>	+1	+1	+1	3.00	1.00
	<p>8. การวิเคราะห์ดีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง คือ ข้อใด (วิเคราะห์)</p> <p>ก. วิเคราะห์ดีความหลักฐานที่หลากหลายให้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน</p> <p>ข. วิเคราะห์ดีความหลักฐานเพียงอย่างเดียวที่คิดว่าดีที่สุด</p> <p>ค. วิเคราะห์ดีความหลักฐานโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว</p> <p>ง. วิเคราะห์ดีความหลักฐานโดยอาศัยความรู้เท่านั้น</p>	+1	+1	+1	3.00	1.00
	<p>9. ในการขุดค้นชุมชนโบราณแห่งหนึ่งพบกระดูกสัตว์และเครื่องมือจับปลา ข้อใดดีความได้ถูกต้อง (วิเคราะห์)</p> <p>ก. ชุมชนนี้รู้จักการนำสัตว์มาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน</p> <p>ข. ชุมชนนี้รู้จักการใช้กระดูกสัตว์เป็นเครื่องมือ</p> <p>ค. ชุมชนนี้รู้จักการทำประมงเพื่อการค้าขาย</p> <p>ง. ชุมชนนี้รู้จักการล่าสัตว์และประมง</p>	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตารางที่ 21 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของ
แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง รัฐบาลในดินแดนไทย (ต่อ)

จุดประสงค์ การเรียนรู้	ประเด็นการประเมิน หัวข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ คนที่			$\sum R$	IOC
		1	2	3		
	15. พัฒนาการของรัฐบาลต่าง ๆ ของไทยก่อนสมัยสุโขทัยมี ลักษณะต่าง ๆ ยกเว้นข้อใด (วิเคราะห์) ก. สร้างบ้านแปงเมืองในที่ราบหุบเขา ข. สร้างบ้านแปงเมืองในที่ราบลุ่มน้ำ ค. สร้างบ้านแปงเมืองคุมเส้นทางการค้าทางบก ง. สร้างเมืองป้อมปราการบนจุดยุทธศาสตร์	+1	+1	+1	3.00	1.00
นักเรียนสามารถ อธิบายประวัติ ความเป็นมาของ รัฐบาลใน ดินแดนไทย โดย การอ้างอิง หลักฐานได้	16. อิทธิพลของรัฐละโว้ ที่เห็นชัดเจนในสังคมไทยปัจจุบัน คือ ข้อใด (วิเคราะห์) ก. การใช้ภาษา ข. การแต่งกาย ค. การทำเกษตรกรรม ง. ศาสนาพุทธและพราหมณ์	+1	+1	+1	3.00	1.00
	17. บริเวณที่เป็นดินแดนไทยปัจจุบัน เมื่อครั้งอดีตรู้จักกันใน นามว่าอะไร (ความจำ) ก. แขงกรีลา ข. สุวรรณภูมิ ค. หมู่เกาะเครื่องเทศ ง. ชมพูทวีป	+1	+1	+1	3.00	1.00
	18. ข้อใดไม่ใช่ อิทธิพลจากการรับอารยธรรมอินเดีย ของรัฐ โบราณในดินแดนไทย (เข้าใจ) ก. การจารึกกลองศิลา ข. การสร้างเจดีย์โอคว่า ค. การแบ่งชนชั้นทางสังคม ง. การใช้ภาษาบาลี สันสกฤต	+1	+1	+1	3.00	1.00
	19. จารึกโบราณภาษาสันสกฤตที่พบในประเทศไทย มีเนื้อหา เกี่ยวข้องกับข้อใดมากที่สุด (เข้าใจ) ก. จารึกพระเวทในศาสนาพราหมณ์ ข. จารึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ค. จารึกหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ง. จารึกเกี่ยวกับการเจริญสัมพันธไมตรี	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยใช้สูตรของคูเดออร์ ริชาร์ดสัน KR20

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	สรุปความหมาย
1	0.06	0.30	ใช้ไม่ได้
2	0.21	0.13	ใช้ไม่ได้
3	0.47	0.65	ใช้ได้
4	0.30	0.73	ใช้ได้
5	0.27	0.76	ใช้ได้
6	0.30	0.76	ใช้ได้
7	0.27	0.76	ใช้ได้
8	0.61	0.07	ใช้ไม่ได้
9	0.33	0.37	ใช้ได้
10	0.48	0.20	ใช้ได้
11	0.33	0.70	ใช้ได้
12	0.42	0.27	ใช้ได้
13	0.67	0.37	ใช้ได้
14	0.18	0.17	ใช้ไม่ได้
15	0.48	0.57	ใช้ได้
16	0.18	-0.20*	ใช้ไม่ได้
17	0.21	0.13	ใช้ไม่ได้
18	0.21	0.50	ใช้ได้
19	0.39	0.67	ใช้ได้
20	0.27	0.43	ใช้ได้
21	0.33	0.37	ใช้ได้
22	0.48	0.20	ใช้ได้
23	0.34	0.43	ใช้ได้
24	0.17	0.34	ใช้ไม่ได้
25	0.37	0.65	ใช้ได้
26	0.21	0.59	ใช้ได้

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยใช้สูตรของคูเดออร์ ริชาร์ดสัน KR20 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	สรุปความหมาย
27	0.05	0.27	ใช้ไม่ได้
28	0.37	0.61	ใช้ได้
29	0.37	0.65	ใช้ได้
30	0.45	0.62	ใช้ได้
31	0.35	0.36	ใช้ได้
32	0.08	0.96	ใช้ไม่ได้
33	0.32	-0.18*	ใช้ไม่ได้
34	0.37	0.50	ใช้ได้
35	0.33	0.56	ใช้ได้
36	0.47	0.08	ใช้ไม่ได้
37	0.43	0.25	ใช้ได้
38	0.37	0.50	ใช้ได้
39	0.53	0.22	ใช้ได้
40	0.37	0.64	ใช้ได้

หมายเหตุ

- ข้อสอบข้อที่ 1, 14, 16, 24, 27 และ 32 มีค่าความยากง่าย (p) ไม่อยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 0.20 – 0.80 จึงตัดออก
 - ข้อสอบข้อที่ 2, 8, 16, 17, 33 และ 36 มีค่าอำนาจจำแนก (r) น้อยกว่า 0.20 จัดเป็นข้อสอบที่ไม่สามารถจำแนกเด็กเก่งและเด็กอ่อนได้จึงตัดออก
 - เนื่องจากมีข้อสอบเกินจำนวนที่ต้องการจึงตัดออกแบบเจาะจง ได้แก่ข้อที่ 7, 10, 18, 20, 22, 26, 37 และ 39
 - รวมตัดข้อสอบออกทั้งหมด 20 ข้อ และคงเหลือข้อสอบจำนวน 20 ข้อ
- นอกจากนี้ผู้วิจัยได้หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดออร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) ได้เท่ากับ 0.81

ตารางที่ 23 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้
วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)

คนที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน	คนที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน
1	10	14	19	9	11
2	13	17	20	11	12
3	9	12	21	8	10
4	11	14	22	10	12
5	10	14	23	6	11
6	8	13	24	9	12
7	6	15	25	8	10
8	5	15	26	5	14
9	11	12	27	9	13
10	8	12	28	5	12
11	10	16	29	6	11
12	9	15	30	4	11
13	7	16	31	7	13
14	12	13	32	9	11
15	8	11	33	9	11
16	5	10	34	8	12
17	11	15	35	7	14
18	8	11	36	9	13
ก่อนเรียน				$\bar{x} = 8.33$	S.D. = 2.16
หลังเรียน				$\bar{x} = 12.72$	S.D. = 1.84

ตารางที่ 24 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้อง และความเหมาะสมของแบบวัดความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในรูปแบบแผนผังมนทัศน์

ข้อ ที่	ความคิด เชิงมนทัศน์ ทางประวัติศาสตร์	ประเด็นการประเมิน												รวม	ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ คนที่	$\sum R$	IOC												
		ความสามารถ				ความสามารถ ในการยกตัวอย่าง				การเชื่อมโยง ความรู้ได้ถูกต้อง								สรุปความรู้ ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น											
		4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1					4	3	2	1								
1	อารยธรรม โครงสร้างทางสังคม ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ																					1	2	3	+1	+1	+1	3.00	1.00
2	เหตุปัจจัย การอธิบายเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ด้วยเหตุและผล																								+1	+1	+1	3.00	1.00
3	การเปลี่ยนแปลง สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก																								+1	+1	+1	3.00	1.00
	หลักฐาน - การอ้างอิงข้อมูลที่ค้นพบ และ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล																								+1	+1	+1	3.00	1.00
รวมทั้งฉบับ																	1.00												

ตารางที่ 25 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
	+1	0	-1		
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดวิธีการเรียนรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์	+1	+1	+1	3.00	1.00
2. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
3. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00
ด้านบรรยากาศในการเรียน					
4. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีกิจกรรมที่น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00
5. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และช่วยเหลือกันมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
6. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนตามความพร้อมและความสนใจของตนเอง	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตารางที่ 25 ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) (ต่อ)

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
	+1	0	-1		
ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้					
7. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี	+1	+1	+1	3.00	1.00
8. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเห็นคุณค่าของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์	+1	+1	+1	3.00	1.00
9. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการค้นคว้าหาคำตอบอย่างเป็นระบบ	+1	+1	+1	3.00	1.00
10. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยเสริมสร้างความคิดเชิงมีโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนมากขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00
รวมทั้งฉบับ	1				

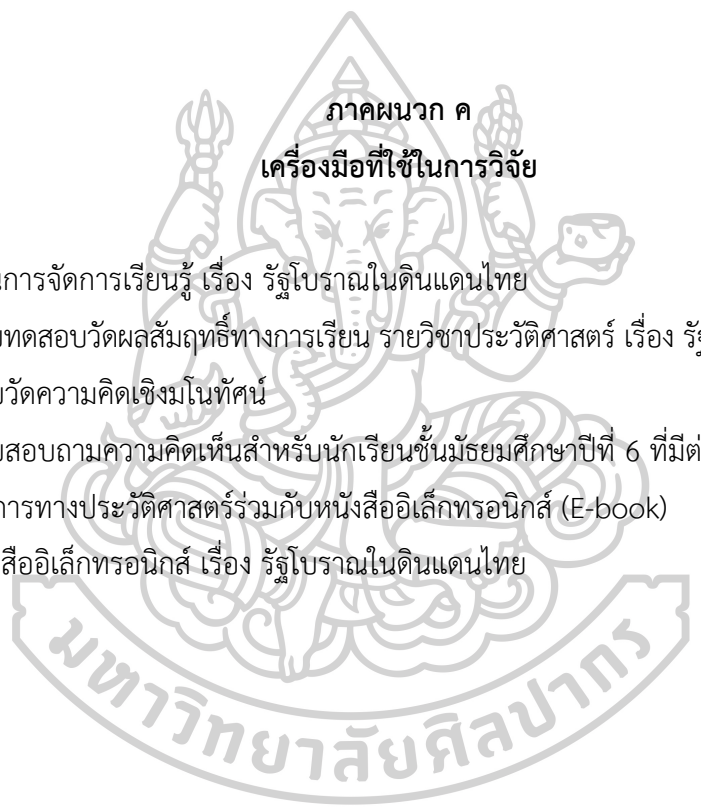
ตารางที่ 26 แบบประเมินคุณภาพสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
วิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
1	วิธีนำเสนอบทเรียน		
	1.1 บทเรียนใช้งานได้ง่าย	4.53	0.51
	1.2 เวลาในการนำเสนอ	4.47	0.69
	1.3 การนำเสนอเข้าสู่เรื่อง เสนอเนื้อหา และสรุป	4.47	0.51
2	การนำเสนอเนื้อหาของสื่อ		
	2.1 เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด	4.63	0.49
	2.2 เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยผู้เรียน	4.58	0.50
	2.3 เนื้อหาถูกต้อง และมีคุณค่าทางวิชาการ	4.37	0.59
3	การใช้ภาษา		
	3.1 การใช้ภาษาเข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยของ ผู้เรียน	4.58	0.50
	3.2 การใช้ภาษาสื่อความหมายได้ชัดเจน	4.42	0.60
	3.3 การใช้ภาษาถูกต้อง และมีคุณค่าทางวิชาการ	4.32	0.67
4	เทคนิคการผลิต		
	4.1 ภาพ		
	- ขนาดและสีของตัวอักษร	4.21	0.63
	- ขนาดของภาพ	4.42	0.69
	- การให้รายละเอียดของภาพ	4.32	0.58
	- การจัดองค์ประกอบศิลป์	4.47	0.61
	4.2 เสียง		
	- ความชัดเจนของเสียงบรรยาย และความดัง ของเสียงดนตรี	4.42	0.60
	- ความสัมพันธ์ของภาพและเสียงประกอบ	4.22	0.64
รวม		4.43	0.59

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ควรใช้ตัวอักษรที่อ่านง่ายกว่านี้
- ควรเพิ่มเติมคำถามชวนคิด เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดและค้นคว้าเพิ่มเติมขณะอ่าน E-Book
- E-Book มีสีสันสวยงาม น่าอ่าน
- E-Book มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน อาจช่วยให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้
- E-Book เป็นสื่อการสอนที่น่าสนใจสามารถเข้าถึงได้ทุกวัย และเป็นประโยชน์กับการเรียนการสอน

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
3. แบบวัดความคิดเชิงมีโนทัศน์
4. แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้
ด้วยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)
5. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

(การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีวัดอัมรินทร์

รายวิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รัฐโบราณในดินแดนไทย

จำนวน 1 คาบเรียน

ผู้สอน นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์

เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย (1 ช.ม. ในคาบเรียน)

ข้อสรุปทั่วไป

การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากการคัดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผลจัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 4.3

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.4-6/1-2

ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูปการปกครองบ้านเมือง การเลิกทาส การเลิกไพร่ ฯลฯ

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

นักเรียนสามารถนิยามความหมายของความคิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้

ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

นักเรียนสามารถวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

นักเรียนอธิบายคุณค่าของวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยได้

สาระการเรียนรู้

มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย ได้แก่

1. อารยธรรม	2. เหตุปัจจัย
3. การเปลี่ยนแปลง	4. ความขัดแย้ง
5. วิฤตการณ์	6. การปฏิวัติ
7. ลัทธิชาตินิยม	8. การสำรวจ
9. หลักฐาน	10. อคติทางประวัติศาสตร์

สมรรถนะสำคัญ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการทำงาน
4. รักความเป็นไทย

ชิ้นงาน/ภาระงาน

1. แบบทดสอบก่อนเรียนเรื่อง “รัฐโบราณในดินแดนไทย”
2. ใบงาน เรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย”

ชั่วโมงที่ 1

1. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่อง “รัฐโบราณในดินแดนไทย” เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ เพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัฐโบราณในดินแดนไทย และนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนหลังเรียนต่อไป

2. ครูอธิบายในหัวข้อ “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย” ดังนี้

1.1 อารยธรรม	1.6 การปฏิวัติ
1.2 เหตุปัจจัย	1.7 ลัทธิชาตินิยม
1.3 การเปลี่ยนแปลง	1.8 การสำรวจ
1.4 ความขัดแย้ง	1.9 หลักฐาน
1.5 วิกฤตการณ์	1.10 อคติทางประวัติศาสตร์

3. ครูบอกหัวที่จะศึกษา เรื่อง รัฐโบราณในดินไทย ดังนี้

1. ที่ตั้งของรัฐ
2. อายุของรัฐ
3. ความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ
 - 3.1 สภาพสังคมของรัฐ
 - 3.2 ด้านการเมืองการปกครอง
 - 3.3 ด้านศิลปะ วัฒนธรรม

4. นักเรียนเลือกหัวข้อของรัฐโบราณที่ครูกำหนดให้ ให้สัมพันธ์กับมโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย ลงในใบงาน เรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย” ลงในใบงาน เรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย”

5. นักเรียนตอบคำถามครูดังต่อไปนี้

“จากการเรียนเรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย” ได้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งใดบ้าง”

(“การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากการคัดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผลจัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้”)

สื่อการเรียนรู้

- ใบงาน เรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย”

เอกสารอ้างอิง

สิริวรรณ ศรีพหล. การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา. นนทบุรี: โครงการเสริมแต่งตำรา สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553.

ณรงค์ พ่วงพิศ และวุฒิชัย มูลศิลป์. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2556.

พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับเสริมการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, 2554.

การวัดและประเมินผล

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
ใบงาน เรื่อง มโนทัศน์สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ไทย	สามารถบอกมโน ทัศน์ที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ได้ สัมพันธ์กับหัวข้อ และครบถ้วน	สามารถบอกมโน ทัศน์ที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ได้ สัมพันธ์กับหัวข้อ แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถบอกมโน ทัศน์ที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ แต่ สัมพันธ์กับหัวข้อ	ไม่สามารถบอกมโน ทัศน์ที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ได้

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ ระดับดีขึ้นไป

บันทึกหลังการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

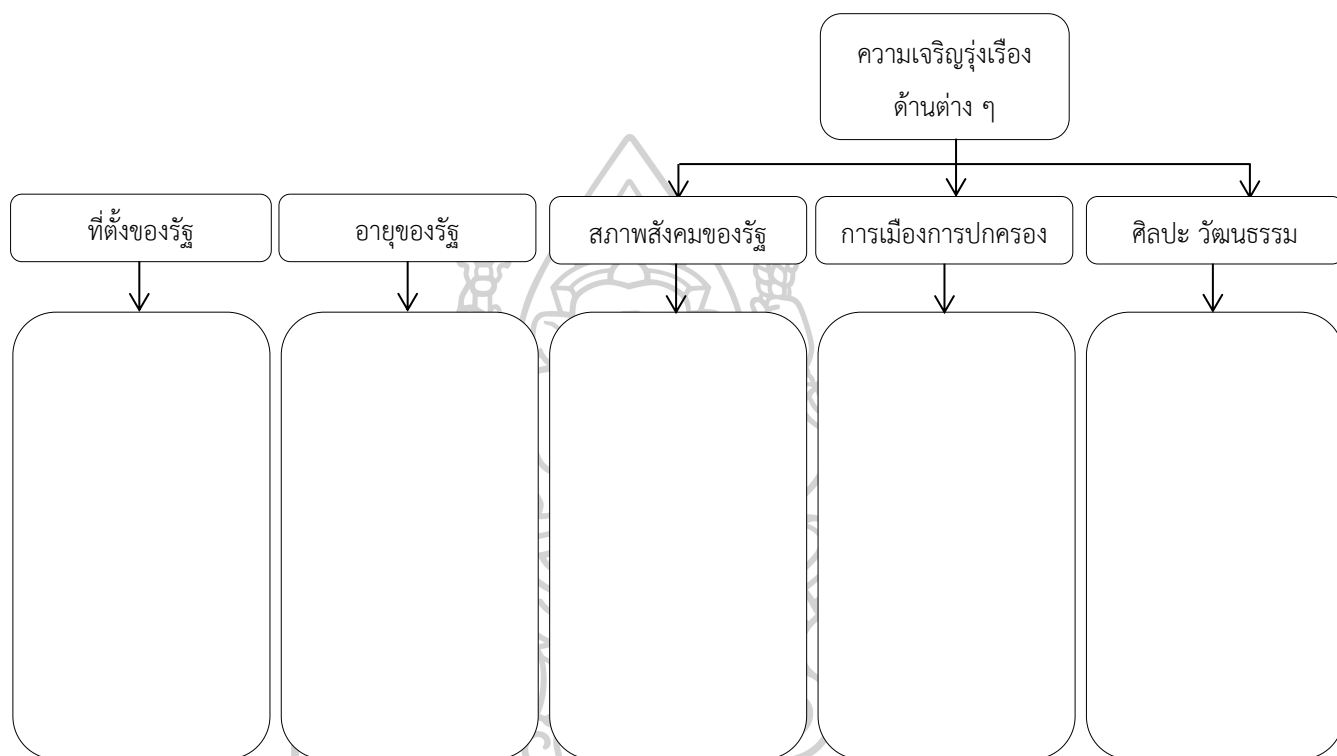
.....

(นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์)

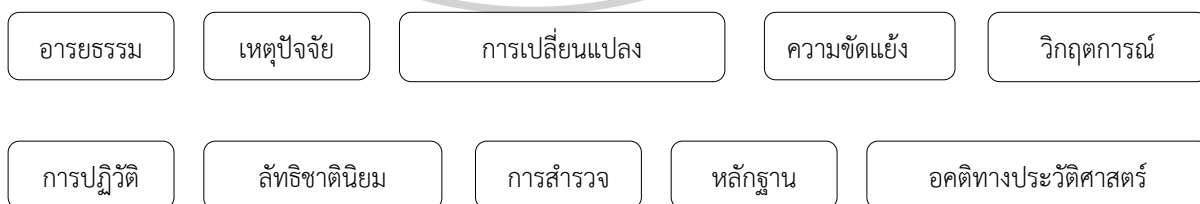
ผู้สอน

ใบงานที่ 1
เรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย”

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกมโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ มาใส่ลงใน ให้สัมพันธ์กับมโนทัศน์หัวข้อของ
รัฐโบราณที่กำหนดให้ ดังนี้

มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

(การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์

รายวิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รัฐโบราณในดินแดนไทย

จำนวน 6 คาบเรียน

ผู้สอน นางสาวภัทราพร เตชวณิชย์

เรื่อง รัฐทวารวดี รัฐทริภุญชัย รัฐล้านนา (6 ช.ม. ในคาบเรียน นอกคาบเรียน 3 ช.ม.)

ข้อสรุปทั่วไป

การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากการคัดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผลจัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้

การเข้ามาของอารยธรรมจีนและอินเดียในสมัยโบราณ ส่งผลให้เกิดลักษณะทางสังคมทั้งด้านความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วิถีชีวิต ที่คงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ ระหว่างรัฐ การติดต่อค้าขายทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่อาณาจักรนั้น

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 4.3

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.4-6/1-2

ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูปการปกครองบ้านเมือง การเลิกทาส การเลิกไพร่ ฯลฯ

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถนิยามความหมายของความคิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายประวัติความเป็นมาของรัฐทวารวดี รัฐทริภุญชัย รัฐล้านนา โดยการอ้างอิงหลักฐานได้

ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถนำเสนอ มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของแผนผังมโนทัศน์ได้

3. นักเรียนสามารถสืบค้นหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในการศึกษาเรื่องราวของรัฐโบราณในดินแดนไทยได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

1. นักเรียนอธิบายคุณค่าของวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยได้

สาระการเรียนรู้

1. รัฐทวารวดี
2. รัฐศรีวิชัย
3. รัฐล้านนา

สมรรถนะสำคัญ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการทำงาน
4. รักความเป็นไทย

ชิ้นงาน/ภาระงาน

1. ใบงานที่ 1.1 เรื่อง กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา
2. ใบงานที่ 1.2 เรื่อง หลักฐานที่ค้นพบ
3. ใบงานที่ 1.3 เรื่อง ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน
4. ใบงานที่ 1.4 เรื่อง สรุบบรรยากาศที่ได้จากหลักฐาน
5. แผนผังมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย (แต่ละรัฐ)

ชั่วโมงที่ 1-3

ขั้นที่ 1 การกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

1. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน เพื่อทำกิจกรรม “นักประวัติศาสตร์น้อย”
2. ครูอธิบายเกี่ยวกับการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษาว่า

“การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์เริ่มจากความสงสัย อยากรู้ การกำหนดหัวเรื่องอาจเกี่ยวกับเหตุการณ์ ความเจริญ ความเสื่อมของอาณาจักร ตัวบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจยาวหรือสั้นตามความเหมาะสม ที่เห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ และยังมีหลักฐานข้อมูลที่ต้องการศึกษาหลงเหลืออยู่ หัวข้อเรื่องอาจปรับให้มีความเหมาะสมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากหลักฐานที่ใช้ในการศึกษามีน้อยหรือไม่น่าเชื่อถือ”

3. ครูยกตัวอย่างการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษากว้างๆ ก่อน แล้วจึงค่อยจำกัดประเด็นลงให้แคบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภายหลัง เช่นการตั้งคำถามว่า “รัฐทวารวดี รัฐศรีวิชัย รัฐล้านนามีจริงหรือ?” “อะไรเป็นเครื่องพิสูจน์ว่ารัฐดังกล่าวเคยมีอยู่จริง?” เพื่อให้ให้นักเรียนได้จุดประกายทางความคิด และนำสู่การกำหนดหัวเรื่องหรือตั้งคำถามของตนที่แคบลงได้

4. จากนั้นให้นักเรียนฝึกการกำหนดหัวเรื่องหรือตั้งคำถาม โดยการกำหนดปัญหาลงในใบงานที่ 1.1 เรื่อง กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

ขั้นที่ 2 ค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 2 การค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

“ขั้นการค้นคว้า รวบรวมหลักฐานคือ การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา ซึ่งมีทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิกับหลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ ซึ่งการค้นคว้าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ดีควรใช้หลักฐานรอบด้าน”

2. ครูนำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2 เล่ม ได้แก่

เล่มที่ 1 รัฐทวารวดี

เล่มที่ 2 รัฐศรีวิชัย รัฐล้านนา

ที่ครูผู้สอนพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนได้สืบค้น รวบรวมหลักฐาน และหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ตนตั้งไว้

3. ครูเตรียมการเรียนรู้ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ บอกวัตถุประสงค์ของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พร้อมวิธีการใช้งาน การเปิดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในคอมพิวเตอร์ ในแท็บเล็ต และในสมาร์ตโฟน เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง

4. นักเรียนรวบรวมหลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง “รัฐทวารวดี รัฐทริภุญชัย รัฐล้านนา” ลงใบงานที่ 1.2 เรื่อง หลักฐานที่ค้นพบ

ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน (1.5 ชม. นอกคาบเรียน)

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

“หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นคว้ามาได้ ก่อนที่จะทำการศึกษาจะต้องมีการประเมินคุณค่าว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริง เพียงใด การประเมินคุณค่าของหลักฐานนี้เรียกว่า “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งมีอยู่ 2 วิธีคือ การประเมินคุณค่าภายนอก และการประเมินคุณค่าภายใน เพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานที่จะนำไปใช้ในการอ้างอิงหาคำตอบ ดังนั้น การประเมินคุณค่าของหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก”

2. นักเรียนนำหลักฐานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาร่วมกันวิเคราะห์ถึงความเป็นมาของรัฐทวารวดี รัฐทริภุญชัย รัฐล้านนา และประเมินคุณค่าของข้อมูลและหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ลงในใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน (ทำนอกคาบเรียน)

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล (1.5 ชม. นอกคาบเรียน)

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

“ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ควรมีความละเอียดรอบคอบ วางตัวเป็นกลาง มีความรอบรู้ โดยศึกษาข้อมูลทั้งหลายอย่างกว้างขวาง และนำผลการศึกษาเรื่องนั้นที่มีแต่เดิมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมทั้งจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อเท็จจริงต่อไป”

2. ครูบอกหัวข้อมโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

1.1 ที่ตั้งของรัฐ

1.2 อายุของรัฐ

1.3 ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

1.3.1 สภาพสังคมของรัฐ

1.3.2 ด้านการเมืองการปกครอง

1.3.3 ด้านศิลปวัฒนธรรม

2. นักเรียนทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน (ทำนอกคาบเรียน) เพื่อเรียบเรียงหลักฐานที่ได้ลงในหัวข้อที่กำหนด (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐานมาใช้ในการสรุปข้อค้นพบ)

ชั่วโมงที่ 4-6

ขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

“การเรียบเรียงหรือการนำเสนอจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมและเรียบเรียงหรือนำเสนอให้ตรงกับประเด็นหรือหัวข้อเรื่องที่ตนเองสงสัยอย่างถูกต้องและเป็นกลาง”

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอหัวข้อรัฐทวารวดี รัฐทริภุญชัย รัฐล้านนาที่ตนศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ด้วยแผนผังมโนทัศน์ พร้อมทั้งตอบคำถามที่ตนได้ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน มาออกแบบแผนผังมโนทัศน์)

3. ผู้สอนตั้งคำถาม และร่วมสรุปมโนทัศน์สำคัญที่ได้จากการนำเสนองานของผู้เรียน

สื่อการเรียนรู้

1. คลิปวิดีโอเกี่ยวกับรัฐโบราณต่าง ๆ

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เล่มที่ 1 รัฐทวารวดี

เล่มที่ 2 รัฐทริภุญชัย, รัฐล้านนา

เอกสารอ้างอิง

พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับเสริมการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, 2554.

ธิดา สารระยา. รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : กำเนิดและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2537.

พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับเสริมการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, 2554.

วันณสาสน์ นุ่นสุข. สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและพัฒนาการของบ้านเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2550.

दनัย ไชโยธา. ประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษย์และอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2551.

ธิดา สารระยา. รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : กำเนิดและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2537.

ธิดา สาระยา. ทวารวดี : ต้นประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2545.

ธิดา สาระยา. อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2539.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ทวารวดี ศิลปกรรมยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ: ศิลปาคร, 2543.

วัฒนสาสน์ นุ่นสุข. สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและพัฒนาการของบ้านเมือง.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2550.

สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2539.

การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
ใบงานที่ 1.1 กำหนดหัวเรื่องที่จะ ศึกษา	มีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในกลุ่มอย่างครบถ้วน และสามารถตั้งคำถาม ได้อย่างเหมาะสม	มีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในกลุ่มอย่างครบถ้วน และแต่การตั้งคำถาม ยังไม่เหมาะสม	มีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในกลุ่มอย่างครบถ้วน แต่ไม่ตั้งคำถามหรือ ไม่ได้ทำประเด็นใด ประเด็นหนึ่ง	ไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.2 หลักฐานที่ค้นพบ	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ถูกต้อง ทั้งสองประเด็น	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ถูกต้อง หนึ่งประเด็น	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ แต่ไม่ตรงประเด็น	ไม่สามารถบอก ประเภทของหลักฐาน ได้ หรือบอกไม่ถูกต้อง หรือไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล หลักฐาน	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้องครบถ้วน มีการตีความอย่าง เหมาะสม และได้ แสดงความคิดเห็นของ ผู้ศึกษาค้นคว้า	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้องครบถ้วน มีการตีความอย่าง เหมาะสม แต่ไม่ได้ แสดงความคิดเห็นของ ผู้ศึกษาค้นคว้า	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้องครบถ้วน แต่การตีความไม่ เหมาะสม หรือไม่ได้ ตีความหลักฐาน	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ ครบถ้วนหรือไม่ส่ง ใบงาน
ใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้ จากหลักฐาน	สามารถสรุปหลักฐาน ที่สนับสนุนได้ถูกต้อง ครบถ้วนตามหัวข้อ และสันนิษฐาน ได้อย่างเหมาะสม	สามารถสรุปหลักฐาน ที่สนับสนุนได้ถูกต้อง ครบถ้วนตามหัวข้อ แต่สันนิษฐาน ยังไม่เหมาะสม	สามารถสรุปหลักฐาน ที่สนับสนุนได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุน ไม่ถูกต้องตามหัวข้อ หรือไม่ส่งใบงาน

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
แบบประเมินแผนผังมโนทัศน์	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้องทุกหัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบ ตรงประเด็น และมีความถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	สรุปความรู้ไม่ครบทุกประเด็น	สรุปความรู้ไม่ถูกต้อง

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1. ความสามารถในการคัดเลือก และแยกแยะข้อมูล	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถคัดเลือก และแยกแยะข้อมูลได้	ไม่สามารถคัดเลือก และจำแนกข้อมูลได้หรือสามารถคัดเลือก และจำแนกข้อมูลได้แต่ไม่ถูกต้อง
2. ความสามารถในการยกตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 4 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 3 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 2 ตัวอย่าง	ไม่สามารถยกตัวอย่างหรือยกตัวอย่างได้ แต่ไม่ถูกต้อง
3. การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 70% ขึ้นไป	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 50% แต่ไม่เกิน 70%	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องไม่เกิน 50%	ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้
4. สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 4 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 3 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 2 หัวข้อ	ไม่สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้องหรือสามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 1 หัวข้อ

คะแนนตัดสินระดับคุณภาพ

คะแนน	คุณภาพ
15 - 18	ดีมาก
11 - 14	ดี
7 - 10	พอใช้
4 - 6	ควรปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

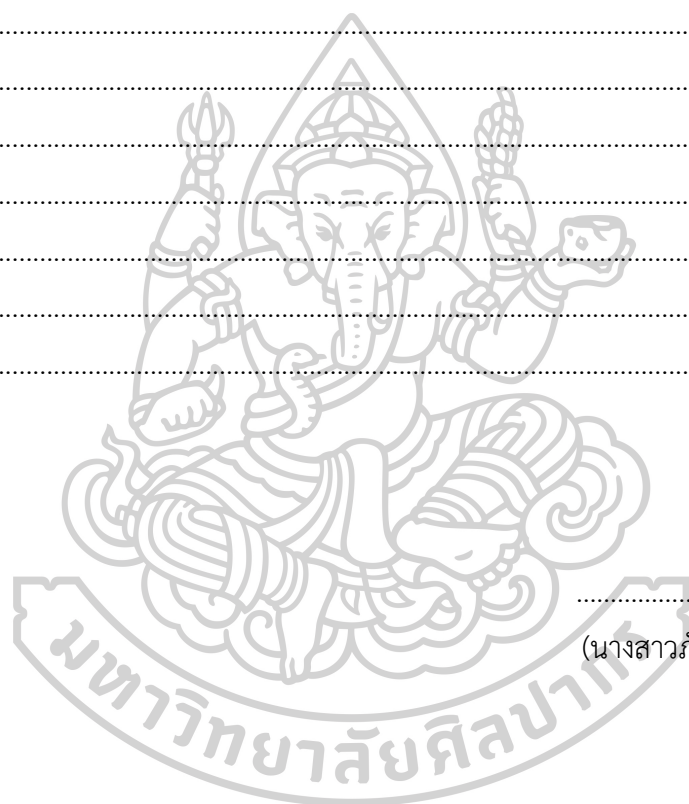
.....

.....

.....

.....

.....

.....
(นางสาวภัทราพร เตชวาณิชย์)

ผู้สอน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

(การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์

รายวิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รัฐโบราณในดินแดนไทย

จำนวน 4 คาบเรียน

ผู้สอน นางสาวภัทราพร เตชวณิชย์

เรื่อง รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร (4 ช.ม. ในคาบเรียน นอกคาบเรียน 2 ช.ม.)

ข้อสรุปทั่วไป

การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากการคัดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผลจัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้

การเข้ามาของอารยธรรมจีนและอินเดียในสมัยโบราณ ส่งผลให้เกิดลักษณะทางสังคมทั้งด้านความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วิถีชีวิต ที่คงอยู่มาถึงปัจจุบัน และสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ ระหว่างรัฐ การติดต่อค้าขายทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่อาณาจักรนั้น

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 4.3

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.4-6/1-2

ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูปการปกครองบ้านเมือง การเลิกทาส การเลิกไพร่ ฯลฯ

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถนิยามความหมายของความคิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายประวัติความเป็นมาของรัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร โดยการอ้างอิง

หลักฐานได้

ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถนำเสนอ มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของแผนผังมโนทัศน์ได้

3. นักเรียนสามารถสืบค้นหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในการศึกษาเรื่องราวของรัฐโบราณในดินแดนไทยได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

1. นักเรียนอธิบายคุณค่าของวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยได้

สาระการเรียนรู้

1. รัฐละโว้
2. รัฐศรีโคตรบูร

สมรรถนะสำคัญ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการทำงาน
4. รักความเป็นไทย

ชิ้นงาน/ภาระงาน

1. ใบงานที่ 1.1 เรื่อง กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา
2. ใบงานที่ 1.2 เรื่อง หลักฐานที่ค้นพบ
3. ใบงานที่ 1.3 เรื่อง ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน
4. ใบงานที่ 1.4 เรื่อง สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน
5. แผนผังมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย (แต่ละรัฐ)

ชั่วโมงที่ 1-3

ขั้นที่ 1 การกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

1. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน เพื่อทำกิจกรรม “นักประวัติศาสตร์น้อย”
2. ครูอธิบายเกี่ยวกับการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษาว่า

“การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์เริ่มจากความสงสัย อยากรู้ การกำหนดหัวเรื่องอาจเกี่ยวกับเหตุการณ์ ความเจริญ ความเสื่อมของอาณาจักร ตัวบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจยาวหรือสั้นตามความเหมาะสม ที่เห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ และยังมีหลักฐานข้อมูลที่ต้องการศึกษาหลงเหลืออยู่ หัวข้อเรื่องอาจปรับให้มีความเหมาะสมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากหลักฐานที่ใช้ในการศึกษามีน้อยหรือไม่น่าเชื่อถือ”

3. ครูยกตัวอย่างการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษากว้างๆ ก่อน แล้วจึงค่อยจำกัดประเด็นลงให้แคบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภายหลัง เช่นการตั้งคำถามว่า “รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร มีจริงหรือ?” “อะไรเป็นเครื่องพิสูจน์ว่ารัฐดังกล่าวเคยมีอยู่จริง?” เพื่อให้นักเรียนได้จุดประกายทางความคิด และนำสู่การกำหนดหัวเรื่องหรือตั้งคำถามของตนที่แคบลงได้

4. จากนั้นให้นักเรียนฝึกการกำหนดหัวเรื่องหรือตั้งคำถาม โดยการกำหนดปัญหาลงในใบงานที่ 1.1 เรื่อง กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

ขั้นที่ 2 ค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 2 การค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

“ขั้นการค้นคว้า รวบรวมหลักฐานคือ การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา ซึ่งมีทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิกับหลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ ซึ่งการค้นคว้าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ดีควรใช้หลักฐานรอบด้าน”

2. ครูนำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เล่มที่ 3 รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร

ที่ครูผู้สอนพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนได้สืบค้น รวบรวมหลักฐาน และหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ตนตั้งไว้

3. ครูเตรียมการเรียนรู้ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ บอกวัตถุประสงค์ของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พร้อมวิธีการใช้งาน การเปิดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในคอมพิวเตอร์ ในแท็บเล็ต และในสมาร์ตโฟน เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง

4. นักเรียนรวบรวมหลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง “รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร” ลงใบงานที่ 1.2 เรื่อง หลักฐานที่ค้นพบ

ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน (1 ช.ม. นอกคาบเรียน)

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

“หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นคว้ามาได้ ก่อนที่จะทำการศึกษาค้นคว้าจะต้องมีการประเมินคุณค่าว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริง เพียงใด การประเมินคุณค่าของหลักฐานนี้เรียกว่า “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งมีอยู่ 2 วิธีคือ การประเมินคุณค่าภายนอก และการประเมินคุณค่าภายใน เพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานที่จะนำไปใช้ในการอ้างอิงหาคำตอบ ดังนั้น การประเมินคุณค่าของหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก”

2. นักเรียนนำหลักฐานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาร่วมกันวิเคราะห์ถึงความเป็นมาของรัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร และประเมินคุณค่าของข้อมูลและหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ลงในใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน (ทำนอกคาบเรียน)

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล (1 ช.ม. นอกคาบเรียน)

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

“ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ควรมีความละเอียดรอบคอบ วางตัวเป็นกลาง มีความรอบรู้ โดยศึกษาข้อมูลทั้งหลายอย่างกว้างขวาง และนำผลการศึกษารื่องนั้นที่มีแต่เดิมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมทั้งจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อเท็จจริงต่อไป”

2. ครูบอกหัวข้อโน้ตสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

- 1.1 ที่ตั้งของรัฐ
- 1.2 อายุของรัฐ
- 1.3 ความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านต่าง ๆ
 - 1.3.1 สภาพสังคมของรัฐ
 - 1.3.2 ด้านการเมืองการปกครอง
 - 1.3.3 ด้านศิลปวัฒนธรรม

2. นักเรียนทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน (ทำนอกคาบเรียน) เพื่อเรียบเรียงหลักฐานที่ได้ลงในหัวข้อที่กำหนด (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐานมาใช้ในการสรุปข้อค้นพบ)

ชั่วโมงที่ 4-6

ขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

“การเรียบเรียงหรือการนำเสนอจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมและเรียบเรียงหรือนำเสนอให้ตรงกับประเด็นหรือหัวข้อเรื่องที่ตนเองสงสัยอย่างถูกต้องและเป็นกลาง”

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอหัวข้อรัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูรที่ตนศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ด้วยแผนผังมโนทัศน์ พร้อมทั้งตอบคำถามที่ตนได้ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน มาออกแบบแผนผังมโนทัศน์)

3. ผู้สอนตั้งคำถาม และร่วมสรุปมโนทัศน์สำคัญที่ได้จากการนำเสนองานของผู้เรียน

สื่อการเรียนรู้

1. คลิปวิดีโอเกี่ยวกับรัฐโบราณต่าง ๆ

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เล่มที่ 3 รัฐละโว้ รัฐศรีโคตรบูร

เอกสารอ้างอิง

ธิดา สาระยา. รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและ พัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2537.

วัฒนสาสน์ นุ่นสุข. สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและ พัฒนาการของบ้านเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2550.

दनัย ไชโยธา. ประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษย์และอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2551.

ธิดา สาระยา. รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและ พัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2537.

ธิดา สาระยา. อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2539.

วัฒนสาสน์ นุ่นสุข. สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและ พัฒนาการของบ้านเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2550.

การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
ใบงานที่ 1.1 กำหนดหัวเรื่องที่จะ ศึกษา	มีการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในกลุ่ม อย่างครบถ้วน และสามารถตั้งคำถาม ได้อย่างเหมาะสม	มีการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในกลุ่ม อย่างครบถ้วน และแต่การตั้งคำถาม ยังไม่เหมาะสม	มีการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในกลุ่ม อย่างครบถ้วน แต่ไม่ตั้งคำถาม หรือไม่ได้ทำประเด็น ใดประเด็นหนึ่ง	ไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.2 หลักฐานที่ค้นพบ	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ถูกต้อง ทั้งสองประเด็น	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ถูกต้อง หนึ่งประเด็น	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ แต่ไม่ตรงประเด็น	ไม่สามารถบอก ประเภทของ หลักฐานได้ หรือ บอกไม่ถูกต้อง หรือไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล หลักฐาน	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้องครบถ้วน มีการตีความอย่าง เหมาะสม และได้แสดงความ คิดเห็นของผู้ศึกษา ค้นคว้า	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้องครบถ้วน มีการตีความอย่าง เหมาะสม แต่ไม่ได้แสดงความ คิดเห็นของผู้ศึกษา ค้นคว้า	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้อง ครบถ้วน แต่การ ตีความไม่เหมาะสม หรือไม่ได้ตีความ หลักฐาน	สามารถประเมิน คุณค่าของ หลักฐานไม่ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน หรือไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้ จากหลักฐาน	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุน ได้ถูกต้องครบถ้วน ตามหัวข้อ และสันนิษฐานได้ อย่างเหมาะสม	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุน ได้ถูกต้อง ครบถ้วน ตามหัวข้อ แต่สันนิษฐานยังไม่ เหมาะสม	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุน ได้ถูกต้อง แต่ไม่ ครบถ้วน	สามารถสรุป หลักฐานที่ สนับสนุน ไม่ถูกต้องตาม หัวข้อ หรือไม่ส่ง ใบงาน
แบบประเมินแผนผัง มโนทัศน์	สามารถสรุปความรู้ ได้ครบและตรง ประเด็นและถูกต้อง ทุกหัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ ได้ครบ ตรงประเด็น และมีความถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่	สรุปความรู้ไม่ครบทุก ประเด็น	สรุปความรู้ ไม่ถูกต้อง

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1. ความสามารถในการคัดเลือกและแยกแยะข้อมูล	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้	ไม่สามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้แต่ไม่ถูกต้อง
2. ความสามารถในการยกตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 4 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 3 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 2 ตัวอย่าง	ไม่สามารถยกตัวอย่างหรือยกตัวอย่างได้ แต่ไม่ถูกต้อง
3. การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 70% ขึ้นไป	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 50% แต่ไม่เกิน 70%	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องไม่เกิน 50%	ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้
4. สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 4 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 3 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 2 หัวข้อ	ไม่สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้องหรือสามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 1 หัวข้อ

คะแนนตัดสินระดับคุณภาพ

คะแนน	คุณภาพ
15 - 18	ดีมาก
11 - 14	ดี
7 - 10	พอใช้
4 - 6	ควรปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

(นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์)

ผู้สอน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

(การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์

รายวิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รัฐโบราณในดินแดนไทย

จำนวน 4 คาบเรียน

ผู้สอน นางสาวภัทราพร เตชวณิชย์

เรื่อง รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์ (4 ช.ม. ในคาบเรียน นอกคาบเรียน 2 ช.ม.)

ข้อสรุปทั่วไป

การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากการคัดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผลจัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้

การเข้ามาของอารยธรรมจีนและอินเดียในสมัยโบราณ ส่งผลให้เกิดลักษณะทางสังคมทั้งด้านความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วิถีชีวิต ที่คงอยู่มาถึงปัจจุบัน และสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ ระหว่างรัฐ การติดต่อค้าขายทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่อาณาจักรนั้น

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 4.3

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.4-6/1-2

ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูปการปกครองบ้านเมือง การเลิกทาส การเลิกไพร่ ฯลฯ

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถนิยามความหมายของความคิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายประวัติความเป็นมาของรัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์ โดยการอ้างอิงหลักฐานได้

ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถนำเสนอ มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของแผนผังมโนทัศน์ได้

3. นักเรียนสามารถสืบค้นหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในการศึกษาเรื่องราวของรัฐโบราณในดินแดนไทยได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

1. นักเรียนอธิบายคุณค่าของวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยได้

สาระการเรียนรู้

1. รัฐศรีวิชัย
2. รัฐตามพรลิงค์

สมรรถนะสำคัญ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการทำงาน
4. รักความเป็นไทย

ชิ้นงาน/ภาระงาน

1. ใบงานที่ 1.1 เรื่อง กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา
2. ใบงานที่ 1.2 เรื่อง หลักฐานที่ค้นพบ
3. ใบงานที่ 1.3 เรื่อง ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน
4. ใบงานที่ 1.4 เรื่อง สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน
5. แผนผังมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย (แต่ละรัฐ)

ชั่วโมงที่ 1-3

ขั้นที่ 1 การกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

1. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน เพื่อทำกิจกรรม “นักประวัติศาสตร์น้อย”
2. ครูอธิบายเกี่ยวกับการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษาว่า

“การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์เริ่มจากความสงสัย อยากรู้ การกำหนดหัวเรื่องอาจเกี่ยวกับเหตุการณ์ ความเจริญ ความเสื่อมของอาณาจักร ตัวบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจยาวหรือสั้นตามความเหมาะสม ที่เห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ และยังมีหลักฐานข้อมูลที่ต้องการศึกษาหลงเหลืออยู่ หัวข้อเรื่องอาจปรับให้มีความเหมาะสมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากหลักฐานที่ใช้ในการศึกษามีน้อยหรือไม่น่าเชื่อถือ”

3. ครูยกตัวอย่างการกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษากว้าง ๆ ก่อน แล้วจึงค่อยจำกัดประเด็นลงให้แคบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภายหลัง เช่นการตั้งคำถามว่า “รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์มีจริงหรือ?” “อะไรเป็นเครื่องพิสูจน์ว่ารัฐดังกล่าวเคยมีอยู่จริง?” เพื่อให้ให้นักเรียนได้จุดประกายทางความคิด และนำสู่การกำหนดหัวเรื่องหรือตั้งคำถามของตนที่แคบลงได้

4. จากนั้นให้นักเรียนฝึกการกำหนดหัวเรื่องหรือตั้งคำถาม โดยการกำหนดปัญหาลงในใบงานที่ 1.1 เรื่อง กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

ขั้นที่ 2 ค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 2 การค้นคว้า รวบรวมหลักฐาน

“ขั้นการค้นคว้า รวบรวมหลักฐานคือ การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา ซึ่งมีทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิกับหลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ ซึ่งการค้นคว้าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ดีควรใช้หลักฐานรอบด้าน”

2. ครูนำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เล่มที่ 4 รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์

ที่ครูผู้สอนพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนได้สืบค้น รวบรวมหลักฐาน และหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ตนตั้งไว้

3. ครูเตรียมการเรียนรู้ก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ บอกวัตถุประสงค์ของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พร้อมวิธีการใช้งาน การเปิดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในคอมพิวเตอร์ ในแท็บเล็ต และในสมาร์ทโฟน เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง

4. นักเรียนรวบรวมหลักฐานจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง “รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์” ลงใบงานที่ 1.2 เรื่อง หลักฐานที่ค้นพบ

ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน (1 ช.ม. นอกคาบเรียน)

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

“หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นคว้ามาได้ ก่อนที่จะทำการศึกษาก็ต้องมีการประเมินคุณค่าว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริง เพียงใด การประเมินคุณค่าของหลักฐานนี้เรียกว่า “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งมีอยู่ 2 วิธีคือ การประเมินคุณค่าภายนอก และการประเมินคุณค่าภายใน เพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานที่จะนำไปใช้ในการอ้างอิงหาคำตอบ ดังนั้น การประเมินคุณค่าของหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก”

2. นักเรียนนำหลักฐานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาร่วมกันวิเคราะห์ถึงความเป็นมาของรัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์ และประเมินคุณค่าของข้อมูลและหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ลงในใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน (ทำนอกคาบเรียน)

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล (1 ช.ม. นอกคาบเรียน)

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

“ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ควรมีความละเอียดรอบคอบ วางตัวเป็นกลาง มีความรอบรู้ โดยศึกษาข้อมูลทั้งหลายอย่างกว้างขวาง และนำผลการศึกษาเรื่องนั้นที่มีแต่เดิมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมทั้งจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อเท็จจริงต่อไป”

2. ครูบอกหัวข้อโน้ตสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

- 1.1 ที่ตั้งของรัฐ
- 1.2 อายุของรัฐ
- 1.3 ความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านต่าง ๆ
 - 1.3.1 สภาพสังคมของรัฐ
 - 1.3.2 ด้านการเมืองการปกครอง
 - 1.3.3 ด้านศิลปวัฒนธรรม

2. นักเรียนทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน (ทำนอกคาบเรียน) เพื่อเรียบเรียงหลักฐานที่ได้ลงในหัวข้อที่กำหนด (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐานมาใช้ในการสรุปข้อค้นพบ)

ชั่วโมงที่ 4-6

ขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

1. ครูอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ในขั้นที่ 5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ

“การเรียบเรียงหรือการนำเสนอจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมและเรียบเรียงหรือนำเสนอให้ตรงกับประเด็นหรือหัวข้อเรื่องที่ตนเองสงสัยอย่างถูกต้องและเป็นกลาง”

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอหัวข้อรัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์ ที่ตนศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ด้วยแผนผังมโนทัศน์ พร้อมทั้งตอบคำถามที่ตนได้ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 (โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน มาออกแบบแผนผังมโนทัศน์)

3. ผู้สอนตั้งคำถาม และร่วมสรุปมโนทัศน์สำคัญที่ได้จากการนำเสนองานของผู้เรียน

สื่อการเรียนรู้

1. คลิปวิดีโอเกี่ยวกับรัฐโบราณต่าง ๆ

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เล่มที่ 4 รัฐศรีวิชัย รัฐตามพรลิงค์

เอกสารอ้างอิง

ธิดา สาระยา. รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2537.

วัฒนสาสน์ นุ่นสุข. สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและพัฒนาการของบ้านเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2550.

दनัย ไชโยธา. ประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษย์และอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2551.

ธิดา สาระยา. รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2537.

ธิดา สาระยา. อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2539.

วัฒนสาสน์ นุ่นสุข. สยามประเทศ การติดต่อโลกภายนอกและพัฒนาการของบ้านเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2550.

การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
ใบงานที่ 1.1 กำหนดหัวเรื่องที่จะ ศึกษา	มีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบใน กลุ่มอย่างครบถ้วน และสามารถตั้ง คำถามได้อย่าง เหมาะสม	มีการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในกลุ่ม อย่างครบถ้วน และแต่การตั้งคำถาม ยังไม่เหมาะสม	มีการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในกลุ่ม อย่างครบถ้วน แต่ไม่ตั้งคำถาม หรือไม่ได้ทำประเด็น ใดประเด็นหนึ่ง	ไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.2 หลักฐานที่ค้นพบ	สามารถบอก ประเภทของ หลักฐานได้ถูกต้อง ทั้งสองประเด็น	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ถูกต้อง หนึ่งประเด็น	สามารถบอกประเภท ของหลักฐานได้ แต่ไม่ ตรงประเด็น	ไม่สามารถบอก ประเภทของ หลักฐานได้ หรือ บอกไม่ถูกต้อง หรือไม่ส่งใบงาน
ใบงานที่ 1.3 ตารางวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล หลักฐาน	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ได้ถูกต้องครบถ้วน มีการตีความอย่าง เหมาะสม และได้แสดงความ คิดเห็นของผู้ศึกษา ค้นคว้า	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐานได้ ถูกต้องครบถ้วน มีการตีความอย่าง เหมาะสม แต่ไม่ได้แสดงความ คิดเห็นของผู้ศึกษา ค้นคว้า	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐานได้ ถูกต้อง ครบถ้วน แต่การ ตีความไม่เหมาะสม หรือไม่ได้ตีความ หลักฐาน	สามารถประเมิน คุณค่าของหลักฐาน ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ ครบถ้วนหรือไม่ส่ง ใบงาน
ใบงานที่ 1.4 สรุปข้อค้นพบที่ได้ จากหลักฐาน	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุน ได้ถูกต้องครบถ้วน ตามหัวข้อ และสันนิษฐานได้ อย่างเหมาะสม	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุนได้ ถูกต้อง ครบถ้วนตาม หัวข้อ แต่สันนิษฐานยังไม่ เหมาะสม	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุนได้ ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถสรุป หลักฐานที่สนับสนุน ไม่ถูกต้องตามหัวข้อ หรือไม่ส่งใบงาน
แบบประเมินแผนผัง มโนทัศน์	สามารถสรุปความรู้ ได้ครบและตรง ประเด็นและถูกต้อง ทุกหัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ ครบ ตรงประเด็น และมีความถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่	สรุปความรู้ไม่ครบทุก ประเด็น	สรุปความรู้ไม่ ถูกต้อง

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1. ความสามารถในการคัดเลือกและแยกแยะข้อมูล	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้	ไม่สามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้หรือสามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้แต่ไม่ถูกต้อง
2. ความสามารถในการยกตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 4 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 3 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 2 ตัวอย่าง	ไม่สามารถยกตัวอย่างได้หรือยกตัวอย่างได้แต่ไม่ถูกต้อง
3. การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 70% ขึ้นไป	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 50% แต่ไม่เกิน 70%	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องไม่เกิน 50%	ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้
4. สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 4 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 3 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 2 หัวข้อ	ไม่สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้องหรือสามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 1 หัวข้อ

คะแนนตัดสินระดับคุณภาพ

คะแนน	คุณภาพ
15 - 18	ดีมาก
11 - 14	ดี
7 - 10	พอใช้
4 - 6	ควรปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดการเรียนการสอน

.....

.....
 (นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์)

ผู้สอน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

(การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์

รายวิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รัฐโบราณในดินแดนไทย

จำนวน 2 คาบเรียน

ผู้สอน นางสาวภัทราพร เตชวณิชย์

เรื่อง มโนทัศน์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย (2 ช.ม. ในคาบเรียน)

ข้อสรุปทั่วไป

การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากภาคคิดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผลจัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 4.3

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.4-6/1-2

ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูปการปกครองบ้านเมือง การเลิกทาส การเลิกไพร่ ฯลฯ

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถนิยามความหมายของความคิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายประวัติความเป็นมาของรัฐโบราณในดินแดนไทย โดยการอ้างอิง

หลักฐานได้

ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้
2. นักเรียนสามารถนำเสนอมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของแผนผังมโนทัศน์ได้
3. นักเรียนสามารถสืบค้นหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในการศึกษาเรื่องราว

ของรัฐโบราณในดินแดนไทยได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

1. นักเรียนอธิบายคุณค่าของวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทยได้

สาระการเรียนรู้

1. มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย
2. รัฐทวารวดี
3. รัฐศรีอยุธยา
4. รัฐล้านนา
5. รัฐละโว้
6. รัฐศรีโคตรบูร
7. รัฐตามพรลิงค์
8. รัฐศรีวิชัย

สมรรถนะสำคัญ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการทำงาน
4. รักความเป็นไทย

ชิ้นงาน/ภาระงาน

1. แผนผังมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย (รวม/งานห้อง)
2. แบบทดสอบหลังเรียน เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

ชั่วโมงที่ 1

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

1. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่มเดิมในชั่วโมงที่แล้ว พร้อมนำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 4 เล่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นในเรื่องราวที่ได้เรียนไปแล้ว

2. ครูบอกนักเรียนในกระบวนการสรุปทบทเรียน โดยใช้การอภิปราย ว่า

“การอภิปราย คือกระบวนการที่ให้นักเรียนได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือระดมความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยในคาบนี้การอภิปรายจะมีจุดประสงค์เพื่อหาสรุปมโนทัศน์เรื่องรัฐโบราณในดินแดนไทย ที่เราได้เรียนกันไปแล้วทั้งหมด”

3. ครูใช้เทคนิคการอภิปรายร่วมกัน ในหัวข้อ “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย” โดยผู้เรียนทุกกลุ่มร่วมกิจกรรม

4. ครูอธิบายวัตถุประสงค์ของการอภิปราย ดังนี้

4.1 เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือระดมความคิดเห็นร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

4.2 เพื่อฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตาม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

4.3 เพื่อฝึกการค้นคว้าหาความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริงมาเพื่ออภิปรายให้ผู้อื่นรับทราบ

5. ครูบอกหัวข้อมโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่จะใช้ในการอภิปราย ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์ร่วมกันของผู้เรียนในชั่วโมงที่ 1 (ใบงานที่ 1 มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย) ทั้งหมด 4 มโนทัศน์ ได้แก่

5.1 อารยธรรม (Civilization) ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม และความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ

5.2 เหตุปัจจัย (Causation) การอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ของรัฐโบราณ โดยอ้างอิงเหตุผล

5.3 การเปลี่ยนแปลง (Changes) บอกสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของรัฐ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

5.4 หลักฐาน (Evidence) โดยการอ้างอิงข้อมูลที่ค้นพบ และคัดเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ชั่วโมงที่ 2

6. นักเรียนอภิปรายร่วมกันโดยการทำแผนผังมโนทัศน์ ในหัวข้อ “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย” โดยหาจุดร่วมของรัฐต่าง ๆ โดยอ้างอิงจากหลักฐานที่ผู้เรียนค้นพบ ในใบงาน หรือผังมโนทัศน์ของแต่ละรัฐ

7. นักเรียนร่วมกันนำเสนอหัวข้อ “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในดินแดนไทย” ที่ตนศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยแผนผังมโน
8. ครูตั้งคำถาม และร่วมสรุปมโนทัศน์สำคัญของรัฐต่าง ๆ ที่ได้จากการนำเสนอของนักเรียน
9. นักเรียนแบบทดสอบหลังเรียน เรื่อง “รัฐโบราณในดินแดนไทย”
10. ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจหลังเรียน
11. นักเรียนตอบคำถามครูดังต่อไปนี้

“จากการเรียนเรื่อง “มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย” ได้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งใดบ้าง”

(“การสรุปลักษณะของเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน การจากการคัดเลือก จำแนก แยกแยะ และการสังเกตุลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเหตุผล จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสามารถในการคิด และทำความเข้าใจในเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้”)

สื่อการเรียนรู้

1. คลิปวิดีโอเกี่ยวกับรัฐโบราณต่าง ๆ
2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - เล่มที่ 1 รัฐทวารวดี
 - เล่มที่ 2 รัฐศรีวิชัย, รัฐล้านนา
 - เล่มที่ 3 รัฐละโว้, รัฐศรีโคตรบูร
 - เล่มที่ 4 รัฐศรีวิชัย, รัฐตามพรลิงค์

เอกสารอ้างอิง

สิริวรรณ ศรีพหล. การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา. นนทบุรี: โครงการเสริมแต่งตำรา สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553.

ณรงค์ พ่วงพิศ และวุฒิชัย มูลศิลป์. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2556.

พลาดิศัย สิทธิชัยกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับเสริมการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2554.

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ ความคิดเชิงมีโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1. ความสามารถในการคัดเลือกและแยกแยะข้อมูล	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถคัดเลือกและแยกแยะข้อมูลได้	ไม่สามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้หรือสามารถคัดเลือกและจำแนกข้อมูลได้แต่ไม่ถูกต้อง
2. ความสามารถในการยกตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 4 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 3 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่างได้ 2 ตัวอย่าง	ไม่สามารถยกตัวอย่างหรือยกตัวอย่างได้ แต่ไม่ถูกต้อง
3. การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 70% ขึ้นไป	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องมากกว่า 50% แต่ไม่เกิน 70%	สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องไม่เกิน 50%	ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้
4. สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 4 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 3 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 2 หัวข้อ	ไม่สามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้องหรือสามารถสรุปความรู้ได้ครบและตรงประเด็นและถูกต้อง 1 หัวข้อ

คะแนนตัดสินระดับคุณภาพ

คะแนน	คุณภาพ
15 - 18	ดีมาก
11 - 14	ดี
7 - 10	พอใช้
4 - 6	ควรปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

(นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์)

ผู้สอน

แบบประเมินใบงาน
เรื่อง มโนทัศน์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

กลุ่มที่	รายชื่อ	5 ดีมาก	4 ดี	3 พอใช้	1 ปรับปรุง
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

แบบสังเกตพฤติกรรมตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

กลุ่ม ที่	รายชื่อสมาชิก	สมรรถนะสำคัญ					สรุปผล	
		ความ สามารถใน การสื่อสาร	ความ สามารถใน การคิด	ความ สามารถ ในการแก้ปัญหา	ความ สามารถในการ ใช้ทักษะชีวิต	ความ สามารถในการ ใช้เทคโนโลยี	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1								
2								
3								
4								
5								
	รวม							

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	3	คะแนน
พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง	2	คะแนน
พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนบางครั้ง	1	คะแนน

แบบสังเกตพฤติกรรม
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

กลุ่ม.....

1. _____ เลขที่ _____
2. _____ เลขที่ _____
3. _____ เลขที่ _____
4. _____ เลขที่ _____
5. _____ เลขที่ _____
6. _____ เลขที่ _____
7. _____ เลขที่ _____

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
		3	2	1	0
1. มีวินัย	1.1 เข้าเรียนตรงเวลา				
	1.2 แต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ				
	1.3 ปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้อง				
2. ใฝ่เรียนรู้	2.1 แสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ				
	2.3 สรุปความรู้ได้อย่างมีเหตุผล				
3. มุ่งมั่นในการทำงาน	3.1 มีความตั้งใจ และพยายามในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย				
	3.2 มีความอดทนและไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรคเพื่อให้งานสำเร็จ				
4. รักความเป็นไทย	4.1 เห็นคุณค่า และความเป็นมาของวัฒนธรรมไทย				

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

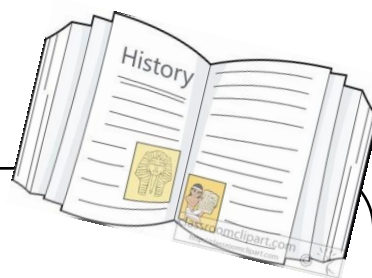
เกณฑ์การให้คะแนน

- พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ 3 คะแนน
- พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง 2 คะแนน
- พฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้ง 1 คะแนน
- พฤติกรรมที่ไม่ได้ปฏิบัติ 0 คะแนน

ใบงานที่ 1.1 การกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา

คำชี้แจง : ให้นักเรียนระบุหัวข้อที่จะศึกษาลงใน และเขียนรายชื่อสมาชิกในกลุ่มของตนเองให้เรียบร้อย

หัวข้อที่จะศึกษา

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

1. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่งประธานกลุ่ม
2. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่งรองประธาน
3. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่ง เลขานุการ
4. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่ง สมาชิก
5. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่ง สมาชิก
6. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่ง สมาชิก
7. _____ เลขที่ _____ ตำแหน่ง สมาชิก

ใบงานที่ 1.3

ตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนวิเคราะห์และประเมินหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

หัวข้อที่ศึกษา

ลำดับ ที่	หลักฐานที่ค้นพบ	การประเมินคุณค่าของหลักฐาน		การตีความหลักฐาน (ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ)	ความคิดเห็นของผู้ศึกษา		
		ประเมินภายใน	ประเมินภายนอก		น่าเชื่อถือ	ไม่น่าเชื่อถือ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม

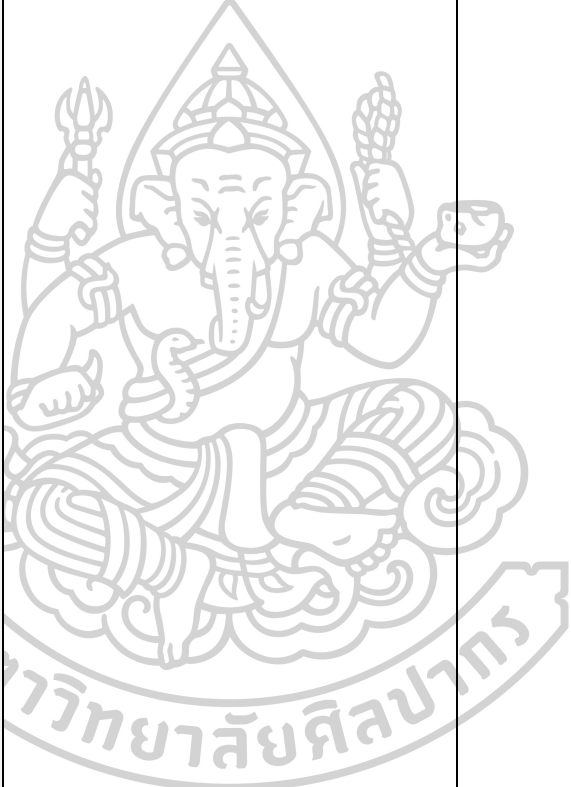
ใบงานที่ 1.4
สรุปข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐาน

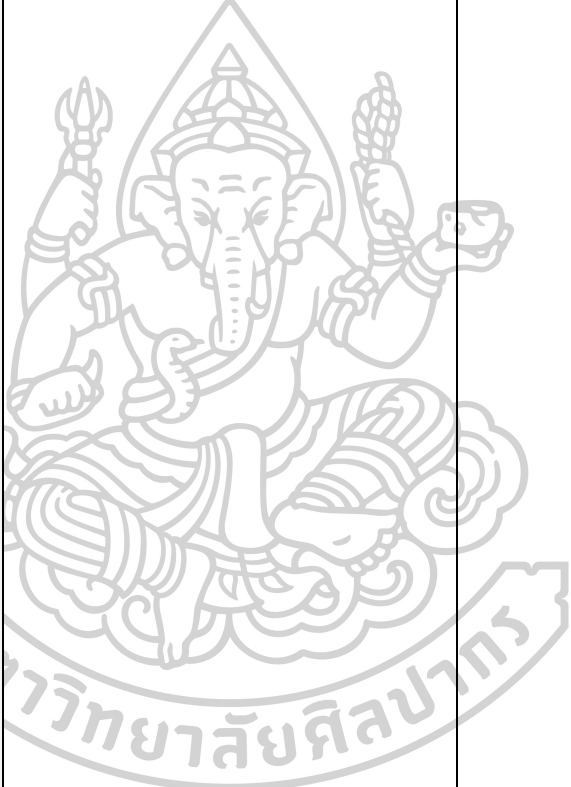
คำชี้แจง : ให้นักเรียนสรุปข้อค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าโดยตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

หัวข้อที่ศึกษา _____

หัวข้อ	หลักฐานที่สนับสนุน	สันนิษฐานได้ว่า
อายุของรัฐ		

หัวข้อ	หลักฐานที่สนับสนุน	สันนิษฐานได้ว่า
ตำแหน่งที่ตั้ง		

หัวข้อ	หลักฐานที่สนับสนุน	สันนิษฐานได้ว่า
<p>การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ สังคม</p>		

หัวข้อ	หลักฐานที่สนับสนุน	สันนิษฐานได้ว่า
<p>ศิลปวัฒนธรรม</p>		

E-Book เรื่อง	เล่มที่ 1				เล่มที่ 2				เล่มที่ 3				เล่มที่ 4								
	1.1	1.2	1.3	1.4	MM	1.1	1.2	1.3	1.4	MM	1.1	1.2	1.3	1.4	MM	1.1	1.2	1.3	1.4	MM	
ชิ้นงาน																					
รวม																					
คะแนนเต็ม	6 คะแนน				4 คะแนน				4 คะแนน				4 คะแนน				4 คะแนน				

แบบประเมินแผนผังมโนทัศน์ เรื่อง รัฐ.....

คำชี้แจง ให้ครูผู้สอนทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องคะแนนตามเกณฑ์การประเมิน

กลุ่มที่	รายชื่อสมาชิก	สรุปความรู้ได้ถูกต้อง ครบตรงประเด็น				การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องตามลำดับชั้นความสัมพันธ์				มีความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนผังความคิด				รวม
		4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	
1														
2														
3														
4														
5														

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียน

วิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องลงในกระดาษคำตอบ

- ถ้านักเรียนต้องการศึกษาร่องรอยหลักฐานเกี่ยวกับรัฐทวารวดีควรเลือกคำตอบในข้อใด
 - จารึกวัดเสมาเมือง
 - จารึกวัดเชียงมั่น
 - จารึกวัดกุฎีดอน
 - จารึกเขมรมาฆา
- หลักฐานสำคัญประเภทใดที่ทำให้การศึกษาเรื่องรัฐโบราณในดินแดนไทยน่าเชื่อถือมากที่สุด
 - จดหมายเหตุรายวันของเดอ ชัวซี
 - คัมภีร์มหาเวทของอินเดีย
 - เอกสารโบราณของจีน
 - ชินกาลมาลีปกรณ์
- อนุสาวรีย์พญามังรายของรัฐล้านนาให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใด
 - ด้านความเชื่อของชาวล้านนา
 - ด้านสถาปัตยกรรมของล้านนา
 - ด้านการเมืองการปกครองของล้านนา
 - ด้านความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาพุทธ
- จารึกเสาแปดเหลี่ยมที่พบในจังหวัดลพบุรี ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ รัฐโบราณใด
 - รัฐละโว้
 - รัฐทวารวดี
 - รัฐศรีโคตรบูร
 - รัฐตามพรลิงค์
- ข้อความใด สะท้อนถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องที่สุด
 - “วิธีการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต โดยพิจารณาจากหลักฐานทางวัตถุและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น”
 - “วิธีการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต โดยการตีความจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์”
 - “วิธีการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต โดยผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ”
 - “วิธีการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต โดยการตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ จากความคิดความเข้าใจของผู้ศึกษา”
- ถ้านักเรียนต้องการศึกษาประวัติศาสตร์รัฐตามพรลิงค์ นักเรียนควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างไร
 - รวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน ดีความ สรุปรูป และสังเคราะห์
 - ตั้งคำถาม วิเคราะห์หลักฐาน ดีความ คัดเลือกหลักฐาน และสังเคราะห์
 - คัดเลือกหลักฐาน ตั้งคำถาม ดีความ วิเคราะห์หลักฐาน และสังเคราะห์
 - ตั้งคำถาม รวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน วิเคราะห์หลักฐาน ดีความและสังเคราะห์
- การเกิดลงพื้นที่สำรวจหลักฐานในแหล่งชุมชนโบราณโคกพนมดี จัดอยู่ในขั้นตอนใดของวิธีการทางประวัติศาสตร์
 - การกำหนดเรื่องที่จะศึกษา
 - การรวบรวมหลักฐาน
 - การเรียบเรียงและนำเสนอ
 - การตรวจสอบและประเมินหลักฐาน

16. อิทธิพลของรัฐละโว้ ที่เห็นชัดเจนในสังคมไทยปัจจุบัน คือข้อใด
 ก. การใช้ภาษา
 ข. การแต่งกาย
 ค. การทำเกษตรกรรม
 ง. การนับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์
17. บริเวณที่เป็นดินแดนไทยปัจจุบัน เมื่อครั้งอดีตรู้จักกันในนามว่าอะไร
 ก. แชนกรีลา
 ข. สุวรรณภูมิ
 ค. หมู่เกาะเครื่องเทศ
 ง. ชมพูทวีป
18. ข้อใดไม่ใช่ อิทธิพลจากการรับอารยธรรมอินเดีย ของรัฐโบราณในดินแดนไทย
 ก. การจารึกลงศิลา
 ข. การสร้างเจดีย์โอคว่า
 ค. การแบ่งชนชั้นทางสังคม
 ง. การใช้ภาษาบาลี สันสกฤต
19. จารึกโบราณภาษาสันสกฤตที่พบในประเทศไทย มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับข้อใดมากที่สุด
 ก. จารึกพระเวทในศาสนาพราหมณ์
 ข. จารึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง
 ค. จารึกหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
 ง. จารึกเกี่ยวกับการเจริญสัมพันธไมตรี
20. “หลักฐานที่สำรวจพบในชุมชนมีสิ่งของเครื่องใช้ทำจากสำริด เหล็ก รวมทั้งเสมาธรรมจักรและ กวางหมอบที่ทำมาจากศิลา” จากหลักฐานที่ปรากฏพอจะสันนิษฐานได้ว่าชุมชนแห่งนี้ น่าจะได้รับ อิทธิพลจากรัฐใด
 ก. รัฐศรีวิชัย
 ข. รัฐทวารวดี
 ค. รัฐละโว้
 ง. รัฐตามพรลิงค์

เกณฑ์การประเมินแบบทดสอบ

ประเด็นการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน									
	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
ความถูกต้อง	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 19-20 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 17-18 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 15-16 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 13-14 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 11-12 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง ถูกต้อง 9- 10 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 7- 8 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 5- 6 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 3- 4 ข้อ	ตอบ คำถาม ถูกต้อง 1- 2 ข้อ

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

คะแนนผ่านเกณฑ์คือเท่ากับหรือมากกว่า 5 คะแนน

แบบวัดความเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์
คำชี้แจง ให้ครูผู้สอนทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องคะแนนตามเกณฑ์การประเมิน
กลุ่ม.....

1. เลขที่.....
 2. เลขที่.....
 3. เลขที่.....
 4. เลขที่.....
 5.....เลขที่.....

ข้อที่	ความคิดเชิงมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย	รายการประเมิน																
		ความสามารถในการคัดเลือก และแยกแยะข้อมูล				ความสามารถในการยกตัวอย่าง				การเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้อง				สรุปความรู้ได้ถูกต้องครบตรงประเด็น				รวม
		4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	
1	อารยธรรม (Civilization) -โครงสร้างทางสังคม -ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ																	
2	เหตุปัจจัย (Causation) การอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยเหตุและผล																	
3	การเปลี่ยนแปลง (Changes) สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก																	
4	หลักฐาน (Evidence) -การอ้างอิงข้อมูลที่ค้นพบ -ความน่าเชื่อถือของข้อมูล																	

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1.ความสามารถในการคัดเลือก และ แยกแยะข้อมูล	สามารถคัดเลือก และ แยกแยะ ข้อมูล ได้ถูกต้อง ครบถ้วน	สามารถคัดเลือก และ แยกแยะข้อมูลได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถคัดเลือก และ แยกแยะข้อมูลได้	ไม่สามารถคัดเลือก และ จำแนกข้อมูลได้หรือ สามารถคัดเลือก และ จำแนกข้อมูลได้แต่ไม่ ถูกต้อง
2.ความสามารถ ในการยกตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่าง ได้ 4 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่าง ได้ 3 ตัวอย่าง	สามารถยกตัวอย่าง ได้ 2 ตัวอย่าง	ไม่สามารถยกตัวอย่าง หรือยกตัวอย่างได้ แต่ไม่ถูกต้อง
3.การเชื่อมโยง ความรู้ได้ถูกต้อง	สามารถเชื่อมโยงความรู้ ได้ถูกต้องมากกว่า 70% ขึ้นไป	สามารถเชื่อมโยงความรู้ ได้ถูกต้องมากกว่า 50% แต่ไม่เกิน 70%	สามารถเชื่อมโยง ความรู้ได้ถูกต้องไม่ เกิน 50%	ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ ได้
4. สรุปความรู้ได้ ถูกต้อง ครบตรง ประเด็น	สามารถสรุปความรู้ได้ ครบและตรงประเด็น และถูกต้อง 4 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ ครบและตรงประเด็น และถูกต้อง 3 หัวข้อ	สามารถสรุปความรู้ได้ ครบและตรงประเด็น และถูกต้อง 2 หัวข้อ	ไม่สามารถสรุปความรู้ได้ ครบและตรงประเด็นและ ถูกต้องหรือสามารถสรุป ความรู้ได้ครบและตรง ประเด็นและถูกต้อง 1 หัวข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน

คะแนน	คุณภาพ
4	ดีมาก
3	ดี
2	พอใช้
1	ควรปรับปรุง

คะแนนตัดสินระดับคุณภาพ

คะแนน	คุณภาพ
15 - 18	ดีมาก
11 - 14	ดี
7 - 10	พอใช้
4 - 6	ควรปรับปรุง

แบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามความคิดเห็นฉบับนี้มีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบสอบถามนี้ต้องการถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย ให้นักเรียนเลือกตอบข้อที่ตรงกับความรู้สึกมากที่สุด
3. แบบสอบถามฉบับนี้ไม่มีผลต่อคะแนนในการเรียนของนักเรียน ขอให้นักเรียนตอบให้ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียน
4. แบบสอบถามนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้ คือ
 - ตอนที่ 1** ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง รัฐโบราณในดินแดนไทย
 - ตอนที่ 2** ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม
5. วิธีตอบแบบสอบถาม ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นโดยในแต่ละข้อให้ตอบเพียงคำตอบเดียว ซึ่งมีค่าระดับดังต่อไปนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดวิธีการเรียนรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์					
2. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน					
3. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
ด้านบรรยากาศในการเรียน					
4. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีกิจกรรมที่น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียน					
5. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และช่วยเหลือกันมากขึ้น					
6. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความพร้อมและความสนใจของตนเอง					
ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้					
7. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี					
8. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริม ให้ผู้เรียนมีเห็นคุณค่าของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์					
9. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริม ให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการค้นคว้าหาคำตอบอย่างเป็นระบบ					
10. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยเสริมสร้างความคิดเชิงมนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนมากขึ้น					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

รัฐโบราณในดินแดนไทย

รัฐทวารวดี

ภัทรภาพ เตชวานิชย์

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐทวารวดี

ความหมายของ "ทวารวดี"

ประวัติความเป็นมาของการศึกษา และชื่อ "ทวารวดี" ได้มีปรากฏในหลักฐานต่างๆ ได้แก่

บันทึกของพระภิกษุเตียนจิ่ง ที่ได้เดินทางจากจีนไปสืบศาสนาในอินเดียโบราณทางบกในปี พ.ศ. 1172 และเดินทางกลับจีนในปี พ.ศ. 1188 เอกสารเล่มนี้ชื่อว่า Siyuki :Buddhist records of the Western world นายแซม มวล บิล (Samuel Beal) ได้แปลบันทึกนี้ และได้ตีความว่า บันทึกนี้ได้กล่าวถึงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับดินแดนที่อยู่ระหว่างเมืองศรีเกษตรกับเมืองอิสานปุระ คือบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ปรากฏชื่อคือ "โถ-โล-โป-ติ"

ในปี พ.ศ.1439 นายตากากุสุ ได้แปลบันทึกการเดินทางของพระภิกษุอึ้งจิ่ง ที่เดินทางไปประเทศอินเดีย ในพุทธศตวรรษที่13 บันทึกนี้ปรากฏในเอกสารชื่อ A Record of the Buddhist Religion ; as practiced in India and

the Malay Archipelago โดยกล่าวว่า ได้เดินทางออกจากเมืองกวางตุ้ง เดินทางทางทะเลไปยังอินเดีย โดยผ่านท่าเรือ เมืองหรืออาณาจักรที่สำคัญตามเส้นทาง และหนึ่งในนั้นก็คือ "ทวารวดี"

นอกจากในบันทึกการเดินทางทั้งสองท่านดังกล่าวแล้ว ชื่อ "โถ-โล-โป-ติ" หรือทวารวดียังมีปรากฏในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ถังปรากฏชื่อ "ฉวนโลโปติ" (Tchouan-lo-po-ti)

นายปอล เปลลโยต์ นักวิชาการชาวฝรั่งเศสได้ตีความว่า To-lo-po-ti ตรงภาษาสันสกฤตว่า "ทวารวดี"

แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

<http://lek-prapai.org/home/view.php?id=889>

<https://docs.google.com/file/d/oB8TGG4oXxT1pRXJqM3pMMVJERWs/edit>

รัฐทวารวดี

ภัทรพร เตชวณิชย์

หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งรัฐโบราณโดยสังเขป

ที่มา : <http://skyline2526.blogspot.com/2012/12/12-16.html>

อายุของรัฐ

ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 จนถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย นั้น บริเวณนี้มีผู้คนอาศัยมาแล้วอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง จะขึ้นอยู่กับ การรับอารยธรรมจากภายนอก และมีการค้าขายระหว่างกัน จะเห็นได้จากหลักฐานทางโบราณวัตถุ เช่น

- > เทริยคษาปณ์โรมัน พบที่เมืองอุทอง
- > เทริยคษาปณ์อินเดีย พบที่บ้านท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
- > ตะเกียงโรมันสำริด พบที่ตำบลพงตึก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
- > ตะเกียงน้ำมันแบบอันธวะระ ตำบลไทรตรังษ์ จังหวัดกำแพงเพชร

ทำให้เห็นถึงการแพร่กระจายของอารยธรรมกรีกโรมัน สำหรับการเข้ามาในดินแดนไทยนั้น เชื่อว่าพวกพ่อค้าชาวอินเดียเป็นผู้นำเข้ามา ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงเส้นทางการค้าในสมัยนั้นอีกด้วย

จารึกเทริยคษาปณ์

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=697

จารึกเขาน้อย

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=62

หลักฐานทางลายลักษณ์อักษรที่แสดงถึงอายุของทวารวดีในยุคเริ่มแรกคือ จารึกที่ปราสาทเขาน้อย อำเภอวิเศษประเทศ จังหวัดสระแก้ว พ.ศ.1180 และจารึกที่เขารัง ในเขตอำเภอและจังหวัดเดียวกัน พ.ศ.1182

จากหลักฐานดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่ารัฐทวารวดีเริ่มมีตัวตนขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 หรือในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 จนถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย

แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=697

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=62

จารึกแผ่นทองแดงอุทอง

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=931

**แผนที่สมัยทวารวดีแสดงให้เห็นว่า
อุทองเคยเป็นเมืองชายฝั่งติดทะเล**

ดูภาพขยายได้ที่ :

<http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=11561.0>

ที่ตั้งของรัฐ

รัฐทวารวดี มีอารยธรรมที่

แพร่กระจายกว้างขวางมากที่สุดในดินแดนไทยจึงน่าจะต้องมีศูนย์กลางที่สำคัญอันเป็นต้นกำเนิดและตัวกลางที่ถ่ายทอดไปยังแหล่งอื่นๆ

ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ยังคงมีความเห็นว่าศูนย์กลางของทวารวดีน่าจะอยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย

เพราะได้พบหลักฐานที่สำคัญมากกว่าแหล่งอื่นๆ รวมทั้งที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการรับอารยธรรมจากโลกภายนอก จึงทำให้นักวิชาการตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของรัฐทวารวดีไว้ 3 แห่ง คือ

1. เมืองอุทอง
2. เมืองนครชัยศรี
3. เมืองลพบุรี

ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งชุมชนตั้งใกล้ลำน้ำสำคัญหรือใกล้เมืองท่าสำคัญตามชายฝั่งทะเล โดยสังเกตได้ว่าเมืองโบราณเหล่านี้จะตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางการค้าสมัยโบราณ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มตามลำน้ำได้ ดังนี้

1. ลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน
2. ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก
3. ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

นอกจากนี้ยังพบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับรัฐทวารวดี บริเวณภาคอื่นๆ อีกมากมาย เช่น บริเวณภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้

แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

http://www.archae.su.ac.th/art_in_thailand/?q=taxonomy/term/132
https://www.m-culture.go.th/travel/cwt_news.php?nid=303
<https://www.museumsiam.org/mdn-detail.php?MDNID=151>
<http://www.sac.or.th/databases/archaeology/archaeology/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B9%8C%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%9E>

เหรียญจารึกลาปุระ

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=1007

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

ด้านเศรษฐกิจ

จากอาณาเขตที่ตั้งของรัฐที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้พบร่องรอยว่ามีการตั้งชุมชนโบราณมาก่อนในสังคมเกษตรกรรม บริเวณตั้งแต่ปากน้ำโพลงมาตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา จนถึงปากน้ำที่ออกไปยังทะเลหรืออ่าวไทยนั้น พื้นดินดังกล่าวจึงเป็นดินตะกอน ด้วยเหตุนี้ในฤดูน้ำหลากจึงมีน้ำหลากไหลท่วมพื้นดินทำให้มีตะกอนดินและน้ำท่วมถึงนาข้าว ถือว่าเป็นแหล่งเกษตรสมบูรณ์ที่สามารถทำนาปลูกข้าวได้ดี

ในชุมชนแถบแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำท่าจีนก็มีความสามารถจับปลาจับหอยจากแม่น้ำและชายทะเล โดยนำเปลือกหอยมาทำเครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องประดับเป็นสินค้าด้วย

ตะเกียงโรมันสำริด

ที่มา :

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums/index.php/th/>

เหรียญกษาปณ์โรมัน

ที่มา: <http://www.finearts.go.th/autongmuseum/parameters/km.html>

ในสมัยทวารวดีได้ปรากฏการเข้ามาของพ่อค้าอินเดีย และนักบวชที่มาจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ที่เดินทางมาพร้อมกับเรือสินค้า ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในเมืองต่างๆ ต่อมาก็ได้นำเอาพระพุทธรูปศาสนาและวัฒนธรรมของอินเดียโบราณไปเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองจนมีความนิยมแพร่หลาย

หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

> แผ่นดินเผาภาพพระภิกษุ รูป ยืนอุ้มบาตร ครอบจักรวาล จีวรมีลักษณะเป็นริ้ว แสดงถึงอิทธิพลศิลปะอมราวดีของอินเดีย สันนิษฐานว่า ทำขึ้นเพื่อประดับศาสนสถาน พบที่ อำเภออุทุมพร จันทบุรี

<https://www.thaibankmuseum.or.th/exhibition-permanent/detail?id=241>

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums/index.php/th/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%96%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%84%E0%B8%B1%E0%B8%8D-highlight/37->

จารึกเขษุมมา
(ระเบียบด้านชาวองค์พระปฐมเจดีย์)

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=693

ด้านการเมืองการปกครอง

รัฐทวารวดีมีกษัตริย์ปกครองในทุกหัวเมือง รัชแนวคิดแบบเทวราชา จากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังที่ได้ตีความจากการพบเหรียญเงินโบราณสมัยทวารวดีมีอักษรภาษาสันสกฤตจารึกว่า “ศรีทวารวดี ศวรูปณยะ” แปลว่า “บุญคุณของพระราชแห่งทวารวดี” แสดงให้เห็นว่ามีราชาหรือกษัตริย์เป็นประมุข และสันนิษฐานว่าเหรียญเงินน่าจะใช้ในการทางการค้า หรือแม้แต่ในการประกอบพิธีกรรม จึงพบอย่างแพร่หลายในเมืองโบราณสมัยทวารวดี ที่ได้ขุดศึกษาในที่ต่างๆ

จารึกเหรียญเงินทวารวดี (บ้านคูเมือง)

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=697

ด้านศิลปะวัฒนธรรม

วัฒนธรรมทวารวดีนั้นสัมพันธ์อยู่กับคติความเชื่อซึ่งยึดพุทธศาสนาเป็นแก่นหลัก แต่ธรรมเนียมปฏิบัติแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่น การนับถือพุทธศาสนาในอีสานนิยมสร้างเสมาขนาดใหญ่จำหลักเรื่องพุทธประวัติและชาดก ทางภาคกลางนิยมสร้างธรรมจักรลอยตัวบนเสา บ้างก็จารึกข้อความในพระไตรปิฎก เช่น “เขษุมมา” บนแผ่นหินโบราณ

พระพุทธรูป ใบเสมาหินธรรมจักร กวางทมอบ ฯลฯ ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะคุปตะของอินเดีย เป็นจำนวนมาก เช่น วิทยาลัยพระเมรุ จังหวัดอยุธยา ถ้าอยุธยา จังหัดราชบุรี พระพุทธรูปศิลาขาว หน้าองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นต้น

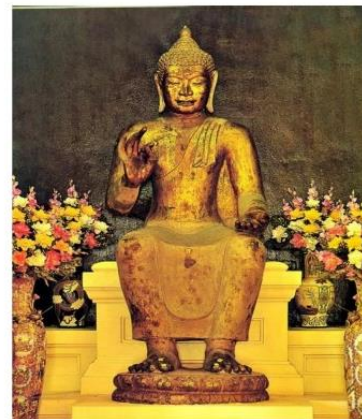
ธรรมจักรศิลา และกวางทมอบ

ที่มา :

<http://www.thapra.lib.su.ac.th/supatlib/picture2.php?check=word&keyword=%E0%B8%97%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B5>

ด้านศิลปกรรม สะท้อนออกมาในงานประติมากรรม การสร้างประพุทธรูปที่มีลักษณะเฉพาะ คือ พระพักตร์แบน พระขนงเป็นปีกกา พระเนตรโปน พระนาสิกแบน พระโอษฐ์หนา พระบาทใหญ่ นิยมปางเทศนาธรรม

พระประธานศิลาขาว
ในโบสถ์พระปฐมเจดีย์

ที่มา :

http://www.snc.lib.su.ac.th/west/index.php?option=com_content&view=article&id=115:-narumon-boonyanit&catid=31:article

เศียรพระพุทธรูป ศิลปะทวารวดี

ที่มา :

<http://www.thapra.lib.su.ac.th/supatlib/picture2.php?check=word&keyword=%E0%B8%97%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B5&Page=5>

Clips VDO

"เจดีย์จุลประโทน จ.นครปฐม"

ที่มา :

<https://www.youtube.com/watch?v=CoV-pMNIbly>

"โบราณสถานวัดพระเมรุ จ.นครปฐม"

ที่มา : <https://youtu.be/HPIjO16T9rY>

ปูนปั้นประดับฐานเจดีย์เขาดสังใน
เมืองโบราณศรีเทพ

ที่มา :

<http://oknation.nationtv.tv/blog/vorana/2007/05/29/entry-4>

ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรม
สมัยทวารวดีนิยมใช้การก่ออิฐถือปูน
มีลายปูนปั้นประกอบรูปปั้นฐานของ
เจดีย์ฐานทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมองค์
พระสถูปทำเป็นรูปประมัย มีรูปปั้นคนแคะ
ยักษ์และสัตว์ องค์สถูปเป็นระฆังคว่ำ
เช่น เจดีย์จุลประโทน หรือพระปฐมเจดีย์
องค์เดิม จังหวัดนครปฐม

E-Book เรื่อง "พระปฐมเจดีย์"

<http://www.snc.lib.su.ac.th/libmedia/west/e-book/ongpra/index.html>

พระปฐมเจดีย์ ศิลปะทวารวดี

ที่มา :

<http://www.thapra.lib.su.ac.th/supatlib/picture2.php?check=word&keyword=%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9B%E0%B8%90%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%88%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B9%8C>

ประติมากรรมคนแคะ
พบที่เมืองโบราณคูบัว จ.ราชบุรี

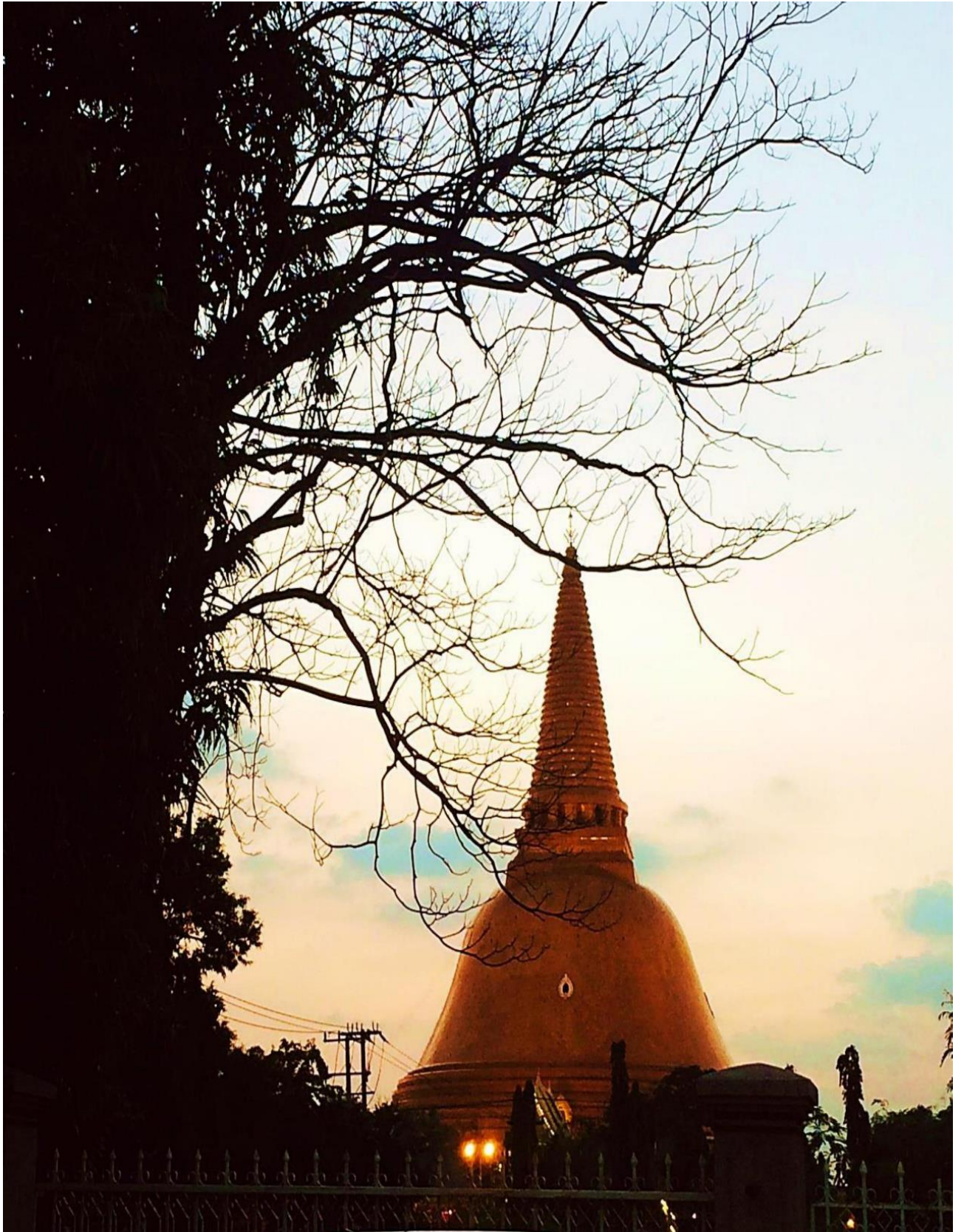

ที่มา : วิทยานิพนธ์ เรื่อง ประติมากรรม
คนแคะในวัฒนธรรมทวารวดี :
รูปแบบและความหมาย โดย นายว
รงค์ อภินันทเวช มหาวิทยาลัยศิลปากร

http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/thapra/Woraphong_Abhinantavej/fulltext.pdf

แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

<http://www.finearts.go.th/athongmuseum/parameters/km.html>
http://www.archae.su.ac.th/art_in_thailand/?q=taxonomy/term/132
<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=29&chap=2&page=t29-2-infodetail04.html>
<http://oknation.nationtv.tv/blog/voranai/2007/10/17/entry-1>
http://www.xn--72cg2czalc9dzb4amr1g.com/index.php?option=com_content&view=article&id=90:2011-05-01-03-27-03&catid=34:nice-place&Itemid=59

รัฐโบราณในดินแดนไทย

รัฐหริภุญชัย รัฐลานนา

ภัทรพร เตชวานิชย์

หลักฐานที่สำคัญ

1. **ตำนานจามเทวีวงศ์** ได้กล่าวถึงเรื่องราวก่อนการเดินทางของพระนางจามเทวี ว่า พระยาละโวได้พระราชทานสิ่งของตามที่ พระนางขอเพื่อความเป็นมงคลและเพื่อประกอบกิจให้เป็นประโยชน์ ซึ่งตำนานมูลศาสนาได้ระบุไว้ดังนี้

- 1) พระมเหศวรที่ทรงปฏิภน 500 รูป
- 2) ทมู่ปะชาตังอยู่ในเบญจศีล 500 คน
- 3) บัณฑิต 500 คน
- 4) ทมู่ช่างสลัก 500 คน
- 5) ช่างแก้วแหวน 500 คน
- 6) พ่อเลี้ยง 500 คน
- 7) แม่เลี้ยง 500 คน
- 8) ทมู่ทมอโศรา 500 คน
- 9) ทมอยา 500 คน
- 10) ช่างเงิน 500 คน
- 11) ช่างทอง 500 คน
- 12) ช่างเหล็ก 500 คน
- 13) ช่างเขียน 500 คน
- 14) ทมู่ช่างทั้งหลายต่างๆ 500 คน
- 15) ทมู่พ่อเียง (ฝ่ายโยธา) 500 คน

ในตำนานยังกล่าวไว้อีกว่าพระนางใช้เวลาเดินทางจากละโว้ถึงศรีนครินทร์ทั้งสิ้น 7 เดือน

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐศรีนครินทร์

ภัทรพร เตชะณินชัย

รัฐศรีนครินทร์ถือเป็นศูนย์กลางสำคัญของวัฒนธรรมพุทธศาสนาในภาคเหนือ ก่อนการตั้งเมืองเชียงใหม่ ตำนานระบุว่า ศรีนครินทร์เป็นเมืองที่ พระมเหศวรฯ ทั้งหลาย ประชุมกันอยู่ เรื่องราวของรัฐศรีนครินทร์เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของปฐมกษัตริย์แห่งรัฐศรีนครินทร์ ที่มีพระนามว่า “จามเทวี”

ภาพโดย www.citieshiddengemsthailand.com

ตำนานจามเทวีวงศ์ ได้กล่าวถึงพระนางจามเทวีไว้ ดังนี้

“...เมื่อฤๅษีวาสุเทพและฤๅษีสุกกทันตะได้ร่วมกันสร้างเมืองศรีนครินทร์ขึ้นโดยวางสัณฐานเมืองเป็นรูปทอยสังข์ ล้อมรอบด้วยคูเมืองแล้วได้ไปอัญเชิญพระนางจามเทวีผู้ทรงตั้งอยู่ในเบญจศีล ธิดาพระยาลักกวัตติแห่งเมืองละโว้มาเสวยราชย์ในเมืองนี้ ก่อนเดินทางมาครองเมืองที่ฤๅษีทั้งสองสร้าง พระนางทรงครรภ์แล้ว 3 เดือน ส่วนของพระสวามีของพระนางนั้น ตำนานมูลศาสนาว่าพระยาละโว้ตั้งให้เป็นอุปราชกินเมืองราม แต่จามเทวีวงศ์ว่าพระสวามีของพระนางมีครุฑาพาขเป็นบรรพชิต...”

“ในพิธีราชาภิเษก วาสุเทพฤๅษีและสุกกทันตะฤๅษีพร้อมชาวเมืองอัญเชิญพระนางจามเทวีประทับเหนือแผ่นทองแล้วอภิเษก นครนี้จึงชื่อว่า ศรีนครินทร์ (ภาษาบาลี ทรินแปรว่า ทอง ศรีนครินทร์ แปลว่า บนทองทอง)”

หลักฐานที่สำคัญ

2. หลักฐานจารึกเป็นภาษามอญ 7 หลัก ที่สำคัญ ทำขึ้นในช่วง พุทธศตวรรษที่ 17-19 ซึ่งจารึกจำนวนหนึ่งใช้ตัวอักษรแบบชาวมอญสมัยพระเจ้าจันสิตา (พ.ศ. 1628-1656) แห่งอาณาจักรพุกาม มีความว่า

“เกิดพิศวาสคุ่นเคยรักใคร่กันเป็นอันมาก ถึงภาษาของคนทั้งสองพวกนั้นก็พูดภาษาเดียวกันคำใดคำหนึ่งซึ่งจะต่างกันไปบ้างก็มิได้มี เพราะภาษาพูดของคนทั้งสองพวกเป็นภาษาเดียวกันไม่แตกต่างกัน...”

จากตำนานได้แสดงให้เห็นว่าชาว ตรีภุชชัยมีความเกี่ยวข้องกับชาวมอญหงสาวดี และผู้คนที่อยู่อาศัยใน ตรีภุชชัยนั้นเป็นคนเชื้อสายมอญ มีการใช้ภาษามอญอย่างแพร่หลายในอาณาจักร

ในปัจจุบันบางหมู่บ้านของจังหวัดลำพูนนั้นพบว่า ยังมีคนพูดภาษามอญโบราณและอนุรักษวัฒนธรรมมอญโบราณอยู่

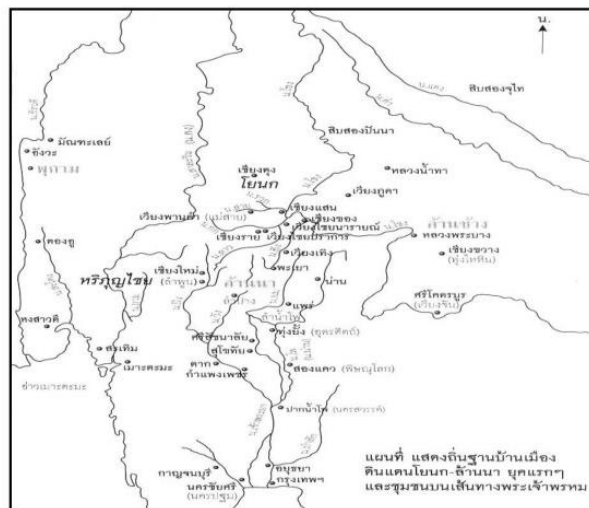
อายุของรัฐ

รัฐตรีภุชชัยปรากฏในหลักฐานลายลักษณ์อักษรเมื่อพุทธศตวรรษที่ 17-18 แต่ถ้ายึดถือเรื่องราวในตำนานเป็นหลัก กำหนดเวลาได้ประมาณตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13-14 ซึ่งสอดคล้องกับจามเทวีวงศ์และตำนานมูลศาสนา ที่กล่าวถึงการสร้างบ้านเมืองและการอยู่อาศัยของผู้คนในราวพุทธศตวรรษที่ 13

ซึ่งสอดคล้องกับจดหมายเหตุชุนเจี๋ย โดย ฟ่านจว้อ นักเดินทางชาวจีนสมัยราชวงศ์ถัง เมื่อ พ.ศ. 1406 ที่ระบุถึง “ชนที่ทวิภว้อ” หรือ “รัฐที่ปกครองโดยกษัตริย์หญิง” ไว้ในเส้นทางที่นักเดินทางชาวจีนจะต้องใช้ในการเดินทางไปยังค่ายทหารแห่งหนึ่งทางตอนใต้ของจีน

ที่ตั้งของรัฐ

อาณาจักรตรีภุชชัย อยู่ทางตะวันตกของภาคเหนือ มีอาณาเขตครอบคลุมแม่น้ำปิงตอนบน และแม่น้ำวัง สันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งรัฐโบราณโดยสังเขป

ที่มา : <http://www.huglanna.com/index.php?action=dlattach;topic=53.0;attach=23;image>

แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

- <http://oknation.nationtv.tv/blog/cm-arabica/2015/10/03/entry-1>
- <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=342>

หลักฐานที่สำคัญ

3. จารึกวัดกู่กุด (จารึกพระเจ้าสวารัทธิ ๒ วัดกู่กุด)

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=548

4. พระเจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

5. พระบรมธาตุศรีสุทนต์ วัดพระธาตุศรีสุทนต์มหาราชมณี อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

การเมืองการปกครอง

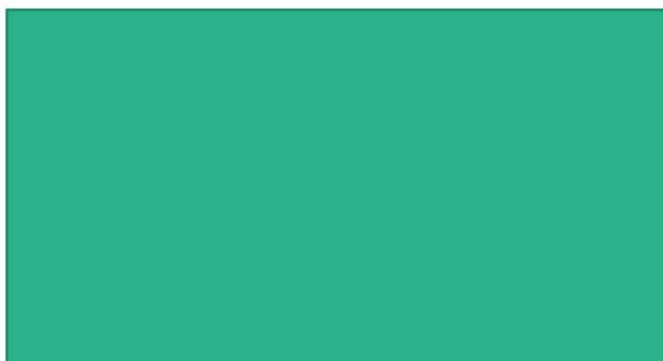
รัฐศรีสุทนต์มีการปกครองแบบระบบกษัตริย์โดยเฉพาะปฐมกษัตริย์ที่ได้นำเอาศาสนาพุทธ นักบวช ช่างศิลปะจำนวนมากมาด้วย จึงบ่งบอกได้ว่าในยุคสมัยของพระนางจามเทวีนั้น รัฐศรีสุทนต์มีความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนาสูงสุดในแถบภาคเหนือ อีกทั้งบริเวณเมืองโบราณศรีสุทนต์ จากการพบจารึกอักษรธรรมโบราณจำนวนมากที่สุดในภาคเหนือของประเทศไทย จารึกส่วนใหญ่ยังได้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ ที่ได้ทรงสถาปนาวัด เจดีย์ วิหาร และพระพุทธรูป เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น จารึกวัดกู่กุด

ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ศรีสุทนต์ได้ถูกยึดครองโดยพระยาเม็วราชกษัตริย์แห่งรัฐล้านนา และได้ถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐล้านนาภายใต้พระยาเม็วราช แต่บริเวณรัฐศรีสุทนต์โบราณ ก็ยังคงมีความสำคัญสืบมาในฐานะเมืองสำคัญทางพุทธศาสนาในสมัยล้านนา

ด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปะศรีสุทนต์ เมืองศรีสุทนต์ เป็นศูนย์กลางสำคัญของวัฒนธรรมพุทธศาสนาในภาคเหนือก่อนการตั้งเมืองเชียงใหม่ และมีการนับถือพระพุทธรูปปางนาคายศวรราช เพราะได้รับอิทธิพลจากทวารวดี ปกครองด้วยระบบกษัตริย์แบบสมมติเทพ จึงได้รับรูปแบบการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น เจดีย์วัดพระบรมธาตุศรีสุทนต์ พระเจดีย์กู่กุดที่มีการผสมผสานศิลปะของทวารวดี

อีกทั้งยังพบพระเศียรพระพุทธรูปศิลาสีเทาอมดำและพระเศียรพระพุทธรูปศิลาทรายสีชมพู โดยมีเศียรพระพักตร์ที่แสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมทวารวดี กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 รวมถึงพระพิมพ์กสิณบัว พบที่วัดจามเทวีและเวียงมโน ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทวารวดีด้วย เช่นกัน

พินิจนคร ตอนประวัติเมืองลำพูน

ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=_5-yNKgaLwY

ความหมายของคำว่า "ล้านนา"

คำว่า "ล้านนา" นั้น
ปรากฏอยู่ในสมัย
พญาทือนา เพราะจารึก
หลักที่ 62 (วัดพระยืน)
พ.ศ.1913 เรียกพญาทือนา
ว่า ท้าวสองแสนนา แต่
ความหมายของคำว่า
"ทือนา" แปลว่า จำนวน
หนึ่งพันล้านล้านนา น่าจะ
แปลว่า "นาหนึ่งล้าน"
ความหมายของคำนี้ยัง
เกี่ยวข้องกับกาแบ่งเขต
ปกครองที่มีมาแต่โบราณ
ของไทยภาคเหนือที่ใ้ใช้คำว่า
"พินนา"

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐล้านนา

ภัทราพร เตชะวณิชย์

รัฐล้านนาในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 เดิมเคยเป็นที่ตั้งของแคว้น และเมือง
ขนาดเล็กต่างๆ ซึ่งกระจายอยู่ตามที่ราบระหว่างหุบเขา ได้แก่ โยนก เชียงแสน พะเยา
และรัฐทริภุชชัย

เรื่องราวความเป็นมาของรัฐล้านนา ได้ปรากฏอยู่ในตำนานเชียงใหม่หรือ
ตำนานสิงหนวัตินคร ได้กล่าวถึงการเคลื่อนตัวลงมาของกลุ่มคนไทยซึ่งมาจากทาง
ตอนใต้ของจีน เพื่อหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตที่ราบลุ่ม
น้ำปิงและน้ำกก โดยมี "เจ้าชายสิงหนวัติ" หรือ "เจ้าชายสุวรรณคำแดง" เป็นราชบุตร
กษัตริย์ย่อ นำบริวารลงมา และก่อตั้งราชวงศ์สิงหนวัติมีกษัตริย์สืบต่อมาถึง 45
พระองค์ จนกระทั่งเชียงโยนกล่มสลายด้วยน้ำมือของพญานาค จึงนับการสิ้นสุดของ
ราชวงศ์สิงหนวัติไปด้วย เพราะเมื่อเมืองล่มสลายไปแล้วกลุ่มสาวงามหรือลาวจิงกราชก็เข้า
มามีอำนาจช่วงหนึ่งและสืบสายต่อมาเป็นราชวงศ์มังราย

ต่อมาพญามังรายได้รวบรวมเมืองต่างๆในแถบลุ่มน้ำกกเข้าด้วยกัน แล้วเรียกว่า
"แคว้นโยนก" หรือ "โยนกนรัฐ" ส่วนชื่อ "ล้านนา" นั้นเกิดขึ้นภายหลังราวสมัย
พญาทือนา จนกระทั่งต้นพุทธศตวรรษที่ 19 พญามังรายได้รวบรวมดินแดนเหล่านี้เข้า
ด้วยกัน จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของอาณาจักรล้านนา

รูปอนุสาวรีย์พญามังราย

ที่มา : <https://chiangraiupdate.com/king-mengrai-monument/>

หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

1. ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น

ที่มา :

http://www.sac.or.th/database/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=1425

2. จินกาลมาลีปกรณ์

E-Book

เรื่อง "จินกาลมาลีปกรณ์"

<http://www.finearts.go.th/chiangmailibrary/index.php/2016-08-20-05-05-37/book/154-2017-02-02-07-14-14/5-2017-01-31-04-42-15>

อายุของรัฐ

อายุของรัฐล้านนา หากพิจารณาจากตำนานล้านนาจะอยู่ประมาณช่วงปลายยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคประวัติศาสตร์แรกเริ่ม เช่น ตำนานมูลศาสนา ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาความเชื่อ คือ พุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบริเวณล้านนาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 อีกทั้งยังมี ตำนานเมืองทริยนครเงินยาง ตำนานเมืองโยนกนาถพันธู์ ตำนานท้าวสุ่งหรือขุนเจือง รวมทั้งตำนานของ จามเทวีวงศ์ และราชวงศ์พื้นเมืองเชียงใหม่ อันเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแถบนี้ ในฐานะผู้นำทางสังคม และยังแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวของผู้นคนและกิจกรรมด้านต่างๆ ในสังคมล้านนาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 18

ที่ตั้งของรัฐ

อาณาเขตของรัฐล้านนาในปัจจุบันคือ 8 จังหวัดทางภาคเหนือของไทย สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบสลับกับเทือกเขาสูง ซึ่งมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำ

หลักที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ ด้านตะวันตกมีที่ราบลุ่มแม่น้ำสาละวิน
ด้านตะวันออกมีที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง
และแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ตรงกลาง

ทำให้แม่น้ำเป็นเส้นทางหลักในการเชื่อมต่อวัฒนธรรมระหว่างพื้นที่ราบลุ่มฝั่งตะวันตก (เชียงราย-พะเยา) และพื้นที่ราบฝั่งตะวันตก (เชียงใหม่-ลำพูน)

ร่องรอยชุมชนโบราณ คูเมืองเก่า รวมถึงศาสนสถานและศาสนวัตถุต่างๆ ซึ่งกระจายอยู่ตามลุ่มน้ำอิง ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำกก ในบริเวณจังหวัดพะเยาและเชียงราย ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "แอ่งเชียงราย" และลุ่มน้ำปิง ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "แอ่งเชียงใหม่"

ที่มา : <https://sites.google.com/site/mryanatip/tanan-lan-na>

กฎหมายมังรายศาสตร์

กฎหมายมังรายศาสตร์ หรือ "วินิจฉัยมังราย" เป็นกฎหมายเก่าแก่ที่สุด แห่งอาณาจักรล้านนา เป็นกฎหมายที่พัฒนาขึ้นมาจากระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียมท้องถิ่น ศาสนาและจารีตประเพณี จึงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชนล้านนาเป็นอย่างดี

E-Book

เรื่อง "กฎหมายมังรายศาสตร์"

https://archive.org/details/uns_e100002461_f7u4

ล้านนามีอักษรปั้นของตนเอง ซึ่งอักษรล้านนาถือว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการจารึกลงบนศิลา หรือจารลงบนคัมภีร์ใบลานที่เกี่ยวกับพระธรรม คำสอนต่างๆ เรียกว่า "ลัทธิจารสลัณนา"

ที่มา :

<http://ich.culture.go.th/index.php/t/ich/280-languages/432--m-s>

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

การเมืองการปกครองของรัฐ

รัฐล้านนาก่อตั้งโดยพญาเม็งราย หรือพ่อขุนมังราย ผู้สืบเชื้อสายมาจากผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสน ได้ทรงทำการรวบรวมรัฐล้านนาที่กระจัดกระจายให้เป็นปึกแผ่นขึ้นมาใหม่ และทำการสร้างเมืองเชียงรายขึ้นราวตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 13 เมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 ครั้งนั้นพระองค์ทรงยกทัพเข้ายึดเมืองทริภุชชัยจากพวกมอญเชื้อสายของพระนางจามเทวีได้ แล้วทำการตั้งรัฐใหม่ขึ้น เรียกชื่อว่า "รัฐล้านนา"

พญาเม็งรายทรงเป็นนักรบและนักปกครองที่สามารถ ทรงขยายอาณาเขตไปครอบครองเมืองแม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ เชียงราย จรดเขตแดนเมืองเชียงตุง เชียงรุ่ง สิบสองปันนา ทรงปกครองอยู่ประมาณ 50 ปี

อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ : อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

องค์กลาง คือ พญาเม็งราย องค์ขวา คือ พญาร่วง ส่วนองค์ซ้าย คือ พญาเจ้าเมืองกษัตริย์ทั้งสามพระองค์นี้ถือได้ว่าเป็นผู้สร้างอาณาจักรล้านนา และนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ให้มีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่า 700 ปี

ที่มา : <http://www.mybeachbooking.com/en/hotels/28-Furama-Chiang-Mai>

Chiang-Mai

ความเชื่อของชาวล้านนา

ผู้คนในรัฐล้านนาส่วนใหญ่
นับถือพระพุทธศาสนาิกาย
เถรวาทแบบลังกาวงศ์

ความรุ่งเรืองของ
พระพุทธศาสนาทำให้ล้านนา
เป็นสถานที่แห่งแรกของ
ดินแดนไทยที่สามารถจัดการ
สังคายนาพระไตรปิฎกได้เมื่อ
พ.ศ.2020 ในสมัยพระเจ้าติ
โลกราช

เสริมความรู้

ชาวล้านนาเดิมมีความเชื่อเรื่องผี
โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะคอย
คุ้มครองลูกหลาน รวมถึงการนับถือ
ผีประจำเมืองเชียงใหม่ คือ
“ปู่แสะย่าแสะ” และมีความเชื่อเรื่อง
พระพุทธเจ้าเสด็จมาล้านนาใน
“ตำนานพระเจ้าเสียบโลก”

ด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรมของล้านนาถือว่าเป็นศิลปะที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความ
ประณีต สละสลวย มีความงดงามที่เอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การสร้างอาคารไม้ใน
ศิลปะล้านนาเป็นศาสตร์ที่ถ่ายทอดความรู้กันมายาวนาน ถึงกับมี “คัมภีร์แปงจิธา”
หรือคัมภีร์สร้างจิธา สำหรับอธิบายถึงวิธีการสร้างเสาไม้ การประกอบซื่อ แป และ
องค์ประกอบส่วนต่างๆของอาคารอย่างเป็นระบบ

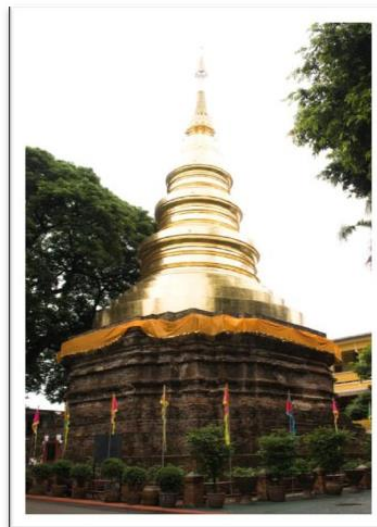
ศึกษาเพิ่มเติม เรื่อง “ศิลปวัฒนธรรมล้านนา” ได้ที่

http://www.lanna-arch.net/art/sculpture_habitat/habitat-4

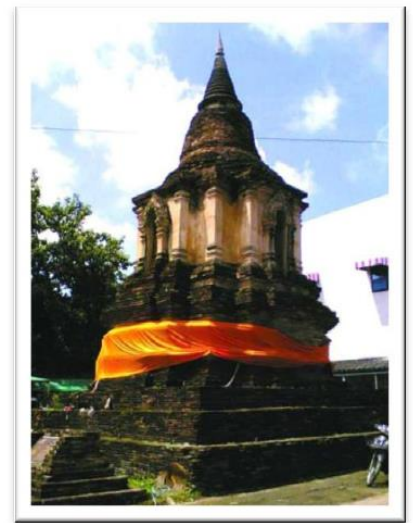
งานสถาปัตยกรรม

เจดีย์ ในล้านนาเรียกเจดีย์ว่า “กู” แต่ถ้าบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจะเรียกว่า
“พระธาตุ” สิ่งก่อสร้างประเภทนี้มักเป็นศูนย์กลางของวัด มีสองรูปแบบใหญ่ๆคือ

เจดีย์แบบทรงกลม (ทรงระฆัง)
เช่น เจดีย์วัดกิตติ จ.เชียงใหม่

แบบเจดีย์ทรงปราสาท
เช่น เจดีย์วัดป่าตาล จ.เชียงใหม่

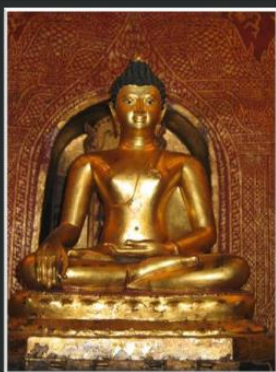

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/archaeology/>

<http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/560131>

หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

1. พระพุทธสิหิงค์ พระพุทธรูป ขัดสมาธิเพชรในศิลปะล้านนา

ที่มา : https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_4581

2. พระแก้วมรกต พระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์ของไทย ดำเนินพระแก้วมรกต เป็นส่วนหนึ่งของชินกาลมาลีปกรณ์ แต่ง โดยพระรัตนปิตุชาเถระ แห่งล้านนา

ดำเนินพระแก้วมรกต

ที่มา :

<https://www.youtube.com/watch?v=evxvKpidMx4>

งานประติมากรรม

พระพุทธรูป ในล้านนาเรียกพระพุทธรูปว่า “พระเจ้า” นักวิชาการเชื่อว่า ช่วงแรกๆ ช่วงล้านนา น่าจะรับรูปแบบพระพุทธรูปมาจากศิลปะขอมของพม่า ซึ่งได้รับอิทธิพลหลักมาจากศิลปะของอินเดียอีกต่อหนึ่ง ดังนั้นพระพุทธรูปกลุ่มนี้จึง มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ พระวรกายอวบอ้วน ชายสังฆาฏิยาว นั่งขัดสมาธิราบ เช่น “พระพุทธสิหิงค์” หรือ “พระสิงห์” แห่งเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น

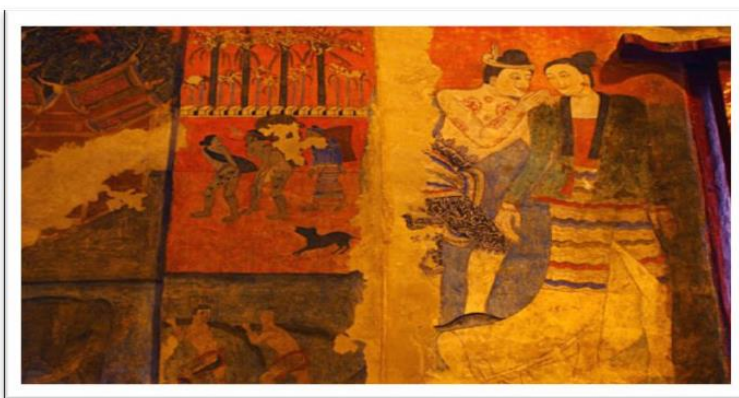
งานจิตรกรรม

จิตรกรรมที่เชื่อว่าเก่าแก่ที่สุดในล้านนาคือ จิตรกรรมบนผนังห้องกรุในเจดีย์

- วัดจุมองคค์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวาดด้วยสีฝุ่นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นภาพ พระพุทธเจ้าประทับนั่งเรียงกัน จิตรกรรมที่พบล้วนเป็นภาพพุทธประวัติ สดก แต่ในรายละเอียดของภาพมักสอดแทรกวิถีชีวิตและสังคมโบราณให้เห็นมากมาย เช่น
- จิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์ จ.น่าน เป็นต้น

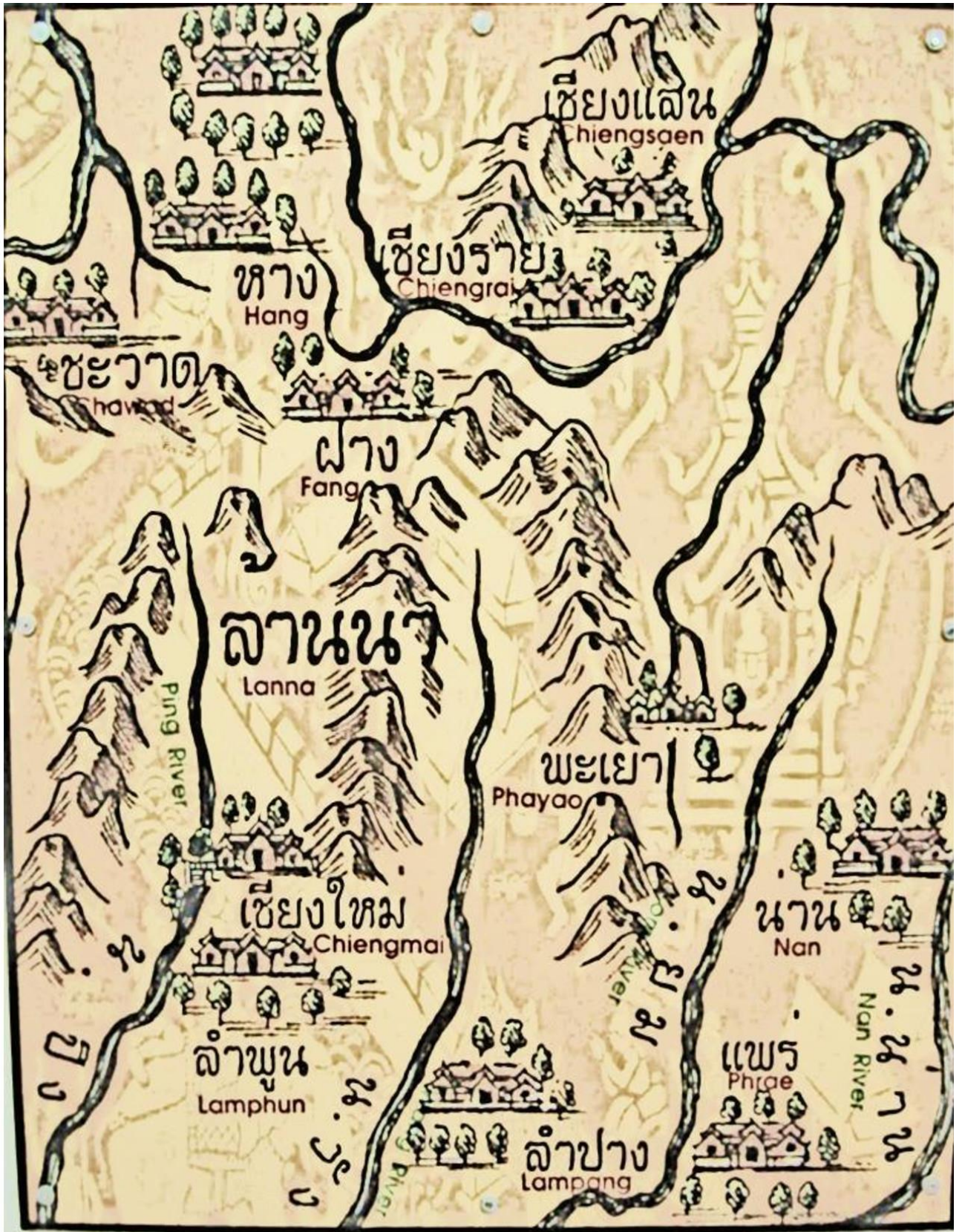

ที่มา : <http://www.umongpainting.com/tunnel>

ที่มา :

<http://www.manager.co.th/travel/viewnews.aspx?NewsID=956000085394>

วัดระฆัง วัดศรีโคตรบูร

—
รัฐโบราณในดินแดนไทย
—

ภัทราพร เตชวานิชย์

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐละโว้

นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์

รัฐละโว้

รัฐละโว้ เกิดขึ้นราวหลังพุทธศตวรรษที่ 11 มีหลักฐานในสมัยทวารวดีได้ปรากฏชื่อเมือง "ละโว้" หรือ "ลวปุระ" เชื่อว่าเป็นเมืองหลวงทางด้านตะวันออกของทวารวดี เนื่องจากเป็นเมืองขนาดใหญ่และพบโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก

เอกสารจีนได้กล่าวถึงอาณาจักรหนึ่งที่เจริญคู่กับ "โกลโลปไต" (ทวารวดี) ชื่อเมือง "ตฺูเทอทลอ" ซึ่งอาจจะเป็นเมืองละโว้ นอกจากนี้ยังมีการพบเหรียญเงินมีจารึกภาษาสันสกฤตว่า "ลวปุระ" ที่อำเภอคูทอง จังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งกำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 17 แสดงว่าน่าจะเป็นอีกเมืองหนึ่งที่เจริญคู่กันและเป็นอาณาจักรใหญ่ที่ผลิตเหรียญขึ้นใช้เอง

ด้านที่ 1

ด้านที่ 2

หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

1. จารึกเหรียญเงินทวารวดี (คูทอง 3) : เทริยลวปุระ

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=1007

ที่ตั้งของรัฐ

รัฐละโว้ตั้งอยู่ในบริเวณที่ดอนซึ่งลาดลงจากเทือกเขาสามยอดมาจดลำน้ำลพบุรี ที่ตอเหนืออยู่ในระดับราว 11-17 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่บางตอนสูงต่ำสลับกันไป บริเวณที่สูงนั้นเหมาะแก่การอยู่อาศัย ส่วนบริเวณที่ต่ำสามารถใช้ทำไร่ไถนาได้ นับว่าเป็นภูมิประเทศที่เหมาะสมอย่างยิ่งแก่การตั้งฐานของมนุษย์

อีกทั้งละโว้ยังตั้งอยู่ใกล้บริเวณที่มีแม่น้ำสายใหญ่ 3 สายได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก ไหลมาบรรจบกันและสามารถไหลผ่านออกสู่ทะเล ทำให้สามารถควบคุมเส้นทางคมนาคมทางน้ำจากดินแดนตอนบนของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามายังอ่าวไทย

บริเวณนี้จึงกลายเป็นศูนย์รวมของสินค้าเป็นเมืองท่าค้าขายที่ดี และถือได้ว่าเป็นที่ตั้งของรัฐละโว้เป็นจุดกึ่งกลางของดินแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์อำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมในสมัยโบราณ ได้แก่ ดินแดนพม่า เขมร แลลพมมลายู ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดจนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง

ภาพผังเมืองละโว้เป็นผังเมืองที่เบลแลง ช่างเขียนแผนที่กลางชาวฝรั่งเศสคัดลอกและจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ โดยอาศัยต้นแบบจาก เดอ ลามาร์

ที่มา : https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_6571

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

ด้านการเมืองการปกครอง

รัฐละโว้ปกครองโดยระบบกษัตริย์ กษัตริย์ของรัฐละโว้นอกจากจะมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของรัฐแล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนานิกายเถรวาทหรือเถรวาท

ลักษณะทางสังคมของละโว้มีการแบ่งออกเป็นชนชั้นสูง ชนชั้นสามัญ และทาส ในด้านภาษาที่ใช้ในละโว้ เพราะจากการค้นพบอักษรที่พบในจารึกในเมืองโบราณต่างๆแถบจังหวัดลพบุรีและจังหวัดใกล้เคียง จะพบทั้งอักษรภาษาบาลี สันสกฤต และภาษามอญ โดยจะใช้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้ในการจารึกหลักฐานทางพุทธศาสนา ส่วนภาษาสันสกฤตใช้ในหมู่ชนชั้นปกครอง และภาษามอญใช้ในหมู่ประชาชน

ประชาชนทั่วไปนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทหรือเถรวาท ศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อพื้นเมือง และการบูชาบรรพบุรุษ

จารึกเสาแปดเหลี่ยม (ลพบุรี) อักษรมอญโบราณ

ที่มา :

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=921

จาก "ละโว้" ถึง "ลพบุรี"

ด้านศิลปวัฒนธรรม

สถาปัตยกรรม

มีการค้นพบโบราณสถานแบบขอมหลายแห่งในดินแดนไทย เป็นอาคารทรงปราสาทในวัฒนธรรมขอม ซึ่งดินแดนเหล่านี้ครั้งหนึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของขอม จึงได้มีการรับอิทธิพลทางศาสนา และงานศิลปกรรมขอมซึ่งแต่เดิมมักเรียกงานศิลปะของวัฒนธรรมขอมในประเทศไทยว่า "ศิลปะลโว้ หรือศิลปะลพบุรี" เนื่องจาก "ลโว้" เคยเป็นเมืองศูนย์กลางของขอมในดินแดนไทยในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 - 18

ถูกค้นพบมากที่สุดในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบอยู่ในเขต

- ❖ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด
- ❖ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดสุรินทร์
- ❖ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น
- ❖ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม

ในภาคอื่นๆ ได้แก่

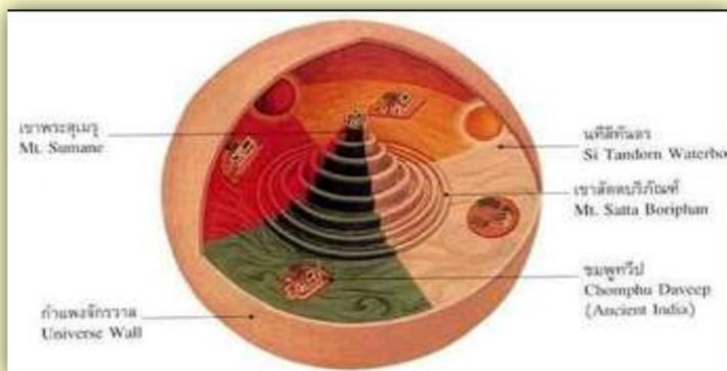
- ❖ ภาคตะวันออก จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี
- ❖ ภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดเพชรบูรณ์
- ❖ ภาคกลาง จังหวัดลพบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดราชบุรี
- ❖ ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี

ปราสาทศรีขรภูมิ หรือ ปราสาทบ้านระแงง อ.ศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ปราสาทหินพนมรุ้ง หรือ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา : <https://www.geteknow.org/posts/397369> , <https://sac.or.th/databases/archaeology/terminology/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%80%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2-0>

คติการสร้าง

คติการสร้างอาคารทรงปราสาทมาจากความเชื่อของชาวอินเดียที่ว่า เทพเจ้าทั้งหลายสถิตอยู่ ณ เขาพระสุเมรุ อันเป็นแกนกลางของจักรวาล ซึ่งอยู่บนสวรรค์

การสร้างปราสาทจึงเปรียบเสมือนการจำลองเขาพระสุเมรุมายังโลกมนุษย์ เพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้า และมีการสร้างรูปเคารพของเทพเจ้าขึ้น เพื่อประดิษฐานไว้ภายใน

ประติมากรรม

ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุแบบเขมรที่พบในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุเนื่องในศาสนา และ ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุเนื่องในศาสนา ได้แก่ ประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ที่ทำเป็นรูปเคารพ เช่น พระวิฆณุ หรือพระนารายณ์ พระกฤษณะ พระศิวะหรือพระอิศวร ศิวลึงค์ พระพินนศร เทพรักษาทิศต่างๆ รวมถึงฤาษีซึ่งเป็นนักบวชในศาสนา พราหมณ์ นางอัปสรและบรรดาบริวารของพระอิศวร ส่วนประติมากรรมเนื่องในศาสนาพุทธที่ทำเป็นรูปเคารพ เช่น พระพุทธรูปพระโพธิสัตว์ - อวโลกิตศวรร พระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรย เป็นต้น

ประติมากรรมภาพสลักเล่าเรื่องเกี่ยวกับเรื่องราวของพระศิวะที่สำคัญ ได้แก่ ภาพพระศิวะนาฏราชหรือพระอิศวรทรงพิณรำพระศิวะและพระอุมาประทับอยู่เหนือโคนนที ส่วนประติมากรรมภาพสลักเล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่พบจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับลัทธิมหายานทั้งสิ้น และพบมากที่สุดที่ปราสาทหินพิมาย ที่สำคัญได้แก่ ภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติ ตอนมารวิชัย ภาพเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ไตรโลกวิชัย เป็นต้น

ประติมากรรมหรือศิลปะโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องปั้นดินเผา มีการค้นพบภาชนะดินเผาขนาดเล็กๆที่ทำเป็นรูปคน และรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ช้างกระต่าย ปลา นกฮูก หนุมิ

ทับทิมสินธุ

เป็นเรื่องของการสร้างโลก ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ตามคัมภีร์วราหะ-ปุระณะ ได้ให้ความสำคัญกับพระนารายณ์ ว่าเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ ในขณะที่พระองค์บรรทมหลับอยู่ที่เกษียรสมุทร หรือทะเลน้ำนม ได้มีดอกบัวผุดขึ้นมาจากพระนาภี บนดอกบัวนั้นได้บังเกิดพระพรทมฮิน และพระพรทมทรงเป็นผู้สร้างมนุษย์และสิ่งต่างๆต่อไป

ดังนั้น การบรรทมของพระนารายณ์ คือการบรรทมในช่วงการสร้างโลก การทำตนตายของจักรวาลตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เรียกว่า ทับทิมกลับ

ประติมากรรมศิลปะปูนปั้นขนาดใหญ่ปางสมาธิ ในปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ชาวบ้านเรียกกันว่าท้าวพรทมทัด แต่นักโบราณคดีเชื่อว่าเป็นพระบรมรูปของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

ศิลปวัฒนธรรมลพบุรี

ที่มา :

<https://www.youtube.com/watch?v=aOb09SCRiLo>

ที่มา :

<http://oknation.nationtv.tv/blog/buriram/2008/04/03/entry-1>

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐศรีโคตรบูร

นางสาวภัทราพร เตชธานีชัย

ในพุทธศตวรรษที่ 14-15 ครั้นสมัยรัฐทวารวดีมีอำนาจอยู่นั้น บริเวณสองฟากแม่น้ำโขงได้มีการตั้งรัฐขึ้นใหม่เรียกว่า "รัฐศรีโคตรบูร หรือ โคตรบูร" แปลว่า เมืองตะวันออก โดยมีพระยาศรีโคตรบองเป็นผู้ครองนคร

จาก "ศรีโคตรบูร" ถึง "นครพนม"

ที่ตั้งของรัฐ

รัฐศรีโคตรบูรอยู่ในแอ่งสกลนคร บริเวณลุ่มน้ำโขงทั้งฝั่งไทยและลาว
 แคว้นแคว้นนี้มีอยู่ก่อนที่พวกลาวล้านช้างจะเคลื่อนลงมามีอำนาจ

ถ้ายึดเรื่องราวในตำนานอุรังคธาตุเป็นหลัก เราอาจกำหนดเขตแดน
 ของแคว้นศรีโคตรบูรได้ว่าอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่จังหวัด
 อุตรธานี หนองคาย เวียงจันทน์ และนครพนม ลงไปจรดจังหวัด
 อุบลราชธานี ประมาณอย่างกว้างๆ คือ เขตเหนืออำเภอโขงเจียมขึ้นไป ใน
 เขตนี้มีศาสนสถานที่สำคัญเพียงแห่งเดียว คือ พระธาตุพนม ตั้งอยู่บน
 ดอยภูเก้าหรือภูเม่น้ำโขง อาณาบริเวณแห่งนี้สัมพันธ์กับแอ่งสกลนคร
 แหล่งอารยธรรมบ้านเชียงอันเก่าแก่ สันนิษฐานว่าปัจจุบันคือ จังหวัด
 นครพนม จะเห็นได้ว่าเป็นชื่อเมืองในสมัยปัจจุบันที่สัมพันธ์กับพระธาตุ
 พนมอันเป็นศาสนสถานที่สำคัญว่ามีอายุเก่าแก่ที่สุดใน
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความเชื่อในตำนานถือว่าดินแดนซึ่งมีพระ
 ธาตุพนมเป็นศูนย์กลางของอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมนั้น เป็น
 อาณาบริเวณที่มีผู้คนตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นแคว้นมาครั้งแต่โบราณ

และยังมีเอกสารจีนกล่าวถึงเมือง "เวินตาน หรือ เทวินถาน"
 มาตั้งแต่โบราณ และเชื่อว่าเมืองนี้เป็นชื่อเมืองเก่าของเวียงจันทน์ สมัยพระ
 เจ้าชัยวรมันที่ 7 ขยายตัวมาตามลำน้ำโขง จารึกกล่าวว่า "ขึ้นมาจากเมืองชาย
 ฝั่งหรือสฟงซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่ตั้งของเวียงจันทน์นัก "

ศิลปะพระพุทธรูปปางนาคปรกที่พบอยู่ตามวัดทั่วไปใน
 เขตเวียงจุกซึ่งเชื่อว่าเป็นเมืองคู่ของอาณาจักรศรีโคตรบูร
 ตอนเหนือ เชื่อว่าเกิดมาก่อน

หลักฐานที่พบในภาคอีสานแสดงให้เห็นถึงการมา
 เชื่อมเยือนหรือการตั้งถิ่นฐานของผู้คนที่มีวัฒนธรรม
 ความเชื่อต่างกัน อาทิ เสมาทิน พระพุทธรูป เทวรูป
 ปราสาทแบบขอม เช่น ปราสาทนารายณ์เจงเวง ปราสาท
 ธาตุพนม ปราสาทภูเพ็ก

ที่มา :
<http://www.nakhonphanom.go.th/nakhonphanom/protecting/webdetail/tab4.php>

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

ด้านการเมืองการปกครอง

ผู้คนในรัฐศรีโคตรบูรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทตามแบบทวารวดี กษัตริย์ผู้ครองรัฐอุปถัมภ์ศาสนามาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมือง ดังที่ปรากฏในตำนานพระธาตุพนม "อุรังคธาตุเทศนา" และเรามักเรียกกันทั่วไปว่า "ตำนานอุรังคธาตุ" สาระในตำนานกล่าวถึง พญาศรีโคตรบูรผู้ครองเมืองศรีโคตรบูรกลับชาติไปเกิดเป็นกษัตริย์ตามเมืองต่างๆหลายเมือง และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นเมืองพี่เมืองน้องกับกษัตริย์อีกหลายเมืองใกล้เคียง

รัฐศรีโคตรบูรมีการปกครองแบบระบบกษัตริย์ปกครอง มาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 จนถึงรัตนโกสินทร์ ถึงแม้ในครั้งสมัยที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของล้านช้าง กษัตริย์และชาวเมืองทั้ง 2 ฝ่ายแม่น้ำโขงก็ยังช่วยกันดูแลทำนุบำรุงพระธาตุคู่บ้านคู่เมือง ดังที่ได้ปรากฏอยู่ในบันทึกของเดอลาปอกต์และฟรองซิสกาเนีย

"คนที่มีหน้าที่ดูแลรักษาวิหารวัดพระธาตุพนมนั้นมีประมาณ 2,000 คน ทำกิจวัตรตามพระบรมราชโองการของพระเจ้าแผ่นดินสยาม และต่อมาไม่ได้เสียค่าภาษีอากร ชาย 5 คน มีหน้าที่เฝ้าดูแลวิหารประมาณ 5 วัน เพื่อซ่อมแซมสิ่งทรุดโทรมและสักการบูชาพระธาตุทุกวัน ด้วยน้ำและข้าว ปลา อาหาร เหมือนกับการบวงสรวงเทวาอารักษ์ คณะมโหรี สยามได้บรรเลงเพลงไตเป็นเกียรติแก่พระธาตุทุกวัน พิธีไหว้พระธาตุมีขบวนมโหรีนำพาน้ำวางดอกไม้ธูปเทียนบูชาทั้ง 4 ด้าน ภิกษุสามเณร ถวายเครื่องไทยทานซึ่งประกอบด้วยมะพร้าว กล้ายอ้อย น้ำผึ้ง ฝ้ายเส้น ทมาก และพลู"

ตำนานพระธาตุพนม "อุรังคนิทาน"

<https://www.youtube.com/watch?v=eTwZ1aS1uL4>

รูปสลักหินพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ และจารึกที่ทลุยส์ ฟีโนต์ใช้อ้างว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มีอำนาจเหนือดินแดนอาณาจักรศรีโคตรบูรเก่า

ที่มา : <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=801>

ตำนานอุรังคธาตุเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาความเป็นมาของพระธาตุพนมและการเมืองการปกครองของรัฐศรีโคตรบูร

ที่มา :

<http://lek-prapai.org/home/view.php?id=801>

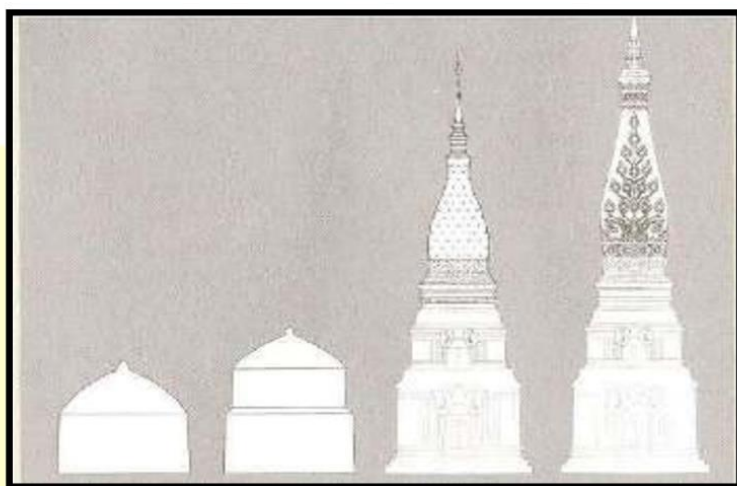
ด้านศิลปวัฒนธรรม

เรื่องราวขององค์พระธาตุพนมและเมืองศรีโคตรบูร ได้สะท้อนถึงภาพของชุมชนและบ้านเมืองในแถบนี้ว่า ต่างมีเจ้าเมืองปกครองเป็นอิสระ ลักษณะเป็นบ้านเล็กเมืองน้อยกระจายอยู่ทั่วไป กลุ่มที่อยู่ในท้องถิ่นใกล้ องค์พระธาตุพนม ได้แก่ เมืองศรีโคตรบูร เมืองหนองหารกลาง เมืองหนองหารน้อย เมืองสาเกตุ หรือร้อยเอ็ดประตู เมืองพาน กลุ่มที่ห่างไกลองค์พระธาตุพนม ได้แก่ เมืองอินทปัฐนคร (กัมพูชา) และเมืองจลณี (เวียดนาม) เมื่อระบบความเชื่อทางศาสนาได้แพร่เข้ามาจึงเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นระหว่างกลุ่มชน โดยสอดแทรกผสมกับรูปแบบศิลปกรรมท้องถิ่น ลักษณะสถาปัตยกรรมของตัวอาคาร วิธีการเรียงอิฐ และหลักฐานที่พบภายใน องค์พระธาตุพนม ซึ่งมีกรอบประตูหินทราย และท่อโสมสูตรแสดงถึงความสัมพันธ์กับศิลปกรรมเขมร

รูปแบบศิลปะ

แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนล่างซึ่งเคยเป็นปราสาทก่ออิฐในศิลปะขอมหรือเขมรก่อนเมืองพระนคร มีลวดลายสลักอิฐประดับบนเสาดิถยน์ที่มุมทั้งสี่ ซุ้มประตูเป็นซุ้มคดโค้งมีใบระกาแหลมขนาดใหญ่ เหนือขึ้นไปคือเรือนธาตุจำลองหนึ่งชั้น ต่อด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่ และส่วนบนเป็นยอดทรงบัวเหลี่ยมในศิลปะล้านช้างทรงเพรียวสูงประดับด้วยปูนปั้นปิดทองเป็นลายก้านต่อดอก

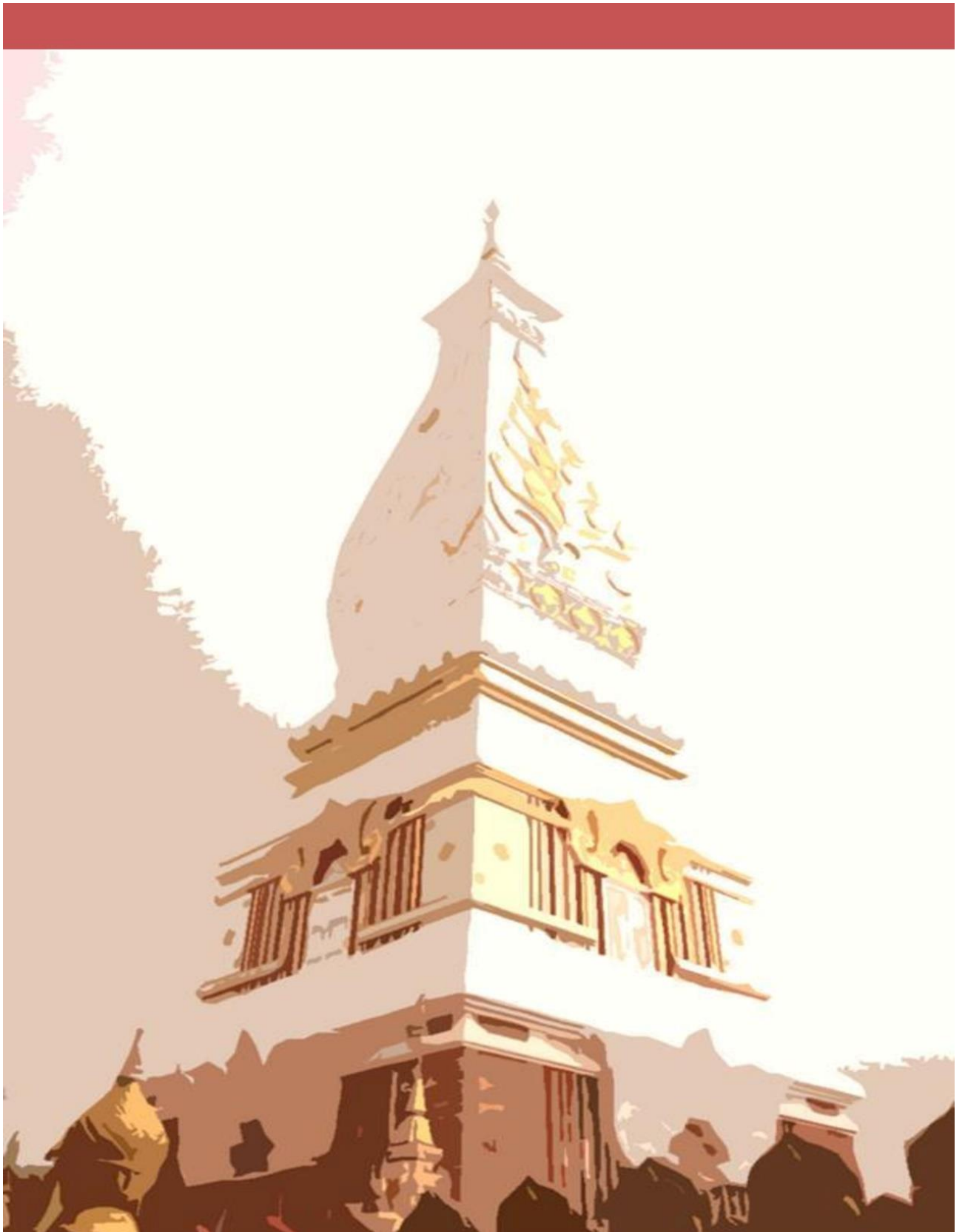

ภาพเส้นสันนิษฐานโครงสร้างพระธาตุพนม ๔ สมัย

ที่มา : http://www.watpamahachai.net/Document12_1.htm
http://www.archae.su.ac.th/art_in_thailand/?q=node/118

ภาพลวดลายพื้นธฤตฤกษานเสาดิถยน์ขององค์พระธาตุพนม คล้ายศิลปะขอมที่สร้างในสมัยฮัวลัย (Hua-Lai) และ ดงตอง (Doug Doung) ซึ่งเคยรุ่งเรืองอยู่ในประเทศเวียดนาม ราชพุทธศตวรรษที่ 14-15 เนื่องจากมีแถบลาดลวดลายประดับอยู่ตรงกลางเสา เหมือนกับที่พบตามปราสาทในศิลปะขอม

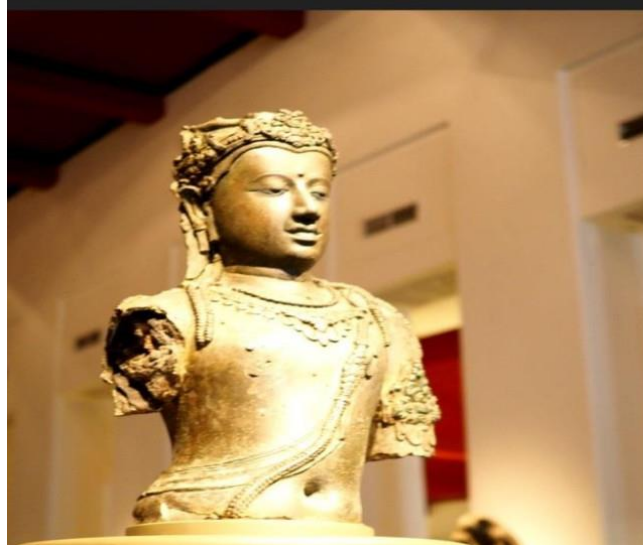

รัฐโบราณในดินแดนไทย

รัฐตามพรลิงค์

รัฐศรีวิชัย

ภัทราพร เตชวณิชย์

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐตามพราลิ่งค์

นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์

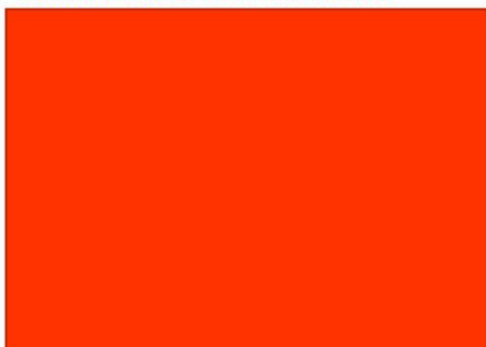
หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

1. จดหมายเหตุจีน

ได้ปรากฏชื่อรัฐ "ตันเหมยทลิ่ง หรือ ต้ามาลิ่ง" ความหมายของชื่อสันนิษฐานว่า คำว่า ตามพร เป็นภาษาบาลี แปลว่า ทองแดง ส่วนลิ่งค์ เป็นเครื่องหมายบอกเพศเขียนเป็นอักษรภาษาอังกฤษว่า "Tambalinga" บ้างก็เรียก "ตันเหมยทลิว, โป-ลิ่ง หรือโฮลิ่ง" (แปลว่าตัวแดง) หรือเฮียะโก่อ (แปลว่าดินแดง)

"บอกเก้า เส้าสิบ" อาณาจักรตามพราลิ่งค์

เมืองท่าตามพราลิ่งค์ อยู่ทางชายฝั่งทะเลอันดามัน ตะวันออกของคาบสมุทรสยาม โดยตั้งอยู่ริมอ่าวสยาม บริเวณอ่าวนครศรีธรรมราชหรืออ่าวปากพญิง พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนเป็นแนวสันทรายเก่าที่ทอดตัวเป็นแนวทิศเหนือ-ทิศใต้ยาวเลียบเคียงชายทะเล มีลำน้ำหลายสายทำให้ที่นี่เป็นแหล่งปลูกข้าวที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของคาบสมุทร

อายุของรัฐ

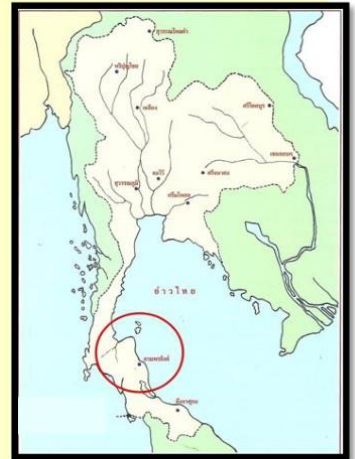
ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 7 เอกสารอินเดียกล่าวถึงเมืองศูนย์กลางการค้าบนคาบสมุทรสยามอีกแห่งคือ เมืองท่ากะมะลิ่งหรือตะมะลิ่ง (Kamaling or Tamaling) สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองตามพราลิ่งค์ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกวัดพระศรีรัตนมหาธาตุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-12

ที่มา : http://youtube.com/watch?v=YA6Ndy2_2bM

ที่ตั้งของรัฐ

จากหลักฐานทางโบราณคดี เมืองโบราณนี้เป็นเมืองท่าโบราณขนาดใหญ่ มีอาณาเขตกว้างขวางมากประกอบขึ้นจากชุมชนโบราณที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าใหญ่ๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงหลายแห่ง เช่น ทางทิศเหนือมีชุมชนโมคลาน (อ.ท่าศาลา) ทางใต้มีชุมชนที่บ้านท่าเรือ (อ.เมืองนครศรีธรรมราช) เป็นศูนย์กลาง

ชุมชนเหล่านี้ติดต่อถึงกันโดยอาศัยลำน้ำหลายสายที่ไหลล้อมเมืองท่าตามพริ้งค์ จากการพบเหรียญกษาปณ์จำนวนมากที่ผลิตในท้องถิ่นช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 8 บอกให้รู้ว่าในช่วงเวลานั้นนอกจากเมืองท่านี้จะเป็นเมืองสำคัญในระบบเครือข่ายการค้านานาชาติแล้ว ยังเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าสำคัญภายในภูมิภาคอีกด้วย

ภาพแผนที่แสดงการตั้งรัฐโบราณ(ช่วงพุทธศตวรรษ ที่ 5-10)

ในไทยของรัฐตามพริ้งค์

ศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ : <http://www.gotonakhon.com/?p=16008>

ที่ตั้งของเมืองหลวงในยุคต่างๆ

ที่มา : https://prezi.com/krfp_40gnm4n/presentation/#

By : Fern Wongwaiyut

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

สภาพสังคมของรัฐ

ผู้คนในรัฐส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นพ่อค้าคนกลาง ทาของป่า และประมง เพราะรัฐตามพรลิงค์ถือว่าเป็นเมืองท่าทางการค้าที่สำคัญ ถือว่าเป็นจุดเชื่อมระหว่างมหาสมุทรอินเดียทางตะวันตก และมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันออก ส่งผลให้มีผู้คนชาติพันธุ์ต่างๆเข้ามาตั้งหลักแหล่งทั้งถาวรและชั่วคราว มีการประสมประสานทั้งเผ่าพันธุ์และทางสังคมวัฒนธรรม สินค้าที่สำคัญ เช่น การบูร ชีตัง ไม้หอม ไม้ เนื้อแข็ง งาม้าง ติบุก เป็นต้น

ตามพรลิงค์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 จะเป็นหน่วยของระบบโครงสร้างทางสังคมอย่างหนึ่งของรัฐ เรียกว่า ระบบมณฑลอันศักดิ์สิทธิ์ ระบบนี้ส่งผลให้วัฒนธรรมทางด้านระบบความเชื่อของชุมชนภายในรัฐมีความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพอย่างแท้จริง ภายใต้อำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของเทพกษัตริย์ หรือความเป็นศิวะแห่งตามพรลิงค์ของกษัตริย์แห่งรัฐก็ตาม แต่ผลที่เกิดขึ้นได้จำกัดแค่ภายในขอบเขตของความมั่นคงทางด้านสังคมของรัฐเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและการปกครองด้วย

ด้านการเมืองการปกครอง

ตามพรลิงค์มีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นกษัตริย์แบบสมมติเทพ จากการค้นพบจารึกหลักที่ 24 วัดเสมาเมือง คัมภีร์มหาวิทยาลัยของอินเดีย เป็นต้น

รัฐจักรตามพรลิงค์มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาหลายสมัย จนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 17-19 นครศรีธรรมราชปรากฏนามของกษัตริย์ศรีธรรมไตรราชและจันทรภาณุ เป็นช่วงที่นครศรีธรรมราชมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ภายใต้ การปกครองของราชวงศ์ศรีธรรมมาไตรราช สามารถจัดการปกครอง ทั่วเมืองรายรอบ ได้สำเร็จถึง 12 เมือง เรียกว่า **เมืองสิบสองนักษัตร**

เมืองสิบสองนักษัตร

1. เมืองสายบุรี	ตราหนู
2. เมืองปัตตานี	ตราวัว
3. เมืองกลันตัน	ตราเสือ
4. เมืองปาตัง	ตรากระต่าย
5. เมืองไทรบุรี	ตรางูใหญ่
6. เมืองพัทลุง	ตรางูเล็ก
7. เมืองตรัง	ตราม้า
8. เมืองชุมพร	ตราแพะ
9. เมืองปันทายสมอ	ตราลิง
10. เมืองสระอุเสลา	ตราไก่
11. เมืองตะกั่วป่า	ตราหมา
12. เมืองกระบี่	ตราหมู

ด้านศิลปวัฒนธรรม

พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ณ วัดพระธาตุ มทาวรวิหาร สร้างขึ้นราว ปี พ.ศ.854 ภายในบรรจุ พระทันตธาตุ (ส่วนฟันของพระพุทธเจ้า) สร้างขึ้น ณ บริเวณทาดทรายแก้วด้วยศิลปะการก่อสร้างแบบ ศรีวิชัย

ต่อมาในปี พ.ศ. 1093 พระเจ้าศรีธรรมไตรกราช ได้ทำการสร้างเมืองนครศรีธรรมราชขึ้น พร้อมกับสร้าง เจดีย์องค์ใหม่ทรงผาขจรอบพระบรมธาตุองค์เดิม จากนั้นในปีพ.ศ. 1770 ได้มีพระภิกษุจากลังกามาทำ การบูรณะพระบรมธาตุเมืองนครให้เป็นไปตามรูปแบบ สถาปัตยกรรมทรงลังกา หรือทรงโอคว่ำ ในปัจจุบัน

โดยทาดทรายแก้วสถานที่สร้างพระบรมธาตุนั้น เป็นสันดอนทรายชายฝั่งที่เกิดจากการตกตะกอน สะสมในทะเลจนเกิดเป็นดินแดนดินขึ้น ซึ่งก็คือที่ตั้ง ของ "เมืองนครศรีธรรมราช" ในปัจจุบันนั่นเอง

กรมศิลปวิทยาการเล่า ตอน วัดมหาธาตุ

ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=R5_m1aRyFY0

ที่มาของรูป : <http://phramahathat-heritage.com/>

รัฐโบราณในดินแดนไทย : รัฐศรีวิชัย

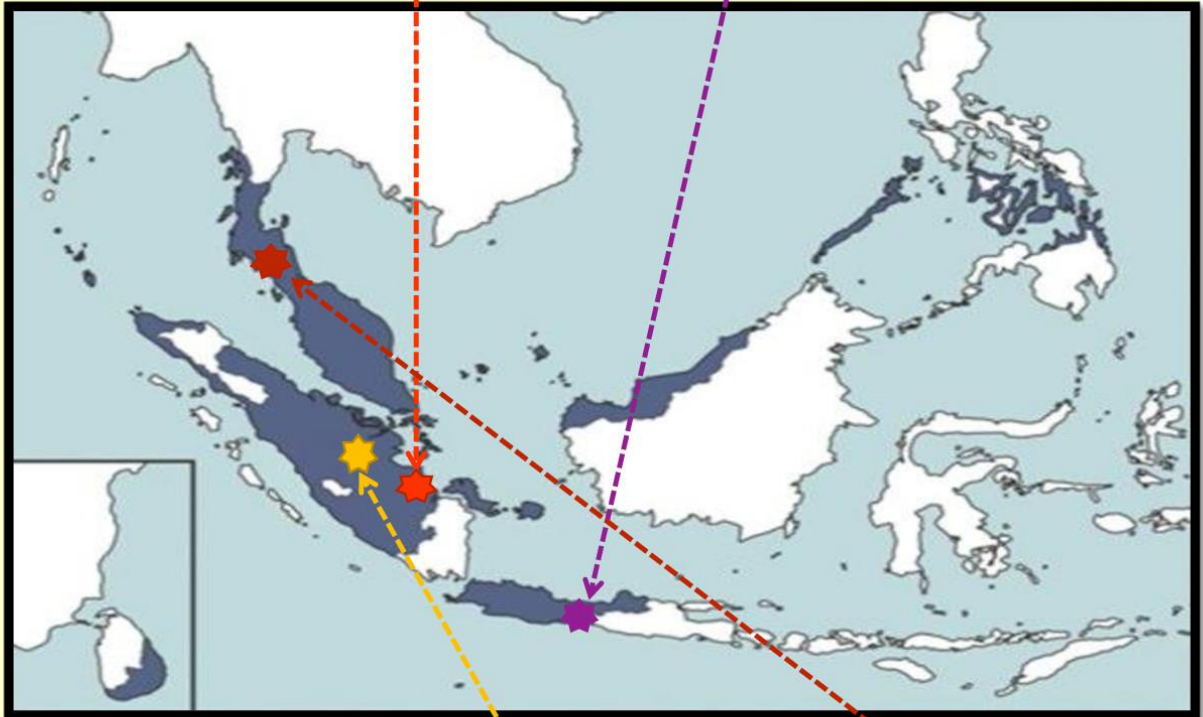
นางสาวกัทราพร เตชานิชย์

คำว่า "ศรีวิชัย" ปรากฏอยู่ในจารึกอย่างน้อย 3 หลักที่พบบริเวณหมู่เกาะสุมาตราและภาคใต้ของประเทศไทย สันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นคำเดียวกับ โฟซิ หรือ ซิลิโฟซิ และ สันโฝซิ ในจดหมายเหตุจีน ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกชื่อรัฐแห่งหนึ่งที่มีความรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาและมีแสนยานุภาพทางการทหาร โดยเฉพาะกองทัพเรือที่เข้มแข็ง เป็นรัฐที่มั่งคั่งร่ำรวยจากการควบคุมเส้นทางการค้าทางทะเล โดยเฉพาะบริเวณช่องแคบมะละกาถึงช่องแคบซุนดา อันเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างอินเดีย อาหรับ โรมัน กับ จีน ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-18 ที่ศรีวิชัยมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด อำนาจของรัฐอาจครอบคลุมพื้นที่ทางตอนใต้ของเอเชียอาคเนย์ บริเวณเกาะสุมาตรา แทลมมลายู ตลอดจนถึงดินแดนบางส่วนทางภาคใต้ของประเทศไทย

รัฐศรีวิชัยดำรงความเป็นศูนย์กลางการค้าและการเผยแผ่พุทธศาสนาลัทธิมหายานที่สำคัญของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 500 ปี จึงได้เสื่อมสลายลงจากการรุกรานของราชวงศ์โจเซ่จากประเทศอินเดียในปี พ.ศ. 1568 หรืออาจสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการค้าของจีนในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ซ้องและราชวงศ์หยวน (พ.ศ. 1822-1911) ที่จีนเริ่มออกมาค้าขายกับภายนอกโดยไม่ผ่านศรีวิชัยดังแต่ก่อน

ศาสตราจารย์ฮอร์ช เฮดส์ : “ศูนย์กลางรัฐอยู่ที่เมืองปาเล็มบัง เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย”

อาร์วี มาจุมดาร์ : “ศูนย์กลางรัฐศรีวิชัยอยู่บนเกาะชวา แล้วต่อมาได้ย้ายมาเมืองนครศรีธรรมราช”

นักประวัติศาสตร์ได้มีความเห็นเกี่ยวกับที่ตั้งของรัฐ

ควาตรีทท์ เวลส์ : “ศูนย์กลางของรัฐศรีวิชัยนั้นน่าจะตั้งอยู่ที่เมืองไฮยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ซิกโมโน : “ศูนย์กลางของรัฐศรีวิชัยอยู่ที่เมืองจัมบีหรือซัมบิว ในเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย”

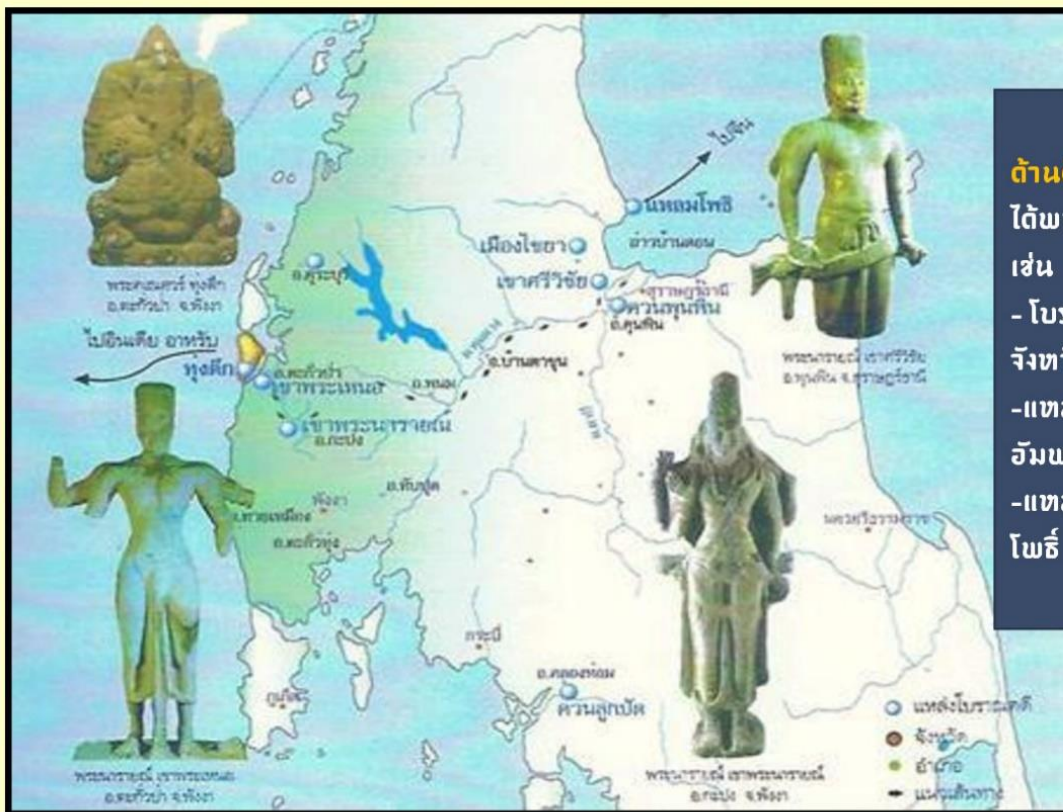
ด้วยเหตุนี้ นักประวัติศาสตร์จึงสันนิษฐานว่า รัฐศรีวิชัยปกครองในลักษณะของสหพันธรัฐ จึงมีศูนย์กลางสำคัญของรัฐอยู่หลายแห่ง ดังนั้นเมืองสำคัญของศรีวิชัยจึงมีอยู่บนแหลมมลายูและเกาะสุมาตรา เช่น เมืองไฮยา เมืองนครศรีธรรมราช เมืองปาเล็มบัง และเมืองจัมบี เป็นต้น

การเดินทางติดต่อค้าขายระหว่างเมืองในอาณาจักรแห่งนี้ จึงมีเส้นทางในการเดินเรือไปตามเมืองท่าสำคัญและทำให้มีการติดต่อกับพ่อค้าชาวอินเดียในสมัยโรมันด้วย

ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ

สภาพสังคมของรัฐ

รัฐศรีวิชัยถือเป็นชุมชนการค้าหรือแหล่งค้าขายของชาวอินเดียที่เข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานและเผยแพร่วัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งมีศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา

ด้านฝั่งทะเลตะวันออก
ได้พบแหล่งโบราณคดี เช่น

- โบราณคดีเฮสามแก้ว จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- แหล่งโบราณคดีวัดอัมพวาาส ที่อ.ท่าชนะ
- แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ ที่อ.โซฮอ

ด้านฝั่งทะเลตะวันตก
ได้พบแหล่งโบราณคดี เช่น บ้านทุ่งตึก แถบคาบสมุทรหลาย ได้แก่ โบราณคดีที่เปงกาสันบู จังที่รัฐเคดะห์, กัวลาเซ ลิงสิง และบูกิต, แหล่งโบราณคดีเตงกูเลมบู พบโบราณวัตถุที่เป็นวัฒนธรรมของอินเดีย เช่น ลูกปัดหินคาร์เนเลียนหินอาเกตแบบเรียบ และแบบฝังสี เทริยอินเดียนโบราณ เป็นต้น

แหล่งโบราณคดีสมัยศรีวิชัย
<http://www.sac.or.th/databases/archaeology/%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1/%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8A%E0%B8%B1%E0%B8%A2>

ด้านศิลปวัฒนธรรม

สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่สำคัญในศิลปะศรีวิชัย ส่วนใหญ่พบที่ อ.ไชยาจ.สุราษฎร์ธานี เช่น พระบรมธาตุไชยา ได้มีการสร้างเจดีย์ให้องค์เจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมแปดเหลี่ยม แบบภูเขา คือ เจดีย์ที่มียอดจำนวนมากตามคติให้มีพระพุทธรูปเจ้าหลายพระองค์

เจดีย์ที่วัดแก้ว และวัดหลง เหลือเพียงฐานที่มีความสูงและเรือนธาตุประดับด้วยเสาที่อิงตัวอาคารทำให้มีลักษณะคล้ายกับศิลปะจาม

ที่มาของรูป : <http://www.openbase.in.th/node/9354>

โบราณสถานเมืองยะรัง จ.ปัตตานี เหลือเพียงฐานขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปะอินเดียแบบคุปตะ คล้ายกับที่พบในศิลปะทวารวดีทางภาคกลาง

ที่มาของรูป : <http://www.openbase.in.th/node/9317>

นอกจากนี้ยังมีสถูปรูปโอคว่ำพบที่วัดสทิงพระ วัดพะโคะและวัดสีตยง จ.สงขลา กับที่วัดมหาธาตุนครศรีธรรมราช

ด้านศิลปวัฒนธรรม (ต่อ)

ประติมากรรม ประติมากรรมแบบศรีวิชัยเป็นประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นส่วน
ใหญ่ โดยเฉพาะรูปพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียแบบคุปตะ ส่วนมากจะ
สลักด้วยศิลาหรือหล่อด้วยสำริดคล้ายคลึงกับศิลปะชวาภาคกลาง

ประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในภาคใต้ คือ " พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรศิลา"
พบที่อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

ศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ :

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums/index.php/th/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%96%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%84%E0%B8%B1%E0%B8%8D-highlight/36-%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%82%E0%B8%9E%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%A7%E0%B9%8C%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B9%82%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B8%A8%E0%B8%A7%E0%B8%A3.html>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวภัทราพร เตชวานิชย์
วัน เดือน ปี เกิด	20 พฤษภาคม 2534
สถานที่เกิด	จังหวัดระยอง
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนรุ่งนภาพิทยา จังหวัดระยอง พ.ศ. 2551 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนแกลง “วิทย์สถาวร” จังหวัดระยอง พ.ศ. 2556 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2557 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2558 – ปัจจุบัน ครูผู้สอนโรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	31 ถนนโพธิ์ทอง ต. ทางเกวียน อ.แกลง จ. ระยอง 21110